

**Zpráva o stavu důchodového systému
České republiky a o jeho
předpokládaném vývoji se zřetelem na
demografickou situaci České republiky a
na očekávaný populační a ekonomický
vývoj**

MPSV 2019

Obsah

1.	Úvod.....	4
2.	Manažerské shrnutí	5
3.	Aktuální stav důchodového systému.....	9
3.1.	Základní informace o důchodovém systému	9
3.1.1.	Popis systému.....	9
3.1.2.	Organizace a provádění důchodového pojištění.....	14
3.1.3.	Změny právní úpravy přijaté od ledna 2014	15
3.2.	Statistika důchodového pojištění	22
3.2.1.	Příjmy a výdaje důchodového pojištění	22
3.2.2.	Počty a výše důchodů	24
3.3.	Mezinárodní srovnání.....	33
3.3.1.	Demografické trendy.....	33
3.3.2.	Úpravy důchodového věku.....	35
3.3.3.	Efektivní důchodový věk (opuštění trhu práce)	36
3.3.4.	Doba pobírání důchodu.....	39
3.3.5.	Přiměřenost důchodů.....	40
3.3.6.	Nákladovost.....	42
3.4.	Plnění mezinárodních úmluv o minimální výši důchodových dávek.....	44
4.	Předpokládaný vývoj.....	47
4.1.	Demografický vývoj	47
4.1.1.	Plodnost.....	47
4.1.2.	Úmrtnost	49
4.1.3.	Migrace.....	51
4.1.4.	Věková struktura	53
4.2.	Ekonomický vývoj	54
4.2.1.	Trh práce.....	54
4.2.2.	Ekonomický výkon.....	63
4.3.	Vývoj systému důchodového pojištění - Současný právní stav.....	66
4.3.1.	Dlouhodobá finanční udržitelnost.....	67
4.3.2.	Důstojný příjem důchodců (přiměřenost)	80
5.	Alternativní scénáře vývoje důchodového pojištění	93
5.1.	Úprava důchodového věku - ¼ života strávená v důchodu.....	93
5.1.1.	Dlouhodobá finanční udržitelnost.....	95
5.1.2.	Důstojný příjem důchodců (přiměřenost)	99
6.	Přílohy.....	105
6.1.	Příloha 1 – Důchodový věk	105

6.2.	Příloha 2 – Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.....	106
6.2.1.	Právní ukotvení Zvláštního účtu rezervy důchodového pojištění a jeho vývoj	106
6.2.2.	Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2018	107
6.2.3.	Přehled příjmů a výdajů peněžních prostředků ZÚRD v období 1996 – 2018 a jejich stav k 31. 12. 2018.	109
6.3.	Příloha 3 – Důchodová statistika	113
6.3.1.	Důchodová statistika – prosinec 2018.....	113
6.3.2.	Důchodová statistika – starobní důchody - časové řady 2013 – 2018	116
6.4.	Příloha 4 – Popis ekonomického rámce	119
6.4.1.	Základní konstrukce ekonomického scénáře	119
6.4.2.	Časová struktura ekonomického scénáře	119
6.4.3.	Růst cen	120
6.4.4.	Růst nominálních mezd	121
6.4.5.	Bezriziková výnosová míra	121
6.4.6.	Zmocnění k valorizaci důchodů	121
6.5.	Příloha 5 – Důchodový věk v alternativním scénáři	122
6.6.	Příloha 6 – Popis použitých indikátorů	122
6.6.1.	Sustainability indicator S2	122
6.6.2.	Celkový implicitní dluh	123
6.6.3.	Relativní implicitní dluh	123
6.6.4.	Míra ohrožení chudobou důchodců	124
6.6.5.	S80/S20 ve věkové skupině 65+	124
6.6.6.	Individuální náhradový poměr	124
6.7.	Příloha 7 - Příklad výpočtu starobního důchodu	125
6.7.1.	Zadání	125
6.7.2.	Výpočet.....	125
7.	Seznam tabulek.....	129
8.	Seznam grafů	129

1. Úvod

Dokument „Zpráva o stavu důchodového systému České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj“ vznikl na základě požadavku zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Konkrétně jde o ustanovení § 4a zákona, které bylo do zákona č. 582/1991 Sb. implementováno zákonem (novelou) č. 203/2017 Sb. Tato novela zároveň zasáhla do zákona č. 155/1995 Sb., o sociálním pojištění, a ukončila zvyšování statutárního důchodového věku pro ročníky narození 1966 až 1972 a následující na 65 letech věku. Na základě zveřejněných informací může (dle § 4b zákona č. 582/1991 Sb.) vláda navrhnout korekci důchodového věku.

Materiál vychází z aktuální demografické prognózy ČSÚ, publikované v říjnu 2018, která byla zveřejněna rovněž na základě zákona č. 582/1991 Sb., konkrétně jde o ustanovení naformulované v § 10b, kdy je požadováno, aby ČSÚ vypracoval „Zprávu o očekávaném vývoji úmrtnosti, plodnosti a migrace v České republice“.

Materiál „Zpráva o stavu důchodového systému České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj“ zpracovaný v roce 2019 je první v řadě po přijetí zákona č. 203/2017 Sb. Další budou následovat v pětiletých intervalech v letech končících číslicí 4 a 9, tedy v letech 2024, 2029, 2034, atd.

2. Manažerské shrnutí

Základy současného uspořádání českého důchodového systému byly položeny před více než dvaceti pěti lety v devadesátých letech minulého století. Postupně byly přijímány dílčí reformní kroky završené v roce 1995 přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996.

Kromě základního důchodového pojištění bylo součástí důchodového systému od roku 1994 i penzijní připojištění se státním příspěvkem upravené zákonem č. 42/1994 Sb., o doplňkovém penzijním připojištění se státním příspěvkem. Od roku 2013 se penzijní připojištění se státním příspěvkem transformovalo na doplňkové penzijní spoření podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

Zákonem č. 203/2017 Sb., bylo mj. ukončeno zvyšování důchodového věku bez omezení, a to při dosažení věku 65 let. Změny důchodového věku nad tuto hranici mohou vyplývat z procesu pravidelné revize, jehož součástí je i tato zpráva.

Demografický vývoj

Z mezinárodního pohledu, stejně jako v ČR, dojde k výrazné změně ve struktuře populace. Narůstá podíl osob ve věku 65 let a více a naopak klesá podíl dětské složky, i když v posledních letech lze zaznamenat zpomalování či zastavení tohoto poklesu.

Reakce na demografické trendy se promítá i do úprav statutárního důchodového věku v kontextu snahy o zachování udržitelnosti důchodového systému.

V ČR je průměrná doba pobírání důchodu 17,9 let pro muže, což je téměř na úrovni průměru OECD. U žen je tato doba o zhruba půl roku delší než průměr OECD, a to 23,1 roku.

ČR má v kontextu zemí EU výdaje spíše nižší, nicméně budoucí dynamika je nadprůměrná.

ČR je v oblasti sociálního zabezpečení vázána dvoustrannými a mnohostrannými úmluvami. ČR plní požadovanou úroveň starobních i invalidních důchodů. Úroveň pozůstalostních důchodů procento stanovené mezinárodními úmluvami vysoce překračuje.

Věková struktura populace a její vývoj v čase je jedním ze základních faktorů, který ovlivňuje celý důchodový systém.

Vývoj konečné míry plodnosti je u generací žen narozených po II. světové válce až do poloviny padesátých let poměrně stabilní na úrovni lehce pod hodnotou 2,1. U žen narozených po roce 1955 dochází k postupnému, ale setrvalému poklesu konečné míry plodnosti, která by měla podle poslední projekce ČSÚ klesnout až na hodnotu těsně nad 1,6 u generací žen narozených okolo poloviny osmdesátých let, kde by mělo být dosaženo nejnižší úrovně. Následně by v průběhu cca 10 generací mělo dojít ke zvýšení o zhruba 0,1 s další stagnací na úrovni okolo 1,74.

Demografický vývoj posledního období je charakteristický poklesem pravděpodobnosti úmrtí, a to jak u mužů, tak i u žen. Tento pokles se promítá do růstu střední délky života. O něco rychlejší růst střední délky života je pozorovatelný u generací narozených po válce zhruba mezi roky 1945 a 1955. Následně je růst poměrně stabilní jak u mužů tak i žen, nicméně u mužů je dynamika o něco vyšší a rozdíl mezi středními délkami života se postupně zmenšuje. S ohledem na různé sociodemografické skupiny není vývoj střední délky života v ČR homogenní.

Ekonomický vývoj

Kromě demografického vývoje je pro fungování důchodového systému významný i ekonomický vývoj, především pak vývoj na trhu práce a odměňování.

Podíl neaktivních osob v populaci se pohybuje na úrovni cca 50 %. Až po roce 2035 bude docházet k mírnému navýšení tohoto podílu, přičemž dochází k postupnému nárůstu podílu starších (50+) neaktivních osob.

Zejména vlivem demografického vývoje a zvyšováním důchodového věku dochází k postupnému posunu v zaměstnanosti ve prospěch vyšších věkových skupin 55 – 59 let a zejména pak 60 - 64 let. U nejvyšší věkové skupiny nad 65 let není s ohledem na ukončení zvyšování důchodového věku právě na 65 letech patrný významnější posun. Hlavním determinantem růstu celkové míry zaměstnanosti tedy bude růst míry zaměstnanosti u starších osob (55 – 64 let).

Dopady demografického a ekonomického vývoje do důchodového systému

V současné době je hodnota indikátoru měřícího dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí (S2) na úrovni 4,8, což představuje střední riziko a indikuje potřebu fiskální konsolidace, tj. zlepšení salda veřejných rozpočtů, na úrovni 4,8 % HDP (v hodnotách současného HDP v částce necelých 270 mld. Kč). Příspěvek samotného základního důchodového pojištění do S2 činí 2,9 (tj. více jak 60 %, což v hodnotách současného HDP činí zhruba 160 mld. Kč) a činí tak jeho nejvýznamnější část.

Důchodový systém je celkově ve vnitřní nerovnováze, neboť u osob, které v současné době nově vstupují do základního důchodového pojištění (tj. dosahují v zásadě 18 let věku), jsou závazky (tj. budoucí výplaty důchodů) o 41 % vyšší než jejich odvody (závazky jsou vyšší u mužů jen o necelá 2 % a jsou s příjmy v podstatě v rovnováze, u žen převyšují příjmy o více než 83 % – hlavně z důvodu, že za náhradní doby není placeno žádné pojistné v menší míře z titulu delší doby dožití). Čím více osob do systému nově vstoupí, tím větší bude jeho absolutní nerovnováha. K dosažení rovnováhy mezi příjmy z pojistného a závazky by sazba pojistného musela činit téměř 40 % (namísto současných 28 %). Popř. by bylo nutné posílit příjmy z pojistného příjmy z jiných daní.

Osoby, které v současné době odcházejí do starobního důchodu, stráví v průměru v důchodu zhruba 21,5 roku. Průměrná doba strávená v důchodu bude mít tendenci k velmi mírnému poklesu, a to v horizontu těsně za rok 2030, kdy bude na tento indikátor působit vyšší dynamika zvyšování důchodového věku žen a dojde ke sjednocení důchodového věku u mužů a žen. Poté bude postupně narůstat v souladu s očekávaným růstem střední délky života a v horizontu projekce dosáhne necelých 25 let, tj. vzroste o zhruba 3,5 roku.

Alternativní scénář podle cílového parametru čtvrtiny života v důchodu

Na základě znění § 4a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, musí tato zpráva obsahovat „*informaci o tom, jak by měl být důchodový věk stanoven, aby bylo dosaženo stavu, kdy by očekávaná střední délka života jednotlivých generací při jeho dosažení činila jednu čtvrtinu součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života, a to pro všechny osoby, které dosáhly v roce předložení zprávy věku 25- 54 let.*“ Tato informace vychází z údajů zpracovaných Českým statistickým úřadem v jeho zprávě dle § 10b téhož zákona.

Pro tuto zprávu jsou osobami ve věku 25 – 54 let, osoby narozené mezi roky 1965 a 1994. Pro osoby narozené v roce 1965 je věk naplňující podmínku čtvrtiny života nižší než současný důchodový věk, což platí až po generaci narozenou v roce 1968. Následně se tento věk postupně zvyšuje a u poslední generace osob narozených v roce 1994 činí tento věk 67,2 roku, tj. o zhruba 2 roky více než je současný důchodový věk.

Úprava důchodového věku poměrně významně zlepšuje dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí. Indikátor S2 se snižuje o 0,9 na hodnotu 3,9. Příspěvek samotného důchodového pojištění se sníží z 2,9 na 2 a bude činit zhruba polovinu celého S2.

Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu, po kterou je vyplácen starobní důchod, a tím i rozsah důchodových závazků na straně jedné a prodlužuje dobu ekonomické aktivity a tím zvyšuje

rozsah příjmů na krytí těchto závazků na straně druhé. Kombinací těchto vlivů dochází ke snížení celkového implicitního dluhu o zhruba 10 % (tj. 42 % HDP ze 422 na 380 % HDP).

Zároveň se snižuje vnitřní nerovnováha neboť u osob, které v současné době nově vstupují do základního důchodového pojištění, jsou závazky (tj. budoucí výplaty důchodů) o 27 % (tj. přibližně o jednu třetinu méně, než při současném právním stavu) vyšší než jejich odvody (u mužů je bilance kladná - závazky jsou o cca 10 % nižší než odvody; u žen jsou závazky i v tomto scénáři podstatně - cca 65 % - vyšší než odvody).

Díky tomu, že pro splnění podmínky čtvrtiny života v důchodu je důchodový věk pro generace narozené v letech 1965 až 1968 nižší než v současném právním stavu, jsou výdaje kolem roku 2030 nepatrně vyšší. Nicméně po roce 2033 ukazují, díky zvyšování důchodového věku, výdaje nižší dynamiku s tím, že kulminují v roce 2060 (tj. o 2 roky později než v současném právním stavu) na hodnotě 13,2 % HDP, tj. o 1,3 % níže než při současném právním stavu.

Rozdíl v saldu se postupně zvětšuje až k hodnotě 1,4 % HDP v roce 2058 (4,85 % HDP v současném právním stavu vs. 3,47 při úpravě důchodového věku), poté se mírně sníží, v horizontu projekce je rozdíl proti současnému právnímu stavu cca 1 % HDP.

Úprava důchodového věku nemá žádný zásadní vliv na průběh míry ohrožení chudobou. Při vyšším důchodovém věku se v tomto ukazateli projevují dva protichůdné vlivy. První je obecně vyšší úroveň důchodů, což demonstruje vyšší poměr průměrného důchodu a průměrné mzdy, a měl by vést k poklesu míry ohrožení chudobou. Na druhou stranu díky vyššímu důchodovému věku má větší podíl osob příjem ze zaměstnání, což zvyšuje hodnotu referenčního mediánového příjmu a působí tedy opačným efektem, tj. zvyšuje míru ohrožení chudobou. Tyto dva efekty se však vzájemně v zásadě vyruší, nicméně při vyšším důchodovém věku je absolutní počet důchodců ohrožených chudobou významně nižší, neboť i celkový počet důchodců je nižší.

Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu strávenou v důchodu. Rozdíl se začíná objevovat po roce 2030 a postupně se tak jak se zvětšuje rozdíl mezi důchodovými věky, zvětšuje, a to až do roku 2061, kdy dosáhnou důchodového věku osoby narozené v roce 1994, tj. poslední generace, které je důchodový věk upraven, na hodnotu 2,3 roku.

Doporučení MPSV

Demografická prognóza ČSÚ z roku 2018 a její promítnutí do scénáře vývoje základního důchodového pojištění ukazují, že nedejde-li v horizontu 20 a více let k výrazné změně očekávaného vývoje struktury populace (např. z titulu migrace, zpomalení růstu doby dožití či plodnosti) nebo k výrazným změnám na trhu práce, bude pro zachování stability důchodového pojištění potřebné buď po roce 2035 přistoupit k úpravě důchodového věku, nebo zajistit nad rámec pojistného dodatečné významné příjmy pro financování důchodových nároků, zejména náhradních dob pojištění.

Pokud by mělo být plně aplikováno nastavení důchodového věku podle cílového parametru v zákoně č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení – aby všechny generace strávily v budoucnu stejný podíl, a to ¼ života, bylo by potřebné:

- Snížit důchodový věk generace narozené v roce 1965 na 64 let a 8 měsíců
- Od roku 2031 zvyšovat tempem o 1 rok za 10 let
- Hranice 65 let by bylo dosaženo místo v roce 2030 až v roce 2034

Na základě výše popsaných skutečností není nezbytné reagovat na demografický vývoj okamžitě a provádět změny již u současné generace ve věku 54 let (rok narození 1965), ale úpravu cílit na příští revizi v roce 2024 od generace 1970 (tzn. od roku 2035). Vzhledem k velké míře nejistoty o vývoji trhu práce v následujících letech, kde dojde vlivem robotizace a digitalizace k významným změnám,

které budou mít na vývoj důchodového systému výrazný vliv, se pro nejbližší období jeví vhodnější věnovat zvýšenou pozornost struktuře a posílení budoucích příjmů důchodového systému.

3. Aktuální stav důchodového systému

3.1. Základní informace o důchodovém systému

3.1.1. Popis systému

Současné uspořádání českého důchodového systému začalo vznikat před více než dvaceti lety v devadesátých letech minulého století. Postupně byly přijímány dílčí reformní kroky završené v roce 1995 přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Nicméně i následně docházelo a průběžně stále dochází k přijímání řady dalších reformních opatření s cílem reagovat na měnící se skutečnosti (např. ekonomické, demografické, sociální) a zabezpečovat stabilitu a dlouhodobou finanční udržitelnost a zároveň sociální adekvátnost důchodů.

Kromě základního důchodového pojištění bylo součástí důchodového systému od roku 1994 i penzijní připojištění se státním příspěvkem upravené zákonem č. 42/1994 Sb., o doplňkovém penzijním připojištění se státním příspěvkem. Od roku 2013 se penzijní připojištění se státním příspěvkem transformovalo na doplňkové penzijní spoření podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

3.1.1.1. Základní důchodové pojištění

Základní důchodové pojištění je založeno na několika všeobecných principech, kterými jsou

- sociální solidarita,
- průběžné financování,
- povinnost účasti pro všechny ekonomicky aktivní osoby (při splnění určitých podmínek),
- dávkově definované důchody,
- jednotnost systému,
- dynamická konstrukce, kdy řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně „automaticky“ upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji,
- při splnění zákonem stanovených podmínek vzniká na důchod právní nárok,
- všechna rozhodnutí o nároku na důchod podléhají přezkoumání soudem.

Základní důchodové pojištění poskytuje náhradu příjmu v případě:

- stáří (starobní důchod),
- invalidity (invalidní důchod),
- úmrtí živitele (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod).

Konstrukce výpočtu důchodů je dvousložková a je stanovena podle následujícího vzorce:

Rovnice 1 – Stanovení výše nově přiznaného důchodu

$NPD = ZV + PV$, kde

NPD – nově přiznaný důchod

ZV – základní výměra důchodu

PV – procentní výměra důchodu

Základní výměra je ve vzorci pro výpočet důchodu solidárním prvkem. Náleží ve stejné výši každému důchodci a její výše je stanovena jako 10 % průměrné mzdy¹.

Procentní výměra důchodu je závislá na délce doby pojištění a výpočtovém základu, který je odvozen od příjmů pojištěnce v průběhu jeho ekonomicky aktivního života v rozhodném období před přiznáním důchodu². Procentní výměra se stanoví:

Rovnice 2 – Stanovení výše procentní výměry důchodu

$$PV = ZPVZ \cdot VZ, \text{ kde}$$

PV – procentní výměra důchodu

ZPVZ – základní procento výpočtového základu

VZ – výpočtový základ

Základní procento výpočtového základu je stanoveno jako součin doby pojištění a procenta za rok pojištění. Doba pojištění je možné získat placením pojistného nebo formou náhradní doby pojištění (přičemž pro některý druh náhradních dob je stanoven maximální rozsah, ve kterém je lze hodnotit). Náhradní doby pojištění kryjí definované sociální situace, ke kterým může v průběhu pracovní kariéry dojít, ať už se jedná o péči o dítě nebo např. evidovanou nezaměstnanost. U invalidních důchodů se k získané době pojištění připočte ještě dopočtená doba, tj. doba ode dne vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku, za který se pro tento účel považuje důchodový věk žen stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě.³ Dopočtená doba se nezapočítává, pokud invalidita vznikla následkem úmyslného poškození zdraví, které si pojištěnec způsobil nebo nechal způsobil, nebo poškození zdraví pojištěnce, které vzniklo jako následek jeho úmyslného trestného činu.

Základní procento výpočtového základu se vypočte:

Rovnice 3 – Stanovení procenta výpočtového základu

$$ZPVZ = \text{int} \left(\frac{DP1 + 0,8 \cdot DP2}{365} \right) \cdot AR, \text{ kde}$$

DP1 – doba pojištění krytá ze 100 %

DP2 – doba pojištění krytá z 80 %

AR – procento za rok pojištění

Doba výdělečné činnosti (zakládající účast na důchodovém pojištění) se vždy započítává ze 100 %, stejně jako některé náhradní doby pojištění (např. péče o dítě do 4 let věku, péče o závislou osobu

¹ Průměrnou mzdou se rozumí součin všeobecného vyměřovacího základu pro rok, který o dva roky předchází daný rok a příslušného přepočítacího koeficientu. Všeobecný vyměřovací základ je na základě údajů Českého statistického úřadu o průměrné mzdě stanoven vyhláškou MPSV, respektive nařízením vlády.

² Odlišně se postupuje u pozůstalostních (tzv. odvozených důchodů), kdy je výše procentní výměry důchodu stanovena jako podíl procentní výměry důchodu zemřelého, a to ve výši 50 % u důchodu vdovského a vdoveckého, a 40 % u důchodů sirotčích.

³ Dopočtená doba se započte

a) plně, je-li období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod kryto dobou českého pojištění nebo vznikla-li invalidita následkem pracovního úrazu anebo doba, která není kryta dobou českého pojištění, je kratší 1 roku, vznikla-li invalidita před 28. rokem věku pojištěnce, 2 let, vznikla-li invalidita od dosažení věku 28 let do 40. roku věku pojištěnce, nebo 3 let, vznikla-li invalidita od dosažení věku 40 let pojištěnce,

b) ve sníženém rozsahu, nejsou-li splněny podmínky uvedené v písmenu a); v tomto případě se krátí dopočtená doba v poměru délky dob pojištění získaných v českém pojištění v období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod k době, která uplynula od dosažení 18 let věku do dne vzniku nároku na invalidní důchod, s tím, že po tomto krácení se počítá dnů dopočtené doby zaokrouhluje na celé dny směrem nahoru;

Pro účely stanovení délky dopočtené doby se za dobu pojištění považuje též doba studia na střední nebo vysoké škole v České republice po dosažení věku 18 let po dobu prvních 6 let tohoto studia.

v příslušném stupni závislosti a základní vojenská služba). Ostatní náhradní doby pojištění jsou započítávány pouze z 80 %. Úhrnná doba pojištění je významná nejen pro určení výše důchodu, ale rovněž pro posouzení nároku na důchod. Zákon o důchodovém pojištění specifikuje minimální doby pojištění, které je nutné získat, aby nárok na důchod vznikl.

Celková doba pojištění stanovená ve dnech je vydělena číslem 365 (což je počet dnů v roce), čímž dojde k určení počtu let pojištění, a každý rok pojištění je ohodnocen příslušným procentem výpočtového základu.

Procento za rok pojištění je určeno hodnotou 1,5 u starobních důchodů a invalidních důchodů pro invaliditu třetího stupně. U invalidních důchodů pro invaliditu druhého stupně je to 0,75 a u invalidních důchodů pro invaliditu prvního stupně potom 0,5.

Druhým prvkem, zásadním pro výši procentní výměry důchodu, jsou vyměřovací základy (příjmy), kterých pojištěnec dosahoval v rozhodném období před přiznáním důchodu⁴. Všechny vyměřovací základy jsou indexovány tak, aby respektovaly vývoj všeobecného vyměřovacího základu (průměrné mzdy) a tím zachovávaly reálnou hodnotu minulých příjmů vzhledem k současnosti. Přičemž zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, stanovuje maximální vyměřovací základ pro placení pojistného. Zprůměrováním příjmů v rozhodném období je stanoven osobní vyměřovací základ, tedy průměrný měsíční výdělek pojištěnce v jeho rozhodném období:

Rovnice 4 – Stanovení osobního vyměřovacího základu

$$OVZ = \frac{\sum_{t=\max(R_{1986}, R_{18}+1)}^{T-1} \min(P_t, MVZ_t) \cdot \frac{VVZ_{T-2} \cdot PK_{T-2}}{VVZ_t}}{\sum_{t=\max(R_{1986}, R_{18}+1)}^{T-1} D_t - \sum_{t=\max(R_{1986}, R_{18}+1)}^{T-1} VD_t} \cdot 30,4167, \text{ kde}$$

OVZ – osobní vyměřovací základ

P – hrubý příjem v daném kalendářním roce podléhající pojistnému na důchodové pojištění

MVZ – maximální vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění

VVZ – všeobecný vyměřovací základ

PK – přepočítací koeficient jako podíl VVZ za první pololetí T-1 vůči VVZ za první pololetí T-2

D – dny v daném kalendářním roce

VD – vyloučené dny v daném kalendářním roce

T – rok přiznání důchodu

R₁₉₈₆ – rok 1986

R₁₈ – rok, ve kterém dosáhl pojištěnec 18 let

Osobní vyměřovací základ je poté redukován na výpočtový základ:

Rovnice 5 – Stanovení výpočtového základu

$$VZ = OVZ \cdot rr1 - \max(0; (OVZ - rh1)) \cdot (rr2 - rr1) - \max(0; (OVZ - rh2)) \cdot rr1, \text{ kde}$$

VZ – výpočtový základ

OVZ – osobní vyměřovací základ

rh1, rh2 – první (44 % VVZ) a druhá (400 % VVZ) redukční hranice

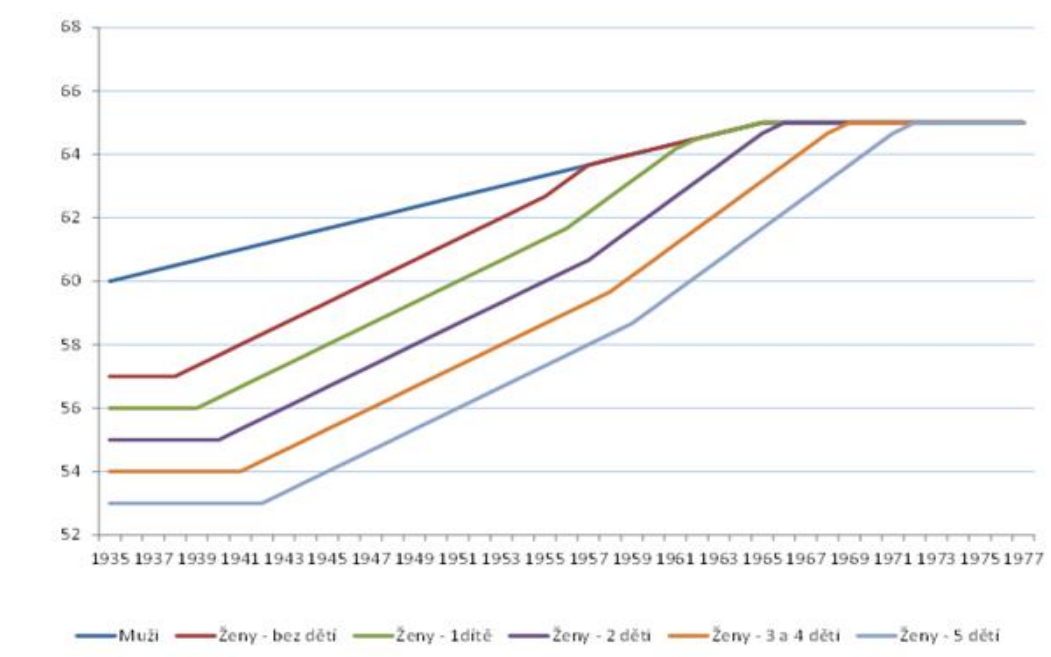
⁴ Rozhodné období zahrnuje celou příjmovou historii každého pojištěnce, avšak k příjmům před rokem 1986 se, zejména z důvodu kvality a dostupnosti dat, nepřihlíží.

rr1, rr2 – procenta zápočtů do první (100 %) a druhé (26 %) redukční hranice

Aplikace redukčních hranic představuje další významný prvek příjmové solidarity v důchodovém systému, kdy k vyšším příjmům je při stanovení důchodu přihlíženo méně a naopak k nižším příjmům více. K příjmům nad druhou redukční hranici se nepřihlíží vůbec.⁵

Dalším klíčovým faktorem, především u starobních důchodů, je zákonem o důchodovém pojištění stanovený důchodový věk. Důchodový věk je stanoven pro každý rok narození a dochází k jeho postupnému zvyšování a postupnému sjednocování pro jednotlivá pohlaví a u žen i podle počtu vychovaných dětí. Detaily je možné nalézt v příloze (Příloha 1 – Důchodový věk)

Graf 1 – Proces zvyšování důchodového věku podle zákona č. 155/1995 Sb.

Zdroj: MPSV

Protože každý starobní důchod není přiznán ode dne dosažení důchodového věku, je třeba procentní výměru upravit tak, aby zohledňovala vzájemný vztah věku pojištěnce při přiznání starobního důchodu a důchodového věku. Do úvahy přicházejí dvě varianty, (1) odchod před dosažením důchodového věku⁶ nebo naopak (2) odchod později než je důchodový věk dosažen. V prvním případě je aplikována penalizace za předčasný odchod do důchodu, ve druhém případě pak bonus za tzv. přesluhování:

Rovnice 6 – Procento výpočtového základu aplikované pro snížení/zvýšení výše důchodu při předčasném/odloženém odchodu do starobního důchodu

$$PP = \max\left(0; \text{roundup}\left(\frac{VH - O}{90}\right)\right) \cdot 1,5 \% - \min\left(4; \text{roundup}\left(\frac{VH - O}{90}\right)\right) \cdot (1,5 \% - 0,9 \%)$$

$$- \max\left(0; \left(\min\left(8; \text{roundup}\left(\frac{VH - O}{90}\right)\right) - 4\right) \cdot (1,5 \% - 1,2 \%) \right)$$

$$BO = \max\left(0; \text{int}\left(\frac{O - VH}{90}\right)\right) \cdot 1,5 \%, \text{ kde}$$

⁵ Druhá redukční hranice koresponduje s maximálním měsíčním vyměřovacím základem pro odvod pojistného.

⁶ Do předčasného starobního důchodu je možné odejít až 3 roky před dosažením důchodového věku, resp. až 5 let, nikoliv však dříve než v 60 letech věku.

VH – důchodový věk

O – skutečný věk při odchodu do důchodu

Penalizace za předčasný starobní důchod je odstupňována podle délky předčasnosti. Za prvních 360 dní předčasnosti je procentní výměra zkrácena o 0,9 % výpočtového základu za každých i započatých 90 dní, od 361. do 720. dne předčasnosti o 1,2 % za každých i započatých 90 dní a dále od 721. dne o 1,5 % za každých i započatých 90 dní chybějících od dne přiznání předčasného starobního důchodu do dosažení důchodového věku.

Bonus za pozdější odchod do starobního důchodu představuje zvýšení procentní výměry starobního důchodu o 1,5 % výpočtového základu za každých 90 kalendářních dnů výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na starobní důchod bez jeho pobírání.

Kromě toho existuje možnost zvýšení procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši, a to o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů nebo při pobírání tohoto důchodu v poloviční výši, a to o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů.

Výše pozůstalostních dávek (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod) se odvozuje od výše procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl zemřelý nárok ke dni úmrtí. Pozůstalostní důchod se skládá ze základní výměry a 50 % (vdovský, vdovecký), resp. 40 % (sirotčí) procentní výměry důchodu zemřelého.

Důchody se zvyšují v pravidelném termínu v lednu kalendářního roku, přičemž výše zvýšení se stanoví s ohledem na růst cen a reálných mezd. Základní výměry důchodů se zvyšují tak, aby dosáhly 10 % průměrné mzdy, a procentní výměry se zvyšují o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry a částky zvýšení procentní výměry důchodu odpovídal zvýšení ve výši součtu růstu cen a jedné poloviny růstu reálné mzdy. Procentní výměry vyplácených důchodů mohou být zvýšeny až o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry důchodu a částky zvýšení procentní výměry důchodu činil až 2,7 %, pokud by zvýšení vyplácených důchodů podle výše uvedených pravidel bylo nižší. Vlastní zvýšení důchodů stanoví vláda svým nařízením. Při určení růstu cen se přihlíží nejen k růstu cen za domácnosti celkem, ale současně i k růstu cen za domácnosti důchodců, a použije se vždy výhodnější možnost.

3.1.1.2. Doplnkové penzijní spoření

Doplnkové penzijní spoření je založeno na několika všeobecných principech, kterými jsou

- fondové financování,
- dobrovolná účast na základě uzavření smlouvy s penzijní společností,
- příspěvkově definované dávky,
- jednotnost systému,
- státní podpora ve formě státního příspěvku a daňových úlev.

Doplnkové penzijní spoření poskytuje následující dávky:

- starobní penze na určenou dobu,
- invalidní penze na určenou dobu,
- jednorázové vyrovnání,
- odbytné,
- úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi, nebo

- úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu.

Specifickou formou čerpání dávky z doplňkového penzijního spoření je tzv. předdůchod. V případě, že má účastník doplňkového penzijního spoření zájem čerpat prostředky z doplňkového penzijního spoření formou tzv. předdůchodu, musí mít dosaženou spořicí dobu nejméně 60 kalendářních měsíců (do této doby se započítává i doba účasti v penzijním připojištění) a musí dosáhnout alespoň věku, který je o pět let nižší než věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod ze základního důchodového pojištění, a mít naspořenou dostatečnou částku tak, aby měsíční splátka penze činila alespoň 30 % průměrné mzdy⁷ a penze byla vyplácena nepřerušovaně alespoň pod dobu dvou let. Pro posouzení nároku na penzi z doplňkového penzijního spoření se u žen při stanovení důchodového věku postupuje jako u mužů stejného data narození. Tzv. předdůchod je rovněž možné čerpat u pojišťovny, k níž lze převést prostředky účastníka doplňkového penzijního spoření jako jednorázové pojistné na výplatu doživotní penze nebo penze na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu. V tomto případě musí účastník nejdříve žádat penzijní společnost o úhradu jednorázového pojistného, které penzijní společnost vyplatí na základě předložení uzavřené pojistné smlouvy.

Výhody v systému veřejného zdravotního pojištění (status státního pojištěnce) platí po dobu pobírání této penze; u důchodového pojištění (doba pobírání tzv. předdůchodu se považuje za vyloučenou dobu pro účely výpočtu důchodu ze státního důchodového pojištění) do okamžiku dosažení důchodového věku potřebného pro nárok na důchod. Úprava tzv. předdůchodů by měla pomoci k překlenutí případného obtížného období ve věku blízkém důchodovému věku, kdy může být ztíženo uplatnění na trhu práce a zvýšena tendence odejít z tohoto důvodu do předčasného důchodu podle zákona o důchodovém pojištění, který má ovšem za následek trvale snížený starobní důchod.

Doplňkové penzijní spoření nepředstavuje aktuálně významný zdroj příjmů ve stáří⁸, a proto není tato část důchodového systému dále předmětem této zprávy.

3.1.2. Organizace a provádění důchodového pojištění

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 1992. Podle tohoto zákona:

Sociální zabezpečení provádí orgány sociálního zabezpečení a zaměstnavatelé. Na úseku sociálního zabezpečení vykonávají působnost též obce.

Orgány sociálního zabezpečení jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- Okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo spravedlnosti,
- Ministerstvo obrany.

⁷ Pro účely doplňkového penzijního spoření se za průměrnou mzdu považuje průměrná mzda v národním hospodářství vyhlášená Ministerstvem práce a sociálních věcí podle zákona upravujícího zaměstnanost za kalendářní rok předcházející kalendářnímu roku, v němž započalo vyplácení penze.

⁸ Podle údajů ČNB byly v roce 2018 na penzích z doplňkového penzijního spoření vyplaceny necelé 2 mld. Kč, plus necelých 17 mld. Kč jako jednorázové vyrovnání. Ze základního důchodového pojištění bylo ve stejném roce vyplaceno na dávkách zhruba 434 mld. Kč.

Nositelům pojištění pro „civilní sféru“ je Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“), která vznikla v roce 1990 sloučením nositelů důchodového pojištění a nemocenského pojištění. Je samostatnou organizační složkou státu podřízenou MPSV. Hlavní působností ČSSZ vyplývající z příslušné právní úpravy je provádění důchodového a nemocenského pojištění, provádění lékařské posudkové služby, výběr pojistného a plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a práva ES. Od roku 2004 předkládají zaměstnavatelé pravidelně každoročně nositeli pojištění evidenční listy důchodového pojištění svých zaměstnanců (do roku 2004 je předkládali až při skončení zaměstnání nebo v souvislosti s uplatněním žádosti o přiznání důchodu). Od 1. července 2005 byl vytvořen registr pojištěnců, jehož údaje jsou průběžně aktualizovány a doplňovány. Tím byly vytvořeny i podmínky pro pravidelnou informovanost pojištěnců o údajích evidovaných v souvislosti s jejich účastí na důchodovém pojištění a v průběhu roku 2006 bylo zahájeno podávání písemných informací o těchto údajích na základě žádosti pojištěnců. Od roku 2015 ČSSZ informuje pojištěnce vybraných „předdůchodových ročníků“ o dobách jejich důchodového pojištění i bez žádosti. ČSSZ umožňuje přijímat elektronická podání prostřednictvím formulářů/tiskopisů na ePortálu, pomocí speciálního kanálu, dále podání zaslaná prostřednictvím datových schránek a prostřednictvím e-podatelný. Klienti ČSSZ mohou využít několik druhů elektronických podání. Mohou elektronicky podávat např. evidenční listy důchodového pojištění, Přihlášky a odhlášky zaměstnanců k nemocenskému pojištění a Přehled o příjmech a výdajích osob samostatně výdělečně činných.

ČSSZ je v rámci státní správy výjimečnou finančně správní institucí, spravuje agendu více než 8,5 milionu klientů, z toho je přibližně 3 miliony důchodců. Objem výběru finančních prostředků tvoří více než 1/3 všech příjmů státního rozpočtu.

3.1.3. Změny právní úpravy přijaté od ledna 2014⁹

Zákon č. 183/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (účinnost dnem 1. 9. 2014). V souvislosti s úsporami ve výdajích státního rozpočtu došlo k dočasné úpravě pravidel pro valorizaci důchodů zákonem č. 314/2012 Sb., který omezil zvýšení vyplácených důchodů v období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2015 tak, že místo 100 % růstu cen se zohledňuje pouze 1/3 jejich růstu. Podle této právní úpravy tedy měla proběhnout ještě jedna snížená valorizace od ledna 2015. Zákon č. 183/2014 Sb. ukončil platnost pravidla snížené valorizace důchodů a důchody od ledna 2015 (nikoliv až od ledna 2016) se budou opět zvyšovat podle 100 % nárůstu cen a jedné třetiny nárůstu reálné mzdy. Dále bylo stanoveno, že zvýšení vyplácených důchodů v lednu 2015 musí dosáhnout, vzhledem k nižším částkám zvýšení důchodů v letech 2013 a 2014, výše, která bude u průměrného samostatně vypláceného starobního důchodu činit nejméně 1,8 %.

Vyhláška č. 208/2014 Sb. (účinnost dnem 1. 1. 2015). Touto vyhláškou se stanoví:

A. prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2015:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2013 ve výši 25 903 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2013, který činí 1,0273,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 11 709 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 106 444 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2015 činí 2 400 Kč.

⁹ Popis nejdůležitějších legislativních změn před rokem 2014 lze nalézt v Pojistněmatematických zprávách o důchodovém pojištění (<https://www.mpsv.cz/cs/1353>).

B. zvýšení důchodů v roce 2015:

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2015 zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2014 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 60 Kč na 2 400 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 1,6 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.

Vyhláška č. 209/2014 Sb. (účinnost dnem 1. 1. 2015). Touto vyhláškou se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2015 zvyšují o 1,6 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje.

Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. prosinci 2014.

Zákon č. 250/2014 Sb. (účinnost od 1. 1. 2015). Tímto zákonem o změně zákonů souvisejících s přijetím zákona o státní službě byl novelizován mj. i zákon o důchodovém pojištění. Změna spočívá v tom, že byl změněn text ustanovení § 6 odst. 1 písm. g) zákona o důchodovém pojištění tak, že byl rozšířen a v souvislosti s terminologií používané zákonem o státní službě i upraven okruh osob, jejichž manželům, kteří je následují do místa vyslání k výkonu práce v zahraničí nebo k výkonu zahraniční služby, se umožňuje dobrovolná účast na důchodovém pojištění. Současně se umožňuje využít tento institut (dobrovolné důchodové pojištění) nejen v případě manžela/manželky, ale nově i registrovaného partnera/partnerky. Dále se výslovně stanoví, že pojistné na dobrovolné důchodové pojištění může v takovém případě hradit zaměstnavatel manžela nebo registrovaného partnera.

Přijetí zákona o státní službě bylo promítnuto i do zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

Zákon č. 251/2014 Sb. (účinnost od 1. 1. 2015). Tato novela zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, řeší problematiku odborné správy dokumentů nezbytných pro provádění důchodového pojištění, které se nacházejí v soukromých spisovnách a u ostatních soukromých držitelů dokladů, a to včetně postupu při jejich zániku bez právního nástupce. Jde v podstatě o doplnění a zpřesnění dosavadní právní úpravy, kterou obsahuje v zásadě ustanovení § 35a odst. 5 zákona č. 582/1991 Sb. Spočívá v tom, že se v právní úpravě výslovně stanoví, že na žádost orgánu sociálního zabezpečení budou údaje potřebné k provádění důchodového pojištění sdělovat nejen archivy, ale za úplaty i ostatní držitelé dokladů a dále, že v případě zániku držitele dokladů bez právního nástupce budou mít povinnost zajistit náhradní úschovu dokladů u jiného držitele dokladů a oznámit okresní správě sociálního zabezpečení, kde jsou doklady uloženy.

K provedení tohoto ustanovení byla připravena na základě zmocnění v ustanovení § 127 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění prováděcí vyhláška, která stanoví, co se rozumí odůvodněnými náklady držitelů dokladů a minimální výši úhrady nákladů služeb poskytovaných držitelem dokladů pro účely důchodového pojištění, která nabyla účinnosti rovněž dnem 1. 1. 2015.

Zákon č. 267/2014 Sb. (účinnost dnem 1. 1. 2015). Touto novelou zákona o důchodovém pojištění došlo k zavedení nové podmínky pro vznik nároku na starobní důchod při získání kratší než standardní (obecné) doby pojištění. Nárok na starobní důchod nově vznikne i pojištěnci, který po 31. 12. 2009 dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození, a získal aspoň 15 let doby pojištění; do doby pojištění se však v tomto případě nezapočítávají tzv. náhradní doby pojištění (např. doba péče o dítě ve věku do 4 let, doba péče o osobu závislou ve stanoveném stupni na péči jiné osoby, doba evidence u úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání).

Vyhláška č. 244/2015 Sb. (účinnost dnem 1. 1. 2016). Touto vyhláškou se stanoví:

A. prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2016:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2014 ve výši 26 357 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2014, který činí 1,0246,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 11 883 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 108 024 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2015 činí 2 440 Kč.

B. zvýšení důchodů v roce 2016:

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2016 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31 prosinci 2015 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 40 Kč na 2 440 Kč.

Zákon č. 377/2015 Sb. (účinnost dělená od 1. 1. 2016, 1. 1. 2017, 1. 1. 2018). Tímto zákonem bylo do zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, promítnuto ukončení důchodového spoření (II. pilíře důchodového systému). S účinností od 1. 1. 2016 byla v rámci přijatých změn z příslušných ustanovení zákona o důchodovém pojištění vypouštěna všechna pravidla a postupy vztahující se k účasti pojištěnce na důchodovém spoření s tím, že důchodové nároky pojištěnců, kteří byli v letech 2013 až 2015 účastní důchodového spoření, se upravují pouze v jediném ustanovení, a to v § 105c zákona o důchodovém pojištění.

Právní úprava spočívá v tom, že v návaznosti na ukončení důchodového spoření se upravuje postup při stanovení výše procentní výměry důchodů v případě, že pojištěnec byl v období let 2013 až 2015 účasten důchodového spoření a nedopltil pojistné na důchodové pojištění, tj. rozdíl mezi pojistným v obecné sazbě a pojistným v nižší sazbě platné pro účastníky důchodového spoření. V tomto případě se bude výše procentní výměry starobního důchodu stanovovat podle právní úpravy účinné ke dni 31. 12. 2015, tj. za doby pojištění, které se kryjí s dobou účasti na důchodovém spoření, bude náležet nižší sazba 1,2 % výpočtového základu; bez této úpravy by došlo k neodůvodněnému zvýhodnění účasti na důchodovém spoření. Pokud však účastník důchodového spoření doplatí pojistné na důchodové pojištění, tj. rozdíl, o který bylo jeho pojistné do I. pilíře nižší, vypočte se mu důchodu tak, jako by účasten důchodového spoření nebyl (tj. bude použita sazba 1,5 % výpočtového základu).

Vedle této úpravy byly současně stanoveny v přechodných ustanoveních mj. podmínky, za jakých může dojít k přepočtu starobních důchodů přiznaných účastníkům důchodového spoření v letech 2016 a 2017. V přechodném ustanovení se umožňuje, aby v případě přiznání důchodu v období po ukončení důchodového spoření, avšak ještě v době, kdy nebylo možné doplatit pojistné na důchodové pojištění, byl účastník důchodového spoření, jemuž byla výše důchodu stanovena vzhledem k době účasti na důchodovém spoření, jeho důchod přepočten, pokud tento účastník doplatil pojistné na důchodové pojištění.

Při tomto přepočtu se bude postupovat tak, jako by pojištěnec důchodového spoření účasten nebyl, neboť doplatil rozdíl pojistného (tedy bude použita sazba 1,5 % výpočtového základu. Vychází se z toho, že tento účastník by neměl mít odepřenu možnost po ukončení důchodového spoření doplatit, tak jako ostatní účastníci důchodového spoření, jimž ještě nebyl důchod přiznán, pojistné na důchodové pojištění a získat tak výhodnější nároky v důchodovém pojištění, přičemž navrhovaná právní úprava umožňuje realizovat doplatek pojistného až v průběhu roku 2017.

Zákon č. 381/2015 Sb. (účinnost od 28. 12. 2015). Jednorázový příspěvek důchodci ve výši 1 200 Kč byl vyplacen se splátkou důchodu v únoru 2016. Nárok na příspěvek měl každý důchodce — tedy poživatel důchodu starobního, včetně předčasného starobního, invalidního (všech stupňů), pozůstalostního (vdovského, vdoveckého, sirotčího), který měl nárok na výplatu aspoň po část měsíce února 2016, pokud byl důchod přiznán ode dne, který spadá do období před rokem 2016. Jednorázový příspěvek se nepovažuje za příjem, který by ovlivnil nárok na nepojistné sociální dávky, protože se k němu nepřihlíží při zjišťování výše příjmů pro účely jiných právních předpisů a nebylo ho možné postihnout výkonem rozhodnutí.

Zákon č. 212/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (účinnost dnem 1. 8. 2016). Tento zákon obsahuje především změnu valorizačního mechanismu, která zajišťuje, že při zvýšení mohou být procentní výměry vyplácených důchodů zvýšeny až o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry důchodu a částky zvýšení procentní výměry důchodu činil až 2,7 % jeho výše, pokud by zvýšení vyplácených důchodů podle obecných pravidel bylo nižší, přičemž vlastní zvýšení důchodů stanoví vláda svým nařízením.

Zákon č. 213/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (účinnost dnem 1. 10. 2016). Novelou zákona o důchodovém pojištění byla zrušena časově limitující hranice (datum 31. 12. 2018) pro zachování nároků na snížení věkové hranice pro odchod do starobního důchodu podle předpisů platných před 1. 1. 1996 z důvodu výkonu zaměstnání v I. pracovní kategorii, což znamená, že nárok na snížení důchodového věku z I. pracovní kategorie podle předpisů platných před 1. 1. 1996 může při splnění zákonných podmínek vzniknout i po 31. 12. 2018. Zároveň byly tímto zákonem do zákona o důchodovém pojištění začleněny podmínky, jejichž splněním vzniká některým horníkům, konkrétně horníkům, kteří před 1. 10. 2016 začali vykonávat zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech, nárok na odchod do starobního důchodu o 7 let dříve než činí obecný důchodový věk a nárok na zvláštní způsob výpočtu procentní výměry tohoto důchodu. Tato právní úprava tedy dopadá pouze na horníky, kteří vykonávali jen ta zaměstnání v hornictví pod zemí, která mají stále pracoviště pod zemí v hlubinných dolech, tedy zaměstnání označovaná před 1. 1. 1993 jako zaměstnání I. AA pracovní kategorie.

Nařízení vlády č. 325/2016 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2015, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2015, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2017 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2017 a o zvýšení důchodů v roce 2017 (účinnost dnem 1. 1. 2017). Tímto nařízením se stanoví:

A. prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2017:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2015 ve výši 27 156 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2015, který činí 1,0396,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 12 423 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 112 928 Kč.
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2017 činí 2 550 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2017

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2017 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2016 tak, že se

- základní výměra zvyšuje o 110 Kč na 2 550 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 2,2 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.

Nařízení vlády č. 326/2016 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2017 (účinnost dnem 1. 1. 2017). Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2017 zvyšují o 2,2 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje. Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácí, splatné po 31. prosinci 2016.

Zákon č. 148/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony – *otcovská poporodní péče, zmírnění podmínek nároku na sirotčí důchod* (účinnost dnem 1. 2. 2018). Tímto zákonem byl novelizován mj. i zákon o důchodovém pojištění, do kterého bylo promítnuto zavedení nové dávky nemocenského pojištění – otcovské poporodní péče, jestliže podpůrčí doba u této dávky bude spadat do období po skončení výdělečné činnosti, která zakládala účast na nemocenském pojištění. V tomto případě půjde o náhradní dobu pojištění, která se bude hodnotit obdobně jako náhradní doba pojištění z titulu dočasné pracovní neschopnosti v době po skončení výdělečné činnosti zakládající účast na nemocenském pojištění, tedy v rozsahu 80 %. Trvání podpůrčí doby u dávky otcovské poporodní péče se zahrnuje i mezi druhy vyloučených dob pro stanovení osobního vyměřovacího základu. Další změna spočívá v rozšíření okruhu případů, kdy nově vznikne nárok na sirotčí důchod, a to i v případě, kdy zemřelý získal jen krátkou dobu důchodového pojištění, a to aspoň jeden rok, popřípadě u pojištěnce staršího 38 let aspoň dva roky; období, ve kterém se bude sledovat splnění této podmínky, se přitom nemění (tj. v případě, že byl zemřelý starší 28 let, se zjišťuje podmínka získání aspoň jednoho roku pojištění v období 10 let přede dnem úmrtí; v případě, že byl starší 38 let je alternativně splněna podmínka potřebné doby pojištění i tehdy, získal-li aspoň 2 roky pojištění v období 20 let přede dnem úmrtí). Vyžaduje se však, aby se jednalo o dobu důchodového pojištění uvedenou v § 11 a § 13 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, tj. o dobu, za kterou se platí pojistné na důchodové pojištění. Výše sirotčího důchodu se i v případě splnění nových podmínek bude stanovovat obecným způsobem. Nárok na sirotčí důchod vzniká ode dne účinnosti zákona i v případech, kdy byly nové podmínky pro vznik nároku na sirotčí důchod splněny před tímto dnem, avšak podle dosavadní právní úpravy nárok na sirotčí důchod nevznikl.

Zákon č. 203/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony – zavedení revizního mechanismu nastavení důchodového věku, „zastropování“ důchodového věku na 65 let, změna valorizačních pravidel, (účinnost dělená dnem 1. 8. 2017 – změna valorizačních pravidel, – dnem 1. 1. 2018 – důchodový věk).

Tímto zákonem bylo mj. ukončeno zvyšování důchodového věku bez omezení, a to při dosažení věku 65 let. Změny důchodového věku nad tuto hranici již budou vyplývat z procesu pravidelné revize. Zavedení revizního mechanismu nastavení důchodového věku odstranilo nedostatky dosavadního pouze mechanického nastavení a umožňuje reagovat na změny vnějších podmínek reprezentovaných očekávaným vývojem střední délky života při dosažení důchodového věku v jednotlivých generacích. Změna valorizačních pravidel spočívá v tom, že při stanovení částky zvýšení důchodů se přihlíží nejen k růstu cen za domácnosti celkem, ale současně i k růstu cen za domácnosti důchodců, a použije se výhodnější možnost (dosud se přihlíželo pouze k růstu cen za domácnosti celkem) a dále se při stanovení částky zvýšení důchodů zohlední polovina růstu reálné mzdy (dosud se přihlíželo k růstu reálné mzdy o jednu třetinu).

Zákon č. 259/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, tzv. technická novela (účinnost dělená: od 18. 8. 2017, od 1. 2. 2018 a od 1. 1. 2019).

Tímto zákonem byl novelizován mj. i zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

V zákoně o důchodovém pojištění jde zejména o tyto změny:

- Upřesňuje se věcně i terminologické promítnutí nového občanského zákoníku.
- Zpřísňují se podmínky pro dobrovolnou účast na důchodovém pojištění bez kvalifikovaných důvodů, aby se zabránilo neodůvodněným spekulacím s dopady mimo tuto oblast – podmínkou pro účast na pojištění bude získání alespoň 1 roku placeného pojištění před podáním přihlášky k účasti na pojištění.
- Do důchodového pojištění se promítá důsledek změn navrhovaných u OSVČ v zákoně o pojistném na sociální zabezpečení.
- Upřesňuje se zápočet pracovních příjmů stanovených soudem v rámci sporů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.
- Reflektují se praktické poznatky z aplikace zákona o důchodovém pojištění, zejména pokud jde o technické otázky výplaty důchodu na účet.

V zákoně o organizaci a provádění sociálního zabezpečení jde zejména o tyto změny:

- Upřesňují se okruhy údajů a adresáti, jimž informace získané při své činnosti poskytují orgány sociálního zabezpečení, a okruhy údajů, které poskytuje Ministerstvo vnitra nebo Policie ČR orgánům sociálního zabezpečení pro výkon jejich působnosti.
- Upřesňují se postupy při dřívějším nesprávném určení začátku výplaty důchodu a při změnách zdravotního stavu po zastavení výplaty invalidního důchodu.
- Upřesňují se pravidla při výplatě důchodu jiné osobě než oprávněné.
- Upravuje se postup při zastavení a uvolnění výplaty důchodu při nesplnění stanovených povinností.
- Upravuje se jednotný den splatnosti poukazu důchodů do pobytového zařízení sociálních služeb na 15. den kalendářního měsíce, umožňuje se, aby tento způsob výplaty byl možný i v případě, že osoba umístěná v tomto zařízení má opatrovníka, a upřesňuje se postup vracení důchodů tímto zařízením v případě, že osoba zemřela nebo ukončila pobyt a důchod byl ještě poukázán tomuto zařízení.

Nařízení vlády č. 343/2017 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2018 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2018 a o zvýšení důchodů v roce 2018 (účinnost dnem 1. 1. 2018). Tímto nařízením se stanoví:

A. prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2018:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2016 ve výši 28 250 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, který činí 1,0512,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 13 191 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 119 916 Kč.

- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2018 činí 2 700 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2018:

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2018 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2017 tak, že se

- základní výměra zvyšuje o 150 Kč na 2 700 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 3,5 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.

Nařízení vlády č. 344/2017 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2018 (účinnost dnem 1. 1. 2018). Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2018 zvyšují o 3,5 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje. Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. prosinci 2017.

Zákon č. 191/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (účinnost dělená - dnem 1. 9. 2018 a dnem 1. 1. 2019)

Tímto zákonem byl novelizován zákon o důchodovém pojištění. Novela spočívá v tom, že byla schválena dvě významná opatření ve prospěch důchodců, a to zvýšení základní výměry důchodu z 9 % na 10 % průměrné mzdy, tj. o 1 procentní bod (u důchodů přiznaných před 1. 1. 2019 bude náležet zvýšená základní výměra od splátky důchodu splatné v lednu 2019), a dále zvýšení důchodu o 1 000 Kč měsíčně všem důchodcům, kteří dosáhnou věku 85 let (důchodcům, kteří dosáhli 85 let věku před 1. 1. 2019, náleží toto zvýšení procentní výměry od splátky důchodu splatné v lednu 2019). Kromě toho byly s účinností od 1. 9. 2018 mezi osoby účastné důchodového pojištění prostřednictvím institutu náhradních dob pojištění z titulu péče o závislou osobu, u kterých se nevyžaduje podmínka domácnosti, zahrnuti vedle osob blízkých i asistenti sociální péče podle § 83 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb.

Nařízení vlády č. 212/2018 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2019 (účinnost dnem 1. 1. 2019)

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2019 zvyšují o 3,4 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje. Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. prosinci 2018.

Nařízení vlády č. 213/2018 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2017, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2017, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2019 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2019 a o zvýšení důchodů v roce 2019 (účinnost dnem 1. 1. 2019)

Tímto nařízením se stanoví:

A/ prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2019:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2017 ve výši 30 156 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2017, který činí 1,0843,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 14 388 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 130 796 Kč.

- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2019 činí 3 270 Kč.

B/ Zvýšení důchodů v roce 2019

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2019 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2018 tak, že se

- základní výměra zvyšuje o 570 Kč na 3 270 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 3,4 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.

3.2. Statistika důchodového pojištění

3.2.1. Příjmy a výdaje důchodového pojištění

V období let 2013 až 2016 byly v kapitole 313 – MPSV příjmy důchodového pojištění nižší než výdaje na důchody, rostly však v důsledku zrychlení tempa růstu mezd a počtu pojištěných rychleji než výdaje na důchody, což se projevilo postupným snižováním deficitu příjmů důchodového pojištění a výdajů na důchody. Deficit příjmů a výdajů, který v roce 2013 dosáhl částky 49,7 mld. Kč, se tak postupně snižoval a v letech 2017 a 2018 byl vykázán přebytek příjmů nad výdaji ve výši 0,9 mld. Kč v roce 2017, resp. 22,0 mld. v roce 2018, a to i přes rychlejší růst výdajů na důchody v těchto letech v důsledku úpravy valorizačního mechanismu. Podrobnější informace o valorizaci důchodů jsou uvedeny výše v kapitole 3.1.3. Změny právní úpravy přijaté od ledna 2014.

Tabulka 1 - Příjmy důchodového pojištění a výdaje na důchody (v mld. Kč)

Rok	Příjmy ¹⁾	Výdaje ²⁾ na dávky	Příjmy - výdaje ³⁾
2013	323,8	373,4	-49,7
2014	333,0	376,4	-43,4
2015	352,0	385,5	-33,5
2016	372,9	389,2	-16,3
2017	405,3	404,4	0,9
2018	445,5	423,5	22,0

Zdroj: Státní závěrečné účty – kap. 313 (MPSV)

Poznámky: ¹⁾ Včetně pokut, penále a dobrovolného připojištění.

²⁾ Bez zálohy poskytnuté poště v roce předchozím a včetně zálohy poskytnuté na rok následující.

³⁾ Nejsou zohledněny správní výdaje

Saldo příjmů a výdajů na dávky důchodového pojištění včetně správních výdajů na důchodové pojištění v kapitole 313 – MPSV a v příslušných kapitolách Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva obrany, jakožto orgánů sociálního zabezpečení pro tzv. silové rezorty (např. vojáci, hasiči, policisté, celníci), je určující pro výši prostředků převáděných na zvláštní účet rezervy důchodového pojištění. Podrobnější informace obsahuje Příloha 2 – Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.

Jedním ze základních ukazatelů ovlivňující finanční bilanci důchodového pojištění je poměr počtu důchodců a počtu plátců pojistného. V období let 2013 až 2018 vzrostl počet plátců pojistného do důchodového systému o 323 tis. (o 6,2 %) z 5 183 tis. v roce 2013 na 5 506 tis. v roce 2018, zatímco počet důchodců vzrostl jen o 39 tis. (o 1,4 %) z 2 858 tis. v roce 2013 na 2 897 tis. v roce 2018. S výjimkou roku 2013 a 2014 rostl počet plátců pojistného rychleji než počet důchodců, což se projevilo na poklesu podílu počtu důchodců k počtu plátců pojistného. Podíl počtu důchodců k počtu plátců pojistného klesl z hodnoty 55,2 % v roce 2014 na hodnotu 52,6 % v roce 2018.

Tabulka 2 - Podíl počtu důchodců¹⁾ a počtu pojištěných osob²⁾

Rok	Počet pojištěných (v tis.)	Počet důchodců (v tis.)	Podíl počtu důchodců k počtu pojištěných (v %)
2013	5 183	2 858	55,1
2014	5 184	2 863	55,2
2015	5 253	2 885	54,9
2016	5 313	2 892	54,4
2017	5 416	2 896	53,5
2018	5 506	2 897	52,6

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Zahrnuje počet důchodců v prosinci daného roku, kterým je vyplácen důchod starobní, invalidní a pozůstalostní²⁾ Zahrnuje průměrný roční počet důchodově pojištěných osob (zaměstnanců a OSVČ povinných platit zálohu na důchodové pojištění)

Druhým ukazatelem vypovídajícím o finanční bilanci důchodového pojištění je náhradový poměr. V období let 2013 až 2018 náhradový poměr klesal, a to v důsledku výrazně rychlejšího tempa růstu průměrné mzdy než tempa růstu důchodů, zejména v letech 2016 až 2018. Nesoulad tempa růstu výše důchodů a tempa růstu průměrné mzdy je ovlivněn tím, že v souladu s valorizačním mechanismem je třeba při zvýšení důchodů zohlednit ½ růstu reálné mzdy (před rokem 2018 dokonce jen ⅓ růstu reálné mzdy), stanovenou se zřetelem k růstu mezd v období kalendářního roku, který o dva roky předchází roku zvýšení důchodů, a který je obvykle odlišný od růstu mezd v roce zvýšení, ve kterém se náhradový poměr hodnotí. Vysoký růst reálné mzdy v letech 2017 a 2018 se tak projeví na růstu průměrné výše důchodu i relace průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě až v letech 2019 a 2020.

Tabulka 3 - Relace průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě¹⁰⁾

Rok	Průměrný důchod ¹⁾ (v Kč)	Průměrná mzda		Relace průměrného důchodu k průměrné mzdě	
		hrubá ²⁾ (v Kč)	čistá ³⁾ (v Kč)	hrubé (v%)	čisté (v%)
2013	10 962	25 903	19 903	42,3	55,1
2014	11 065	26 357	20 216	42,0	54,7
2015	11 331	27 156	20 777	41,7	54,5
2016	11 439	28 250	21 526	40,5	53,1
2017	11 826	30 156	22 832	39,2	51,8
2018	12 391	32 590	24 477	38,0	50,6

Zdroj: MPSV

Poznámky: ¹⁾ Průměrný důchod je měsíční průměr sólo vyplácených starobních důchodů v roce.²⁾ Všeobecný vyměřovací základ (§17 odst. 2 zákona č. 155/95 Sb., vyhlašovaný nařízením vlády ve výši průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem). Údaj za rok 2018 je předběžný odhad Českého statistického úřadu.³⁾ Průměrná čistá mzda je průměrná hrubá mzda snížená o této mzdě odpovídající daň z příjmu a pojistné na zdravotní a sociální pojištění.

Nejvýznamnějším druhem důchodu z hlediska podílu na výdajích na dávky důchodového pojištění, počtu důchodců i úrovně výše důchodu jsou důchody starobní. V roce 2018 tvořil podíl výdajů na starobní důchody 82,9 % z celkových výdajů na důchody a podíl starobních důchodců, kterým byl

¹⁰⁾ Údaje za rok 2018 jsou předběžné.

v prosinci 2018 vyplácen starobní důchod (bez zahrnutí důchodů vyplácených do ciziny), 83,2 % z celkového počtu důchodců.

Tabulka 4 - Výdaje na důchody¹⁾ podle druhu důchodu (v mld. Kč)

Rok	Důchod							Celkem
	starobní	invalidní III.	invalidní pro invaliditu II.	invalidní pro invaliditu I.	vdovský	vdovecký	sirotčí	
Výdaje v mld. Kč								
2013	300,6	26,9	5,5	11,8	21,9	2,5	3,2	372,3
2014	305,7	26,1	5,6	12,0	21,2	2,5	3,3	376,4
2015	314,9	26,5	5,8	11,7	22,0	2,6	3,1	386,5
2016	321,0	25,0	6,0	12,0	21,1	2,6	3,1	394,5
2017	333,8	24,9	6,3	12,4	21,3	2,7	3,1	404,5
2018	351,2	25,0	6,7	13,1	21,6	2,8	3,2	423,7
Výdaje v % z celkem								
2013	80,7	7,2	1,5	3,2	5,9	0,7	0,9	100,0
2014	81,2	6,9	1,5	3,2	5,6	0,7	0,9	100,0
2015	81,5	6,9	1,5	3,0	5,7	0,7	0,8	100,0
2016	81,4	6,3	1,5	3,1	5,4	0,7	0,8	100,0
2017	82,5	6,2	1,5	3,1	5,3	0,7	0,8	100,0
2018	82,9	5,9	1,6	3,1	5,1	0,7	0,8	100,0

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: 1) Čisté výdaje bez záloh poštám na výplatu důchodů. Ve výdajích na důchody v roce 2016 je započten i jednorázový příspěvek důchodci ve výši 1 200 Kč. Výdaje na výplatu jednorázových příspěvků v roce 2016 činily 3,6 mld. Kč.

3.2.2. Počty a výše důchodů

Vzhledem k zákonem¹¹ stanovenému obsahu této zprávy požadujícímu zejména informaci o stanovení důchodového věku pro vznik nároku na starobní důchod a významnosti starobních důchodů se v následující části zprávy zaměříme zejména na statistiky týkající se důchodů starobních.

V prosinci 2018 byl starobní důchod vyplácen 2 410 tis. důchodců, z toho byl vyplácen starobní důchod nekrácený - přiznaný nejdříve od dosažení důchodového věku - 1 663 tis. (69,0 %) důchodců, krácený starobní důchod (tzv. předčasný) 631 tis. (26,2 %) důchodců a nekrácený starobní důchod transformovaný z důchodu invalidního při dosažení 65 let věku - 108 tis. (4,5 %) důchodců. Zbývajících 8 tis. (0,3 %) připadá na důchodce, jimž byl vyplácen důchod poměrný, tj. starobní důchod dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a starobní důchod dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995.

Celkový počet starobních důchodců i důchodců, jimž byl vyplácen starobní důchod samostatně bez souběhu s důchodem pozůstalostním, vykazuje v období let 2013 až 2018 každoročně rostoucí trend, zatímco počet důchodců, jimž byl vyplácen starobní důchod v souběhu s důchodem pozůstalostním, v uvedeném období každoročně klesá, především u žen. Tento trend souvisí s větším počtem soužití nesezdaných párů, větší rozvodovostí manželství, postupným zvyšováním věku dožití mužů a také procesem sjednocování důchodového věku mužů a žen.

V období let 2013 až 2018 se celkový počet starobních důchodců zvýšil o 70 tis. (o 3,0 %), z toho 61 tis. (2,6 %) jsou muži a 9 tis. (0,4 %) ženy. Počet důchodců, kterým je vyplácen starobní důchod samostatně, tj. bez souběhu s pozůstalostním důchodem, za stejné období vzrostl o 81 tis. důchodců (o 4,7 %), z toho 58 tis. (3,3 %) jsou muži a 23 tis. (1,3 %) ženy. Počet starobních důchodců

¹¹ Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

pobírajících starobní důchod v souběhu s pozůstalostním klesl o 11 tis. (o 1,8 %), z toho pokles u žen dosáhl 14 tis. (-2,3 %), zatímco počet důchodců mužů vzrostl o 3 tis. (0,5 %).

Podíl žen na celkovém počtu důchodců v období 2013 až 2018 se postupně mírně snižuje. Uvedený trend souvisí s procesem sjednocování důchodového věku žen a mužů, kdy důchodový věk žen se zvyšuje rychleji než důchodový věk mužů.

Zatímco v prosinci 2013 se ženy podílely na celkovém počtu důchodců 62,1 %, do prosince 2018 klesl tento podíl na 60,7 %. Nejvíce klesl podíl žen na celkovém počtu důchodců u starobních důchodů nekrácených přiznaných k věkové hranici (z 63,7 % v roce 2013 na 62,0 % v roce 2018), dále u krácených starobních důchodů (z 57,5 % v roce 2013 na 57,2 % v roce 2018). Podíl nekrácených starobních důchodů přiznaných po důchodu invalidním mírně vzrostl.

Z hlediska druhu důchodu rostl nejrychleji počet starobních důchodců, kterým je vyplácen krácený starobní důchod v důsledku odchodu do starobního důchodu před dosažením důchodového věku. Zvyšuje se i jeho podíl na počtu všech důchodců pobírajících starobní důchod.

Tabulka 5 - Počet starobních¹⁾ důchodců (v tis.)

Druh důchodu	Muži a ženy					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Starobní celkem	2 329	2 345	2 367	2 386	2 396	2 402
nekrácený	1 786	1 779	1 781	1 783	1 777	1 771
k věkové hranici	1 675	1 669	1 672	1 673	1 667	1 663
po invalidním	110	110	110	110	109	108
krácený	543	566	586	604	619	631
Poměrný starobní	11	10	10	9	8	8
	Muži					
Starobní celkem	885	897	910	926	937	946
nekrácený	655	655	660	669	673	676
k věkové hranici	608	609	615	623	628	631
po invalidním	47	46	46	46	45	45
krácený	231	241	250	257	265	270
Poměrný starobní	2	2	2	2	2	2
	Ženy					
Starobní celkem	1 444	1 448	1 457	1 460	1 458	1 456
nekrácený	1 131	1 123	1 121	1 114	1 104	1 095
k věkové hranici	1 067	1 059	1 057	1 050	1 040	1 032
po invalidním	64	64	64	64	64	64
krácený	312	325	336	346	354	361
Poměrný starobní	10	9	8	7	7	6

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Počet důchodců, jimž byl starobní důchod – samostatný i v souběhu - vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.

Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle §30 a §31 zák. č. 155/1995 Sb.

Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

V období let 2013 až 2018 se tento podíl zvýšil z 23,2 % na 26,2 %. Počet důchodců, kterým je vyplácen krácený starobní důchod, zahrnuje ale v převažující míře důchodce, kteří již důchodového věku dosáhli. Podíl těchto důchodců na celkovém počtu důchodců pobírajících krácený starobní důchod se v období let 2013 až 2018 zvýšil z 89,4 % na 94,0 %. Počet starobních důchodců, kteří ještě

nedosáhli důchodového věku, činil 57 tis. osob koncem roku 2013 a do konce roku 2018 se snížil na 38 tis. osob.

Počet nově přiznaných starobních důchodů vzrostl v letech 2013 až 2017 o 8 tis., přičemž v letech 2013 až 2015 tento počet vzrostl z 83 tis. v roce 2013 na 107 tis. v roce 2015, kdy dosáhl maxima, a od roku 2016 postupně klesá až na 91 tis. v roce 2017¹², především u žen. U žen se počet nově přiznaných starobních důchodů do roku 2015 zvyšoval, od roku 2015 však došlo k poklesu o 14 tis., zatímco u mužů jen o 2 tis., přičemž počet nově přiznaných důchodů u mužů začal klesat až o rok později než u žen. Podíl nově přiznaných starobních důchodů žen na celkovém počtu starobních nově přiznaných důchodů se mírně snižuje (ze 46,9 % v roce 2013 na 45,8 % v roce 2017). Pokles počtu nově přiznaných starobních důchodů v posledních letech souvisí jednak s demografickým vývojem a u žen také s procesem sjednocování důchodového věku mužů a žen, kdy se důchodový věk žen zvyšuje rychleji než u mužů.

Tabulka 6 - Počet nově přiznaných důchodů

Druh důchodu	Muži a ženy				
	2013	2014	2015	2016	2017
Starobní celkem	83 252	91 876	107 357	97 696	91 212
po věkové hranici celkem	55 335	61 510	77 914	70 014	64 363
k věkové hranici	44 157	51 990	68 294	60 779	55 386
po přesluhování	1 368	1 234	1 023	865	807
po invalidním	9 810	8 286	8 597	8 370	8 170
předčasné celkem	27 917	30 366	29 443	27 682	26 849
Poměrné starobní	146	144	164	168	257
	Muži				
Starobní celkem	44 208	47 397	51 295	53 408	49 427
po věkové hranici celkem	29 466	31 662	35 622	38 955	34 687
k věkové hranici	23 836	27 022	30 896	34 425	30 294
po přesluhování	672	635	525	424	371
po invalidním	4 958	4 005	4 201	4 106	4 022
předčasné celkem	14 742	15 735	15 673	14 453	14 740
Poměrné starobní	55	55	81	74	157
	Ženy				
Starobní celkem	39 044	44 479	56 062	44 288	41 785
po věkové hranici celkem	25 869	29 848	42 292	31 059	29 676
k věkové hranici	20 321	24 968	37 398	26 354	25 092
po přesluhování	696	599	498	441	436
po invalidním	4 852	4 281	4 396	4 264	4 148
předčasné celkem	13 175	14 631	13 770	13 229	12 109
Poměrné starobní	91	89	83	94	100

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny

Po přesluhování = starobní důchody zvýšené za další činnost po dosažení věkové hranice bez pobírání důchodu.

Předčasné = starobní důchody přiznané před věkovou hranicí podle §30 a §31 zák. č. 155/1995 Sb.

Poměrné starobní = starobní důchody přiznané dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Podíl starobních důchodů přiznaných k věkové hranici u nově přiznaných starobních důchodů v období 2013 až 2017 vzrostl z 66,5 % v roce 2013 na 70,6 % v roce 2017, u všech ostatních druhů starobních důchodů došlo k poklesu tohoto podílu. Pokles počtu nově přiznaných starobních

¹² Údaje o počtu nově přiznaných starobních důchodů za rok 2018 budou dostupné až koncem června 2019.

důchodů přiznaných po důchodu invalidním i jejich podílu na celkovém počtu nově přiznaných důchodů souvisí s dlouhodobým poklesem počtu invalidních důchodů III. stupně. U nově přiznaných předčasných starobních důchodů pokles jejich počtu i podílu na celkovém počtu nově přiznaných důchodů souvisí s dobrou ekonomickou situací na trhu, která nenutí pojištěnce k předčasnému odchodu do starobního důchodu¹³.

V období let 2013 až 2017 zaniklo 428 tis. starobních důchodů, což je o 44 tis. (o 9,4 %) důchodů méně než byl ve stejném období počet nově přiznaných starobních důchodů. Nejčastější příčinou zániku je úmrtí důchodce.

Tabulka 7 – Vývoj počtu zaniklých starobních důchodů

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Nově přiznané starobní důchody	83 398	92 020	107 521	97 864	91 469
Zaniklé starobní důchody	87 490	85 432	87 338	80 796	86 989
Nově přiznané - zaniklé	-4 092	6 588	20 183	17 068	4 480

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny

Průměrný věk důchodců se obvykle mění jen velmi pomalu. Průměrný věk důchodců, jimž je vyplácen starobní důchod nekrácený k věkové hranici, se u mužů v letech 2013 až 2018 nezměnil, zatímco u žen se zvýšil o jeden rok. Tato skutečnost souvisí s procesem sjednocování důchodového věku mužů a žen, kdy důchodový věk žen roste rychleji než důchodový věk mužů, a s vyšší nadějí dožití u žen.

Průměrný věk důchodců, jimž je vyplácen krácený starobní důchod, roste u mužů i žen. Ve zvyšování průměrného věku poživatelů krácených starobních důchodů se projevuje skutečnost, že krácení důchodu přetrvává i po dosažení důchodového věku. V těchto skupinách důchodců tak výrazněji působí růst podílu starších důchodců. Dalším důvodem je zvyšující se důchodový věk u nově přiznaných krácených starobních důchodů; jejich podíl na celkovém počtu trvale krácených starobních důchodů však klesá.

Tabulka 8 – Průměrný věk důchodců¹⁾ u důchodů vyplácených – muži / ženy

Druh důchodu	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Muži						
Starobní celkem	71	71	72	72	72	72
nekrácený	73	73	73	73	73	73
k věkové hranici	73	73	73	73	73	73
po invalidním	73	73	73	73	73	73
krácený	66	67	67	68	68	69
Poměrný starobní	76	76	77	77	77	76
Ženy						
Starobní celkem	71	71	71	72	72	73
nekrácený	73	73	73	73	74	74
k věkové hranici	73	73	73	73	74	74
po invalidním	74	74	75	75	75	75
krácený	64	65	66	66	67	68
Poměrný starobní	82	83	82	83	83	83

¹³ Podle studie VÚPSV Faktory ovlivňující rozhodnutí o odchodu do starobního důchodu z roku 2017 jsou hlavními důvody pro rozhodnutí o předčasném odchodu do starobního důchodu ztráta zaměstnání spolu se subjektivním pocitem zhoršeného zdravotního stavu a rodinný status (svobodné osoby využívají možnosti předčasného odchodu do starobního důchodu výrazně více než osoby v manželství či jiném partnerství či osoby ovdovělé). Naproti tomu např. péče o blízké osoby v rodinách je důvodem zcela marginálním.

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Věk dosažený u důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci.

Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.

Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zák. č.155/1995 Sb.

Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995. (krátká doba pojištění).

Růst průměrného věku při odchodu do starobního důchodu je vyvolán zvyšováním důchodového věku pojištěnců. Průměrný věk při přiznání starobního důchodu roste stejným tempem jako důchodový věk.

Tabulka 9 - Průměrný věk při odchodu do důchodu

Rok	Druh důchodu			Poměrný starobní
	Starobní		krácený trvale	
	celkem	nekrácený		
MUŽI				
2013	62	62	60	67
2014	62	62	61	68
2015	62	62	61	67
2016	63	63	61	67
2017	63	63	61	67
ŽENY				
2013	59	60	58	66
2014	59	60	58	67
2015	60	60	58	67
2016	60	61	58	67
2017	60	61	59	67

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny

Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.

Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zák. č.155/1995 Sb.

Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Průměrná doba pobírání standardního starobního důchodu (tj. bez krácených a poměrných důchodů) se v letech 2013 až 2017¹⁴ u mužů zvýšila jen o necelé 4 měsíce, zatímco u žen se zvýšila o téměř 12 měsíců. Vyšší růst doby pobírání standardního starobního důchodu u žen je vyvolán jednak vyšším růstem jejich průměrného věku než u mužů a dále skutečností, že se u žen odcházejících do starobního důchodu v průměru před 27 až 28 lety neprojevovalo zvyšování důchodového věku.

¹⁴ Údaje o zaniklých starobních důchodech za rok 2018 budou k dispozici až koncem června 2019.

Tabulka 10 - Doba pobírání standardního starobního důchodu (v rocích)

celkem			muži			ženy		
rok zániku důchodu	starobní	zaokrouhleno	rok zániku důchodu	starobní	zaokrouhleno	rok zániku důchodu	starobní	zaokrouhleno
2013	23,50	23	2013	18,92	19	2013	26,90	27
2014	23,55	24	2014	19,00	19	2014	27,08	27
2015	23,97	24	2015	19,09	19	2015	27,53	28
2016	23,97	24	2016	19,10	19	2016	27,59	28
2017	24,22	24	2017	19,23	19	2017	27,89	28

Zdroj: Statistická databáze ČSSZ.

Poznámky: Neudává délku pobírání dalších typů starobních důchodů - poměrných, krácených a starobních po invalidním důchodu

Průměrná výše samostatně vyplácených starobních důchodů od roku 2013 do roku 2018 kontinuálně roste. Je ovlivňována především zvyšováním vyplácených důchodů, ale i tzv. generační obměnou, jejímž důsledkem je, že průměrná výše vyplácených důchodů by rostla, i kdyby důchody nebyly valorizovány, protože zanikající důchody starších důchodců jsou v průměru nižší než důchody nově přiznané (Tabulka 13 a Tabulka 14).

V období let 2013 až 2018 se průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu zvýšila o 1 450 Kč (o 13,2 %). K nejnižšímu meziročnímu růstu průměrné výše samostatně vypláceného starobního důchodu ve výši 105 Kč (o 1 %) došlo v roce 2014 z důvodu minimální valorizace (od 1. 1. 2014 se zvýšila základní výměra starobního důchodu jen o 10 Kč a procentní výměra o 0,4 %), následně pak v roce 2016, kdy se průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu zvýšila o 112 Kč (tj. o 1 %) a od 1. 1. 2016 se zvýšila základní výměra starobního důchodu jen o 40 Kč, procentní výměra se nezvyšovala vůbec. K nejvyššímu meziročnímu růstu průměrné výše samostatně vypláceného starobního důchodu o 569 Kč došlo v roce 2018, jednak v souvislosti s růstem průměrné mzdy i úpravou valorizačního mechanismu. Valorizační mechanismus a jeho vývoj je blíže popsán výše v kapitole 3.1.1.1. Průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu mužů se v období let 2013 – 2018 zvýšila o 1 538 Kč (o 12,6 %), u žen o 1 326 Kč (o 13,3 %).

Průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu žen je nižší než u mužů. Na konci roku 2018 dosáhl rozdíl mezi průměrným samostatně vypláceným důchodem mužů a žen výše 2 407 Kč. Průměrný samostatně vyplácený starobní důchod žen byl o 17,6 % nižší než průměrný samostatně vyplácený důchod mužů. Přestože průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu žen roste rychleji než průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu mužů, rozdíl mezi průměrným samostatně vypláceným starobním důchodem mužů a žen se snížil od roku 2013 jen o 0,4 p.b.¹⁵

¹⁵ Ve mzdách lze pozorovat obdobný vývoj. Průměrná měsíční hrubá mzda žen je nižší než mužů. V roce 2018 činila průměrná měsíční hrubá mzda u mužů 37 008 Kč, u žen 29 627 Kč. Průměrná měsíční hrubá mzda žen byla v roce 2018 o 19,9 % nižší než u mužů, proti roku 2013 se tento rozdíl snížil o 1,6 p.b. Tempo růstu průměrné měsíční hrubé mzdy žen bylo v období let 2013 – 2018 vyšší než u mužů. V uvedeném období se průměrná měsíční hrubá mzda mužů zvýšila o 7 758 Kč (o 26,5 %), u žen o 6 672 Kč (o 29,1 %).

Tabulka 11 - Průměrná měsíční výše¹⁾ sólo vyplácených starobních důchodů (v Kč)

Druh důchodu	Muži a ženy					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Starobní celkem	10 985	11 090	11 363	11 475	11 866	12 435
nekrácený	11 440	11 569	11 868	11 998	12 414	13 017
k věkové hranici	11 498	11 630	11 933	12 068	12 491	13 103
po invalidním	10 535	10 616	10 849	10 904	11 218	11 668
krácený	9 803	9 890	10 121	10 213	10 561	11 063
Poměrný starobní	4 405	4 331	4 336	4 274	4 329	4 480
	Muži					
Starobní celkem	12 165	12 274	12 566	12 678	13 093	13 703
nekrácený	12 632	12 768	13 091	13 218	13 661	14 305
k věkové hranici	12 713	12 853	13 181	13 314	13 765	14 421
po invalidním	11 559	11 640	11 874	11 904	12 214	12 648
krácený	10 926	11 011	11 259	11 347	11 718	12 261
Poměrný starobní	4 301	4 284	4 328	4 294	4 396	4 608
	Ženy					
Starobní celkem	9 970	10 065	10 316	10 416	10 772	11 296
nekrácený	10 404	10 519	10 797	10 912	11 292	11 849
k věkové hranici	10 463	10 580	10 859	10 976	11 359	11 921
po invalidním	9 304	9 420	9 676	9 787	10 133	10 619
krácený	8 864	8 943	9 149	9 237	9 554	10 008
Poměrný starobní	4 453	4 354	4 341	4 262	4 281	4 373

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Průměrná výše důchodů vyplácených v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
 Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.
 Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zák. č. 155/1995 Sb.
 Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Průměrná výše starobních důchodů vyplácených v souběhu se od roku 2013 do roku 2018 zvýšila o 1 440 Kč (o 11,9 %), u mužů o 1 710 Kč (o 12,7 %), u žen o 1 377 Kč (o 11,6 %).

Průměrná výše starobních důchodů vyplácených v souběhu i samostatně se od roku 2013 do roku 2018 zvýšila o 1 434 Kč (o 12,7 %), u mužů o 1 551 Kč (o 12,6 %), u žen o 1 322 Kč (o 12,4 %).

Tabulka 12 – Srovnání průměrné výše vyplácených starobních důchodů¹⁾ mužů a žen

Druh důchodu			Průměrná měsíční výše vypláceného starobního důchodu (Kč)						Změna 2018 vs. 2013	
			2013	2014	2015	2016	2017	2018	Kč	%
Sólo	Prům. výše důchodu	Muži + ženy	10 985	11 090	11 363	11 475	11 866	12 435	1 450	13,2%
		Muži	12 165	12 274	12 566	12 678	13 093	13 703	1 538	12,6%
		Ženy	9 970	10 065	10 316	10 416	10 772	11 296	1 326	13,3%
	Rozdíl muži - ženy		2 194	2 209	2 250	2 262	2 321	2 407		
	Důchod žen vs. mužů nižší o		18,0%	18,0%	17,9%	17,8%	17,7%	17,6%		
V souběhu	Prům. výše důchodu	Muži + ženy	12 142	12 240	12 515	12 608	13 002	13 582	1 440	11,9%
		Muži	13 509	13 642	13 971	14 093	14 550	15 219	1 710	12,7%
		Ženy	11 908	11 997	12 260	12 345	12 724	13 285	1 377	11,6%
	Rozdíl muži - ženy		1 601	1 644	1 710	1 747	1 825	1 935		
	Důchod žen vs. mužů nižší o		11,9%	12,1%	12,2%	12,4%	12,5%	12,7%		
Sólo + v souběhu	Prům. výše důchodu	Muži + ženy	11 286	11 386	11 656	11 761	12 150	12 720	1 434	12,7%
		Muži	12 299	12 410	12 704	12 816	13 235	13 850	1 551	12,6%
		Ženy	10 664	10 753	11 001	11 092	11 453	11 986	1 322	12,4%
	Rozdíl muži - ženy		1 635	1 657	1 703	1 724	1 782	1 863		
	Důchod žen vs. mužů nižší o		13,3%	13,3%	13,4%	13,4%	13,5%	13,5%		

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Průměrná výše důchodů vyplácených v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny a poměrné starobní důchody.

Průměrná výše nově přiznaných starobních důchodů¹⁶ od roku 2013 do roku 2017¹⁷ také kontinuálně roste. V uvedeném období se zvýšila o 1 239 Kč (o 10,7 %). Nejrychlejší růst byl zaznamenán u nově přiznaných předčasných starobních důchodů (o 13,5 %), následován starobními důchody přiznanými k věkové hranici (o 8,7 %), nejméně rostla průměrná výše u nově přiznaných starobních důchodů přiznaných po důchodu invalidním (o 5,3 %).

Průměrná výše nově přiznaného starobního důchodu mužů se v období let 2013 až 2017 zvýšila o 1 209 Kč (o 9,7 %), u žen o 1 228 Kč (o 11,7 %).

K růstu průměrné výše nově přiznaných starobních důchodů, resp. procentní výměry důchodu, přispívá indexace jednak vyměřovacích základů (příjmů), kterých pojištěnec dosahoval v rozhodném období před přiznáním důchodu tak, aby byl respektován vývoj všeobecného vyměřovacího základu (průměrné mzdy), a tím zachována reálná hodnota minulých příjmů vzhledem k současnosti, tak i zvyšování výše redukčních hranic, které jsou též navázány na vývoj průměrné mzdy.

¹⁶ U nově přiznaných starobních důchodů nelze rozlišit, zda se jedná o samostatně vyplácený starobní důchod nebo starobní důchod v souběhu. Uvedená statistika obsahuje oba druhy starobních důchodů.

¹⁷ Údaje o nově přiznaných starobních důchodech za rok 2018 budou dostupné až koncem června 2019.

Tabulka 13 - Průměrná měsíční výše¹⁾ nově přiznaných důchodů (Kč)

Druh důchodu	Muži a ženy				
	2013	2014	2015	2016	2017
Starobní celkem	11 588	11 661	12 027	12 337	12 828
po věkové hranici celkem	12 273	12 291	12 503	12 847	13 334
k věkové hranici	12 484	12 420	12 602	13 032	13 574
po přesluhování	16 800	16 897	18 425	17 177	17 856
po invalidním	10 677	10 782	10 999	11 039	11 237
předčasné	10 234	10 388	10 771	11 049	11 618
Poměrné starobní	3 223	3 375	3 698	3 616	3 942
	Muži				
Starobní celkem	12 528	12 613	13 076	13 272	13 737
po věkové hranici celkem	13 269	13 309	13 701	13 777	14 314
k věkové hranici	13 471	13 415	13 833	13 946	14 571
po přesluhování	18 948	18 919	20 816	19 241	19 861
po invalidním	11 529	11 706	11 842	11 794	11 863
předčasné	11 047	11 212	11 656	11 910	12 380
Poměrné starobní	3 335	3 736	3 736	3 785	4 251
	Ženy				
Starobní celkem	10 519	10 643	11 064	11 205	11 748
po věkové hranici celkem	11 131	11 205	11 489	11 674	12 181
k věkové hranici	11 323	11 341	11 583	11 835	12 367
po přesluhování	14 723	14 752	15 888	15 174	16 123
po invalidním	9 790	9 903	10 183	10 298	10 617
předčasné	9 322	9 500	9 762	10 107	10 689
Poměrné starobní	3 145	3 105	3 657	3 467	3 412

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

¹⁾ Výše důchodů nekrácených pro souběh s jiným důchodem

Po přesluhování = starobní důchody zvýšené za další činnost po dosažení věkové hranice bez pobírání důchodu.

Předčasné = starobní důchody přiznané před věkovou hranicí podle §30 a §31 zák. č. 155/1995 Sb.

Poměrné starobní = starobní důchody přiznané dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Tabulka 14 - Průměrná měsíční výše zaniklých důchodů (Kč)

Druh důchodu	Muži a ženy				
	2013	2014	2015	2016	2017
Starobní celkem	10 129	10 247	10 449	10 558	10 867
po věkové hranici	10 184	10 308	10 514	10 634	10 950
předčasné	9 630	9 739	9 940	10 031	10 322
Poměrné starobní	3 202	3 508	3 426	4 003	3 985
Muži					
Starobní celkem	11 494	11 586	11 838	11 955	12 289
po věkové hranici	11 697	11 799	12 081	12 223	12 566
předčasné	10 299	10 434	10 632	10 752	11 105
Poměrné starobní	4 585	4 443	4 594	4 370	4 634
Ženy					
Starobní celkem	8 973	9 056	9 279	9 350	9 643
po věkové hranici	9 019	9 112	9 335	9 415	9 720
předčasné	8 218	8 244	8 513	8 571	8 783
Poměrné starobní	4 375	4 209	4 148	3 801	3 884

Zdroj: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Předčasné = starobní důchody přiznané před věkovou hranicí podle §30 a §31 zák. č. 155/1995 Sb.

Poměrné starobní = starobní důchody přiznané dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Reálná hodnota průměrného vypláceného starobního důchodu v období let 2013 až 2018 vždy rostla, zejména pak v roce 2018 v důsledku růstu průměrné mzdy a úprav valorizačního mechanismu provedených v posledních dvou letech.

Tabulka 15 - Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu

Rok	100 % v roce					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
2013	100,0					
2014	101,0	100,0				
2015	103,4	102,3	100,0			
2016	103,7	102,7	100,3	100,0		
2017	104,9	103,9	101,5	101,2	100,0	
2018	107,9	106,8	104,4	104,0	102,8	100,0

Zdroj: MPSV

3.3. Mezinárodní srovnání

3.3.1. Demografické trendy

V souvislosti s demografickým vývojem v Evropě - či přesněji v jednotlivých evropských státech - lze v návaznosti na tzv. druhý demografický přechod použít termín „stárnutí“, které probíhá relativně rychlým tempem minimálně po celou druhou polovinu 20. století až do dnešní doby. Tato doba je charakteristická tím, že demografický vývoj získává podobu a trendy, které platí doposud. Tyto změny jsou zapříčiněny celým komplexem jevů, jako je: změna hodnot, ekonomický růst a individuální ekonomická nezávislost, rozvoj zdravotnictví, prosazování rovnosti žen a mužů, nárůst doby přípravy před vstupem na trh práce atd. Výsledkem je postupný pokles a stagnace porodnosti, růst naděje dožití, pokles sňatečnosti, zvyšování průměrného věku prvního sňatku. V celoevropském kontextu tak

dojde k výrazné změně ve struktuře populace. V Evropě narůstá podíl osob ve věku 65 let a více a naopak klesá podíl dětské složky (0-14 let), i když v posledních letech lze zaznamenat zpomalování či zastavení tohoto poklesu.

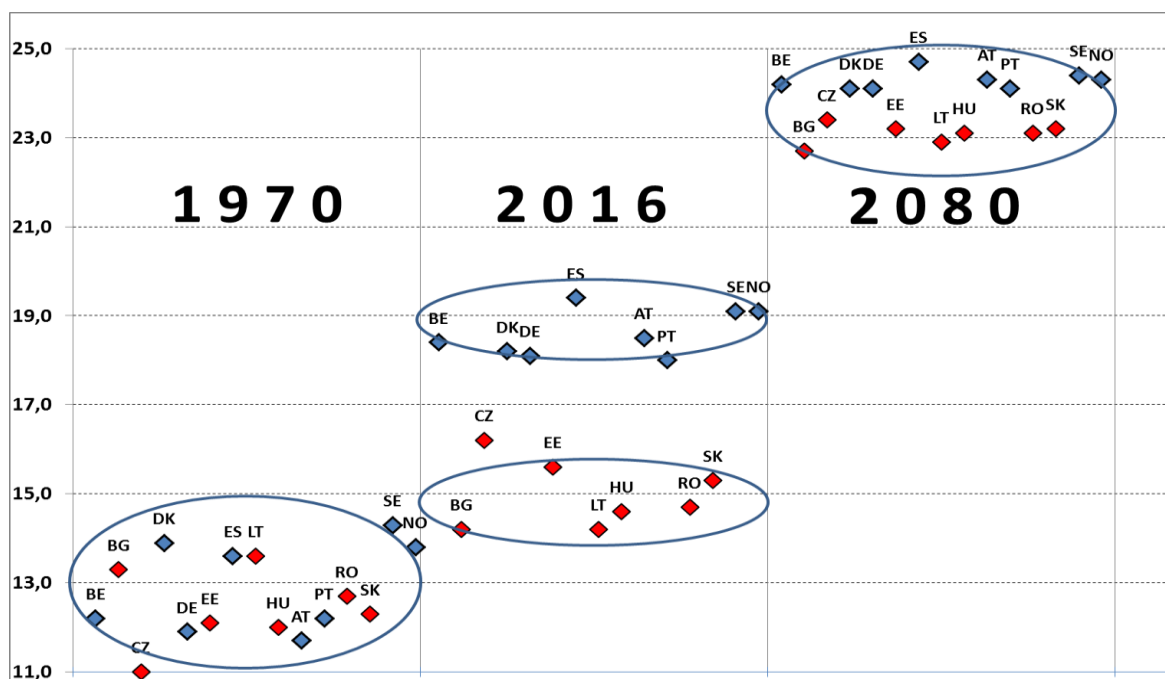
Tabulka 16 - Změna hlavních věkových skupin v Evropě 1970-2070 (% podíl v populaci)

		1970	1990	2010	2030	2050	2070
Evropa (EU)	0-14 let	24,9	20,4	16,1	15,1	14,6	14,7
	15-64 let	63,9	66,6	67,7	61,7	57,1	55,9
	65+ let	11,2	13	16,2	23,2	28,3	29,4
ČR	0-14 let	21,4	21,7	14,3	15	15,2	14,7
	15-64 let	66,7	65,8	70,4	62,5	55,8	56,9
	65+ let	11,9	12,5	15,3	22,5	29	28,4

Zdroj: Eurostat, ČSÚ

Výše popsaný vývoj se projevuje v různých zemích odlišným tempem, ale obecně lze konstatovat, že ve většině zemí střední a východní Evropy s určitým zpožděním. Především v souvislosti s velkými politickými, ekonomickými a sociálními změnami od 90. let 20. století lze pozorovat efekt zrychleného demografického vývoje s trendem „dohánět“ demograficky vyspělejší státy také v parametru zvyšování naděje dožití. Růst naděje dožití se samozřejmě neprojevuje pouze při narození, ale i v pozdějším věku.

Graf 2 – Vývoj a předpokládaný růst a sblížení naděje dožití ve věku 65+ ve vybraných státech (muži)

Zdroj: Eurostat

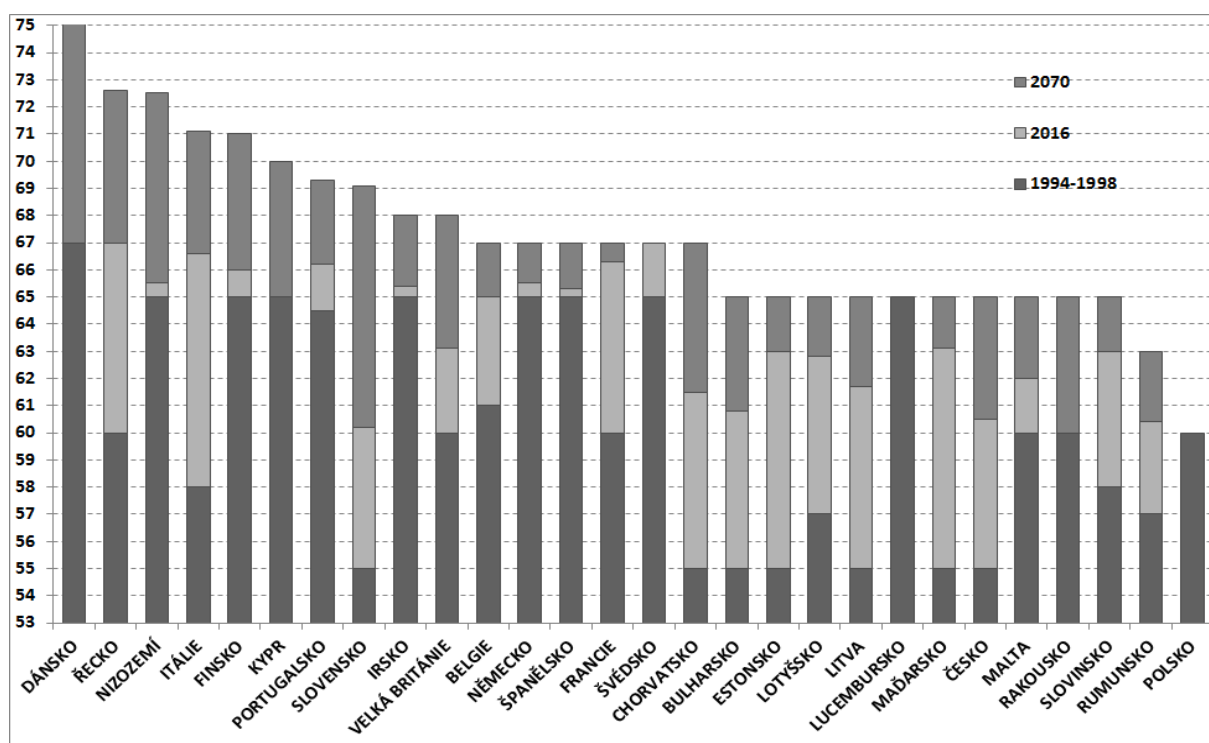
Populační projekce Eurostatu předpokládá pokračování současných trendů, tedy mírný pokles dětské složky a relativně vysoký nárůst podílu osob starších 65 let. Česká republika by měla dosahovat obdobných hodnot jako evropský průměr. V rámci skupiny obyvatel 65+ by pak k nejméně výraznějšímu nárůstu mělo dojít u osob starších 85 let, kdy do roku 2060 vzroste např. na Slovensku či Rumunsku tento podíl pětinašobně, v ČR čtyřnásobně. Zcela logicky dochází v souvislosti s demografickým vývojem k růstu indexu ekonomické závislosti, což je podíl osob ve věku 15-64 let na počet osob ve věku 65 a více let a 0-14 let. Index ekonomické závislosti za celou EU dosahoval 50 osob v roce 2012 a do roku 2060 by měl vzrůst na 78 osob. V ČR z hodnoty 45 osob na 79 osob v roce 2060, čímž dojde k dosažení vyšších hodnot než, u států, pro které je v současnosti tento index vyšší než v ČR (např.

Francie, Dánsko). Česká republika tak patří v evropském kontextu k zemím, kde tempo růstu naděje dožití a tempo stárnutí populace - zvětšování skupiny osob 65 a více let - je jedno z nejrychlejších.

3.3.2. Úpravy důchodového věku

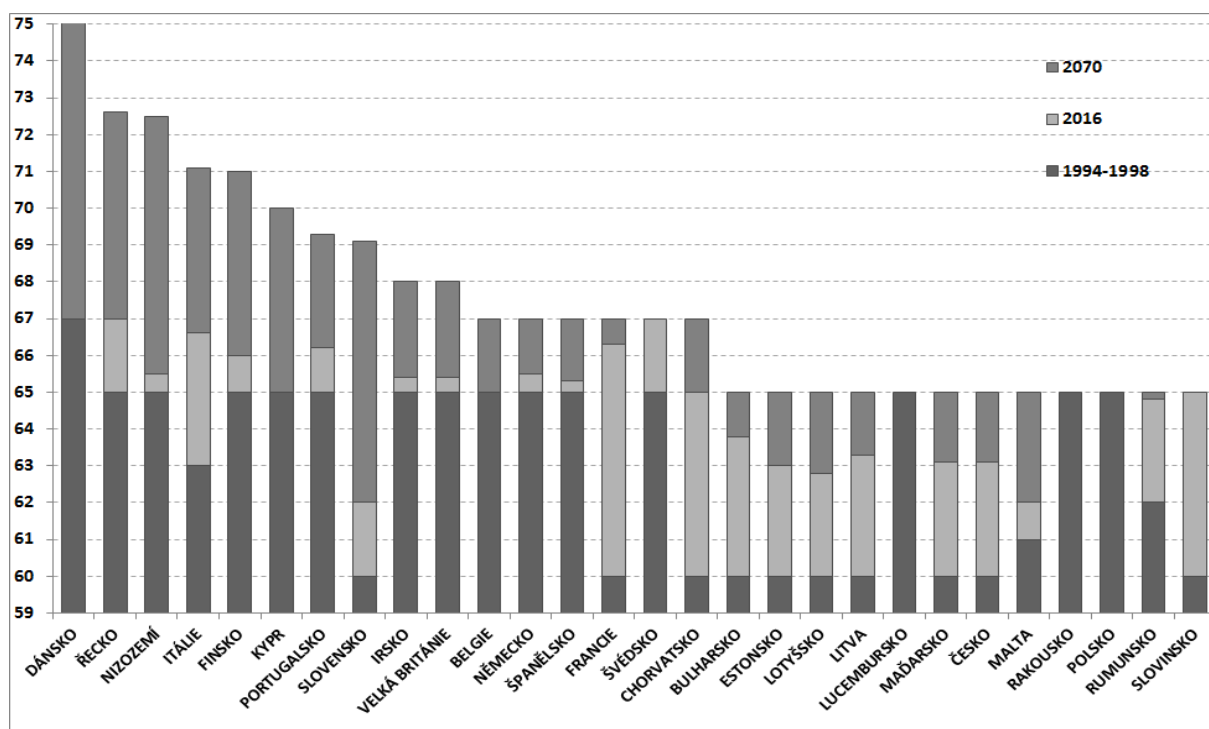
Systémy důchodového pojištění v zahraničí jsou velmi rozmanité a specifičnost problematiky zvyšování důchodového věku je poměrně složitá, protože v mnoha případech existují různé podmínky pro různé skupiny pojištěnců jak co do typu profese, tak i vzhledem k datu narození. Podmínky jsou rovněž velice komplikované svou provázaností a závislostí. Specifickou kapitolou je možnost dřívějšího (předčasného) či pozdějšího (odloženého) odchodu do důchodu, která může význam statutární věkové hranice podstatně ovlivňovat. Nicméně s vědomím jistého zjednodušení je možno konstatovat, že reakce na demografické trendy - zejména na parametr zvyšující se naděje dožití - se promítá i do úprav statutárního důchodového věku. Lze jednoznačně uvést příklady států, které přistoupily k posunu věkové hranice odchodu do starobního důchodu v zájmu zachování udržitelnosti důchodového systému, byť přístup k problematice není jednotný. K zvyšování důchodového věku postupně přistoupily vlastně všechny země EU. Spolu s tím je přítomen i trend sjednocování důchodového věku žen a mužů v případě, že v některých státech ještě existuje rozdílná věková hranice. Přičemž proces a diskusi o zvyšování důchodového věku nelze považovat za definitivně uzavřenou v návaznosti na neuzavřenost demografického vývoje, který dle relevantních demografických prognóz stále směřuje pozitivním směrem, tedy jednoznačně k poměrně razantnímu zvyšování naděje dožití žen i mužů. To ostatně dokládá i OECD, když v jednom ze svých pravidelně publikovaných materiálů „The Pension Outlook“ uvádí, že z dlouhodobého pohledu dosahuje statutární důchodový věk v polovině zemí OECD 65 let a ve 14 státech je či bude 67-69 let a proces růstu tohoto parametru je buď aktuální či plánovaný v 28 z 34 zemí OECD.

Graf 3 – Postupné zvyšování statutárního důchodového věku žen ve vybraných státech

Zdroj: The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070); údaje z 90 let-MISSOC (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip079_en.pdf).

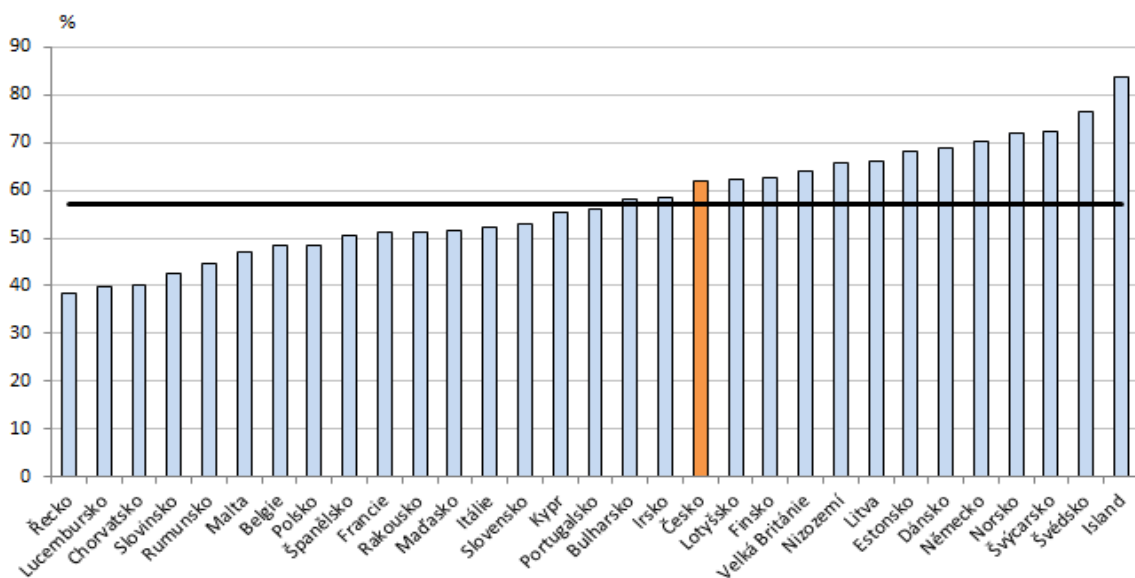
Graf 4 – Postupné zvyšování statutárního důchodového věku mužů ve vybraných státech

Zdroj: *The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070)*; údaje z 90 let-MISSOC (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip079_en.pdf).

3.3.3. Efektivní důchodový věk (opuštění trhu práce)

Přestože je zvyšování důchodového věku velmi důležitou stabilizační parametrickou úpravou důchodových systémů, tak je nutné, aby bylo doprovázeno i faktickým (reálným) zvyšováním celkové ekonomické aktivity a zvláště ekonomické aktivity osob v předdůchodovém věku (55 - 65 let) a zvyšováním průměrného věku odchodu z trhu práce. Ekonomická aktivita padesátníků je v ČR i v porovnání s EU vysoká, k nežádoucímu relativně strmému rychlému snížení dochází u šedesátníků. Nicméně zaměstnanost starších osob (55 - 64 let) poměrně rychle roste a rovněž lze konstatovat, že podíl ekonomicky neaktivních na počtu obyvatel se snižuje ve všech věkových skupinách nad 50 let.

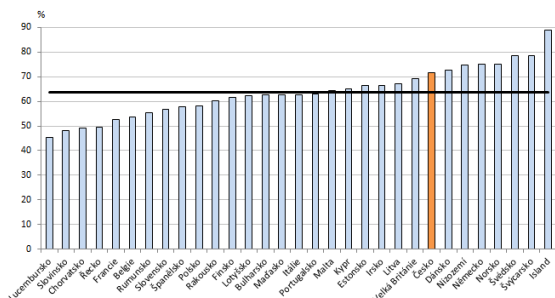
Graf 4 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let (2017)¹⁸

Zdroj: Eurostat

Vlivem nižšího důchodového věku žen je stále rozdíl mezi zaměstnaností žen a mužů ve věku 55 – 64 let velký (ženy 53,0 %, muži 71,7 %) – patří k největším v EU.

¹⁸ Vodorovná čára představuje průměr EU nebo OECD (Graf 4 - Graf 18)

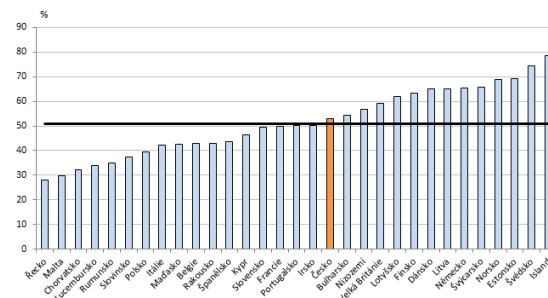
Graf 5 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let (2017) - muži

Zdroj: Eurostat

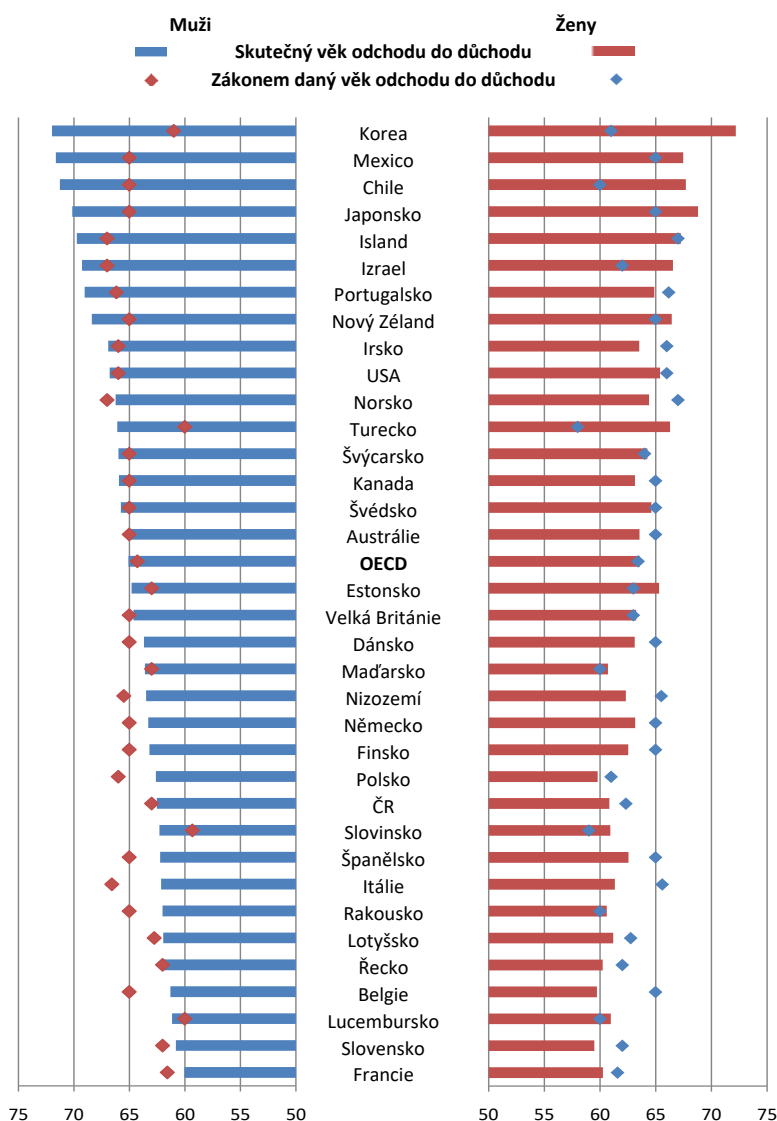
Prosté porovnání důchodového věku však může být dosti zavádějící, neboť skutečný věk odchodu do důchodu se od něj může diametrálně lišit. Absolutní hodnota rozdílu je závislá na nastavení systému, zejména pak výši nově přiznaného důchodu v závislosti na době předčasnosti, respektive přesluhování. Věk odchodu z trhu práce však není kompletní informací, neboť neříká nic o skutečné době pobírání důchodu, která se může od doby vypočítané na základě věku odchodu z trhu práce významně lišit. Zatímco u většiny zemí OECD je skutečný věk odchodu do důchodu výrazně nižší než důchodový věk, v ČR jsou tyto dva věky téměř stejné, což vypovídá o vhodném nastavení systému, zejména důchodového věku v kombinaci se systémem krácení (navyšování) u předčasného (odloženého) starobního důchodu.

Graf 6 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let (2017) - ženy

Zdroj: Eurostat

Graf 7 – Rozdíl mezi věkem odchodu do důchodu a důchodovým věkem

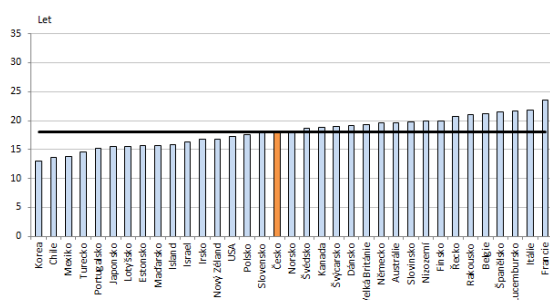

Zdroj: Pension at a Glance, OECD 2017, (<https://www.oecd.org/pensions/oecd-pensions-at-a-glance-19991363.htm>).

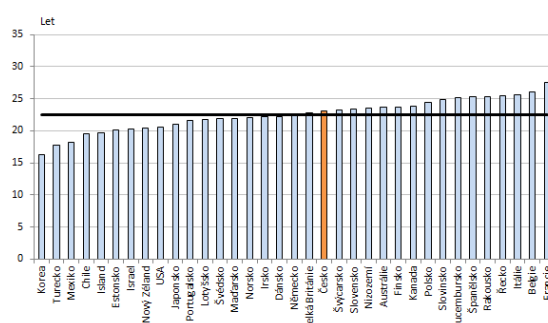
3.3.4. Doba pobírání důchodu

Další informaci s vysokou výpovědní hodnotou získáme porovnáním dob pobírání důchodu, která odpovídá délce výplaty důchodové dávky. Průměrná doba pobírání důchodu je v zemích OECD 18,1 roku pro muže a 22,5 roku pro ženy. V ČR je průměrná doba pobírání důchodu 17,9 let pro muže, což je téměř na úrovni průměru OECD. U žen je tato doba o zhruba půl roku delší než průměr OECD, a to 23,1 roku. Data jsou vypočtena na základě transverzálních úmrtnostních tabulek.

Graf 8 - Doba pobírání důchodu - muži (v letech)

Graf 9 - Doba pobírání důchodu - ženy (v letech)

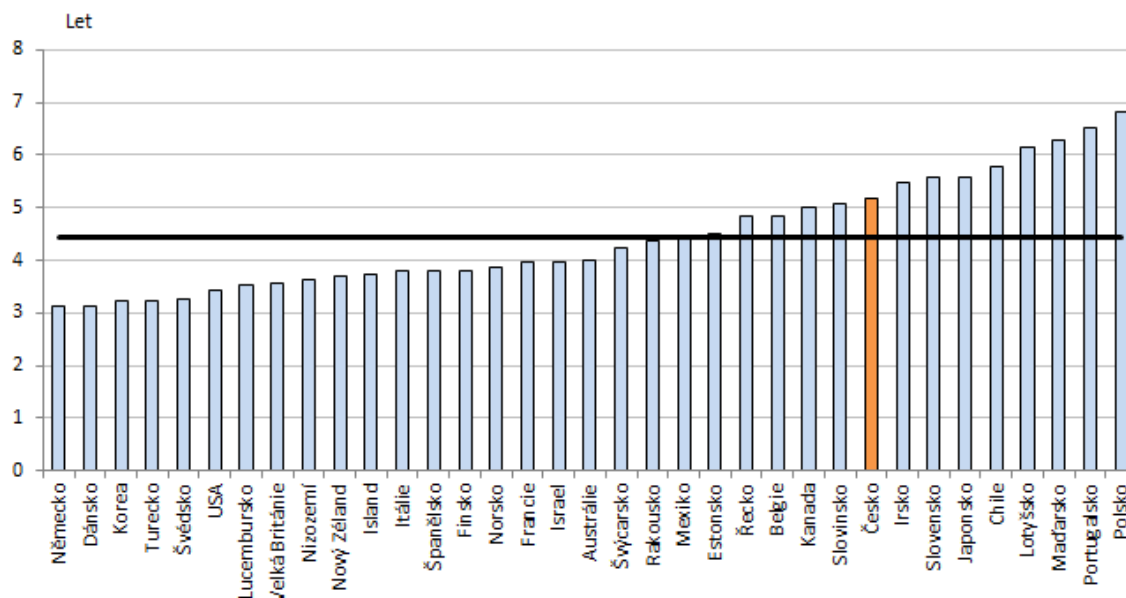

Zdroj: Pension at a Glance, OECD 2017

Zdroj: Pension at a Glance, OECD 2017

Při porovnání doby pobírání důchodu mezi muži a ženami je patrný značný rozdíl v její délce. Ženy pobírají v průměru o 4,4 roku, v ČR pak dokonce o 5,2 roku, déle než muži. I přes částečné zmírnění diference sjednocením důchodového věku zůstane rozdíl v době pobírání důchodu mezi muži a ženami, a to vzhledem k různé naději dožití (23,3 roku vs. 26,1 roku).

Graf 10 - Rozdíl doby pobírání důchodu mezi muži a ženami

Zdroj: Pension at a Glance, OECD 2017

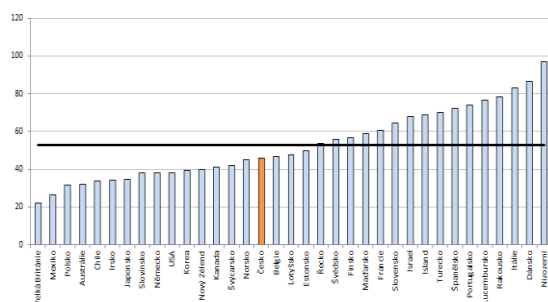
3.3.5. Přiměřenost důchodů

Ve výši náhradového poměru (tj. poměru nově přiznaného starobního důchodu vůči poslednímu příjmu u osoby s příjmem na úrovni průměrné mzdy) se ČR pohybuje kolem průměru OECD. Hrubý náhradový poměr je na úrovni 45,8 % (OECD 52,9 %) a čistý náhradový poměr na úrovni 60 % (OECD 62,9 %)¹⁹. Tyto náhradové poměry jsou však pouze teoretické a jsou počítány na příkladech „příjmově typizovaných jedinců“, tj. jedinců s daným příjmem a dobou pojištění. Tudíž dané hodnoty neodrážejí plně realitu, neboť použité hypotetické doby pojištění mohou být značně nad/pod/hodnocené oproti realitě.

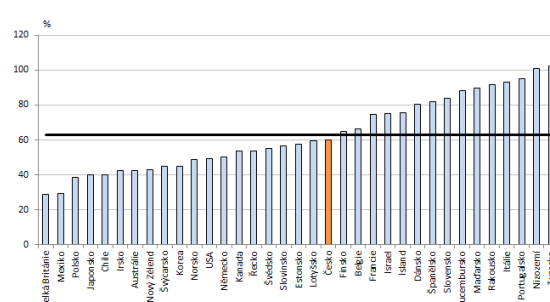
¹⁹ Hrubým náhradovým poměrem se rozumí poměr nově přiznaného (hrubého) starobního důchodu vůči hrubému příjmu (mzdě) z posledního roku před přiznáním důchodu. Čistý náhradový poměr potom vyjadřuje poměr (čistého) starobního důchodu vůči čistému příjmu (mzdě).

Graf 11 - Hrubý náhradový poměr

Graf 12 - Čistý náhradový poměr

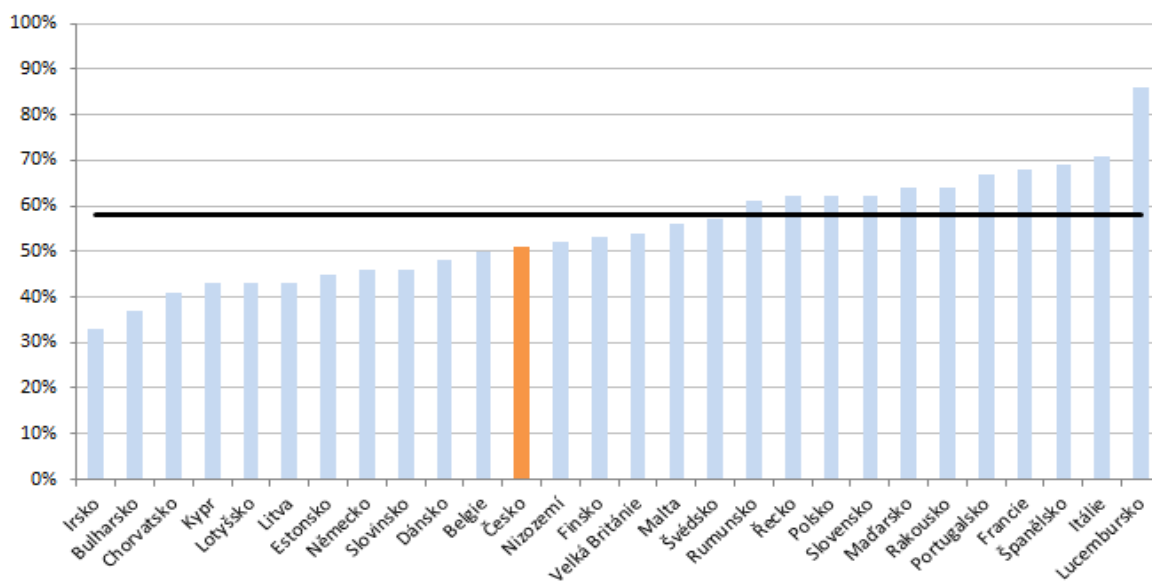

Zdroj: Pension at a Glance, OECD 2017

V agregátním pohledu je vhodnějším ukazatelem pro porovnání náhradových poměrů v jednotlivých zemích celkový náhradový poměr²⁰.

Zdroj: Pension at a Glance, OECD 2017

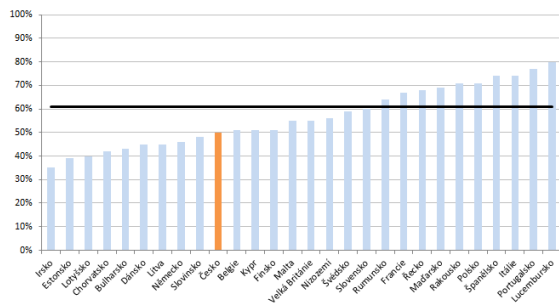
Graf 13 - Celkový náhradový poměr (2017)²⁰

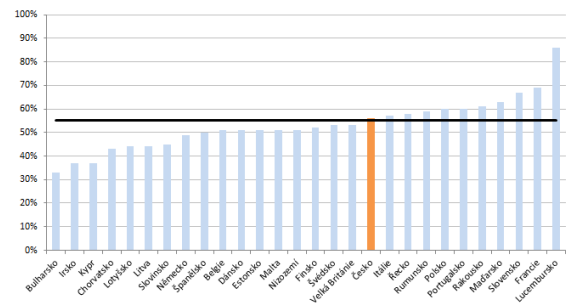
Zdroj: Eurostat

²⁰ Celkový náhradový poměr (Aggregate replacement ratio) – poměr mezi mediánovým příjmem z důchodu jedinců ve věku 65 – 74 let a mediánovým příjmem z práce pracujících jedinců ve věku 50 – 59 let

Graf 14 - Celkový náhradový poměr (2017)²⁰ - muži

Graf 15 - Celkový náhradový poměr (2017)²⁰ - ženy

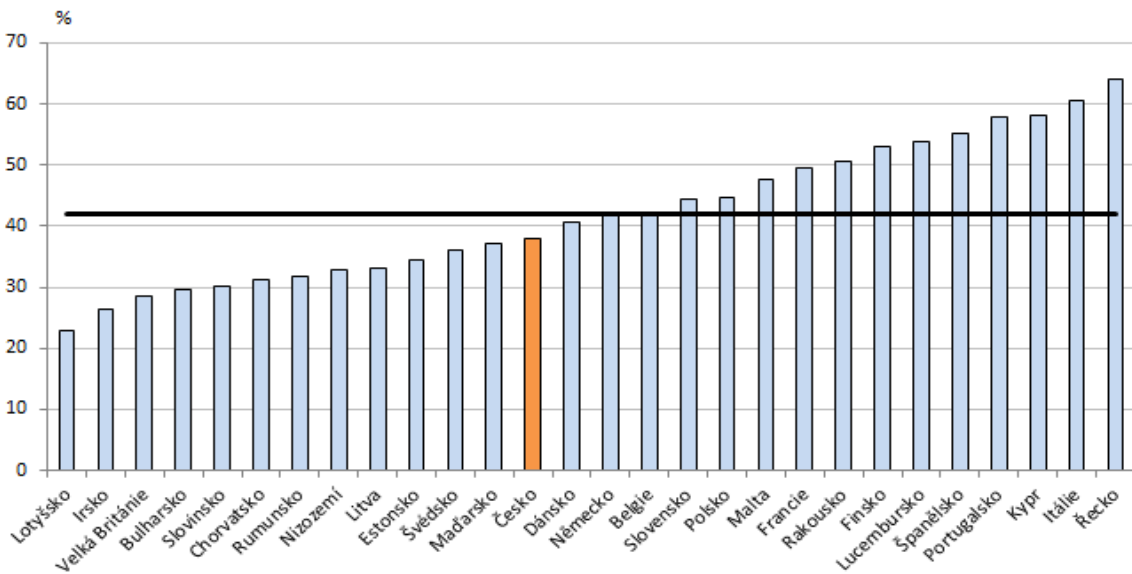

Zdroj: Eurostat

Zdroj: Eurostat

Pro sledování úrovně všech, nejen nově přiznaných důchodů se používá Benefit ratio (poměr průměrného starobního důchodu a průměrné mzdy), který se ČR nachází zhruba uprostřed mezi zeměmi EU, byť dosahovaná hodnota patří mezi podprůměrné. Nicméně jde o srovnání hrubého důchodu a hrubé mzdy (tj. před zdaněním), přičemž v jednotlivých zemích jsou uplatňována různá zdaňovací schémata, a to jak na důchody (např. v ČR se důchody v zásadě nezdaňují a příjemci starobního důchodu neplatí zdravotní pojištění), tak i mzdy.

Graf 16 - Benefit ratio (2020)

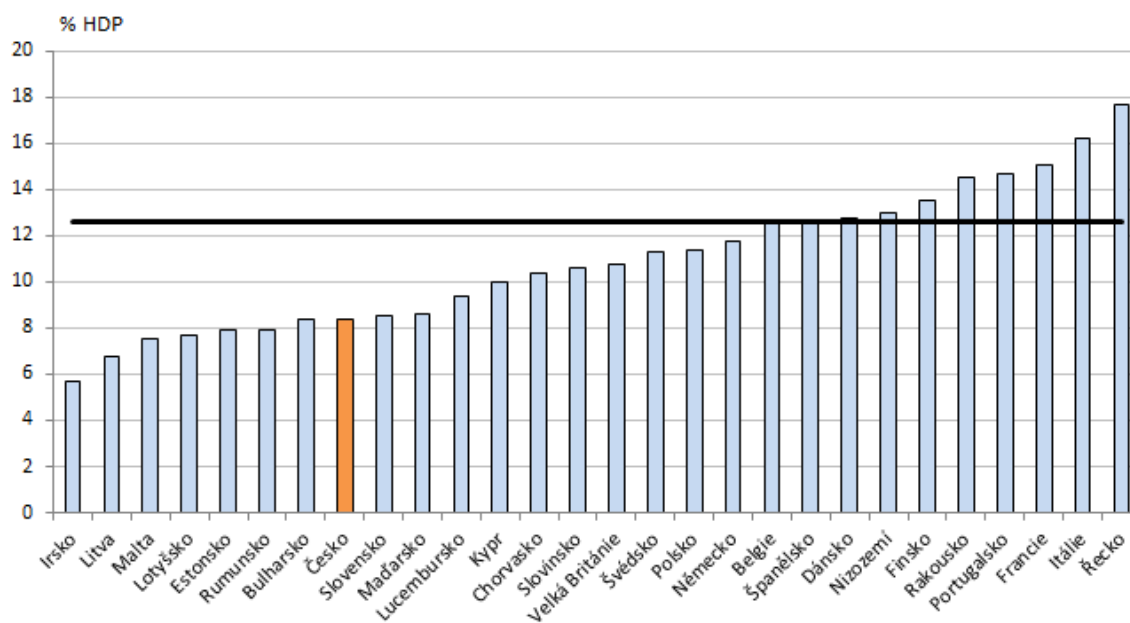

Zdroj: Ageing report (2018)

3.3.6. Nákladovost

Jedním ze základních systémových porovnání jsou celkové náklady důchodového systému vzhledem k HDP. Nicméně i zde je nutno upozornit, že vypovídací hodnota tohoto údaje je pouze částečná a je nutno ji zařadit do kontextu celkové situace – nevypovídá například o udržitelnosti systému, ani o adekvátnosti dávek.

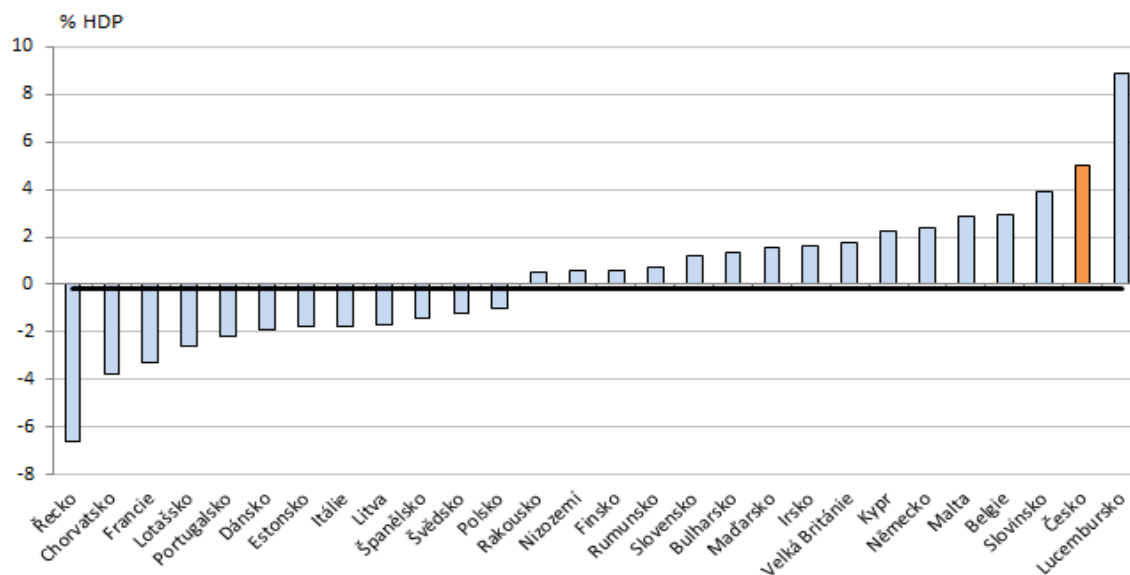
Graf 17 - Výdaje důchodových systémů v zemích EU v % HDP (2016)

Zdroj: Eurostat

K samotné výši výdajů je lepší pro posouzení kontextu takového údaje nutné přidat i očekávanou dynamiku těchto výdajů do budoucna. ČR má v kontextu zemí EU výdaje spíše nižší, nicméně budoucí dynamika nárůstu výdajů bude vysoká a v roce 2070 se očekávají výdaje o zhruba 1,5 p.b. nad průměrnou hodnotou EU.

Graf 18 – Změna výdajů důchodových systémů v zemích EU v horizontu roku 2070

Zdroj: Ageing report (2018), za ČR tato zpráva

3.4. Plnění mezinárodních úmluv o minimální výši důchodových dávek

ČR je v oblasti sociálního zabezpečení vázána dvoustrannými a mnohostrannými úmluvami. Mezi mnohostranné úmluvy patří Úmluva Mezinárodní organizace práce (dále jen „MOP“) o minimálních standardech sociálního zabezpečení č. 102 z roku 1952, Úmluva MOP č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách z roku 1967 (obě úmluvy vstoupily v platnost pro ČR v lednu 1993) a Evropský zákoník sociálního zabezpečení Rady Evropy (dále jen „Zákoník“). Úmluvu MOP č. 102 a Zákoník, který do značné míry z Úmluvy MOP č. 102 vychází, ratifikovala ČR pro všechny druhy důchodů z důchodového pojištění, Úmluvu MOP č. 128 s vyššími standardy ratifikovala jen pro starobní důchody.

Minimální standardy sociálního zabezpečení zakotvené v uvedených úmluvách se vztahují na procento populace pokryté sociálními systémy, minimální úroveň dávek a podmínky nároku na tyto dávky a dále zakotvují i některé obecné principy, jakými jsou např. zodpovědnost státu za zajištění dávek, právo na odvolání či kolektivní způsob financování. Úmluvy přitom ponechávají smluvním státům určitou flexibilitu ve způsobu dosažení požadovaných standardů, neboť nestanovují konkrétní podobu sociálních systémů.

Minimální úroveň dávek je úmluvami stanovena jako určité procento příjmů typického příjemce dávky před vznikem kryté události, tj. je požadován minimální náhradový poměr. Způsob stanovení úrovně dávek závisí na okruhu chráněných osob. Česká republika splňuje požadavek, aby okruh chráněných osob tvořil nejméně 50 % zaměstnanců (Úmluva MOP č. 102 a Zákoník), resp. 75 % veškerého ekonomicky činného obyvatelstva (Úmluva MOP č. 128), neboť důchodové pojištění je povinné pro všechny zaměstnance, OSVČ vykonávající hlavní výdělečnou činnost a při dosažení stanovené výše příjmu také pro OSVČ vykonávající vedlejší výdělečnou činnost. Minimální úroveň dávek pro jednotlivé druhy důchodů je pak hodnocena následovně:

- **Starobní důchod:** Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují poměr výše nově přiznaného starobního důchodu ke mzdě v roce předcházejícím roku odchodu do důchodu ve výši 40 %, Úmluva MOP č. 128 ve výši minimálně 45 %. Úmluvy jsou splněny, jestliže požadovaný náhradový poměr je dosažen pro typického příjemce, kterým je v případě starobních důchodů muž se závislou manželkou. V souladu s ustanoveními úmluv je výše náhradového poměru vypočtena pro pojištěnce s třiceti lety pojištění a s předchozím výdělkem ve výši mzdy kvalifikovaného dělníka (soustružníka). Protože se v České republice důchody daní až z roční částky vyšší než je 36násobek minimální mzdy a zdravotní pojištění platí za důchodce stát, akceptuje MOP pro Českou republiku určování podílu k čisté mzdě.
- **Invalidní důchod:** Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují u těchto dávek náhradový poměr ve výši 40 %. Pro nově přiznané invalidní důchody třetího stupně je typickým příjemcem muž se závislou manželkou a dvěma dětmi s předchozím výdělkem ve výši mzdy kvalifikovaného dělníka. Proto se při výpočtu zahrnují do příjmu zaměstnance i důchodce také přídatky na dvě děti (pokud náleží). Obdobně jako u starobních důchodů je pro hodnocení splnění úmluvy rozhodující poměr invalidního důchodu k čisté mzdě.
- **Pozůstalostní dávky:** Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují u těchto dávek náhradový poměr ve výši 40 %. Pro nově přiznané pozůstalostní důchody je typickým příjemcem vdova po manželovi, jehož předchozí výdělek dosahoval výše mzdy kvalifikovaného dělníka, se dvěma dětmi. Pozůstalostní dávka je stanovena jako součet vdovského důchodu, dvou sirotčích důchodů a přídatků na dvě děti (pokud náleží).

ČR plní požadovanou úroveň starobních i invalidních důchodů. Úroveň pozůstalostních důchodů procento stanovené mezinárodními úmluvami vysoce překračuje.

Tabulka 17 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (starobní důchod)

Rok	Mzda		Starobní důchod v Kč/měs.	Starobní důchod	
	kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.			v % mzdy kvalifikovaného dělníka	
	hrubá	čistá		hrubé	čisté
2013	24 223	18 760	9 015	37,2	48,1
2014	24 359	18 855	8 992	36,9	47,7
2015	25 241	19 462	9 253	36,7	47,5
2016	25 932	19 938	9 432	36,4	47,3
2017	26 919	20 618	9 837	36,5	47,7
2018	29 211	22 197	10 511	36,0	47,4

Zdroj: MPSV

Tabulka 18 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (invalidní důchod)

Rok	Mzda		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Invalidní důchod v Kč/měs.	Invalidní důchod s přídavky	
	kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.				v % mzdy kvalifikovaného dělníka vč. přídavků	
	hrubá	čistá			hrubé	čisté
2013	24 223	20 994	1 220	9 015	40,2	46,1
2014	24 359	21 089	1 220	8 992	39,9	45,8
2015	25 241	21 696	1 220	9 253	39,6	45,7
2016	25 932	22 372	1 220	9 432	39,2	45,2
2017	29 919	23 152	1 220	9 837	39,3	45,4
2018	29 211	24 931	1 820	10 511	39,7	46,1

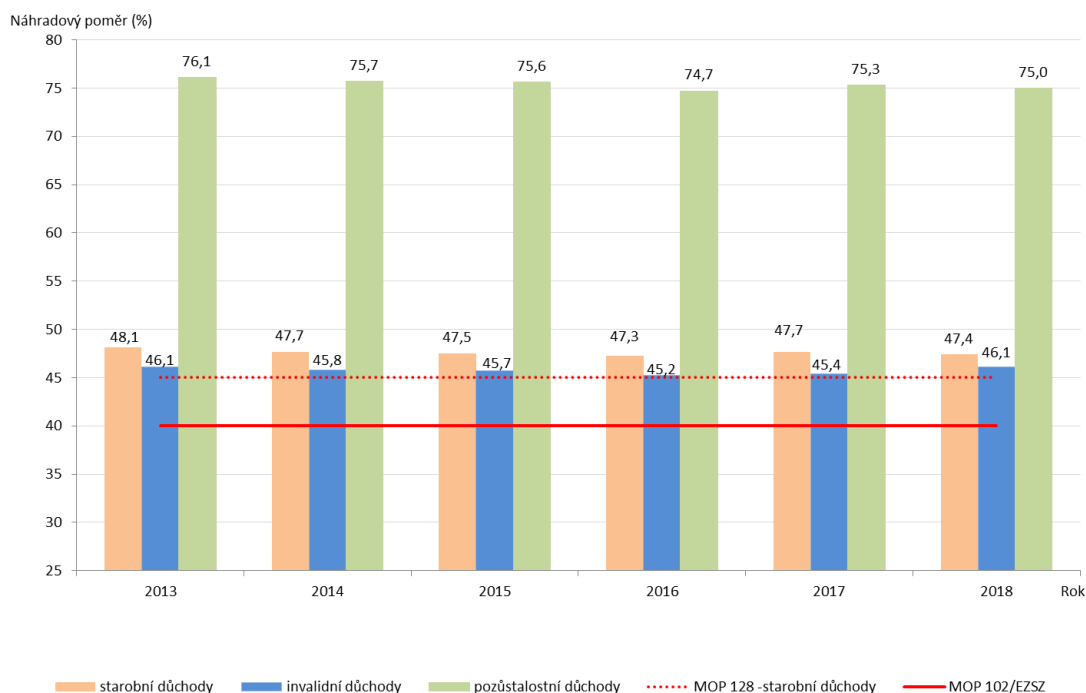
Zdroj: MPSV

Tabulka 19 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (pozůstalostní důchody)

Rok	Mzda		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Vdovský a 2 sirotčí důchody v Kč/měs.	Vdovský a 2 sirotčí důchody s přídavky	
	kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.				v % mzdy kvalifikovaného dělníka vč. přídavků na děti	
	hrubá	čistá			hrubé	čisté
2013	24 223	20 994	1 220	15 681	66,4	76,1
2014	24 359	21 089	1 220	15 668	66,0	75,7
2015	25 241	21 696	1 220	16 111	65,5	75,6
2016	25 932	22 372	1 220	16 410	64,9	74,7
2017	26 919	23 152	1 220	17 124	65,2	75,3
2018	29 211	24 931	1 820	18 256	64,7	75,0

Zdroj: MPSV

Graf 19 – Plnění úmluv MOP, minimální výše důchodových dávek, ČR 2013–2018

Zdroj: MPSV

Podle článku 15 odst. 3 úmluvy č. 128 upravujícího věk pro nárok na starobní důchod je upraveno, že: "Je-li stanovený věk 65 let nebo vyšší, bude tento věk za předepsaných podmínek snížen pro osoby, které pracovaly při pracích, které vnitrostátní zákonodárství považuje pro účely poskytování starobních dávek za těžké nebo zdraví škodlivé." Česká republika má v současné době důchodový věk snížen pro osoby vykonávající hornické povolání pod zemí, tj. považuje tyto práce za těžké nebo zdraví škodlivé. Žádné další těžké nebo zdraví škodlivé práce nejsou v současné době ve vnitrostátní legislativě pro účely poskytování starobních dávek definovány.

Nicméně v případě, že by došlo k rozšíření skupiny osob, které budou považovány za osoby, které pracovaly při pracích, které budou nově považovány pro účely poskytování starobních dávek za těžké nebo zdraví škodlivé, potom to bude mít příslušné negativní dopady do dlouhodobé finanční udržitelnosti, a to v přímé úměře k šíři takto definovaných skupin.

4. Předpokládaný vývoj

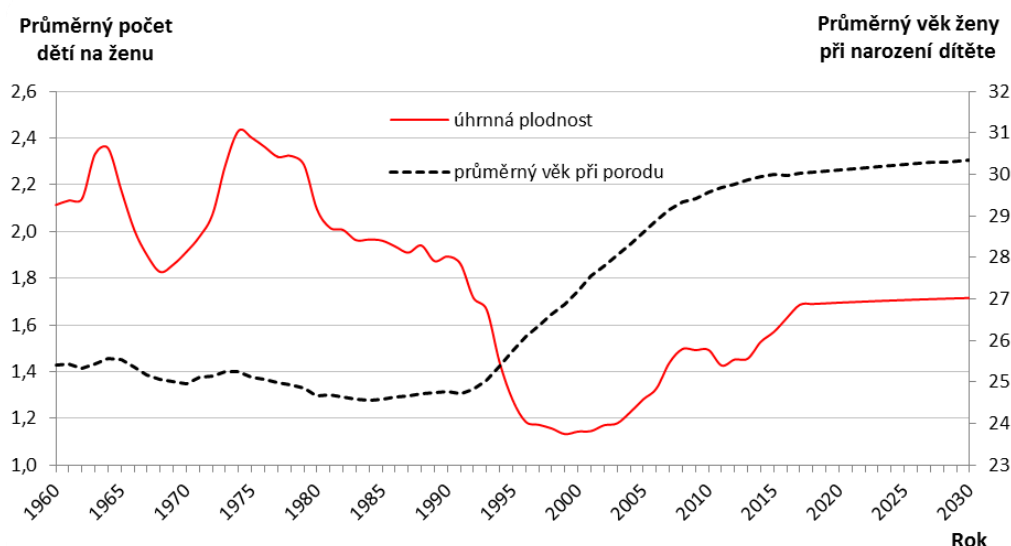
4.1. Demografický vývoj

Věková struktura populace a její vývoj v čase je jedním ze základních faktorů, který ovlivňuje celý důchodový systém a vytváří hlavní tlak na jeho změny (reformy). Demografický vývoj je určován dvěma základními charakteristikami, a to plodností (tj. kolik se rodí dětí) a úmrtností. Finální demografická struktura je dána i migrací vůči ostatním zemím, nicméně tato determinanta (v podobě čistého migračního salda) není pro strukturu české populace příliš významná. Následující údaje vychází jednak z publikovaných údajů a dále pak z demografické prognózy ČSÚ z roku 2018²¹.

4.1.1. Plodnost

Ukazatel úhrnné plodnosti²² podléhá v čase poměrně výrazným výkyvům. Ve sledovaném období po roce 1960 můžeme vysledovat dva vrcholy. První v roce 1964 na úrovni 2,34 a druhý v roce 1974 na úrovni 2,46. Po dosažení vrcholu v roce 1964 nastal poměrně prudký propad až na hodnotu 1,84 v roce 1968. Po roce 1974 byl pokles pozvolnější, nicméně k výraznějšímu zrychlení poklesu došlo na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let.

Graf 20 - Úhrnná plodnost a průměrný věk při narození dítěte

Zdroj: ČSÚ

Po mírném klesání v osmdesátých letech nastal v první polovině devadesátých let rychlý pokles srovnatelný s druhou polovinou šedesátých let.

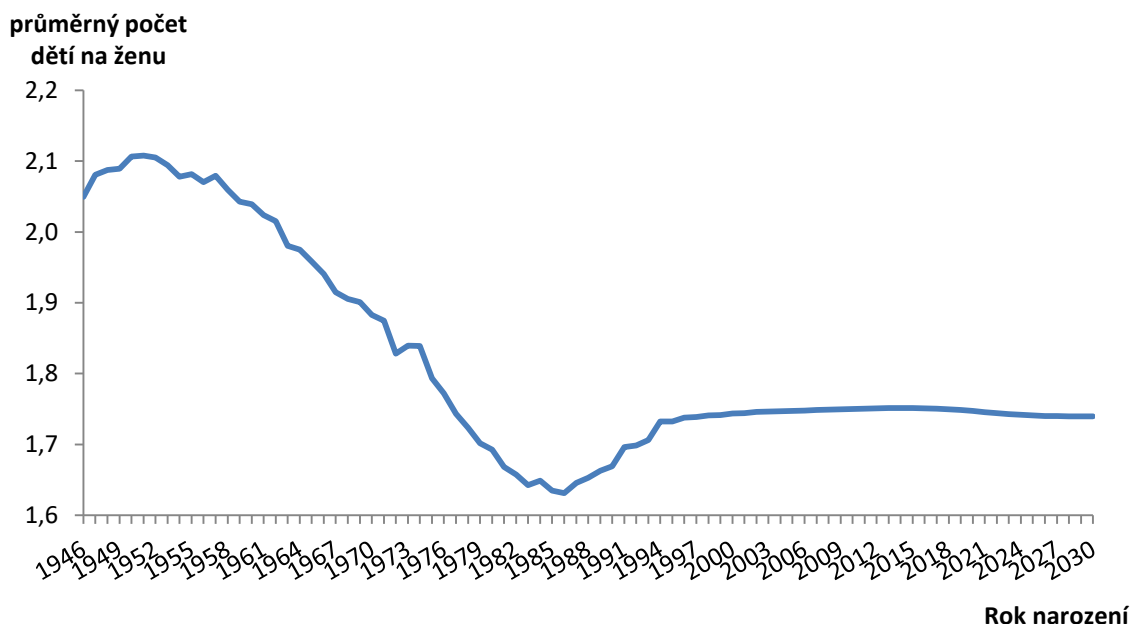
Zrychlený pokles plodnosti v první polovině devadesátých let byl provázen i růstem průměrného věku ženy při narození dítěte. Tento ukazatel byl do té doby poměrně stabilní na úrovni okolo 25 let. Tendence růstu průměrného věku ženy při porodu pokračovala i v posledních patnácti letech, kdy se úhrnná míra plodnosti zvyšovala (s výjimkou roku 2011).

²¹ <https://www.czso.cz/csu/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2018-2100>

²² Průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15 – 49 let) neměnné.

Předpoklady demografické prognózy²³ ukazují další velmi pozvolný růst s konvergencí k hodnotě 1,74. Rychlý růst průměrného věku ženy při porodu se po roce 2007 výrazně zpomalil a po roce 2013 v zásadě zastavil na úrovni 30 let a následně by měl nepatrně vzrůst k hodnotám těsně nad 30,6 roku. Poněkud odlišný a méně volatilní pohled na vývoj plodnosti dávají údaje o konečné míře plodnosti²⁴.

Graf 21 - Konečná míra plodnosti

Zdroj: MPSV

Vývoj konečné míry plodnosti je u generací žen narozených po II. světové válce až do poloviny padesátých let poměrně stabilní na úrovni lehce pod hodnotou 2,1. Je zde patrný mírný výkyv nahoru u generací přelomu čtyřicátých a padesátých let jako efekt propopulačních opatření, neboť právě tyto generace měly nejvyšší intenzitu plodnosti v sedmdesátých letech. Nicméně tento dopad je poměrně malý v rozsahu zhruba 4-5 dětí na 100 žen.

U žen narozených po roce 1955 dochází k postupnému, ale setrvalému poklesu konečné míry plodnosti, která by měla podle poslední projekce ČSÚ klesnout až na hodnotu těsně nad 1,6 u generací žen narozených okolo poloviny osmdesátých let, kde by mělo být dosaženo nejnižší úrovně. Následně by v průběhu cca 10 generací mělo dojít ke zvýšení o zhruba 0,1 s další stagnací na úrovni okolo 1,74. (tj. k hodnotám odpovídajícím úhrnné míře plodnosti).

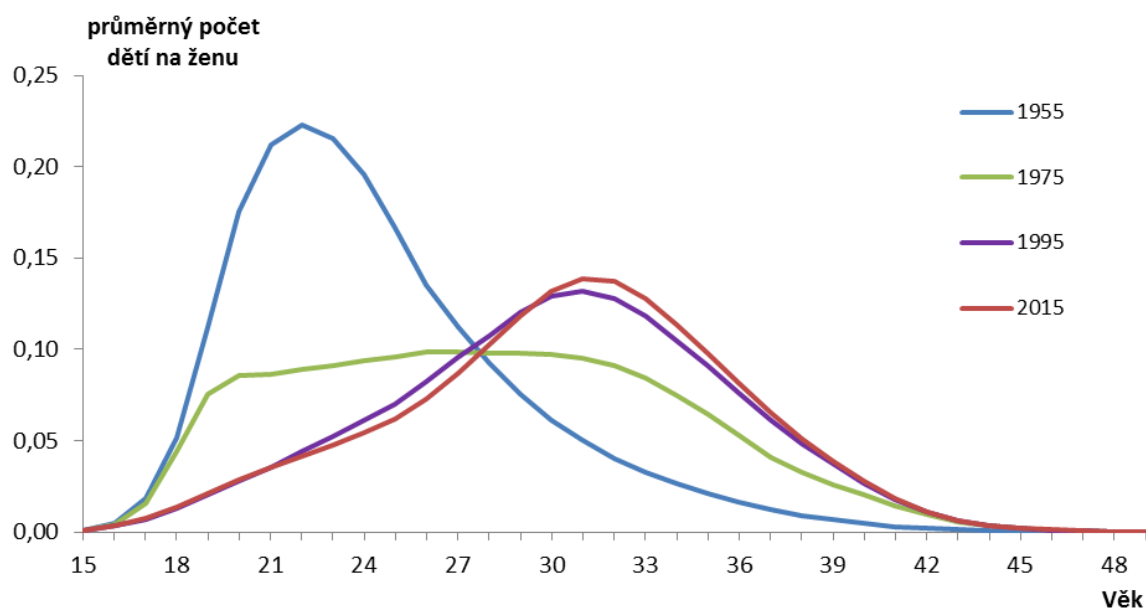
Určité příčiny poklesu konečné míry plodnosti lze vysledovat z průběhu měr plodnosti u jednotlivých generací.

²³ ČSÚ, Projekce obyvatelstva České republiky 2018 – 2100, z roku 2018 (dále jen „Demoprognóza“)

²⁴ Konečná plodnost udává průměrný počet dětí, které se narodí jedné ženě z dané generace.

Graf 22 - Průběh měr plodnosti u jednotlivých generací

Zdroj: MPSV

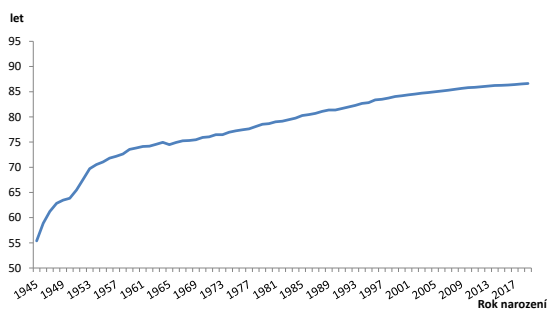
U generace žen narozených v roce 1955 je průběh měr plodnosti charakteristický vrcholem ve věku 21 a 22 let, tedy v poměrně mladém věku s následným postupným poklesem. U generace o 20 let mladší, tj. 1975, je průběh měr plodnosti velmi odlišný, kdy je míra plodnosti v zásadě konstantní mezi věkem 20 a 30 let a chybí zde na rozdíl od ostatních nějaký vrchol. Vysvětlením je pravděpodobně přesun plodnosti do vyššího věku, kdy část žen svým chováním stále kopírovala chování předchozích generací a zároveň docházelo k postupnému přesunu plodnosti do vyššího věku. U generace 1995 je již očekáván zřejmý posun nejvyšší plodnosti do věku nad 30 let, kde je patrný jasný vrchol (nicméně výrazně nižší), což potvrzuje i předpoklad pro generaci 2015.

Z průběhu plodnosti je patrné, že zatímco ženy narozené v padesátých a šedesátých letech měly nejvíce děti před vstupem nebo velmi krátce po vstupu na trh práce a docházelo tak u nich „pouze“ k oddálení „plného“ vstupu na trh práce, tak u generací osmdesátých let a později mají ženy děti ponejvíce po zhruba 10 letech (tj. cca ¼) účasti na trhu práce a jde tak o faktické přerušení kariéry.

4.1.2. Úmrtnost

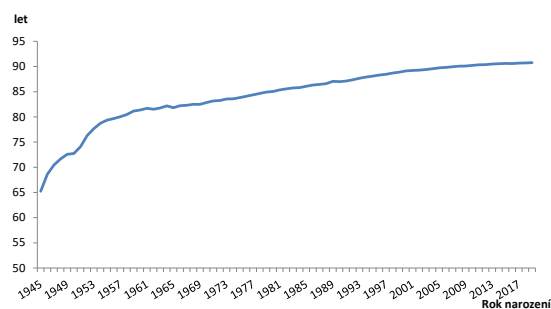
Demografický vývoj posledního období se setrvalým trendem i do budoucna je charakteristický poklesem pravděpodobnosti úmrtí, a to jak u mužů, tak i u žen. Tento pokles se promítá do růstu střední délky života.

Graf 23 - Střední délka života při narození – muži

Zdroj: MPSV

Graf 24 - Střední délka života při narození – ženy

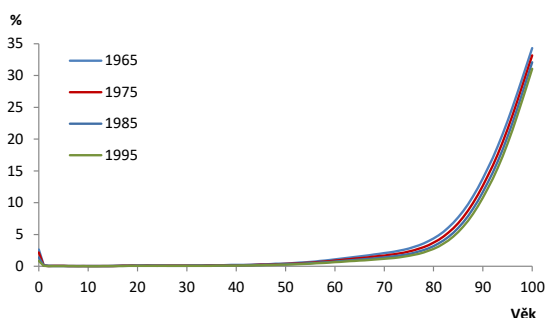

Zdroj: MPSV

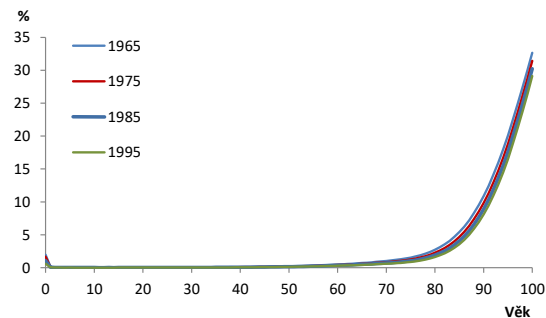
O něco rychlejší růst střední délky života je pozorovatelný u generací (u mužů i žen) narozených po válce zhruba mezi roky 1945 a 1955. Následně je růst poměrně stabilní jak u mužů tak i žen, nicméně u mužů je dynamika o něco vyšší a rozdíl mezi středními délkami života se postupně zmenšuje. Zatímco u narozených v roce 1965 je rozdíl více jak 7 let (74,5 roku vs. 81,7 roku), u narozených v roce 1995 je rozdíl již pouze 5,3 roku (82,8 roku vs. 88,1 roku). U narozených v roce 2019 bude rozdíl o další zhruba rok menší (86,6 roku vs. 90,8 roku).

Úroveň střední délky života, resp. její růst v čase je ovlivňován především průběhem pravděpodobnosti úmrtí v jednotlivých věcích.

Graf 25 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – muži

Graf 26 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – ženy

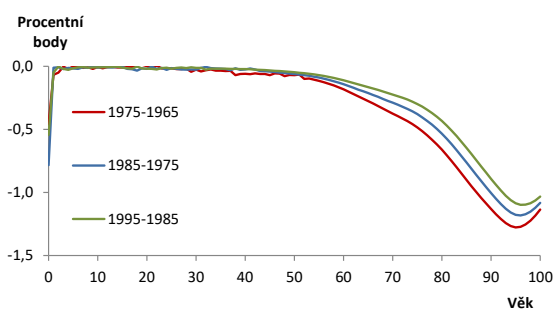

Zdroj: ČSÚ

K nárůstu úmrtnosti dochází (s výjimkou kojenecké a dětské úmrtnosti) až v poměrně vyšším věku. U mužů ve všech sledovaných generacích je pozorovatelný strmý růst pravděpodobnosti úmrtí po 80 roce věku, u žen se pravděpodobnost úmrtí strmě zvyšuje zhruba o pět let později po 85 roce věku.

Právě vyšší pravděpodobnosti úmrtí v pozdějších věcích a jejich pokles v čase jsou největším přispěvatelem k růstu střední délky života. Na druhou stranu je jasně patrné zpomalování poklesu pravděpodobnosti úmrtí, a to ve všech věkových skupinách.

Graf 27 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – muži

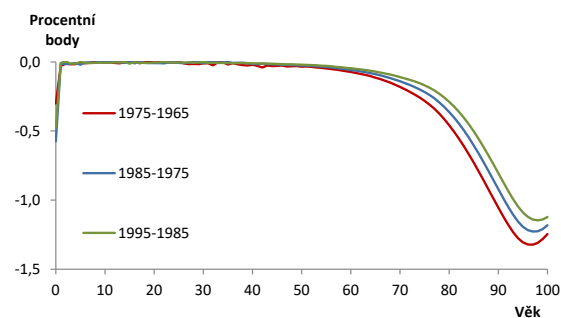
Zdroj: ČSÚ

Ještě v období těsně po II. světové válce byl významným přispěvatelem k celkovému poklesu úmrtnosti, a tedy růstu střední délky života, i pokles kojenecké a dětské úmrtnosti, který později již není, i díky velmi nízkým absolutním hodnotám, tak významný.

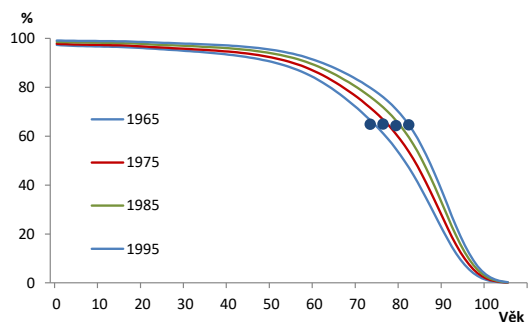
Nejvyšší pokles úmrtnosti je pozorovatelný ve skupině okolo 95 let, a to jak u mužů, tak i u žen. Obecně lze významný pokles úmrtnosti a tedy i příspěvek k růstu střední délky života vysledovat ve věku nad 80 (u žen spíše nad 90) let věku.

Posun úmrtnosti do vyššího věku má vliv i na průběh pravděpodobnosti dožití se daného věku, tj. podílu osob příslušné generace, které se daného věku dožijí.

Graf 28 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – ženy

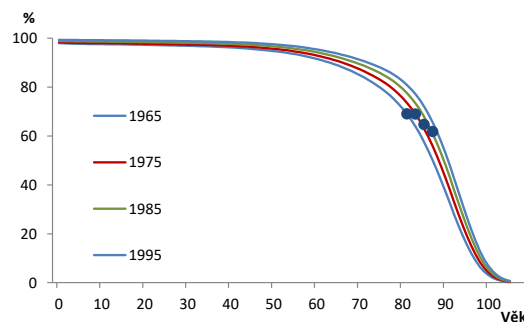

Zdroj: ČSÚ

Graf 29 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – muži

Zdroj: ČSÚ

Zejména ve vyšších věkových skupinách je patrný růst pravděpodobnosti dožití se daného věku. Např. u mužů se 80 let věku dožije 52 % mužů narozených v roce 1965, ale u generace 1995 to bude téměř 69 %. U žen se věku 80 let dožije 71 % žen narozených v roce 1965 a u generace 1995 to bude 82 %.

Graf 30 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – ženy

Zdroj: ČSÚ

Při srovnání s očekávanou střední délkou života²⁵ je vidět, že se této dožívá zhruba 2/3 osob s tím, že tento podíl s mladšími generacemi mírně klesá. Rozdíl mezi mediánovým věkem (tj. věkem, kterého se dožije polovina dané generace) a střední délkou života v průměru postupně klesá. Pro generaci 1965 byl rozdíl 5,4 roku, u narozených 1985 klesl na 3,8 roku a pro generaci 1995 dochází k dalšímu poklesu až na 2,5 roku.

Pro dokreslení dynamiky poklesu pravděpodobnosti úmrtí a růstu pravděpodobnosti dožití se vyššího věku může sloužit srovnání generací 1944, kdy se narodilo nejvíce dětí (230 183), a 1999, kdy se naopak narodilo nejméně dětí (89 471, tj. méně než 40 % roku 1944). I přes rozdíl více jak 140 tis. osob při narození bude ve věku 89 let žít již srovnatelný počet osob (cca 47 600 vs. cca 48 700, tj. rozdíl pouze cca 1100 osob). Lidí narozených v roce 1999 je ve věku starším 89 let početně více než lidí generace 1944. Z celkového počtu osob narozených v roce 1999 se věku 89 let dožije zhruba 48 700 lidí, což je více než polovina. Toto srovnání jasně demonstrovuje hlavní příčinu očekávaného nárůstu počtu osob ve vyšším věku.

4.1.3. Migrace

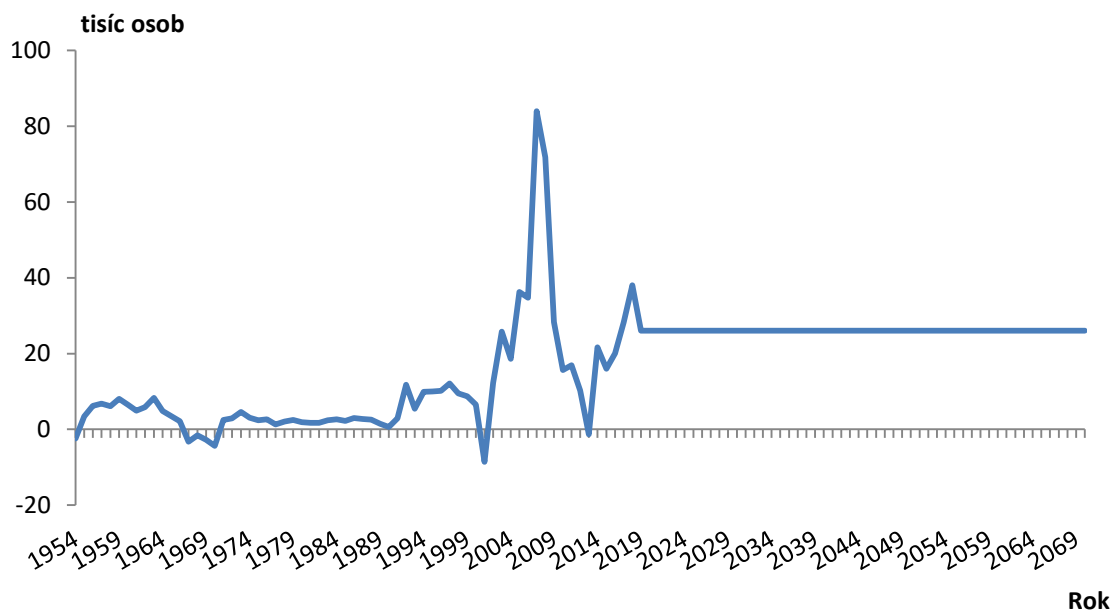
Vliv zahraniční migrace na českou populaci (celkový počet osob a věková struktura) nebyl z dlouhodobého hlediska příliš významný, nicméně od poloviny prvního desetiletí nového století se její význam o něco zvýšil. Do konce minulého století bylo v jednotlivých letech čisté migrační saldo s výjimkou několika málo let pozitivní, a to při relativně nízkém „toku“, neboť počty přistěhovalých i odstěhovaných se pohybovaly na úrovni mezi 10 a 30 tisíci ročně. Nicméně se pohybovalo velmi stabilně v řádu do 10 tisíc osob ročně. Nejvyšší hodnoty lehce přes 12 tisíc bylo dosaženo v roce 1997 a nejnižší potom v roce 1970 necelých 4,5 tisíce záporného salda.

Po roce 2000 (resp. 2001) došlo k určitému nárůstu, a to jak v počtu přistěhovalých a vystěhovaných, tak i čistém migračním saldu. Čisté migrační saldo se stalo více volatilní, nicméně nelze vyzorovat žádný trend, spíše úroňový posun.

Výhled čistého migračního salda je i vzhledem k výše uvedenému stabilní na úrovni 26 tisíc osob ročně.

²⁵ Modré body v grafu

Graf 31 – Vývoj čistého salda migrace

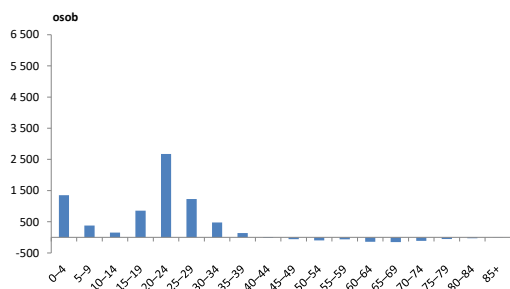

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu věkové struktury čistého migračního salda byly historicky nejvýznamnější věkovou skupinou osoby ve věku 20 – 24 let.

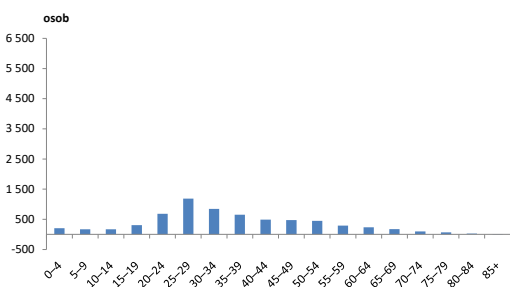
V posledních letech se čisté migrační saldo více rozprostírá i do dalších věkových skupin, zejména 25 – 29 let a 30 – 34 let. To bylo reflektováno i v projekci věkové struktury migrace, kde bylo čisté migrační saldo rozprostřeno právě zejména do věkových skupin 20 – 24, 25 – 29 a 30 – 34 let.

Graf 32 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1960

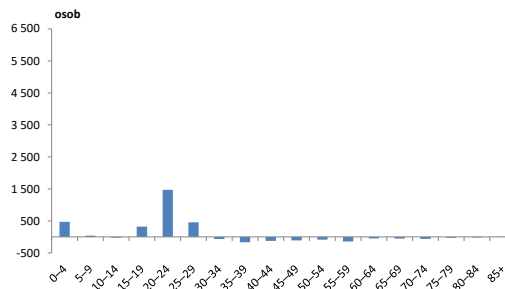
Zdroj: ČSÚ

Graf 33 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 2000

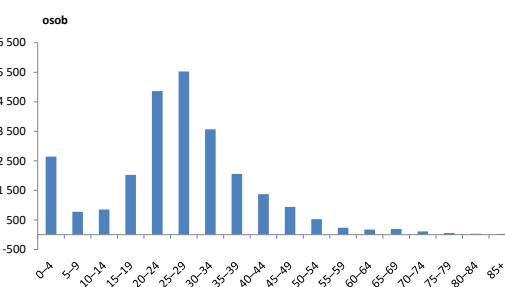
Zdroj: ČSÚ

Graf 34 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1980

Zdroj: ČSÚ

Graf 35 – Struktura čistého migračního salda podle věku – 2020+

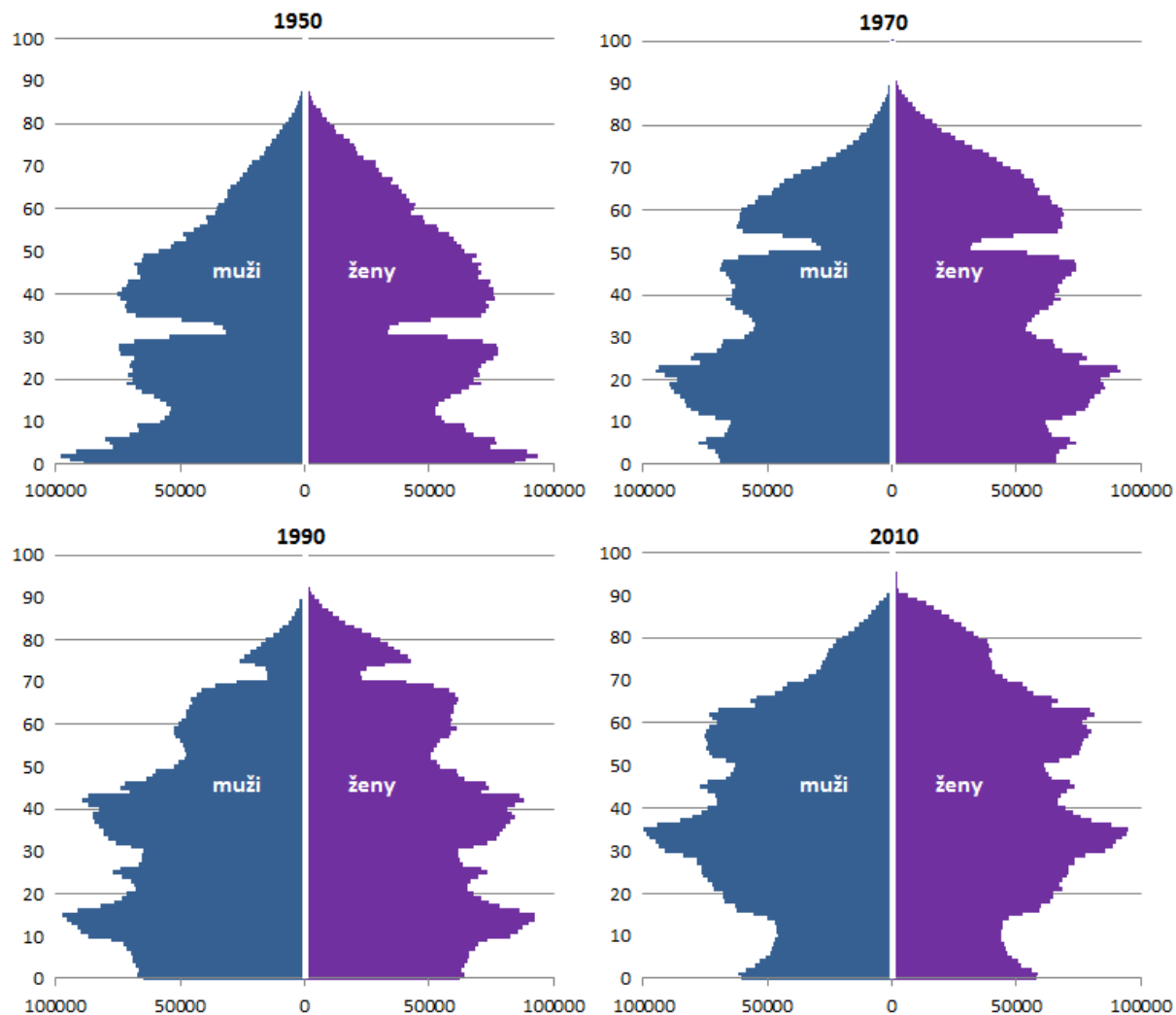

Zdroj: ČSÚ

4.1.4. Věková struktura

Výše popsané trendy ve vývoji plodnosti a úmrtnosti ovlivňují výslednou věkovou strukturu české populace.

Graf 36 - Věková struktura - skutečnost

Zdroj: ČSÚ

Vývoj věkové struktury obyvatel mezi roky 1950 a 2018 jednoznačně potvrzuje posun k vyšším věkovým skupinám.

Graf 37 - Věková struktura populace – očekávaný vývoj

Zdroj: ČSÚ

Vývoj po roce 2018 sleduje nastolený trend v nárůstu počtu osob ve vyšších věkových skupinách.

4.2. Ekonomický vývoj

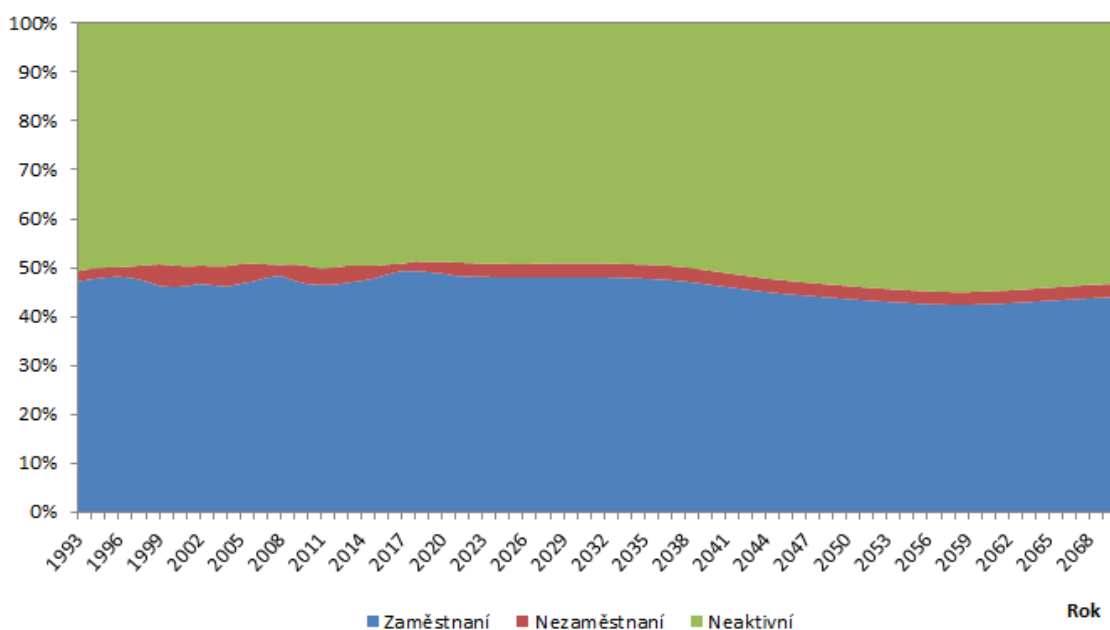
Kromě demografického vývoje je pro fungování důchodového systému významný i ekonomický vývoj, především pak vývoj na trhu práce a odměňování. Použitý ekonomický scénář (Příloha 4 – Popis ekonomického rámce) vychází z konzervativního modelu, který nebere v úvahu důsledky případného nástupu disruptivních technologií, které mohou zásadně změnit podobu ekonomiky i podobu trhu práce.

4.2.1. Trh práce

Poměrně významným faktorem pro udržení ekonomické stability a schopnosti udržení sociální soudržnosti prostřednictvím různých typů sociálních systémů je struktura populace z titulu ekonomické aktivity a neaktivity.

Podíl neaktivních osob v populaci se pohybuje na úrovni cca 50 %. Až po roce 2035 bude docházet k mírnému navýšení tohoto podílu. I přes tuto stabilitu se výrazně proměňuje struktura neaktivních osob, kdy se postupně zvyšuje podíl starších osob (50+) na celkovém počtu neaktivních, a to z hodnot těsně pod 40 % na současných více jak 46 %. Následně bude dále růst a překročí 50 % po roce 2030 a dlouhodobě se stabilizuje na úrovni lehce nad 56 %.

Graf 38 – Struktura populace

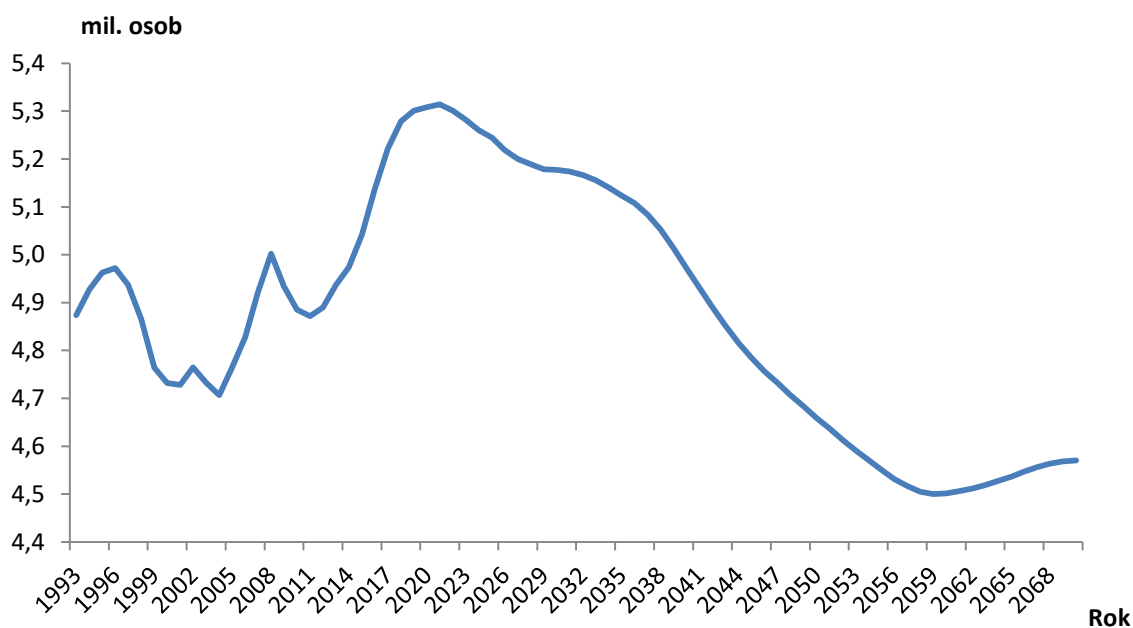

Zdroj: ČSÚ a MPSV

4.2.1.1. Zaměstnanost

Počet zaměstnaných osob se od roku 1993 pohyboval mezi 4,7 a 5 mil. osob. Nejnižších hodnot mírně nad 4,7 mil. bylo dosaženo mezi roky 2000 a 2004. Poté stoupala až k 5 mil. Vlivem ekonomické recese došlo k poklesu pod 4,9 mil. Následně vlivem oživení došlo k postupnému nárůstu, který akceleroval v posledním období, kdy se počet zaměstnaných osob poprvé přehoupne přes 5,3 mil s vrcholem v nejbližších letech.

Graf 39 - Celková zaměstnanost v mil. osob

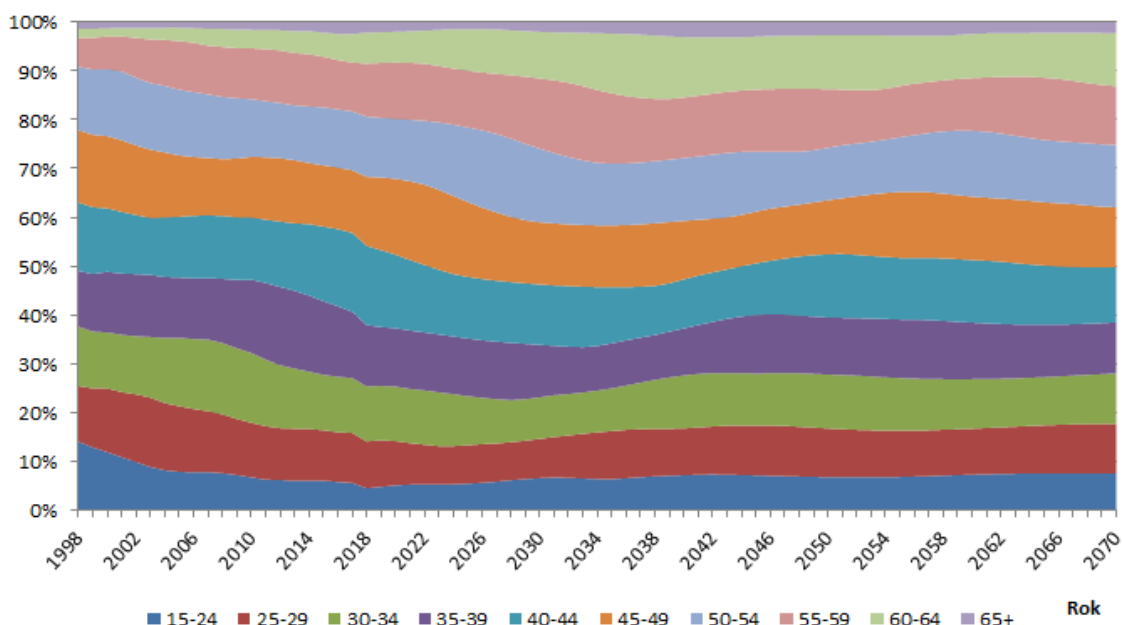
Zdroj: ČSÚ a MPSV

Po roce 2022 dojde k postupnému poklesu, který bude po roce 2035 akcelerovat s tím, jak budou trh práce opouštět silné generace narozené v 70. letech minulého století, a to až na hodnotu 4,5 mil.

v roce 2059. Poté dojde k obratu a počet zaměstnaných osob bude do horizontu projekce růst k hodnotě lehce pod 4,6 mil. v roce 2070. Důvodem tohoto vývoje je vliv zvyšování důchodového věku resp. jeho ukončení těsně po roce 2030.

Zejména vlivem demografického vývoje (klesající počet osob v nižších věkových skupinách) a zvyšováním důchodového věku dochází k postupnému posunu v zaměstnanosti ve prospěch vyšších věkových skupin 55 – 59 let a zejména pak 60 - 64 let. U nejvyšší věkové skupiny nad 65 let není s ohledem na ukončení zvyšování důchodového věku právě na 65 letech patrný významnější posun. K tomuto nárůstu bude docházet na úkor především věkových skupin do 30 let a částečně i mezi 30 a 40 roky. Podíly jednotlivých věkových skupin na celkové zaměstnanosti ovlivňuje významným způsobem posun silných generací narozených v sedmdesátých letech minulého století do vyšších věkových skupin.

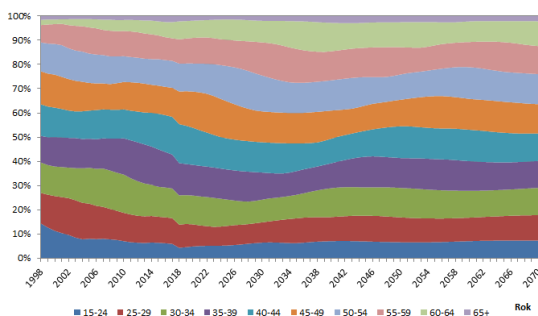
Graf 40 - Struktura zaměstnanosti dle věku

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Z pohledu pohlaví lze pozorovat velmi podobný trend zvyšujícího se podílu vyšších věkových skupin, nicméně u žen je, i s ohledem na vyšší dynamiku zvyšování důchodového věku, nárůst podílu zejména ve věkové skupině 60 -64 let, vyšší a dlouhodobě bude význam této věkové kohorty pro celkovou zaměstnanost u žen vyšší než u mužů.

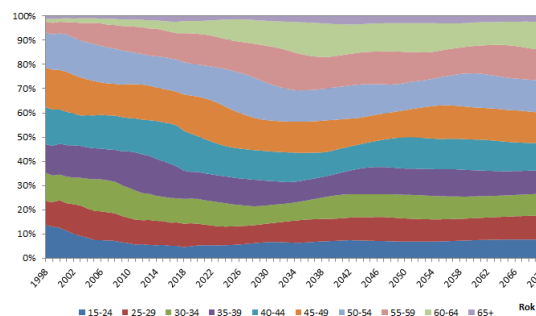
Graf 41 - Struktura zaměstnanosti dle věku - muži

Zdroj: ČSÚ a MPSV

U úhrnné míry zaměstnanosti ve věkové skupině 20 – 64 let můžeme po roce 1998 pozorovat dva významnější poklesy, a to po roce 1998 a 2008. Oba tyto poklesy jsou důsledkem negativního vývoje

Graf 42 - Struktura zaměstnanosti dle věku - ženy

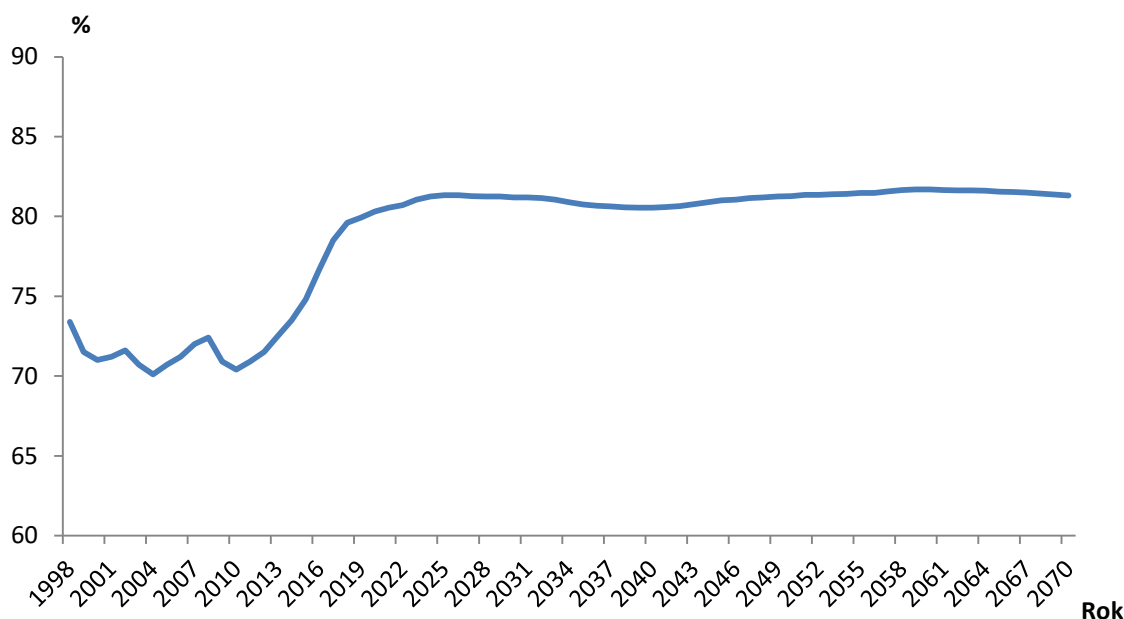

Zdroj: ČSÚ a MPSV

ekonomiky. Po postupném snižování míry zaměstnanosti do roku 2004, které bylo důsledkem především poměrně masivního využívání předčasných starobních důchodů, se začala míra zaměstnanosti poměrně rychle zvyšovat, nicméně tento proces byl přerušeno dopady ekonomické recese. Nicméně po roce 2010 začal postupný a v poslední době akcelerující nárůst míry zaměstnanosti, který by však měl po roce 2018 zvolnit. Dále však bude, zejména s ohledem na pokračující proces zvyšování důchodového věku, růst až do roku 2030. Od tohoto roku, kdy důchodový věk dosáhne 65 let, bude poměrně stabilní na úrovni mezi 81 a 82 %.

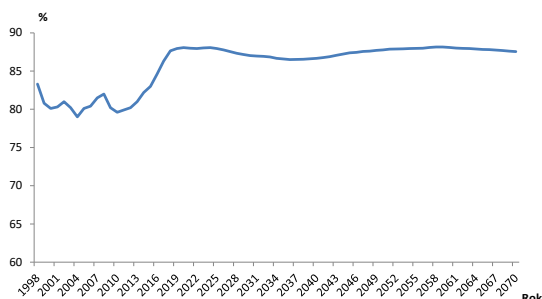
Graf 43 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - celkem

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Míra zaměstnanosti žen je obecně nižší než u mužů, ale její vývoj pro následující období je determinován primárně vývojem důchodového věku. Zatímco u mužů, kde je již důchodový věk nad 63 lety, bude míra zaměstnanosti po roce 2018 již poměrně stabilní na úrovni okolo 88 %, u žen by měla i nadále narůstat až do roku 2030 a stabilizovat se okolo 75 %. Nižší úhrnná míra zaměstnanosti žen je dána především nižší intenzitou zaměstnanosti v období po narození dítěte a vyšší mírou nezaměstnanosti.

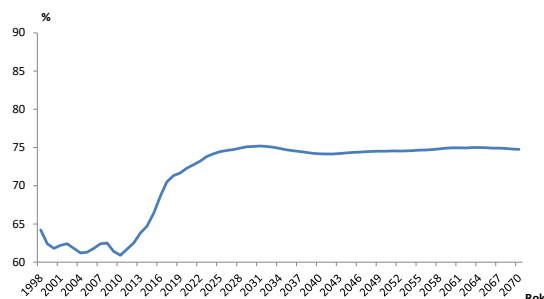
Graf 44 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 -64 - muži

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Hlavním determinantem růstu celkové míry zaměstnanosti bude růst míry zaměstnanosti u starších osob (55 – 64 let). Zde dochází již od roku 2000 k poměrně rychlému a stabilnímu nárůstu z hodnot zhruba 36 % v roce 2000 na necelých 48 % v roce 2008. Mírný pokles z důvodu ekonomické recese je

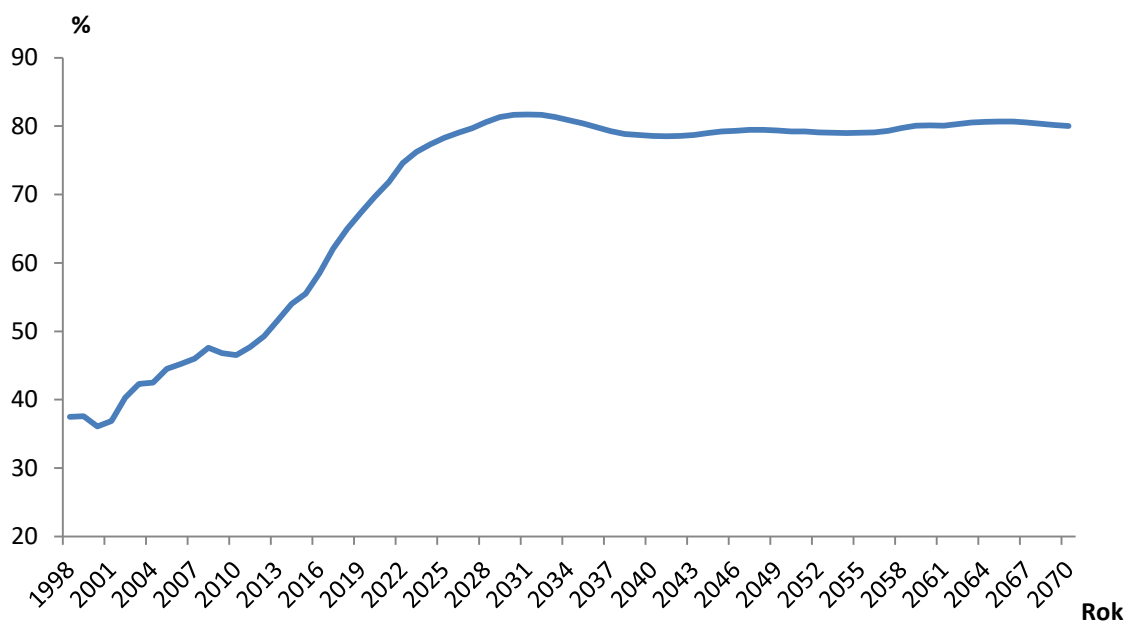
Graf 45 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 -64 - ženy

Zdroj: ČSÚ a MPSV

vystřídán dalším růstem až na současné hodnoty okolo 65 %, který bude pokračovat až na úroveň okolo 80 % po roce 2030.

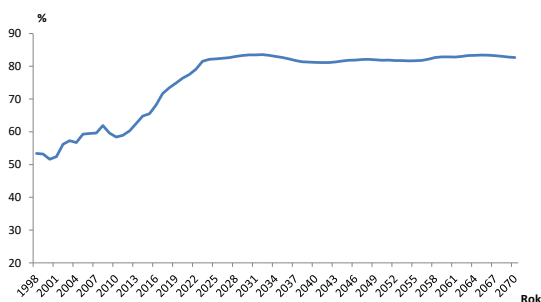
Graf 46 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64

Zdroj: ČSÚ a MPSV

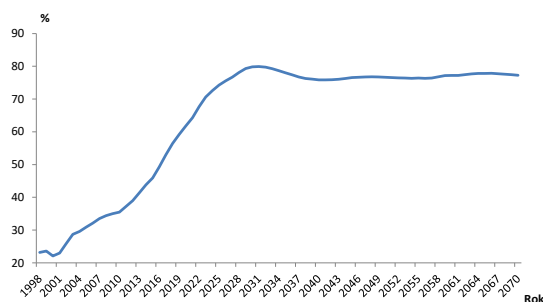
V míře zaměstnanosti starších osob (55 – 64 let) se výrazně projevuje rozdíl mezi pohlavími daný především rozdílným důchodovým věkem a dynamikou jeho zvyšování. V roce 2000 byla míra zaměstnanosti žen v této věkové skupině oproti mužům méně než poloviční. Nicméně od té doby kontinuálně roste, a to dokonce i v období ekonomické recese těsně po roce 2010. Dlouhodobě bude míra zaměstnanosti žen v této věkové skupině mírně nižší než u mužů, nicméně díky sjednocení důchodového věku budou rozdíly pouze marginální. Míra zaměstnanosti se ve věkové skupině 55 – 64 bude pohybovat okolo 80 %.

Graf 47 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - muži

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Graf 48 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - ženy

Zdroj: ČSÚ a MPSV

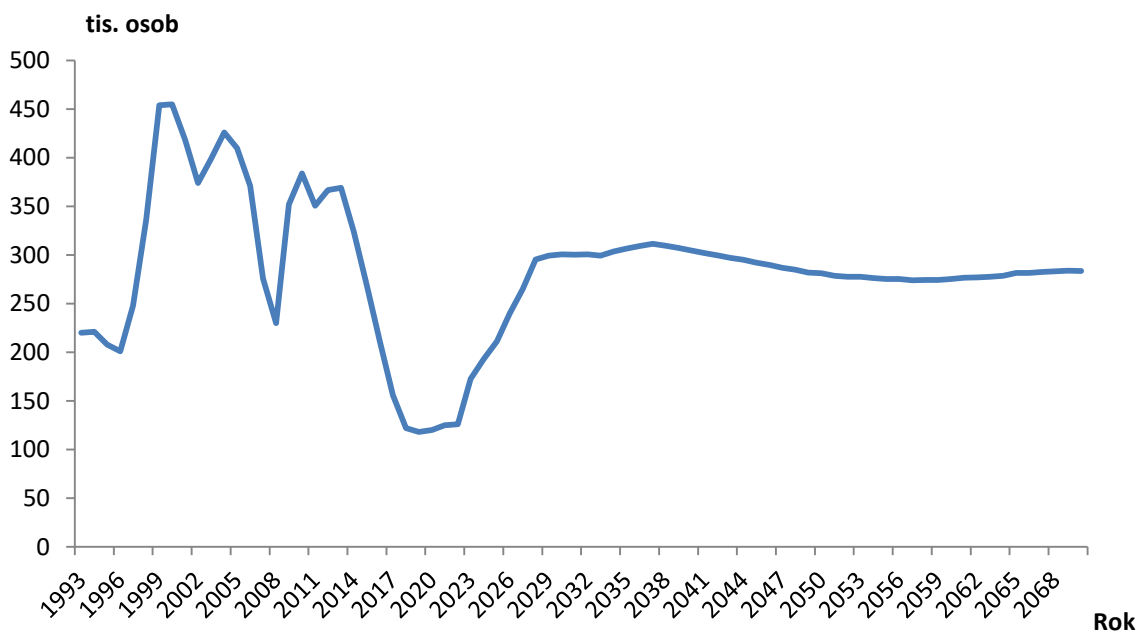
4.2.1.1. Nezaměstnanost²⁶

Celková nezaměstnanost zaznamenala po roce 1993 poměrně značné výkyvy z hodnot lehce nad 200 tis. v polovině devadesátých let až k hodnotám těsně nad 450 tis. v letech 1998 a 1999 (nárůst z důvodů ekonomické recese). Po roce 2000 nezaměstnanost klesala (nejvýrazněji mezi roky 2005 a 2008). Následná recese nezaměstnanost opět prudce zvedla, nicméně na hodnoty výrazně nižší než

²⁶ Podle metodiky VŠPS

byly dosaženy na konci devadesátých let. Dopad recese roku 2009 do nezaměstnanosti byl výrazně menší než na konci devadesátých let, a to i přesto, že recese v roce 2009 byla hlubší. Mezi roky 2010 a 2013 nezaměstnanost v zásadě stagnovala, poté však díky ekonomickému oživení došlo k poměrně rychlému poklesu až na hodnoty okolo 120 tis. kolem roku 2019. Po roce 2022 se hodnoty nezaměstnanosti postupně vrátí na dlouhodobě rovnovážné hodnoty okolo (resp. těsně pod) 300 tis. osob.

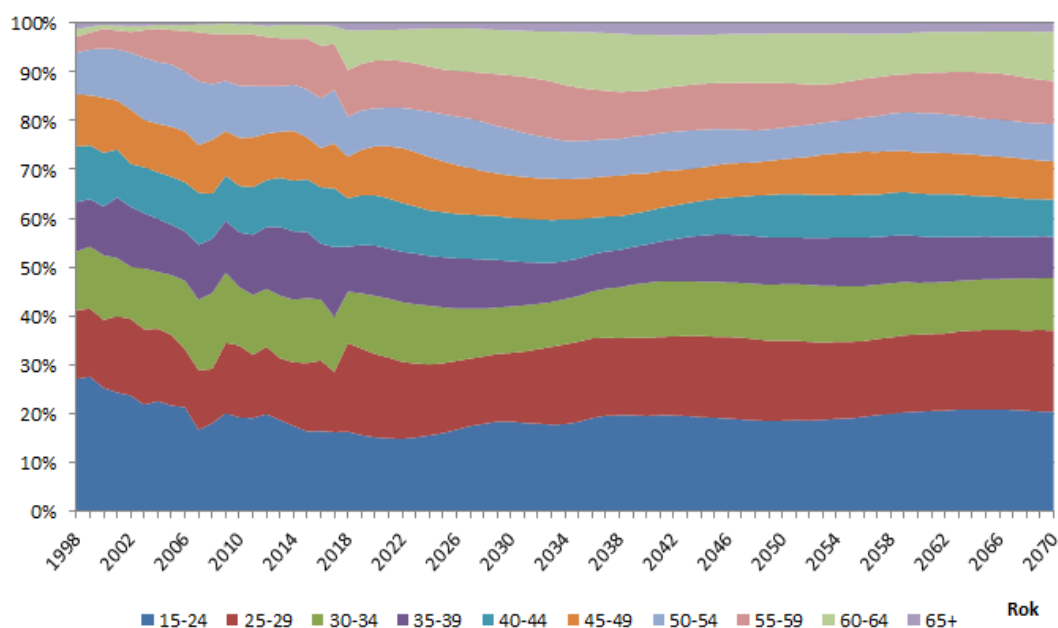
Graf 49 - Celková nezaměstnanost v tis. osob

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Největší skupinu nezaměstnaných tvoří mladí lidé do 25 let, jejichž podíl na celkové nezaměstnanosti však postupně klesá z hodnot těsně pod 30 % ke zhruba 20 %. Naproti tomu postupně narůstá podíl nezaměstnaných ve věkových skupinách 55 – 59 let a následně i 60 – 64 let, což souvisí se „zadržováním“ těchto věkových skupin na trhu práce prostřednictvím zvyšování důchodového věku. Díky ukončení zvyšování důchodového věku v 65 letech zůstává podíl věkové skupiny nad 65 let trvale marginální. Dlouhodobě se v podílu nezaměstnaných v zásadě vyrovnají mladí do 25 let a starší nad 55 let. Obě skupiny se budou podílet cca 20 %.

Graf 50 – Struktura nezaměstnanost dle věku

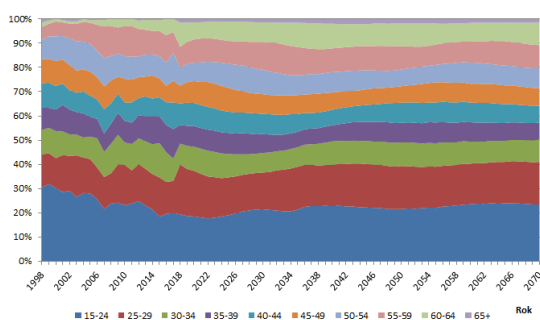

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Počet nezaměstnaných žen je stabilně zhruba o 15 – 25 % vyšší než nezaměstnaných mužů, nicméně kolem roku 2010 se obě skupiny téměř vyrovnaly, avšak po ekonomickém oživení se opět rozdíl zvětšil a nadále se bude pohybovat mezi 20 – 25 %.

Z pohledu věkové struktury nezaměstnaných je patrný pozdější nárůst nezaměstnaných žen ve vyšších věkových skupinách 55 – 59 let a 60 – 64 let, což souvisí s nižším důchodovým věkem. U žen je ale díky vyšší dynamice zvyšování důchodového věku i nárůst podílu vyšších věkových skupin na počtu nezaměstnaných rychlejší.

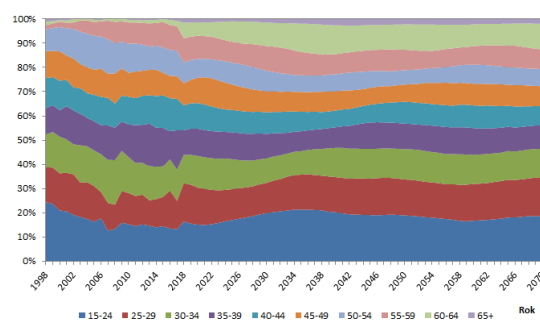
Graf 51 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - muži

Zdroj: ČSÚ a MPSV

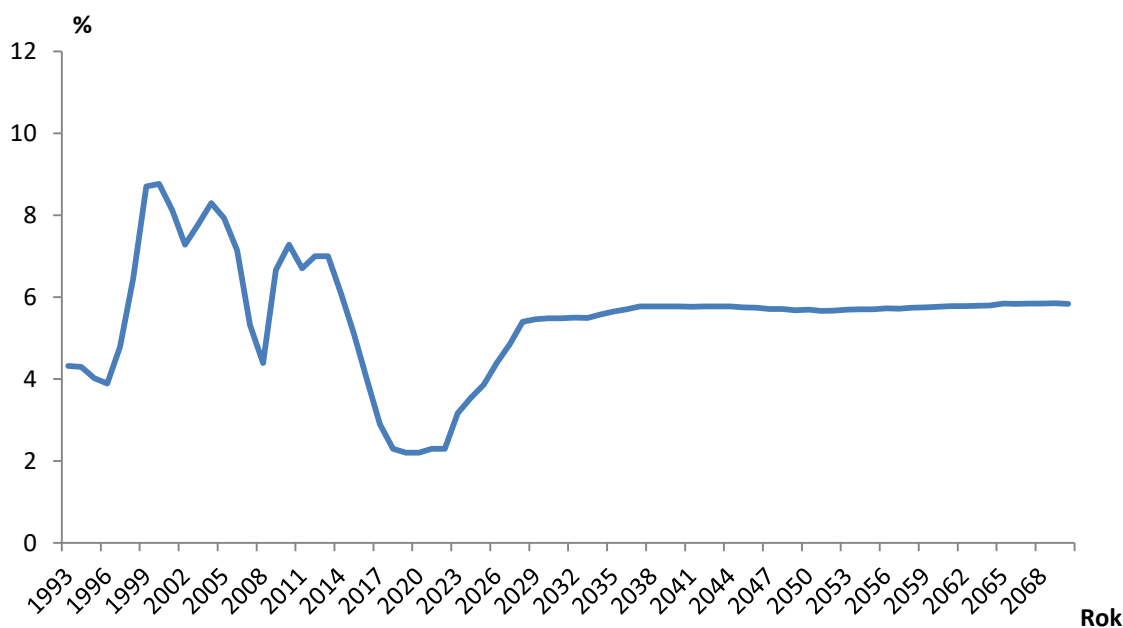
Celková míra nezaměstnanosti byla po roce 1993 značně volatilní. Z velmi nízkých hodnot okolo 4 % se po roce 1998 prudce zvýšila až na 8,7 % (tj. více jak dvojnásobek) během pouhých 3 let. Následný pokles (nejvýrazněji po roce 2005) byl vystřídán skokovým zvýšením v roce 2009 (ze 4,4 % na 6,7 % resp. až 7,3 % v roce 2010). Po odeznění ekonomické recese začala míra nezaměstnanosti rychle klesat, a to až k historicky nejnižším hodnotám v současné době. Následně se míra nezaměstnanosti bude postupně zvyšovat k dlouhodobě stabilním hodnotám těsně pod 6 %.

Graf 52 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - ženy

Zdroj: ČSÚ a MPSV

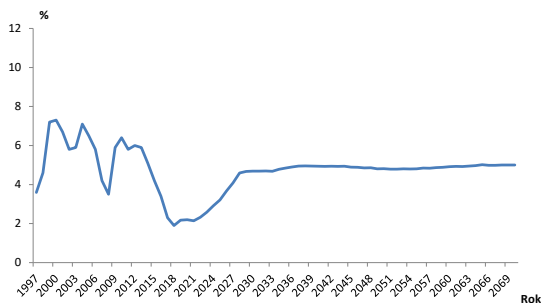
Graf 53 - Míra nezaměstnanosti

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Z pohledu žen a mužů je patrný velmi podobný průběh míry nezaměstnanosti s tím, že u žen je stabilně na vyšší úrovni. Tento stav bude pokračovat i do budoucna, kdy se míra nezaměstnanosti u mužů ustálí těsně pod 5 % a u žen pod 7 %.

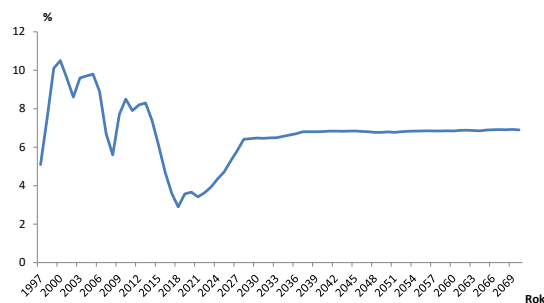
Graf 54 - Míra nezaměstnanosti - muži

Zdroj: ČSÚ a MPSV

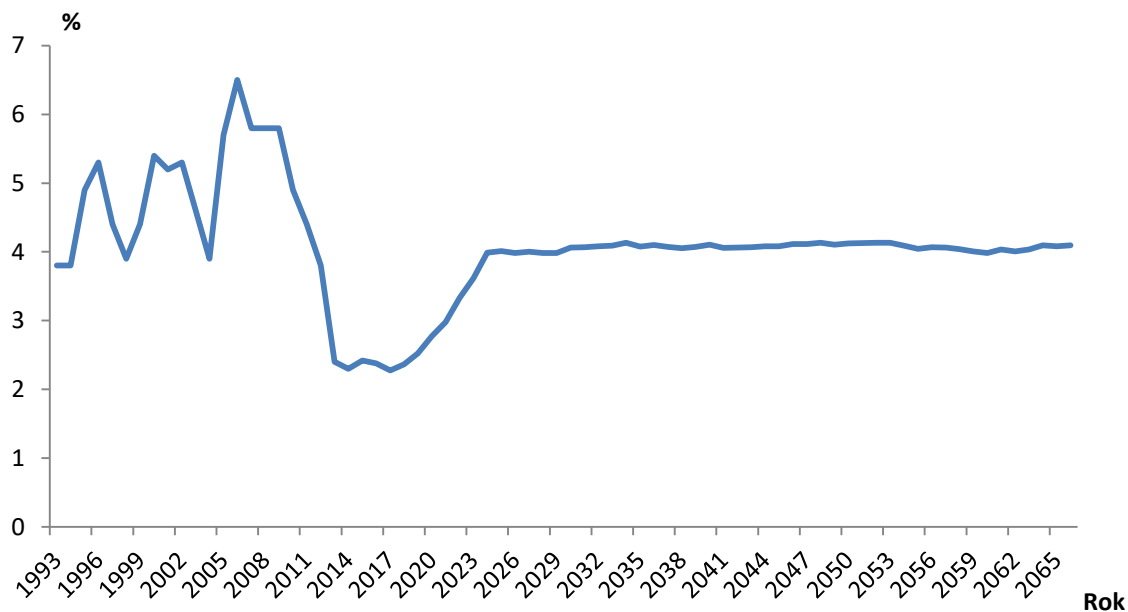
I přes narůstající podíl osob ve vyšším věku na celkové nezaměstnanosti je míra nezaměstnanosti ve věkové skupině 55 až 64 let stále nižší než průměrná míra nezaměstnanosti, nicméně v současné době velmi nízké nezaměstnanosti se obě hodnoty velmi přiblížily. Následně se míra nezaměstnanosti v této věkové skupině bude postupně zvyšovat a ustálí se na úrovni okolo 4 %, tj. zhruba o 1,5 p.b. pod úroveň celkové míry nezaměstnanosti.

Graf 55 - Míra nezaměstnanosti - ženy

Zdroj: ČSÚ a MPSV

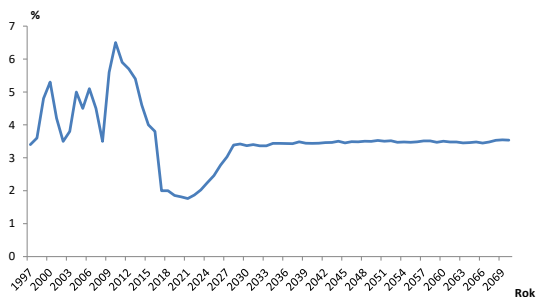
Graf 56 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 let

Zdroj: ČSÚ a MPSV

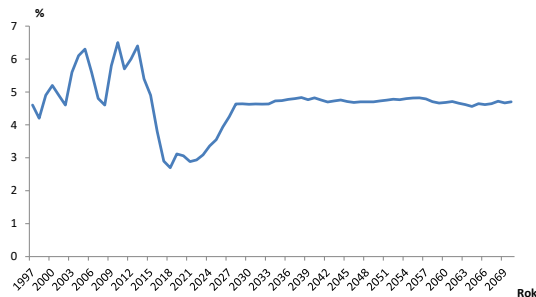
Z pohledu žen a mužů je patrný velmi podobný průběh míry nezaměstnanosti i v této věkové skupině s tím, že u žen je stabilně na vyšší úrovni. Tento stav bude pokračovat i do budoucna, kdy se míra nezaměstnanosti u mužů ustálí na úrovni okolo 3,5 % a u žen těsně pod 5 %.

Graf 57 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 - muži

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Graf 58 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 - ženy

Zdroj: ČSÚ a MPSV

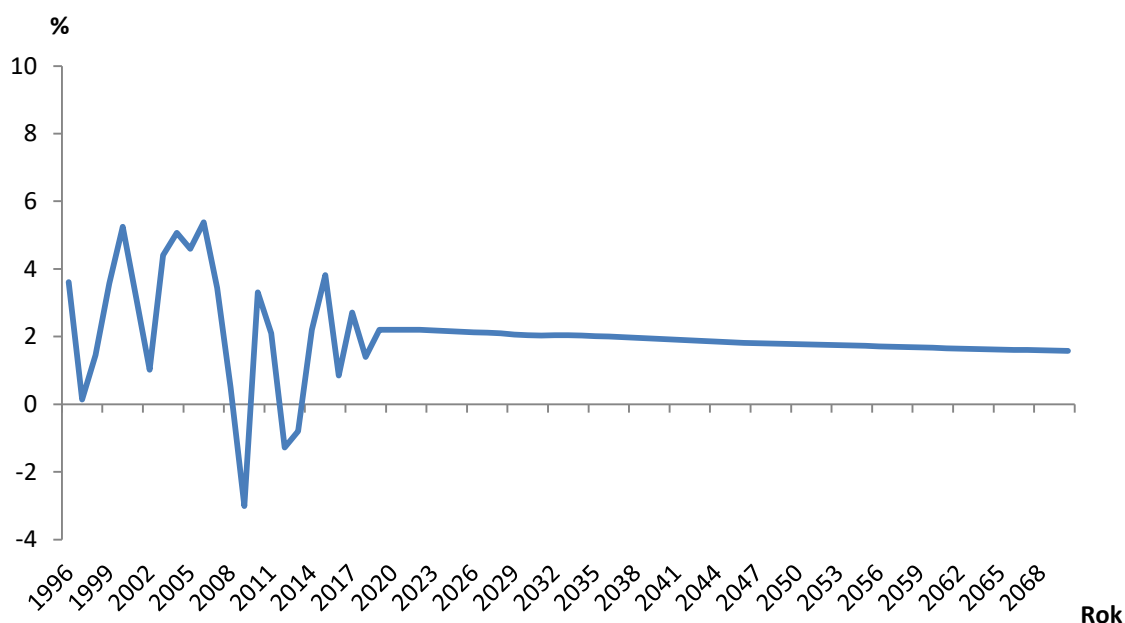
4.2.2. Ekonomický výkon

Dalším významným faktorem pro zachování ekonomického rozvoje je vývoj v dosahované produktivitě práce, jejího následného promítnutí do růstu mezd a v konečném důsledku do vytvořeného hrubého domácího produktu.

4.2.2.1. Produktivita práce a mzdy

Vývoj produktivity práce připadající na jednu zaměstnanou osobu je značně volatilní a do značné míry odráží vývoj ekonomického cyklu. Jsou zde zřetelně patrné efekty dvou recesí na počátku této dekády, které se projevily i v reálném poklesu produktivity práce. V současné době růst produktivity práce osciluje okolo hodnoty 2 % a v souladu s použitým krátko, středně a dlouhodobým ekonomickým rámcem, jehož popis obsahuje Příloha 4 – Popis ekonomického rámce, bude její tempo postupně klesat a v horizontu projekce se dostane na hodnoty těsně nad 1,6 %.

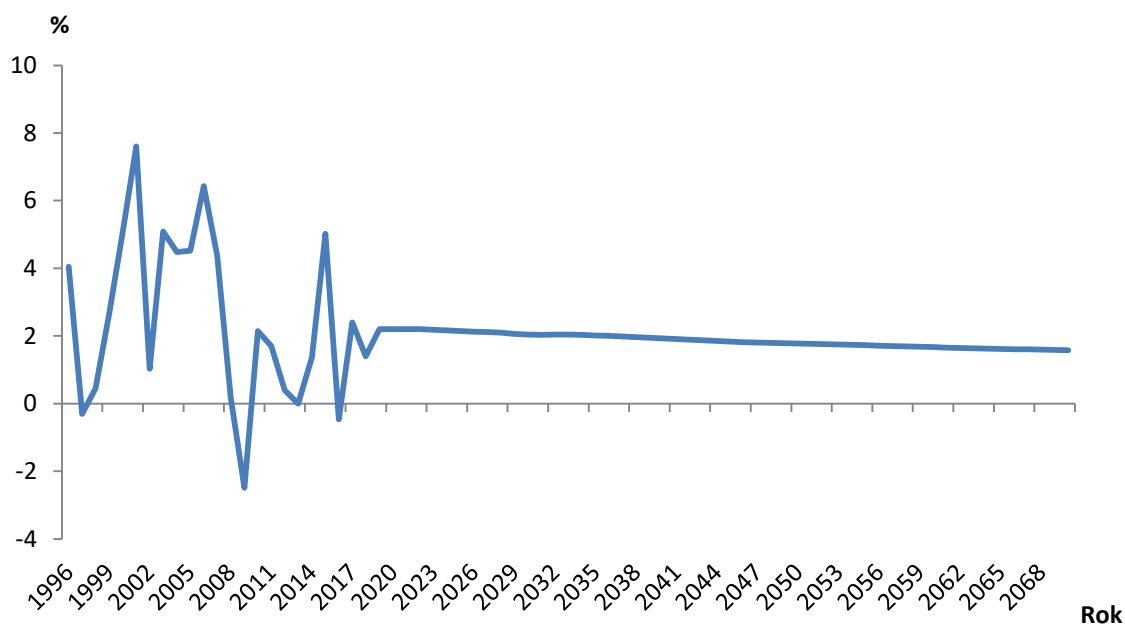
Graf 59 – Reálný růst produktivity práce na zaměstnance

Zdroj: Eurostat, MF a MPSV

Reálný růst produktivity práce na jednu odpracovanou hodinu vykazoval spíše vyšší dynamiku než růst produktivity na jednoho zaměstnance, nicméně do budoucna se budou v souladu s dlouhodobým ekonomickým rámcem vyvíjet oba ukazatele stejně.

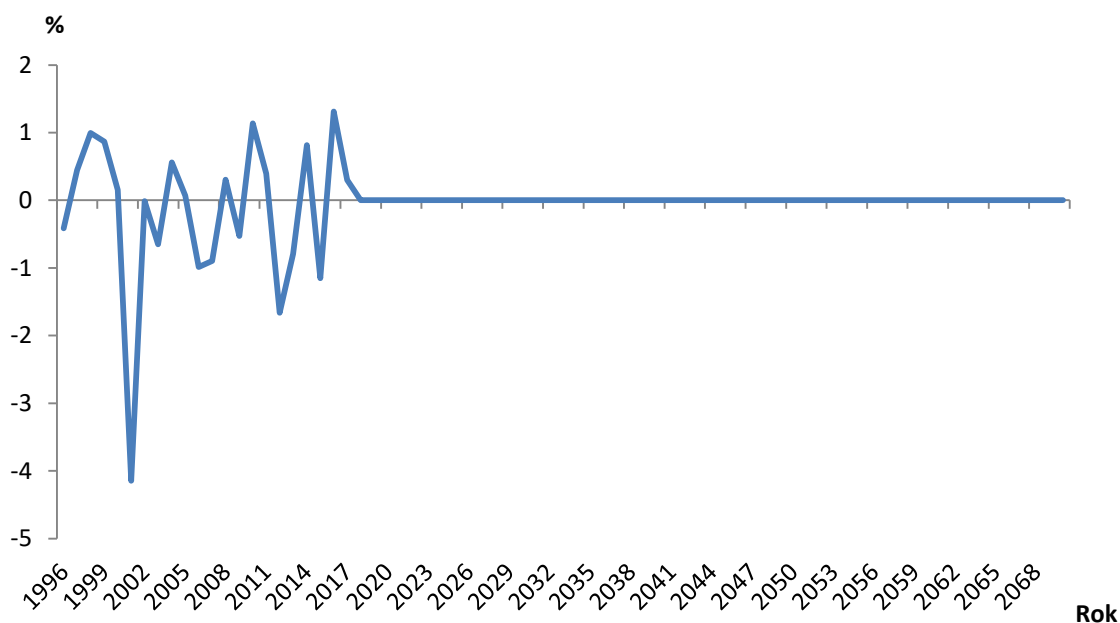
Graf 60 – Reálný růst produktivity práce na odpracovanou hodinu

Zdroj: Eurostat, MF a MPSV

Rozdíl mezi růstem produktivity práce na zaměstnance a na odpracovanou hodinu je dán změnou počtu odpracovaných hodin. Zde nelze nalézt nějaký jasný trend, nicméně v průměru se počet odpracovaných hodin mírně snížil. S ohledem na fakt, že ve změně počtu odpracovaných hodin nelze nalézt jasný trend, se vychází z toho, že se v průměru počet odpracovaných hodin měnit nebude.

Graf 61 – Změna počtu odpracovaných hodin na jednoho zaměstnance

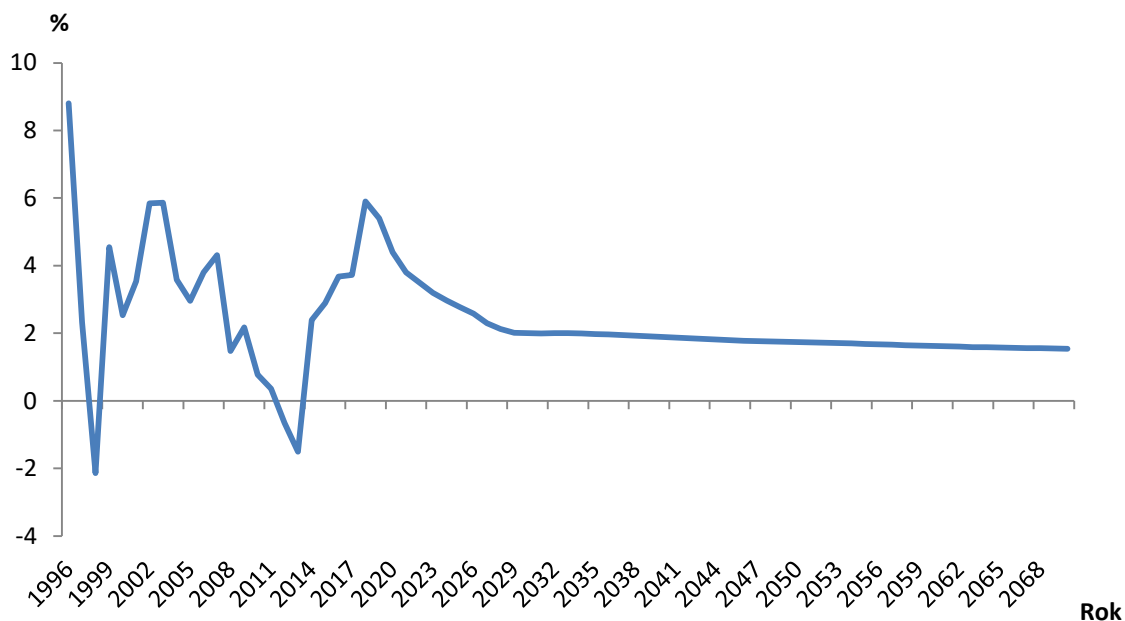
Zdroj: MPSV

V dynamice reálných mezd je pozorovatelný efekt dvou recesí, a to na konci tisíciletí a na počátku této dekády, kdy došlo v obou případech k poklesu reálných mezd. První propad byl mírně hlubší ale kratší, zatímco druhý byl méně hluboký, nicméně trvalé více let. Po vrcholu dynamiky mezd v roce 2018 se bude tato dynamika postupně zpomalovat až k hodnotám těsně nad 2 % a následně

v souladu růstem produktivity práce bude její dynamika velmi pomalu konvergovat k hodnotám 1,6 %.

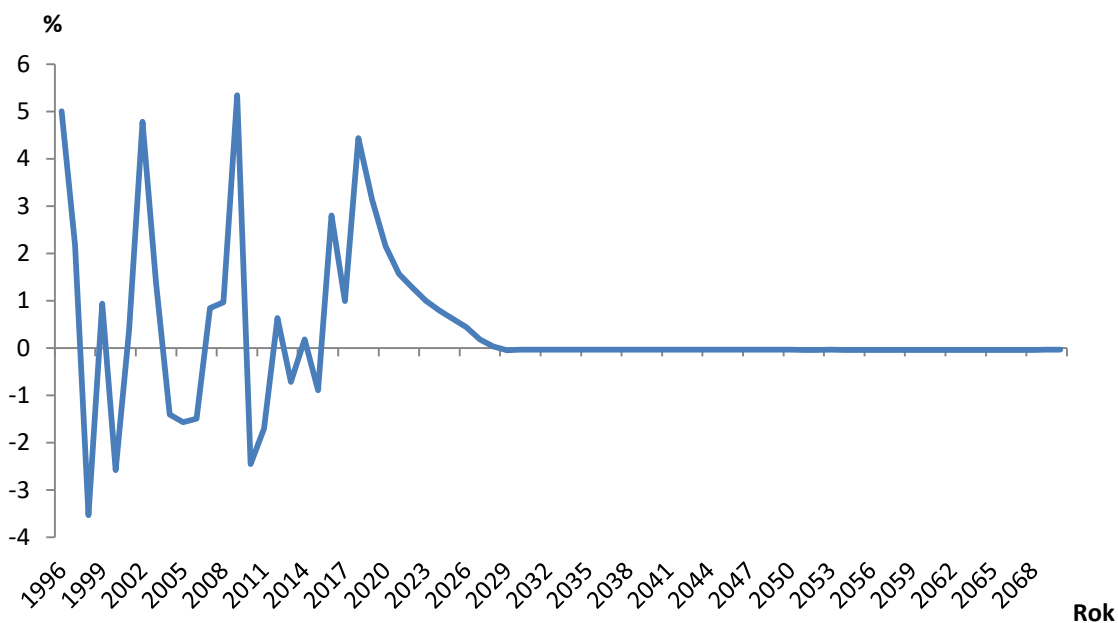
Graf 62 – Reálný růst mezd

Zdroj: ČSÚ, MF a MPSV

Pozorovaná dynamika mezd se v každoročním srovnání nevyvíjí zcela v souladu s dynamikou produktivity práce, nicméně nelze ani nalézt systematickou odchylku. Do budoucna bude v souladu s ekonomickým rámcem růst mezd a produktivity práce zcela sladěn.

Graf 63 – Rozdíl mezi růstem mezd a produktivity práce

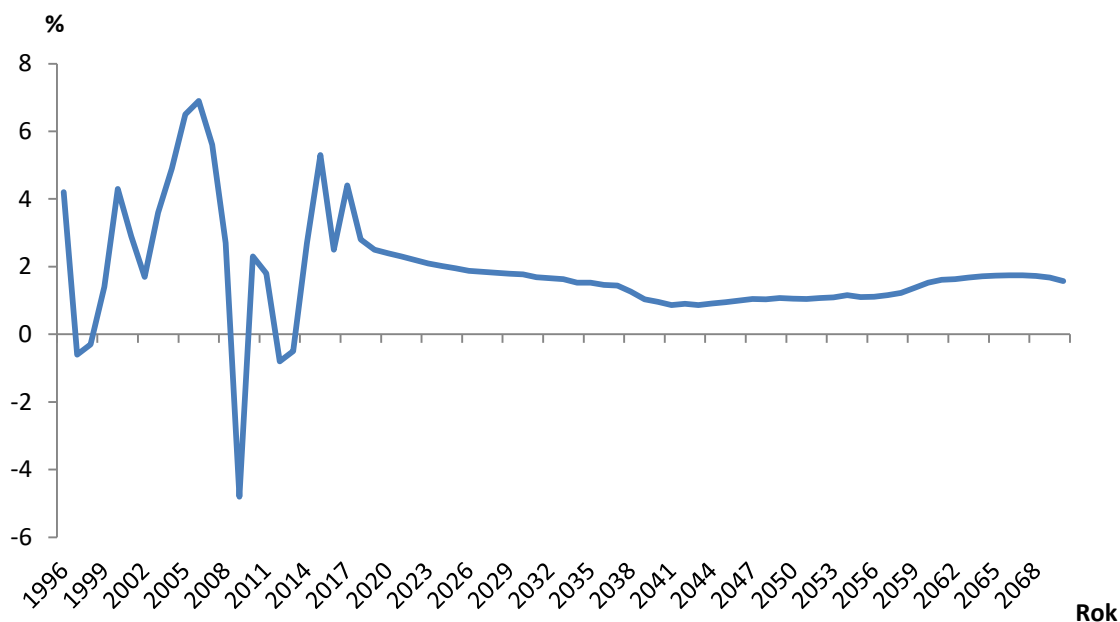

Zdroj: MPSV

4.2.2.2.HDP

Ve vývoji reálného HDP jsou patrné tři recese, a to dvě mělčí v letech 1998 – 1999 a 2012 – 2013 a jedna hlubší v roce 2009, kdy pokles reálného HDP dosáhl téměř 5 %. Naproti tomu jsou zde dva vrcholy konjunktury v roce 2006, kdy růst HDP dosáhl téměř 7 % a v roce 2015 (resp. 2017) s růstem těsně nad 5 %. Do budoucna bude dynamika mírně zpomalovat s akcelerací po roce 2040 (až odezní odchody do důchodu silných generací). V období mezi roky 2040 a 2060 bude oscilovat kolem 1 %, přičemž ke konci projekce se dynamika mírně zvýší k 1,5 %.

Graf 64 – Růst reálného HDP

Zdroj: ČSÚ, MF a MPSV

4.3. Vývoj systému důchodového pojištění - Současný právní stav

Vývoj systému důchodového pojištění je hodnocen na sadě indikátorů²⁷, a to jak z pohledu dlouhodobé finanční udržitelnosti, tak i z pohledu zajištění důstojného příjmu důchodců (tj. přiměřenosti či sociální udržitelnosti). Samotné indikátory se²⁸ člení na primární a sekundární indikátory a kontextové informace. Cílem primárních indikátorů je jednoznačnou a jednoduchou formou ukázat, zda je důchodový systém dlouhodobě finančně udržitelný, resp. jak velký je rozsah případného problému s neudržetelností. Sekundární indikátory rozvíjejí primární indikátory v určité formě detailu a umožňují lépe ukázat místo, kam by se mohlo soustředit úsilí k dosažení udržitelnosti. Kontextové informace doplňují primární a sekundární indikátory na úrovni většího detailu tam, kde je to relevantní.

²⁷ Použité indikátory ve většině případů vychází z mezinárodně dohodnutých metodik, což umožňuje široké mezinárodní srovnání.

²⁸ Ve vazbě na mezinárodně dohodnuté postupy.

4.3.1. Dlouhodobá finanční udržitelnost

4.3.1.1. Primární indikátory²⁹

4.3.1.1.1. Sustainability indicator S2

Pro zajištění dlouhodobé finanční udržitelnosti veřejných rozpočtů je podle kritérií každoročního hodnocení Evropské komise cílem dosažení hodnoty indikátoru S2 nula nebo nižší než nula, přičemž se hodnotí dlouhodobý vývoj věkově závislých výdajů veřejných rozpočtů, tj. výdajů na důchody, zdravotní a dlouhodobou péči a ostatní. V současné době je hodnota tohoto indikátoru na úrovni 4,8³⁰, což představuje pro dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí střední riziko³¹ a indikuje potřebu fiskální konsolidace, tj. zlepšení salda veřejných rozpočtů, na úrovni 4,8 % HDP (v hodnotách současného HDP v částce necelých 270 mld. Kč). Příspěvek samotného základního důchodového pojištění do S2 činí 2,9 (tj. více jak 60 %, což v hodnotách současného HDP činí zhruba 160 mld. Kč) a činí tak jeho nejvýznamnější část.

4.3.1.1.2. Celkový implicitní dluh

Celkový implicitní dluh představuje v základní variantě 425,1 % HDP. Tato hodnota sama o sobě nemá výraznější vypovídající hodnotu, nicméně je primárně benchmarkem pro hodnocení dopadů alternativních scénářů vývoje v kapitole 4.3.2.4.

4.3.1.1.3. Relativní implicitní dluh u osob nově vstupujících do systému

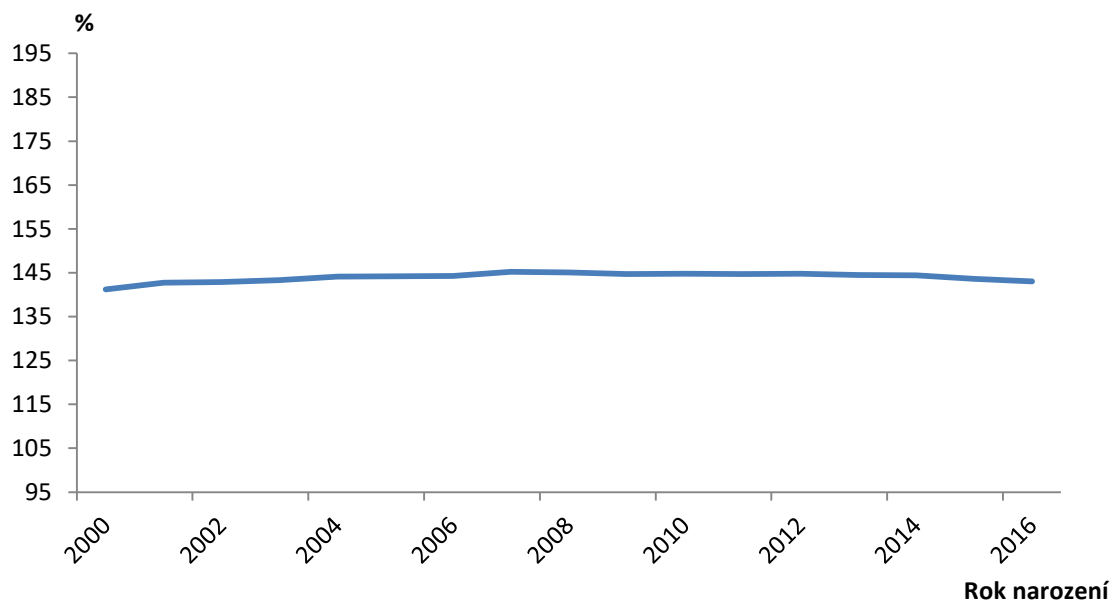
Relativní implicitní dluh u osob, které v současné době nově vstupují do základního důchodového pojištění (tj. dosahují v zásadě 18 let věku), se pohybuje na úrovni okolo 141 %, což znamená, že závazky (tj. budoucí výplaty důchodů) vznikající těmto osobám jsou o 41 % vyšší než jejich budoucí odvody. Systém je tedy ve vnitřní nerovnováze, a čím více osob do systému nově vstoupí, tím větší bude jeho absolutní nerovnováha. K dosažení rovnováhy mezi příjmy z pojistného a závazky by sazba pojistného musela činit téměř 40 % (namísto současných 28 %).

²⁹ Blíže Příloha 6 – Popis použitých indikátorů

³⁰ Tato hodnota vychází z údajů publikovaných v rámci Fiscal Sustainability Report 2018 z ledna 2019 (https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/fiscal-sustainability-report-2018_cs) doplněných o efekty změn v základním důchodovém pojištění schválených v roce 2018 a aktuálního ekonomického vývoje.

³¹ Do středního rizika jsou řazeny země s hodnotou S2 mezi 2 – 6.

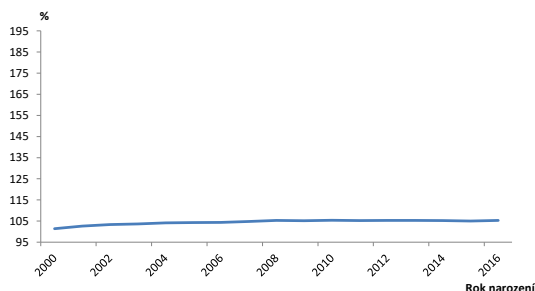
Graf 65 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění

Zdroj: MPSV

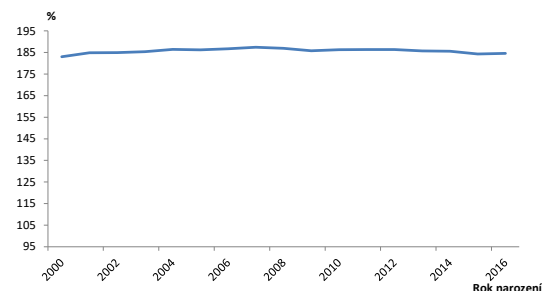
Je zde patrný výrazný rozdíl mezi pohlavími. U žen převyšují závazky platby pojistného o zhruba 85 %. U mužů je v průměru vzniklý závazek těsně nad úrovní plateb pojistného. Tento rozdíl je primárně způsoben efektem období péče, která je kryta jako náhradní doba pojištění, tj. v jejím průběhu vznikají budoucí důchodové nároky, nicméně není v té době placeno pojistné.

Graf 66 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - muži

Zdroj: MPSV

Graf 67 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - ženy

Zdroj: MPSV

4.3.1.2. Sekundární indikátory

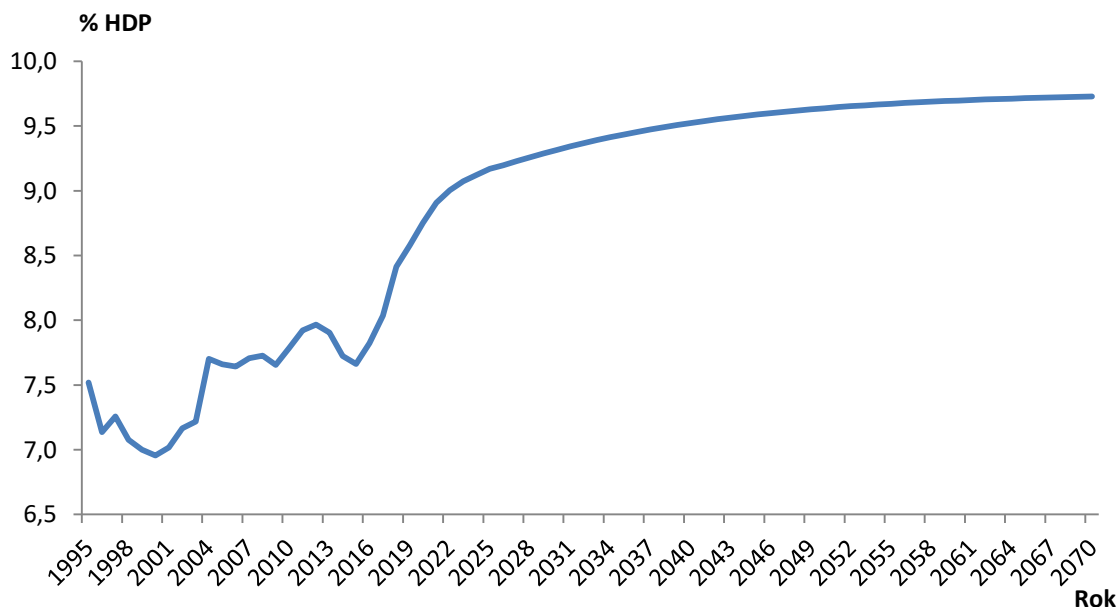
4.3.1.2.1. Příjmy z pojistného

V příjmech z pojistného v poměru k HDP je od roku 1995 patrný jeden skokový propad a jedno skokové zvýšení. K propadu došlo v roce 1996 z důvodu snížení sazby pojistného z 27,2 na 26 %. Ke skokovému zvýšení došlo v roce 2004, kdy se zvýšila sazba pojistného z 26 na 28 %.

Mimo výše popsané administrativní zásady podíl příjmů z pojistného ve druhé polovině 90. let klesl. Na přelomu tisíciletí došlo k obratu trendu a příjmy z pojistného v podílu na HDP postupně rostly až do roku 2012, kdy tento podíl začal klesat, a to v důsledku ekonomického oživení, které se pozitivně projevilo v dynamice HDP, nicméně k promítnutí tohoto obratu do mezd došlo až se zpožděním.

K tomu došlo až po roce 2015 a je zde patrný poměrně dynamický nárůst podílu příjmů z pojistného na HDP. Tento trend se bude postupně zpomalovat a dlouhodobě se příjmy z pojistného dostanou na hladinu 9,7 % HDP.

Graf 68 - Příjmy z pojistného na důchodové pojištění

Zdroj: MPSV

4.3.1.2.2. Výdaje na důchody

U výdajů na důchody v poměru k HDP lze pozorovat od roku 1995 tři prudká zvýšení. K prvnímu došlo ve druhé polovině devadesátých let minulého století, kdy se během 3 let zvýšily výdaje na důchody o 1 % HDP. Důvodem tohoto zvýšení byla kombinace ekonomického zpomalení a poměrně masivního využívání předčasných důchodů³².

Ke druhému poměrně dramatickému nárůstu z hodnoty necelých 8 % HDP až na skoro 9,5 % HDP došlo během 3 let po roce 2008. První skok je možné zaznamenat v roce 2009³³ (o 0,9 % HDP) jako kombinaci vysokého zvýšení důchodů (především z důvodu zrychlení růstu cen na přelomu let 2007 a 2008) a poklesu HDP. Další skok je v roce 2011 (o 0,4 % HDP) opět z titulu valorizace (s ohledem na neprovedení valorizace v roce 2010 bylo zvýšení v roce 2011 za dva roky).

Po roce 2013 výdaje na důchody v poměru k HDP postupně klesaly, a to jako důsledek nastupujícího oživení, které však probíhalo za velmi nízké inflace a mzdové stagnace v kombinaci s dočasně sníženým zápočtem růstu cen do valorizačního vzorce, což se projevilo absolutně nízkými zvýšeními důchodů.

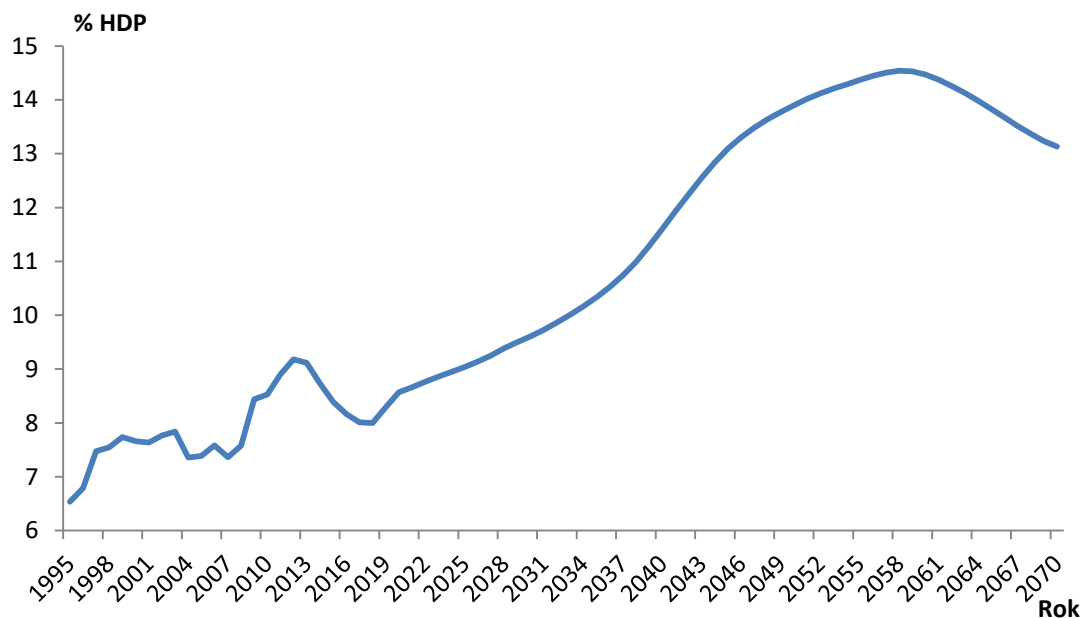
V roce 2019 lze pozorovat poslední skokové zvýšení výdajů, které souvisí se zvýšením základní výměry důchodu. Poté bude docházet k postupnému nárůstu výdajů na důchody v poměru k HDP, které zrychlí po roce 2030, kdy bude ukončen proces zvyšování důchodového věku, a do starobního důchodu začnou odcházet silné ročníky narozené v sedmdesátých letech minulého století.

³² Způsob krácení těchto důchodů byl v té době nastaven relativně výhodně.

³³ Vliv mimořádného zvýšení důchodů v srpnu 2008 (5,1 %) a řádného zvýšení v lednu 2009 (3,4 %)

Vrcholu na úrovni zhruba 14,5 % HDP bude dosaženo těsně před rokem 2060 a následně dojde k poklesu, kdy starobní důchod již budou pobírat zejména osoby z populačně slabších ročníků devadesátých let.

Graf 69 - Výdaje na důchody

Zdroj: MPSV

4.3.1.2.3. Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

Bilance příjmů a výdajů důchodového systému se díky kombinaci výše uvedeného vývoje na straně příjmů a výdajů dostala v roce 1997 do deficitu, který se postupně prohloubil až na téměř 1 % HDP v letech 1999 – 2003.

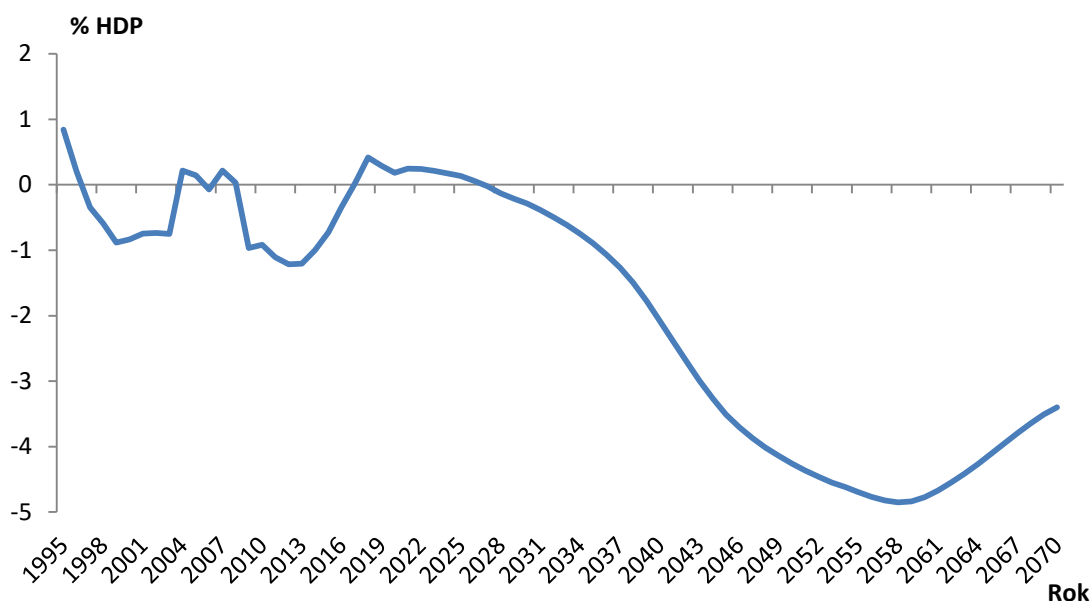
Zvýšení příjmů z důvodu růstu sazby pojistného v roce 2004 dostalo bilanci do mírného přebytku v letech 2004 - 2008.

Skokové zvýšení výdajů z důvodu ekonomické recese dostalo systém zpět do deficitu, který se postupně zvýšil až na úroveň zhruba 1,2 % HDP v letech 2012 a 2013.

Poté však díky oživení na trhu práce spojené s růstem mezd na straně jedné a nízkými zvýšeními důchodů brzdícími výdajovou stranu došlo k rychlému vyrovnávání bilance, která se v roce 2017 přehoupala do kladných hodnot. V kladných hodnotách se udrží až téměř do roku 2030, kdy se dostane do záporných hodnot.

Záporné saldo se bude postupně zhoršovat a svého dna dosáhne těsně před rokem 2060 na úrovni 4,8 – 4,9 % HDP (což v hodnotách současného HDP představuje částku cca 270 mld. Kč). V horizontu projekce bude záporné saldo na úrovni zhruba 3,4 % HDP.

Graf 70 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

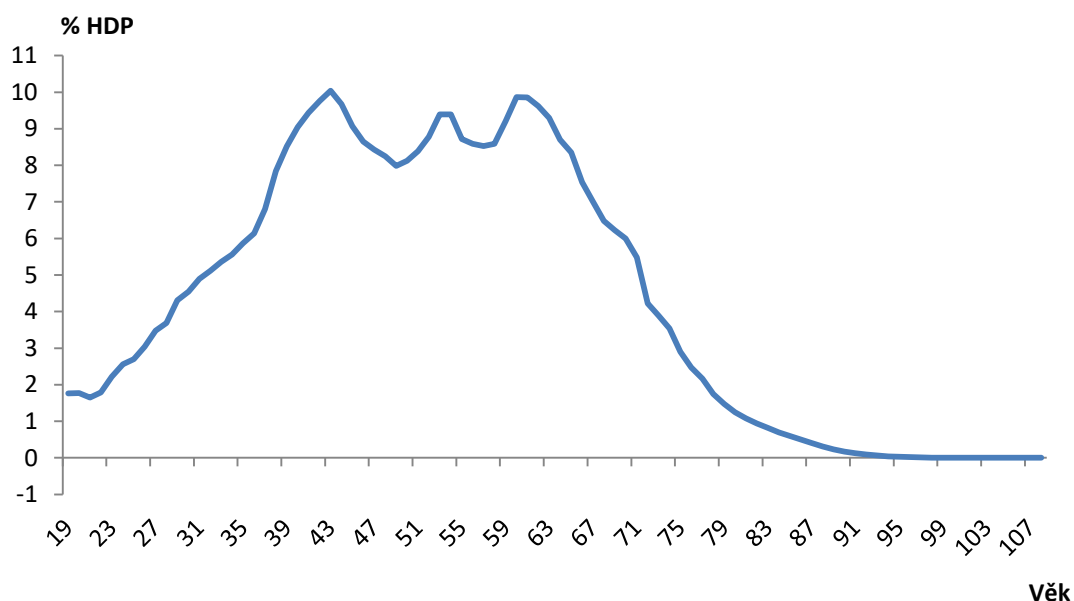

Zdroj: MPSV

4.3.1.2.4. Věkově členěný celkový implicitní dluh

Věkově členěný celkový implicitní dluh reflektuje rozložení na období, kdy dochází ke kumulaci důchodových práv a jejich spotřebovávání (pobírání důchodu). Vyšší implicitní dluh u starších věkových skupin (v zásadě do dosažení důchodového věku) odpovídá konceptu tohoto indikátoru, kdy se berou v úvahu pouze platby provedené a důchody vyplacené od okamžiku vyčíslení do budoucna. Zároveň je patrný vyšší implicitní dluh ve věkové skupině 40 – 45 let, což jsou silné populační ročníky.

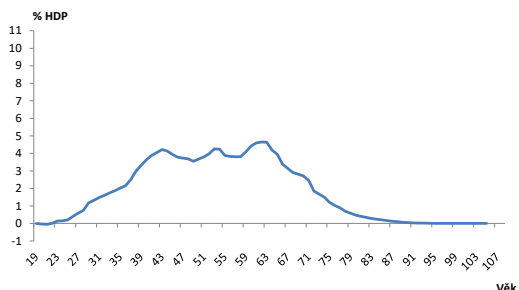
Graf 71 – Věkově členěný celkový implicitní dluh

Zdroj: MPSV

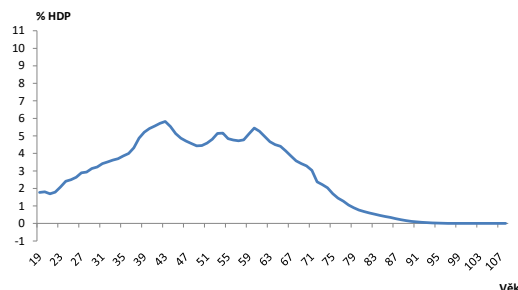
Zajímavý je pohled na rozdíl mezi pohlavími, kdy je u nižších věkových skupin výrazný rozdíl mezi muži a ženami, což je dáno především dobou péče jako náhradní doby pojištění, kdy není placeno pojistné a která je poskytována především ženám, nicméně ve věku nad 40 let se již rozdíl zmenšuje a odpovídá v zásadě pouze vyšší střední délce života u žen.

Graf 72 - Věkově členěný celkový implicitní dluh - muži

Zdroj: MPSV

Graf 73 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy

Zdroj: MPSV

4.3.1.3. Kontextové informace

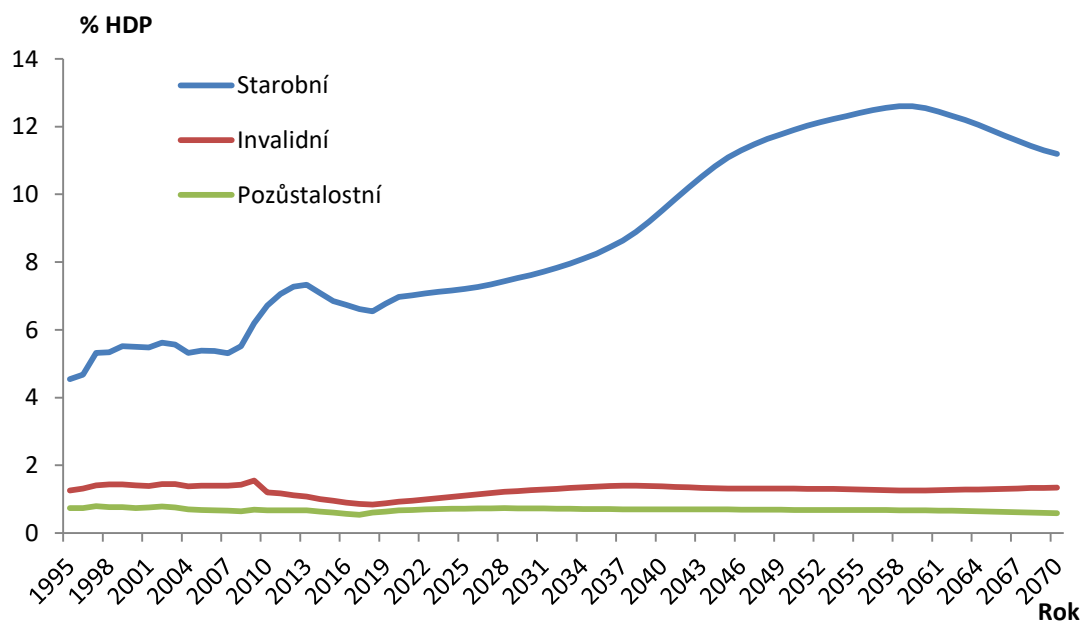
4.3.1.3.1. Výdaje na jednotlivé druhy důchodů

S výjimkou výdajů na starobní důchody jsou výdaje na ostatní druhy důchodů v zásadě stabilní. U invalidních důchodů je patrné snížení v roce 2010, kdy došlo k zavedení transformace invalidních důchodů na starobní při dosažení věku 65 let a výdaje na tyto invalidní důchody se přesunuly do výdajů na důchody starobní a následný mírný pokles související s aktuálním poklesem počtů invalidních důchodců s invaliditou třetího stupně. Po roce 2020 začnou tyto výdaje velmi mírně růst až do zhruba roku 2040.

U starobních důchodů je patrný velmi pozvolný postupný růst, který se však zrychlil po roce 2010, a to především z důvodu ekonomické recese spojené s poklesem HDP, kdy důchody plnily roli stabilizátoru. Naopak po roce 2013 při ekonomickém oživení začaly tyto výdaje v poměru k HDP klesat. K obratu dojde v roce 2019, mj. i v důsledku realizovaných změn ve způsobu zvyšování důchodů a pozitivním promítnutím mzdové dynamiky do valorizace důchodů. Pozvolný růst těchto výdajů akceleruje po roce 2030, kdy dojde k ukončení zvyšování důchodového věku. Vrcholu dosáhnou tyto výdaje kolem roku 2060 na úrovni lehce nad 12,6 % HDP a poté budou postupně klesat na úroveň cca 11,2 % HDP v horizontu projekce.

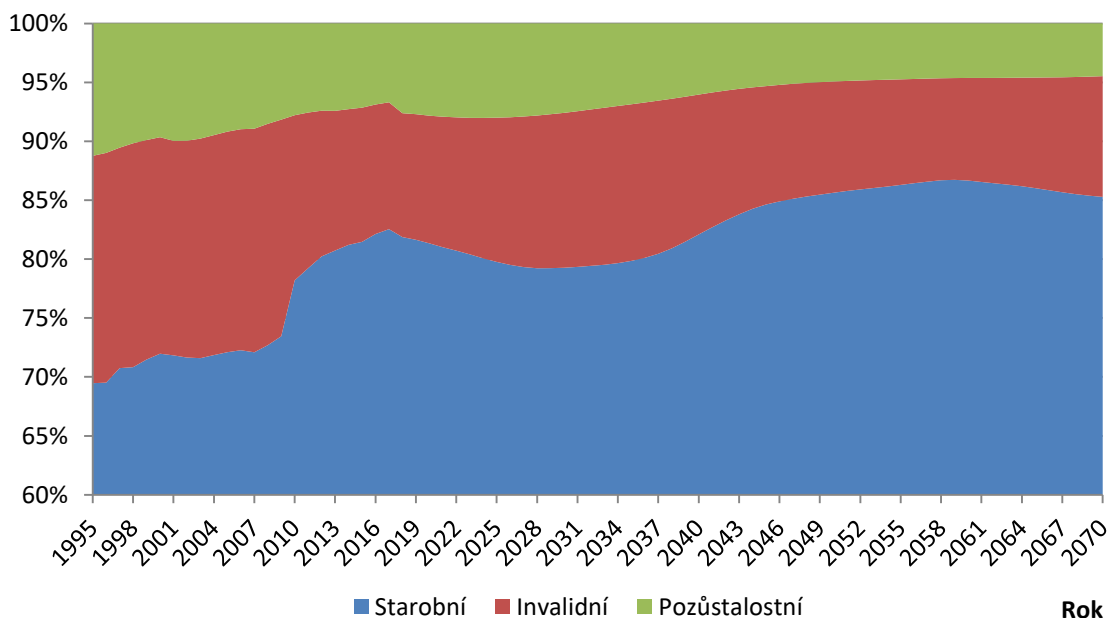
Graf 74 - Výdaje na jednotlivé druhy důchodů

Zdroj: MPSV

Zvyšování výdajů na starobní důchody se projevuje i růstem jejich podílu na celkových výdajích na důchody. Tento podíl se zvýšil ze zhruba 70 % na současných zhruba 80 % a na následně se dále zvýší až na cca 85 %, tj. o více jak 15 p.b.

Graf 75 - Podíl výdajů na jednotlivé druhy důchodů

Zdroj: MPSV

4.3.1.3.2. Počty důchodců

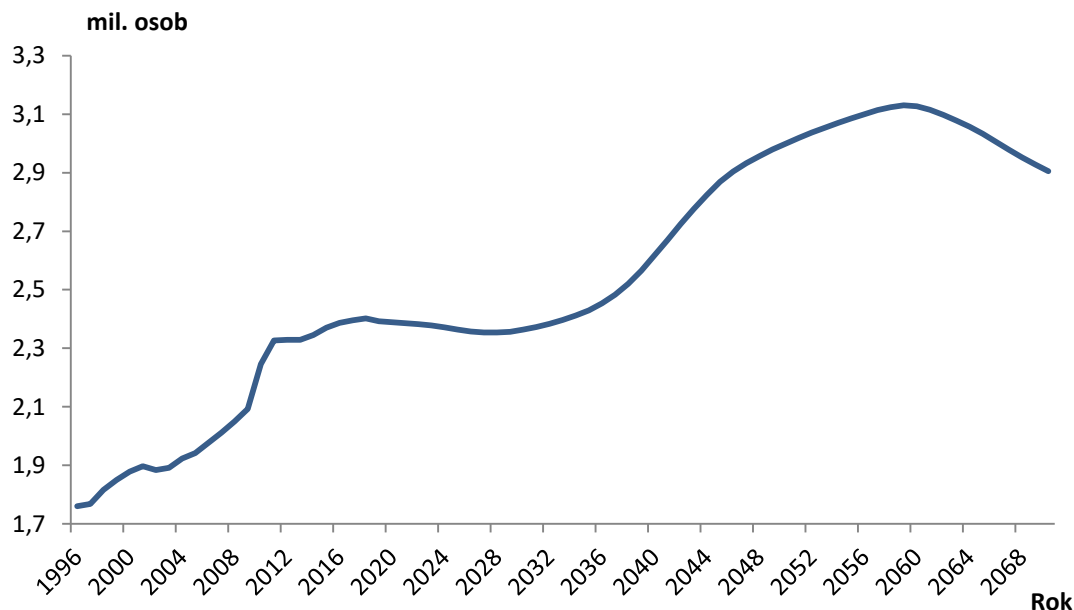
Na přelomu tisíciletí docházelo k poměrně dynamickému nárůstu starobních důchodců, kdy se jejich počet v průběhu necelých deseti let (mezi roky 1996 a 2009) zvýšil o téměř 350 tis. (tj. o skoro 20 %), a to především z důvodu širokého využívání možnosti předčasného odchodu do důchodu a odchodu

do důchodu silných generací narozených po II. světové válce. Tento nárůst nedokázal příliš brzdit ani zvyšující se důchodový věk.

V roce 2010 došlo ke skokovému zvýšení z důvodu administrativní transformace invalidních důchodů u osob starších 65 let na důchody starobní.

Poté lze pozorovat relativní stagnaci počtu starobních důchodců, která bude pokračovat až do poloviny třicátých let, kdy se zastaví proces zvyšování důchodového věku. Následovat bude dynamický nárůst na hodnoty lehce přesahující 3,1 mil. starobních důchodců.

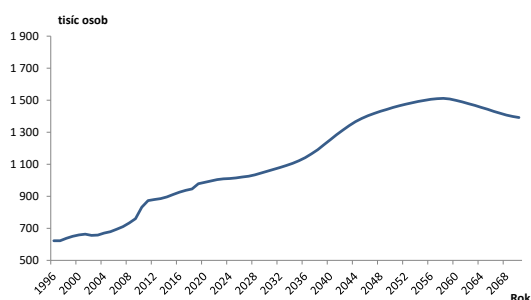
Graf 76 - Počet důchodců - starobní celkem

Zdroj: MPSV

Podíl žen na celkovém počtu starobních důchodců se postupně snižuje. V současné době jsou mezi starobními důchodci zastoupeny ze 60 %, oproti zhruba 65 % v polovině devadesátých let. Vyšší podíl souvisí s nižším důchodovým věkem žen a zejména pak s vyšší střední délkou života. Díky sjednocování důchodového věku a sblížování středních délek života se bude v čase zvyšovat podíl mužů na celkovém počtu starobních důchodců a dosáhne téměř 45 %, tj. nárůst o zhruba 10 p.b.

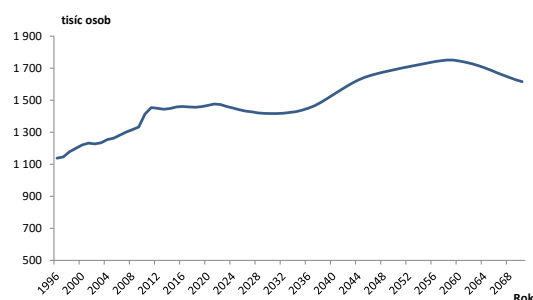
Graf 77 - Počet důchodců - starobní - muži

Zdroj: MPSV

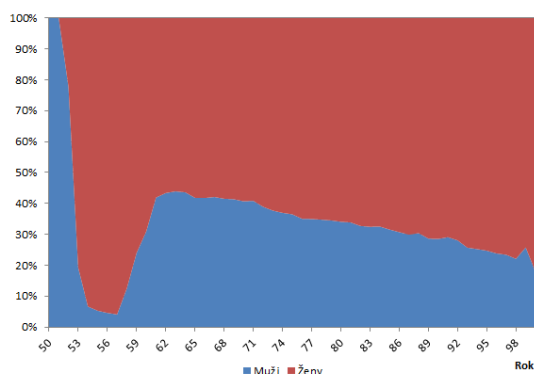
Efekty změn v důchodovém věku a střední délce života jsou zcela jasně patrné v rozložení počtu starobních důchodců podle věku a pohlaví. Doposud je jasně vidět dřívější odchod do důchodu u žen a nižší míry úmrtnosti žen, kdy je ve všech věkových kategoriích výrazně vyšší podíl žen, který zároveň s vyšším věkem narůstá a zároveň je mezi roky 2000 a 2020 zřetelný posun důchodového věku, kdy v nižších věkových kategoriích nejsou postupně starobní důchodci zastoupeni.

Graf 78 - Počet důchodců - starobní - ženy

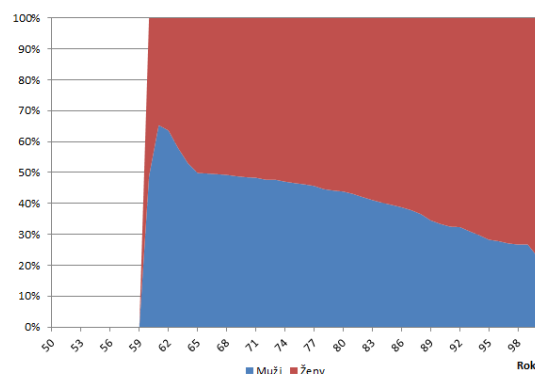

Zdroj: MPSV

Graf 79 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2000

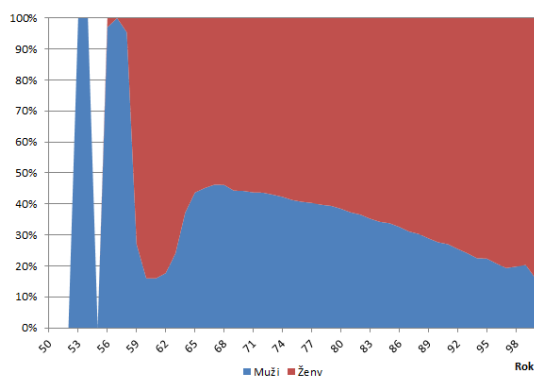

Graf 81 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2040

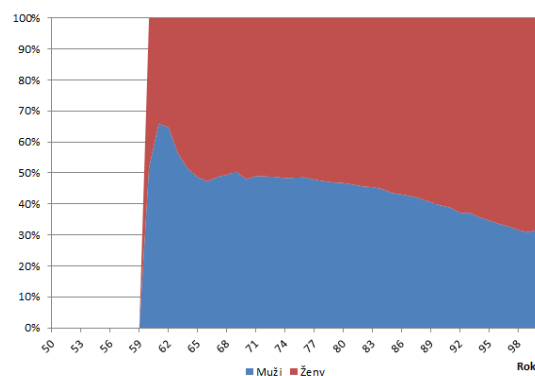
Zdroj: MPSV

Graf 80 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2020

Zdroj: MPSV

Graf 82 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2060

Zdroj: MPSV

Zdroj: MPSV

Výjimkou jsou případy u mužů s nárokem na snížený důchodový věk³⁴ ve věku těsně nad 50 let v roce 2000 a mezi 50 a 60 lety v roce 2020. Situace roku 2040 a 2060 již zcela jednoznačně dokumentuje sjednocení důchodového věku a sblížení měr úmrtnosti, kdy je podíl žen v některých věkových kategoriích již jen okolo 50 % a růst s vyšším věkem je již jen velmi pozvolný.

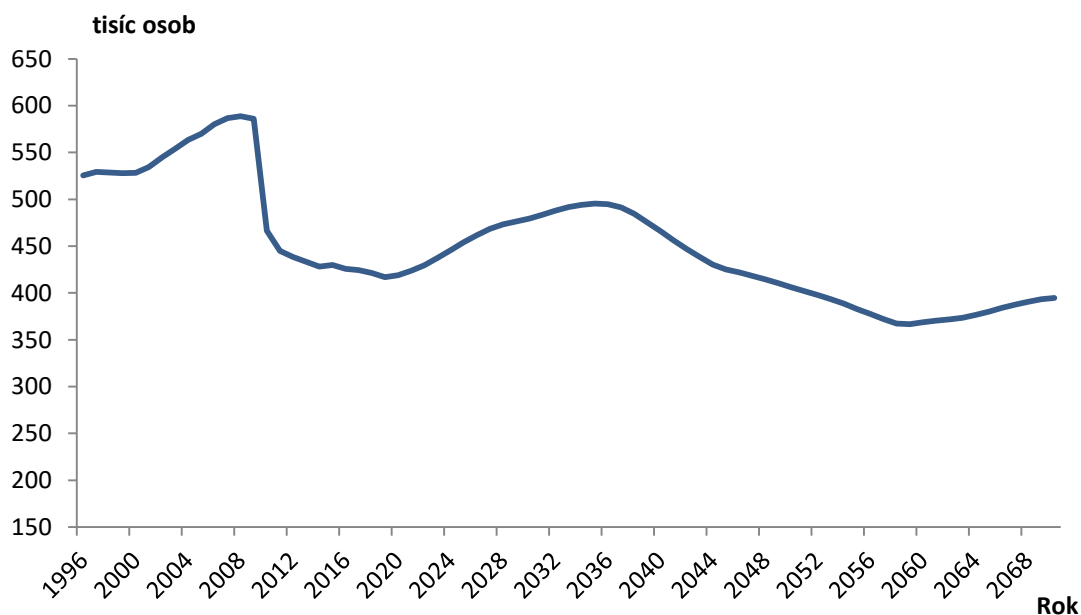
Počty invalidních důchodců až do roku 2010 postupně narůstaly. V roce 2010 došlo k administrativní transformaci invalidních důchodů osob starších 65 let na důchody starobní, čímž došlo k prudkému poklesu jejich počtu. Současně došlo k aktualizaci způsobu posuzování zdravotního stavu.

Po roce 2010 je tedy pozorovatelný postupný pokles počtu invalidních důchodců. K obratu dojde po roce 2020, kdy se postupně začne projevovat přechod silných generací sedmdesátých let do vyšších věkových skupin, kde je míra invalidizace vyšší.

Návrat k poklesu nastane v polovině třicátých let, kdy budou silné generace přecházet do starobního důchodu a jejich invalidní důchody budou transformovány na důchody starobní. Ke konci projekce bude opět počet invalidních důchodců mírně narůstat.

³⁴ Zvláštní snížený důchodový věk je podmíněn získáním příslušné potřebné doby v zaměstnání zařazeném podle předpisů účinných před 1. lednem 1993 do I. pracovní kategorie, a to buď plně (v tom případě činí důchodový věk 55 nebo 58 let) nebo úměrně nižší, ale za určitých podmínek (pak činí 56 až 59 let); obdobná pravidla platí pro službu v ozbrojených silách před 1. lednem 1993 a zcela zvláštní jsou pro některé horníky (důchodový věk může být pouze 50 let).

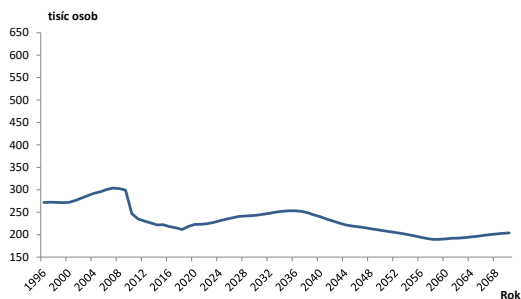
Graf 83 - Počet invalidních důchodců

Zdroj: MPSV

Z pohledu pohlaví je zhruba srovnatelný počet invalidů mužů i žen. Vzhledem k tomu, že invalidita se vyskytuje především ve věku nad 50 let, kde jsou více zastoupeny ženy, je tedy zřejmé, že míra invalidizace je naopak mírně vyšší u mužů.

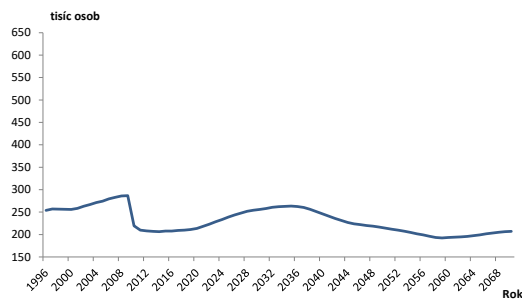
Graf 84 - Počet invalidních důchodců - muži

Zdroj: MPSV

Podíl invalidních důchodců s 3. stupněm invalidity (před rokem 2010 plná invalidita) postupně klesá, a to z téměř 80 % až na dlouhodobě stabilních cca 40 %, tj. zhruba na polovinu. K tomuto vývoji přispěla i transformace invalidních důchodů na starobní v 65 letech (skokový pohyb v roce 2010), což se týkalo především tohoto druhu důchodu. Velká většina dřívějších částečných invalidních důchodců³⁵ měla sníženou pracovní schopnost do 50 % a při přesunu do nových stupňů získala invaliditu 1. stupně, která bude svým podílem dlouhodobě odpovídat podílu invalidity 3. stupně.

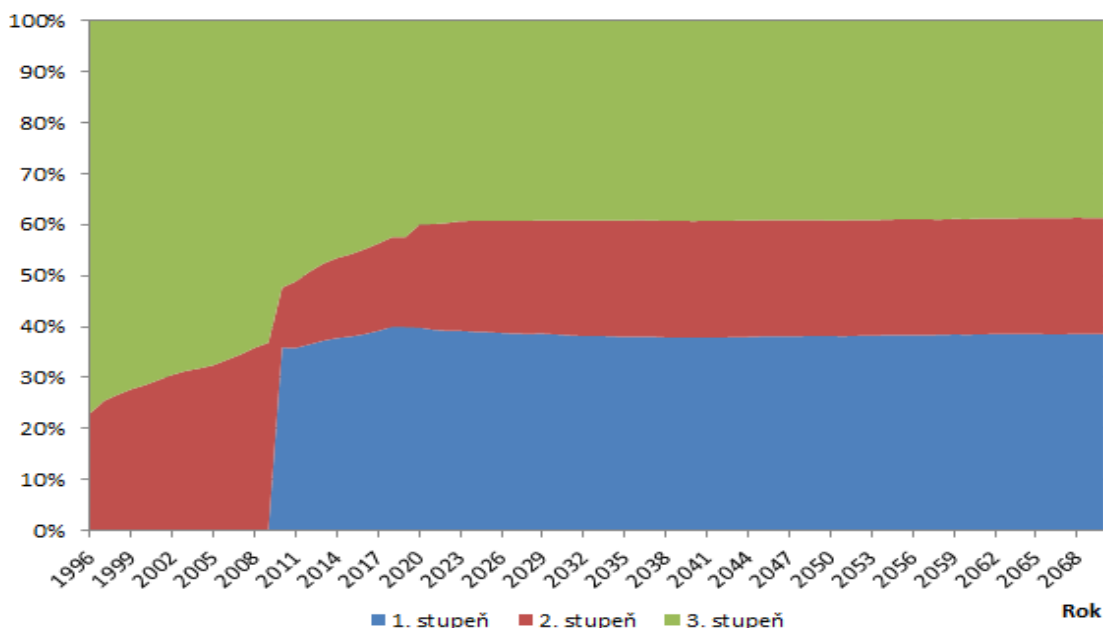
Graf 85 - Počet invalidních důchodců - ženy

Zdroj: MPSV

³⁵ Tento druh důchodu je před rokem 2010 v grafech označen jako 2. stupeň invalidity, neboť mu tyto důchody odpovídají svou výší.

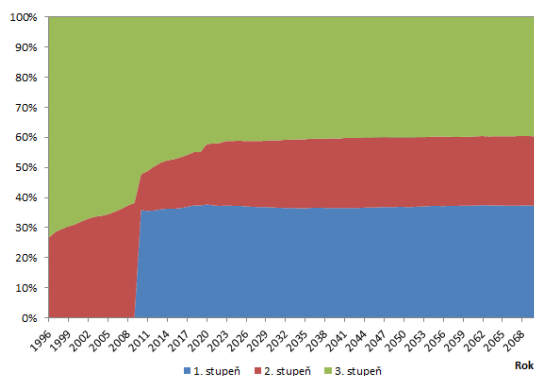
Graf 86 - Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity

Zdroj: MPSV

Z pohledu pohlaví je vývoj velmi podobný s tím, že u mužů byl nižší podíl invalidity 3. stupně, nicméně tyto rozdíly se postupně vyrovnávají a dlouhodobě bude struktura u obou pohlaví velmi podobná.

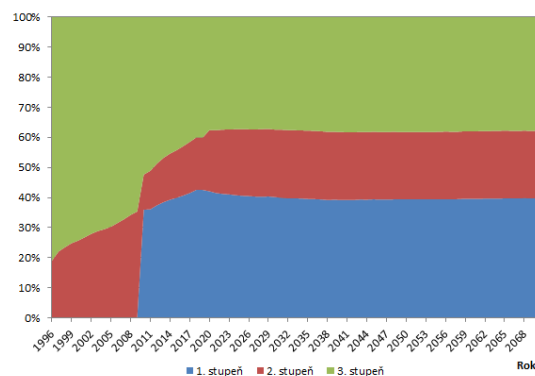
Graf 87 - Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity - muži

Zdroj: MPSV

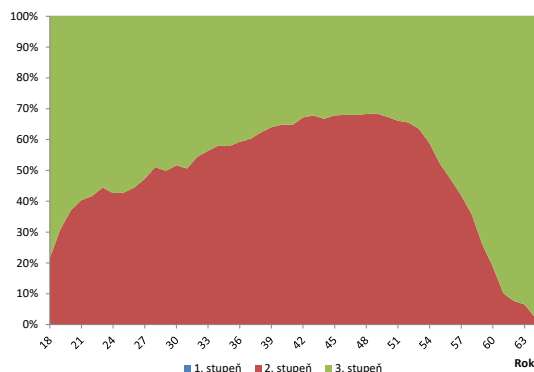
U rozložení jednotlivých stupňů invalidity dle věku je vidět vysoký podíl invalidit 3. stupně ve věku 18 let (okolo 80 %), což je dáno přiznáváním tzv. invalidit z mládí v tomto věku. Následně dochází k nárůstu podílu invalidit 2. a především 1. stupně, a to až do věku zhruba 30 let. Posléze jsou již podíly jednotlivých stupňů invalidity relativně stabilní s tím, že se jen velmi mírně zvětšuje podíl invalidit 2. stupně na úkor 3. stupně. V čase je patrný zvyšující se podíl invalidit 1. a 2. stupně v mladším věku, což obecně očekávaným poklesem invalidit ve 3. stupni.

Graf 88 - Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity - ženy

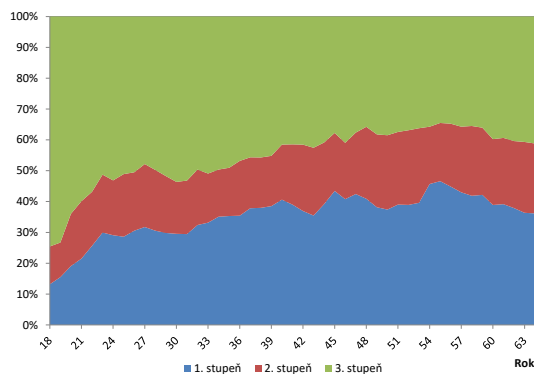
Zdroj: MPSV

Graf 89 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000

Zdroj: MPSV

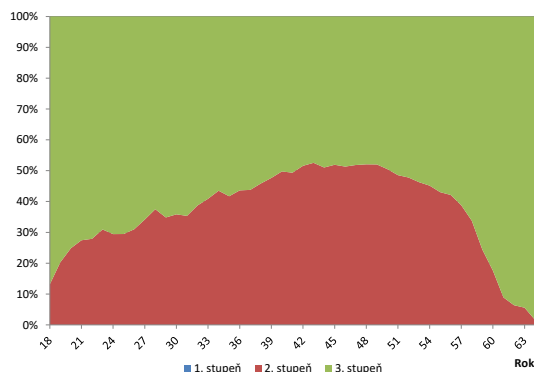
Graf 90 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020

Zdroj: MPSV

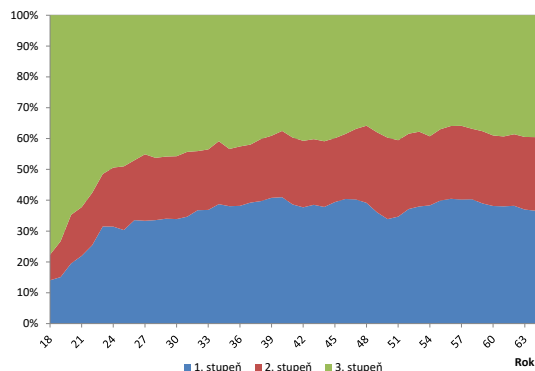
Z pohledu pohlaví nelze vysledovat nějaké zásadnější rozdíly průběhu podílu jednotlivých stupňů dle věku důchodce.

Graf 93 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 - muži

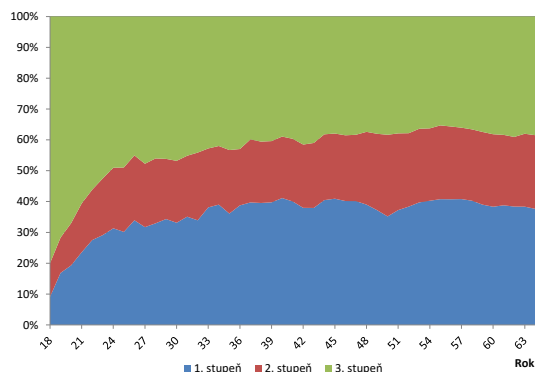
Zdroj: MPSV

Graf 91 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040

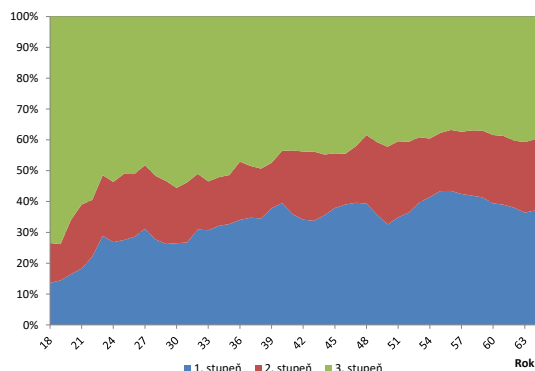
Zdroj: MPSV

Graf 92 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060

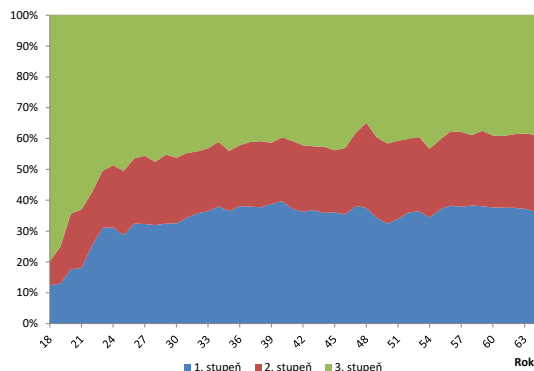
Zdroj: MPSV

Graf 94 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 - muži

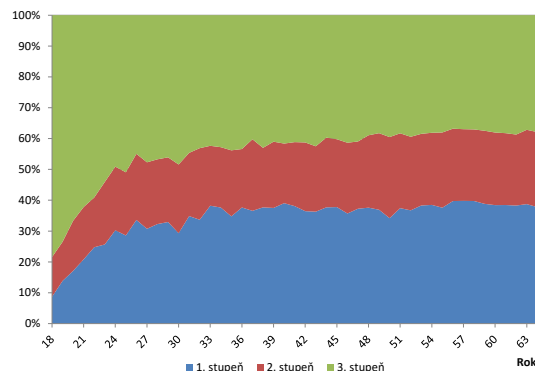
Zdroj: MPSV

Graf 95 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 - muži

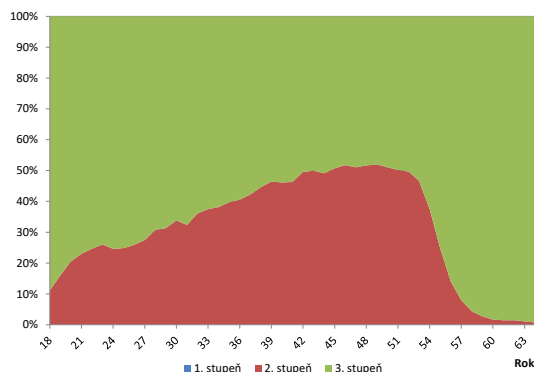
Zdroj: MPSV

Graf 96 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 - muži

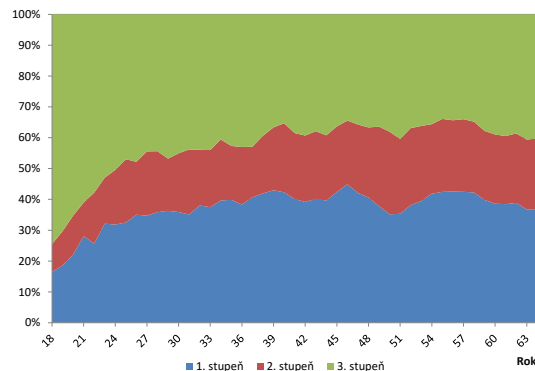
Zdroj: MPSV

Graf 97 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 - ženy

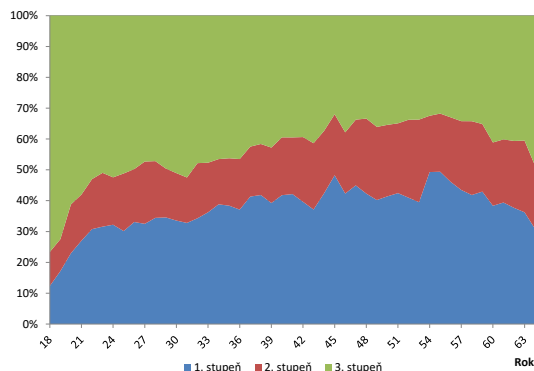
Zdroj: MPSV

Graf 99 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 - ženy

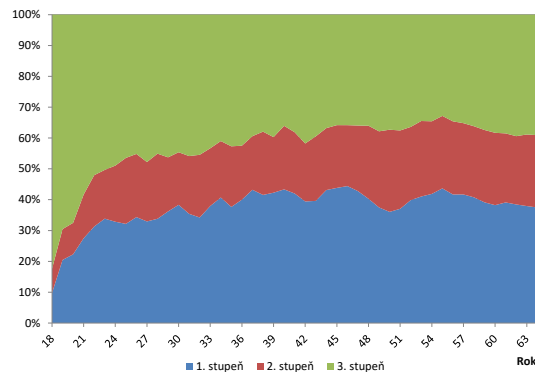
Zdroj: MPSV

Graf 98 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 - ženy

Zdroj: MPSV

Graf 100 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 - ženy

Zdroj: MPSV

4.3.2. Důstojný příjem důchodců (přiměřenost)

4.3.2.1. Primární indikátory

4.3.2.1.1. Míra ohrožení chudobou důchodců

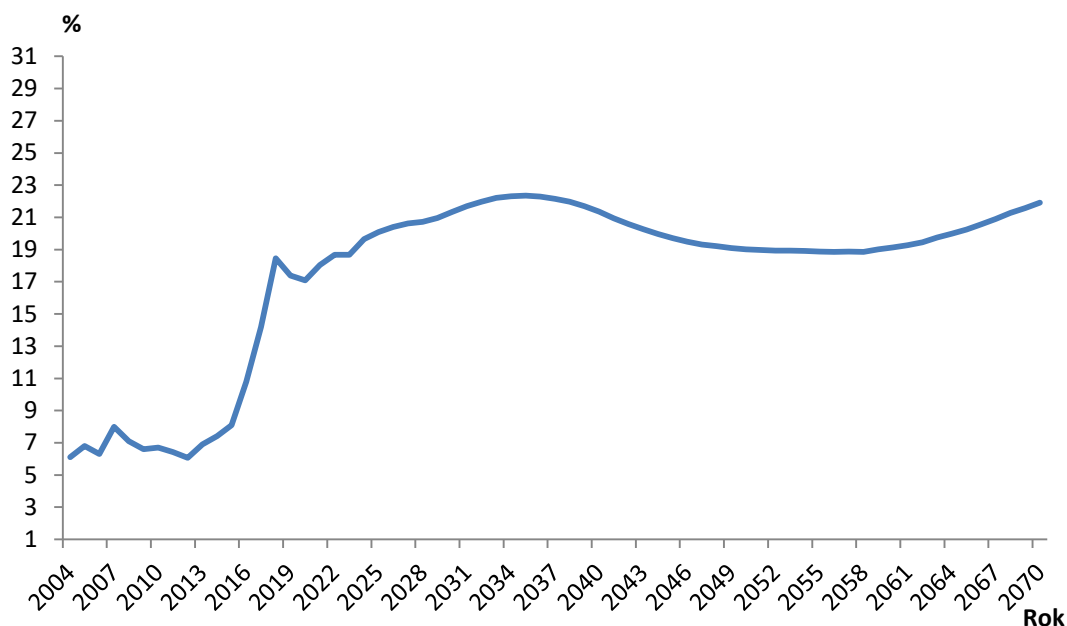
Míra ohrožení chudobou u populace důchodců byla mezi roky 2004³⁶ a 2012 poměrně stabilní na hodnotách okolo 7 %. Po roce 2012 v souvislosti s ekonomickým oživením, které se postupně promítalo do zvyšující se dynamiky mezd v kombinaci s dočasně omezenou valorizací důchodů, začala míra ohrožení chudobou poměrně rychle narůstat, a to i přes provedená opatření ve způsobu zvyšování důchodů.

V roce 2019 a 2020 dojde k mírnému snížení, což bude efektem zvýšení základní výměry důchodu a zejména pak zvýšení důchodů o 1 000 Kč osobám starším 85 let v kombinaci se zpomalením mezd a ještě stále relativně vyšším obecným zvýšením důchodů odrážejícím vyšší mzdovou dynamiku předchozích let. Poté bude dále tato míra narůstat, a to až do poloviny třicátých let, kdy se přiblíží 23 %.

S odchodem silných generací sedmdesátých let do starobního důchodu bude míra ohrožení chudobou postupně klesat s tím, jak budou ve vyplácených důchodech posilovat početně silné skupiny s nově přiznávanými, tj. vyššími důchody.

Ke konci projekce začne tato míra opětovně narůstat tak, jak se efekt silných generací postupně vyčerpá.

Graf 101 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců

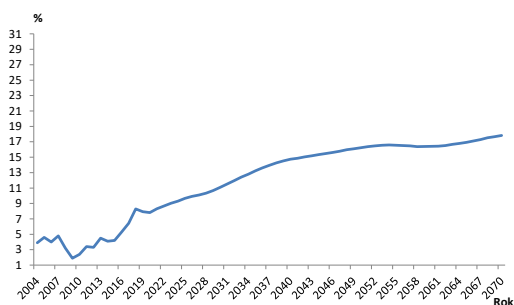
Zdroj: MPSV

Míra ohrožení chudobou u domácností důchodců je systematicky významně vyšší u žen než u mužů, což je dáno zejména vyšším podílem jednočlenných domácností žen, kde je samotná míra ohrožení chudobou výrazně vyšší (u mužů starších 65+ let je to téměř 17 % a u žen více jak 30 %).

³⁶ Hodnota ukazatele přiřazena k roku, kdy byl dosahován příslušný příjem, tj. v zásadě o rok zpět, neboť obecně je vykazován k roku, kdy jsou sebrány údaje za předchozí rok. Tento postup lépe dokumentuje průběh a příčiny změn.

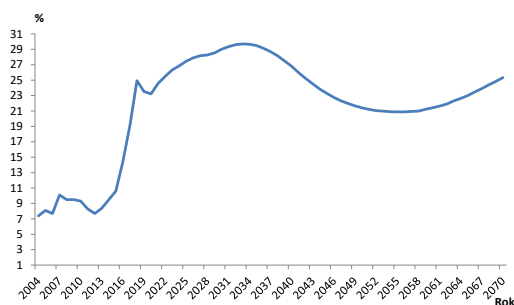

Graf 102 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - muži

Zdroj: Eurostat a MPSV

Graf 103 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - ženy

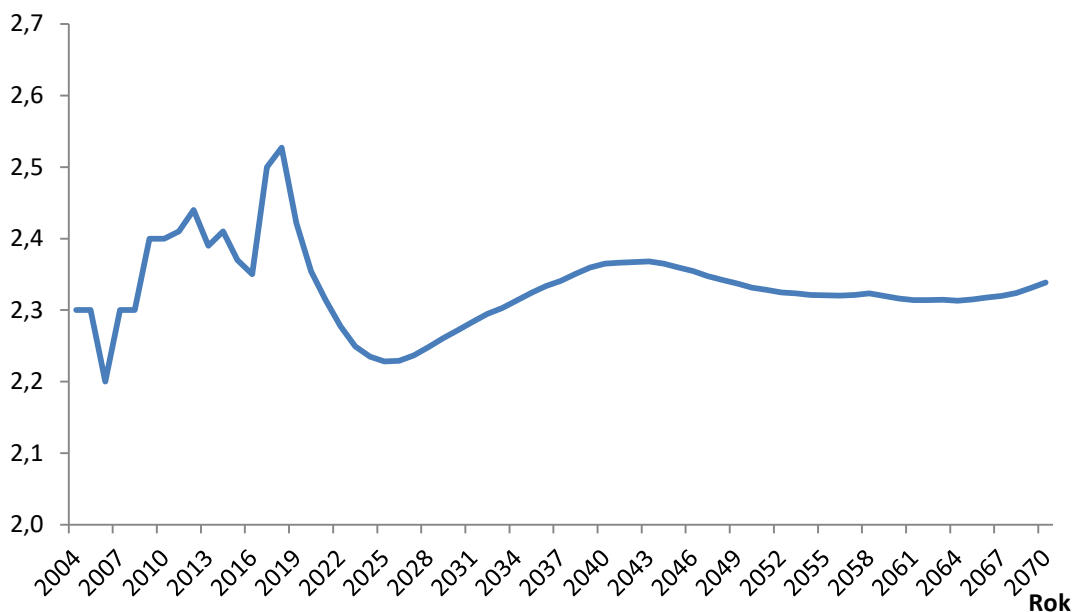

Zdroj: Eurostat a MPSV

4.3.2.1.2. S80/S20 ve věkové skupině 65+

Příjmová nerovnost u osob starších 65 let vykazuje stagnaci či mírný růst, nicméně zejména opatření provedená v roce 2018 (jako zvýšení základní výměry důchodu a zvýšení důchodů osob starších 85 let) budou mít za následek určité snížení nerovnosti, nicméně celkově lze považovat míru nerovnosti za stabilně nízkou³⁷ a tento stav bude zachován i do budoucna.

Graf 104 – S80/S20 u osob starších 65 let

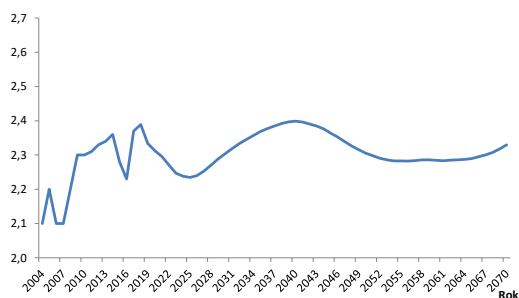

Zdroj: Eurostat a MPSV

Z pohledu pohlaví byla mírně nižší nerovnost u mužů než u žen, nicméně u mužů lze na rozdíl od žen pozorovat určitou tendenci k růstu, která bude po odeznění efektů posledních opatření pokračovat.

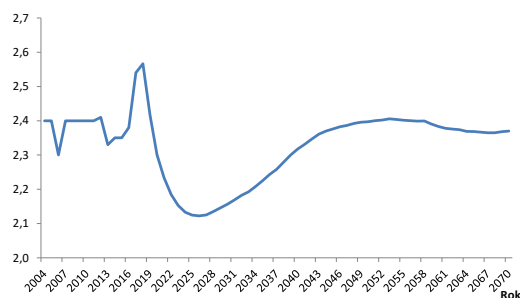
³⁷ Společně se Slovenskem jde o nejnižší hodnoty mezi zeměmi EU, přičemž je průměr zemí EU je 4,1.

Graf 105 - S80/S20 u osob starších 65 let - muži

Zdroj: Eurostat a MPSV

Graf 106 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy

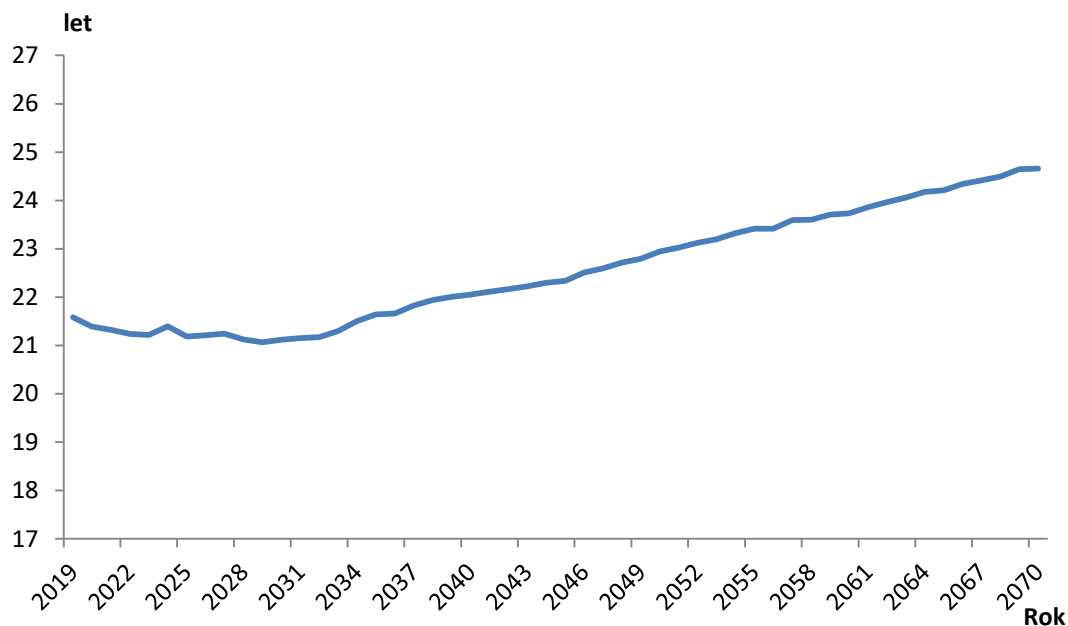

Zdroj: Eurostat a MPSV

4.3.2.1.3. Doba strávená v důchodu

Osoby, které v současné době odcházejí do starobního důchodu, stráví v průměru v důchodu zhruba 21,5 roku. Průměrná doba strávená v důchodu bude mít tendenci k velmi mírnému poklesu, a to v horizontu těsně za rok 2030, kdy bude na tento indikátor působit vyšší dynamika zvyšování důchodového věku žen a dojde ke sjednocení důchodového věku u mužů a žen. Poté bude postupně narůstat v souladu s očekávaným růstem střední délky života a v horizontu projekce dosáhne necelých 25 let, tj. vzroste o zhruba 3,5 roku.

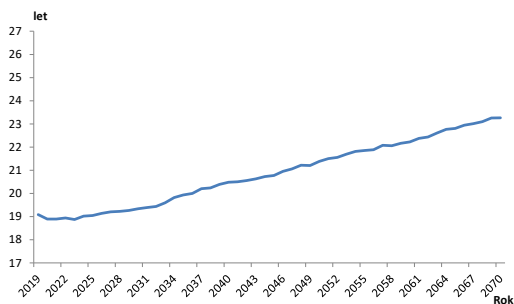
Graf 107 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu

Zdroj: MPSV

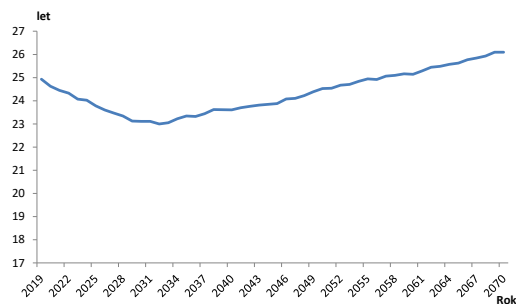
Díky rozdílné střední délce života a diferenciaci důchodového věku je patrný výrazný rozdíl mezi muži a ženami. Zatímco muži stráví v současné době v důchodu v průměru zhruba 19 let, u žen je to o cca 6 let více. Zatímco u žen bude v důsledku snahy o sjednocení důchodového věku a tím i vyšší dynamiky jeho zvyšování docházet k relativně rychlému poklesu doby strávené v důchodu (ze současných 25 let na 23 let v roce 2035), u mužů je možné pozorovat až těsně za rok 2030 stagnaci na úrovni 19 let.

Graf 108 - Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu - muži

Zdroj: MPSV

Graf 109 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy

Zdroj: MPSV

4.3.2.2. Sekundární indikátory

4.3.2.2.1. Benefit ratio

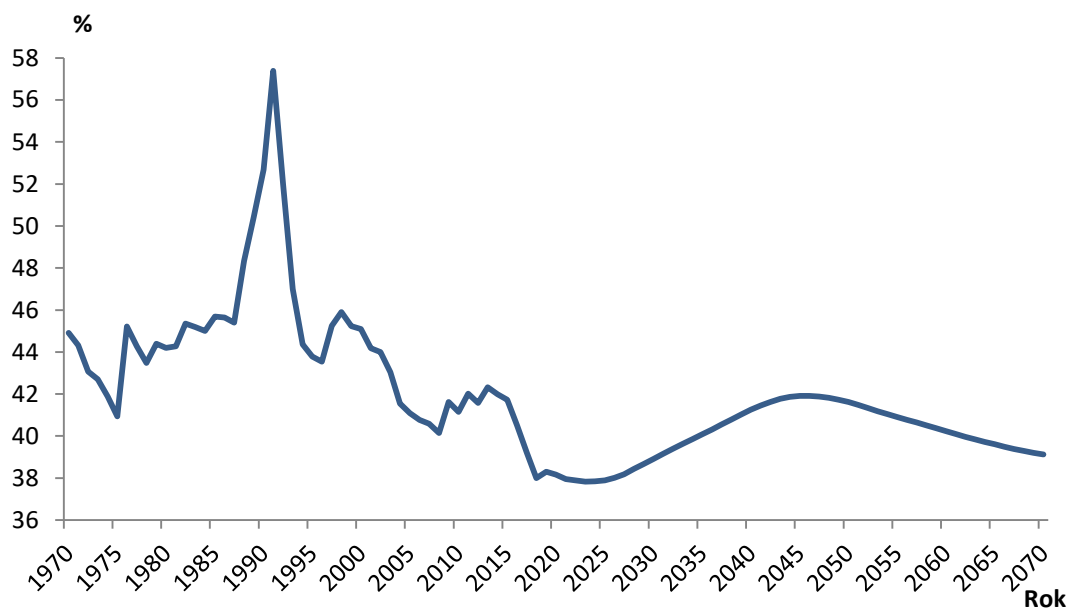
Poměr průměrného starobního důchodu a průměrné mzdy³⁸ se až do roku 1987, s výjimkou krátkého období kolem roku 1975, pohyboval na úrovni mezi 44 – 46 %. Poté došlo k prudkému nárůstu tohoto poměru až na hodnotu téměř 58 % v roce 1991 a následně se rychle vrátil na 44 %. Po roce 1995 za účinnosti současného zákona, který obsahuje i pravidla pro zvyšování důchodů, reflektuje vývoj tohoto ukazatele vývoj ekonomického cyklu, a to v tom směru, že v době ekonomického zpomalení (po roce 1996 a 2010) je patrný jeho nárůst a naopak při ekonomickém oživení má tendenci k poklesu, což je i situace posledního období.

V současné době se pohybuje na úrovni 38 %³⁹, kde se udrží až do roku 2025 a poté začne růst až k hodnotě 42 % kolem roku 2045, kdy budou mezi nově přiznávanými důchody nejvíce zastoupeny silné generace sedmdesátých let. Následně se vrátí k hodnotě 39 % v horizontu projekce.

³⁸ Průměrnou mzdou se zde rozumí všeobecný vyměřovací základ podle § 17 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, který představuje dlouhodobě konzistentní časovou řadu. Je však třeba upozornit na fakt, že po roce 1990 postupně ztratil část vypovídací schopnosti, neboť nezahrnuje údaje o malých podnicích a OSVČ, přičemž před rokem 1990 i přes toto omezení v zásadě pokrýval celý pracovní trh, nyní lze odhadnout, že jde pouze o cca 2/3. Např. aktuálně rozdíl mezi všeobecným vyměřovacím základem a průměrnou mzdou za celé národní hospodářství, kde je však k dispozici časová řada až od roku 2000, představuje téměř 6 %.

³⁹ Zde je třeba uvést, že při použití průměrné mzdy za celé národní hospodářství namísto všeobecného vyměřovacího základu by byla hodnota tohoto ukazatele o cca 2 p.b. vyšší, tj. pohybovala by se na úrovni těsně nad 40 %.

Graf 110 – Benefit ratio

Zdroj: MPSV

4.3.2.3. Hrubý (čistý) individuální náhradový poměr

Individuální náhradový poměr demonstruje, jak se změní příjmová situace při přechodu z ekonomické aktivity do starobního důchodu. Vodorovná čára v grafech představuje průměrný náhradový poměr u dané skupiny osob. Svislá čára potom odděluje podprůměrné a nadprůměrné příjmy. Kdybychom posuzovali zásluhovost pomocí tohoto kritéria, potom v plně zásluhovém systému by se individuální náhradové poměry pohybovaly na úrovni vodorovné čáry průměru.

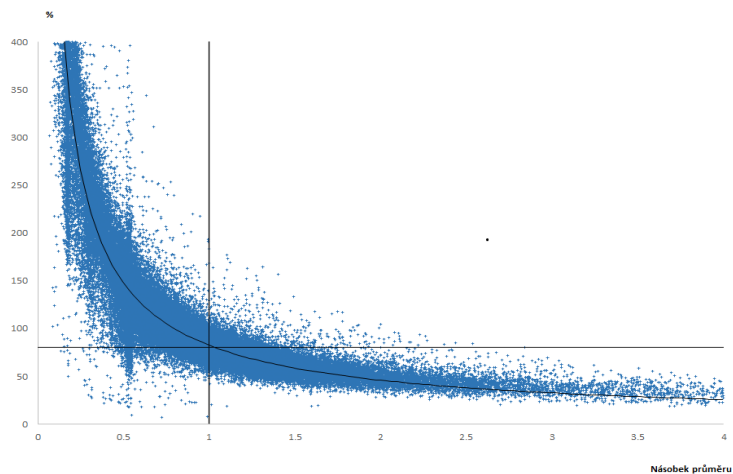
Vodorovná a svislá čára rozdělují jedince do 4 skupin. S podprůměrnými příjmy a nadprůměrnou mírou náhrady, podprůměrnými příjmy a podprůměrnou mírou náhrady, nadprůměrnými příjmy a nadprůměrnou mírou náhrady a nakonec nadprůměrnými příjmy a podprůměrnou mírou náhrady.

Ve všech grafech je patrný tvar ukazující na příjmovou solidaritu v systému, kdy největší skupinu tvoří osoby s podprůměrnými příjmy a nadprůměrnou mírou náhrady, kterých je zhruba 60 % a druhou největší potom osoby s nadprůměrnými příjmy a podprůměrnou mírou náhrady zhruba 30 % vzorku. Tyto proporce jsou zachovány po celou dobu projekce, což odpovídá stabilní legislativě.

Je možné také pozorovat stabilní poměr (zhruba 2/3 ku 1/3) mezi osobami, které získávají nadprůměrnou a podprůměrnou míru náhrady. Je zde tedy výrazně větší skupina osob, které získávají z existence příjmové solidarity výhodu a v případě posílení zásluhovosti v systému by se jejich (relativní) pozice zhoršila.

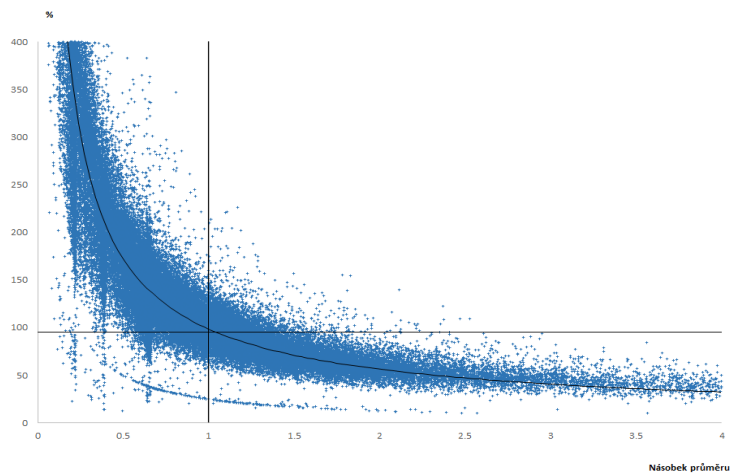
Můžeme též pozorovat, že v průměru nově přiznaný důchod se aktuálně pohybuje zhruba na úrovni čistého příjmu ze zaměstnání těsně před odchodem do starobního důchodu (více u žen než u mužů). Přechod z ekonomické aktivity do starobního důchodu tedy pro drtivou většinu osob nepředstavuje výrazný příjmový šok. Nicméně v souladu s pozorovatelným vývojem u poměru průměrného nově přiznaného starobního důchodu a průměrné mzdy (Graf 135) i tento ukazatel bude nejprve mírně narůstat a poté v čase klesat.

Graf 111 – Hrubý individuální náhradový poměr 2020

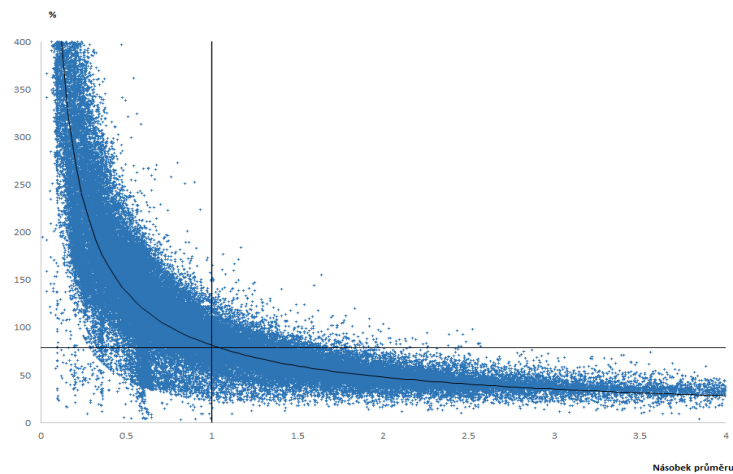
Zdroj: MPSV

Graf 112 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030

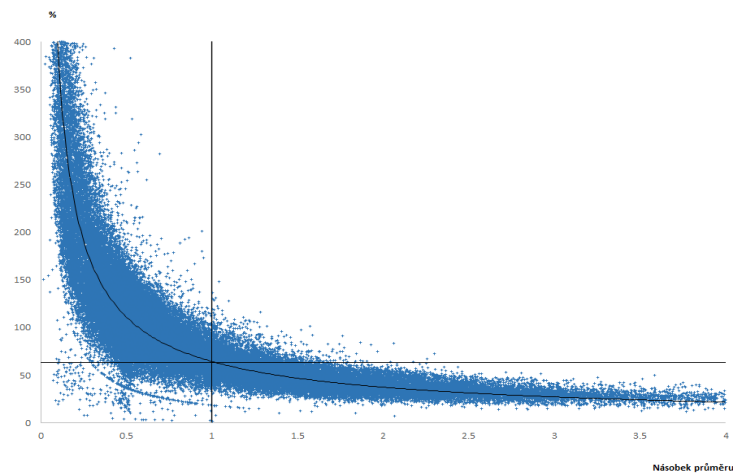
Zdroj: MPSV

Graf 113 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050

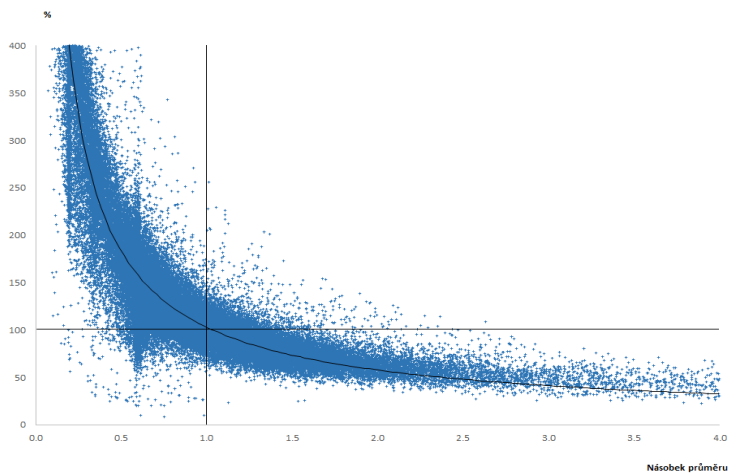
Zdroj: MPSV

Graf 114 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070

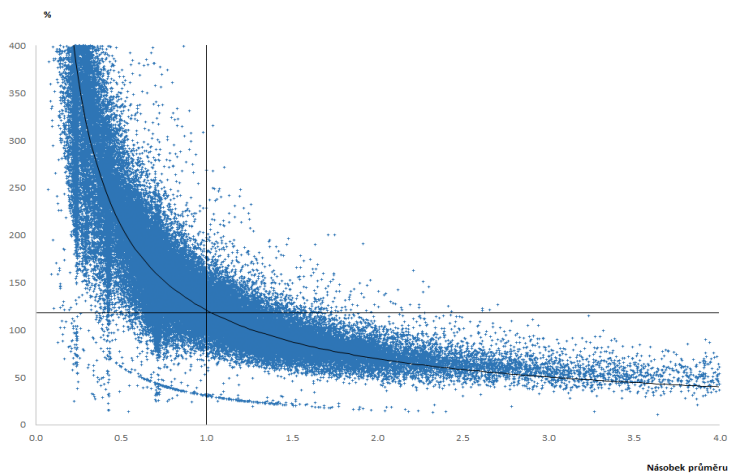
Zdroj: MPSV

Graf 115 – Čistý individuální náhradový poměr 2020

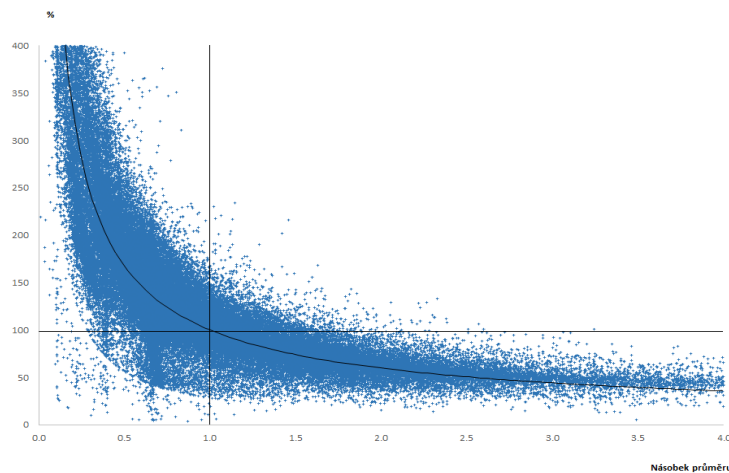
Zdroj: MPSV

Graf 116 – Čistý individuální náhradový poměr 2030

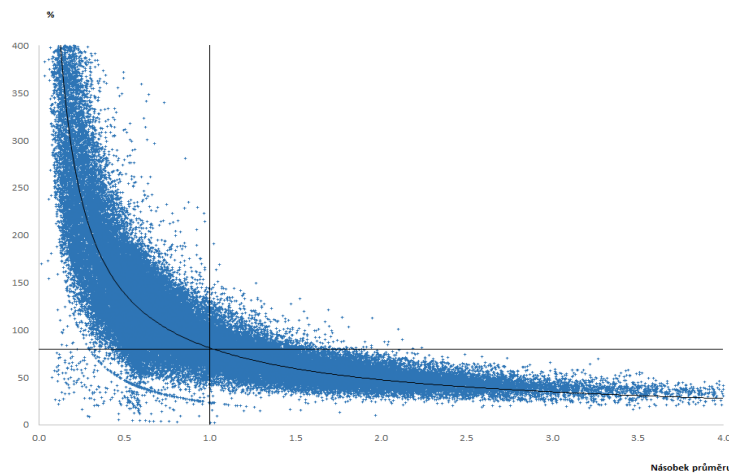
Zdroj: MPSV

Graf 117 – Čistý individuální náhradový poměr 2050

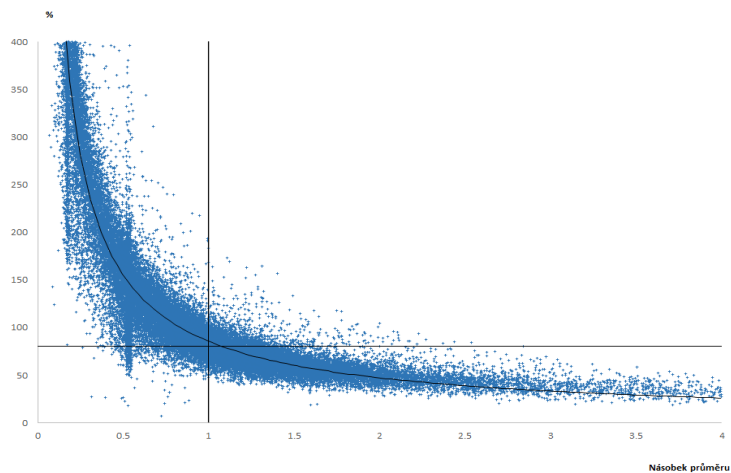
Zdroj: MPSV

Graf 118 – Čistý individuální náhradový poměr 2070

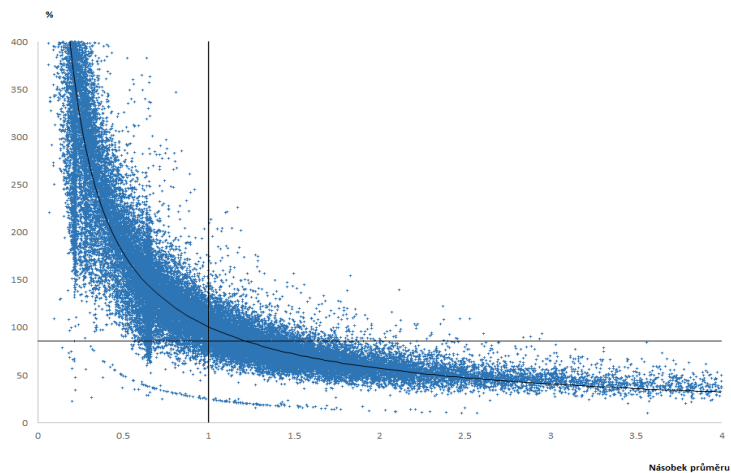
Zdroj: MPSV

Graf 119 – Hrubý individuální náhradový poměr 2020 - muži

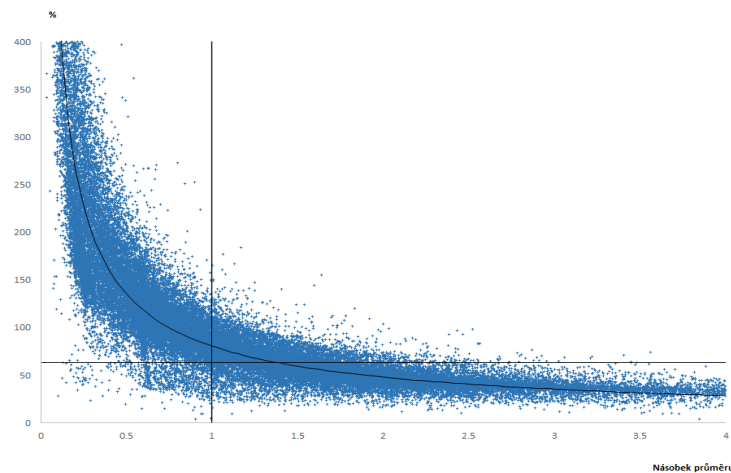
Zdroj: MPSV

Graf 120 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 - muži

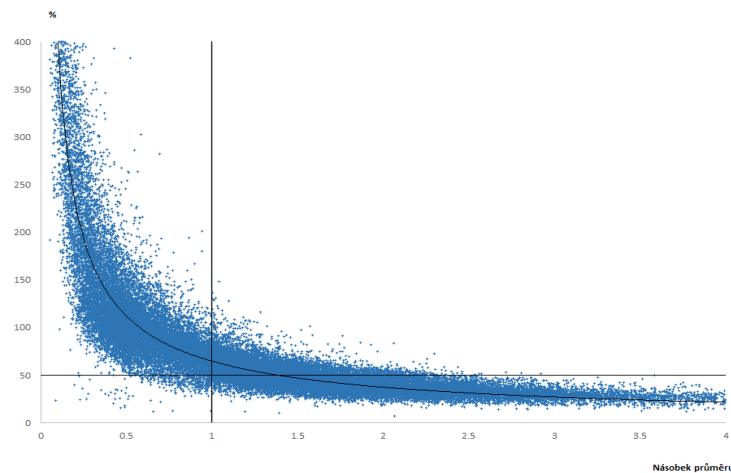
Zdroj: MPSV

Graf 121 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 - muži

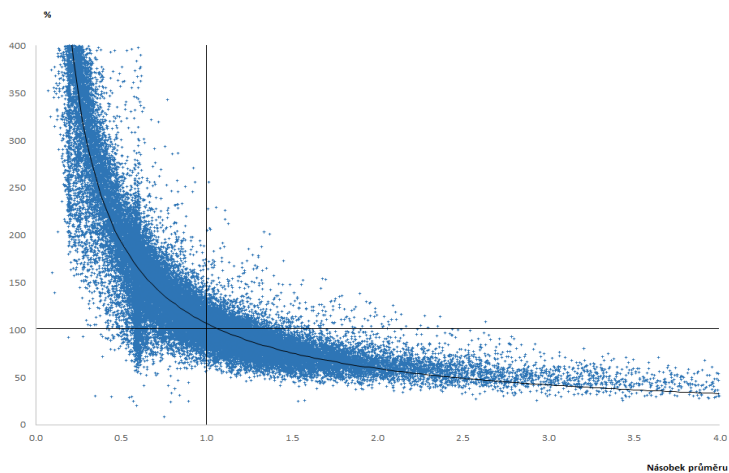
Zdroj: MPSV

Graf 122 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 - muži

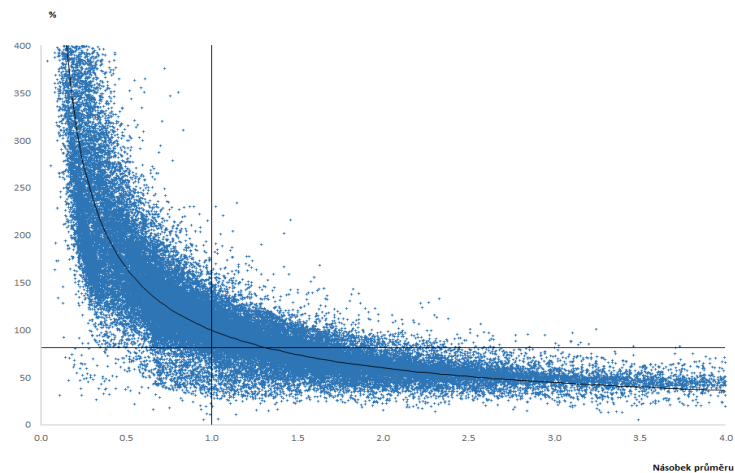
Zdroj: MPSV

Graf 123 – Čistý individuální náhradový poměr 2020 - muži

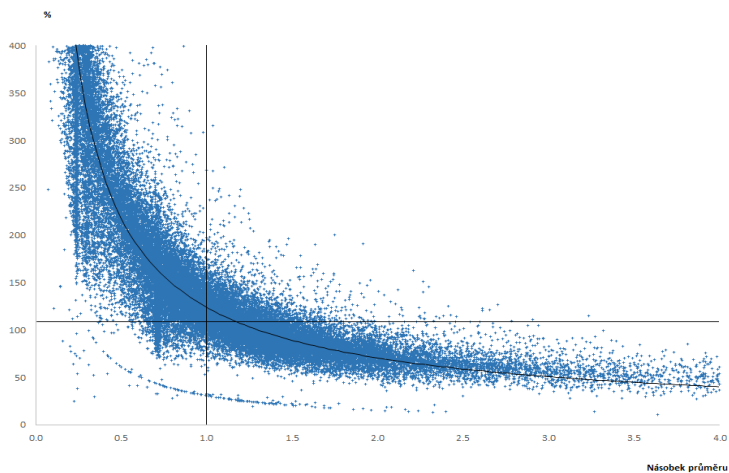
Zdroj: MPSV

Graf 125 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 - muži

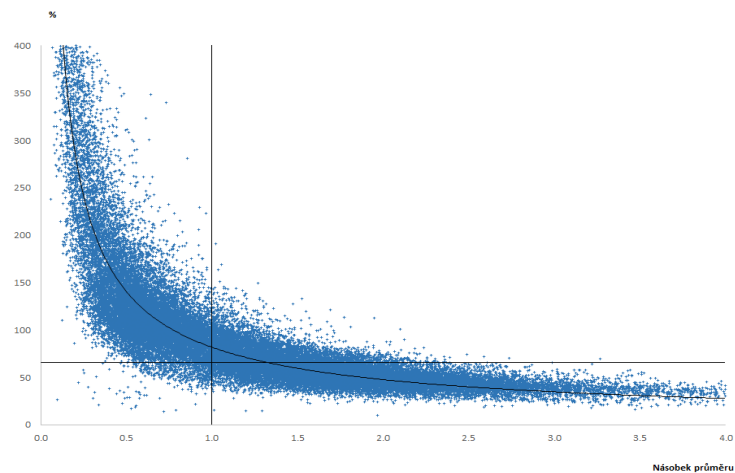
Zdroj: MPSV

Graf 124 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 - muži

Zdroj: MPSV

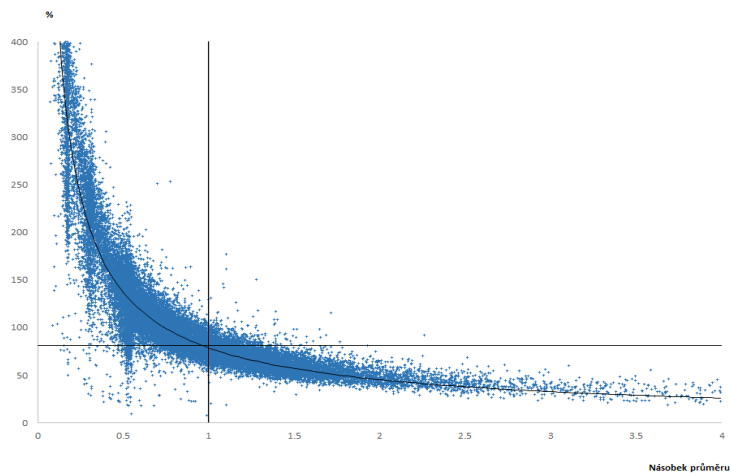
Graf 126 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 - muži

Zdroj: MPSV

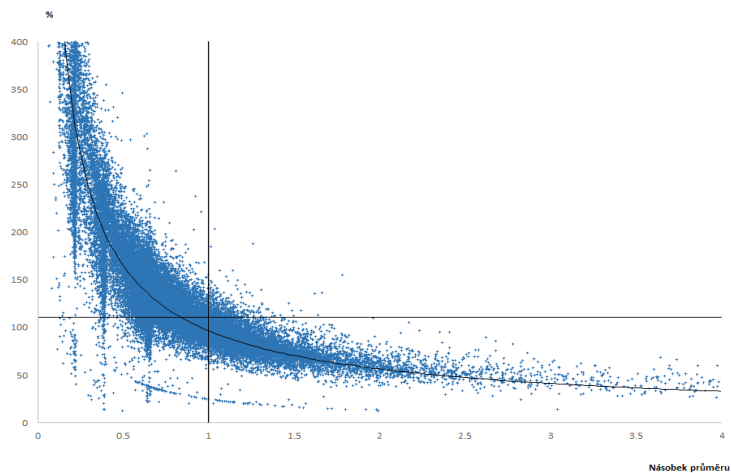

Graf 127 – Hrubý individuální náhradový poměr – 2020 - ženy

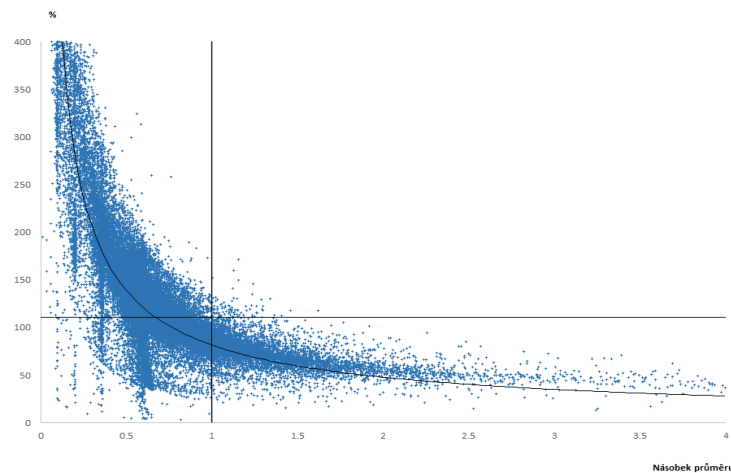
Zdroj: MPSV

Graf 128 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 - ženy

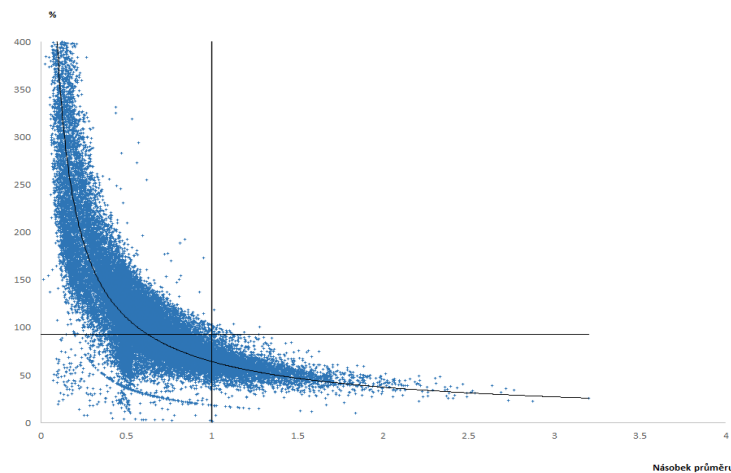
Zdroj: MPSV

Graf 129 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 - ženy

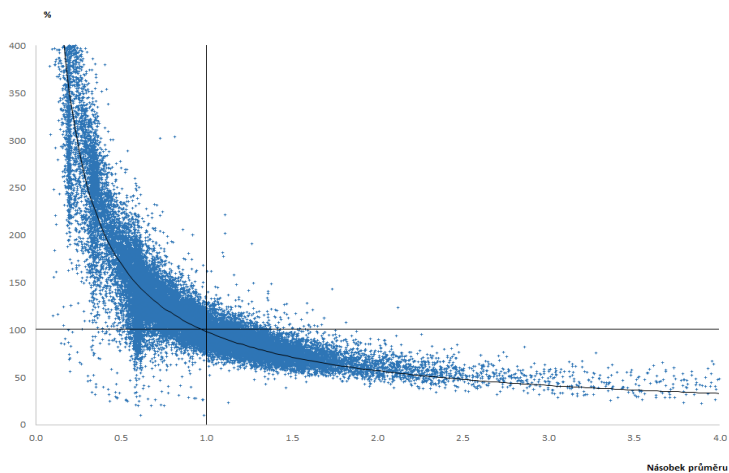
Zdroj: MPSV

Graf 130 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 - ženy

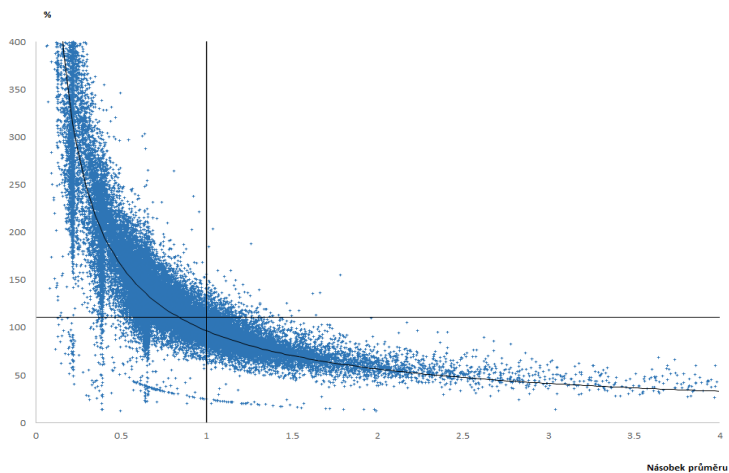
Zdroj: MPSV

Graf 131 – Čistý individuální náhradový poměr 2020 - ženy

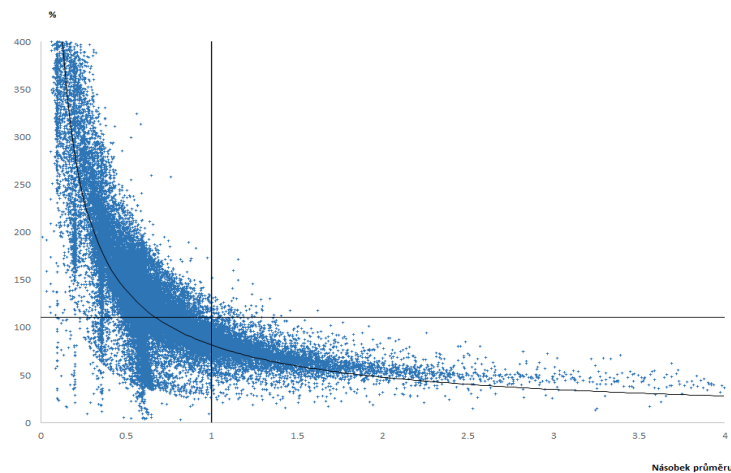
Zdroj: MPSV

Graf 132 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 - ženy

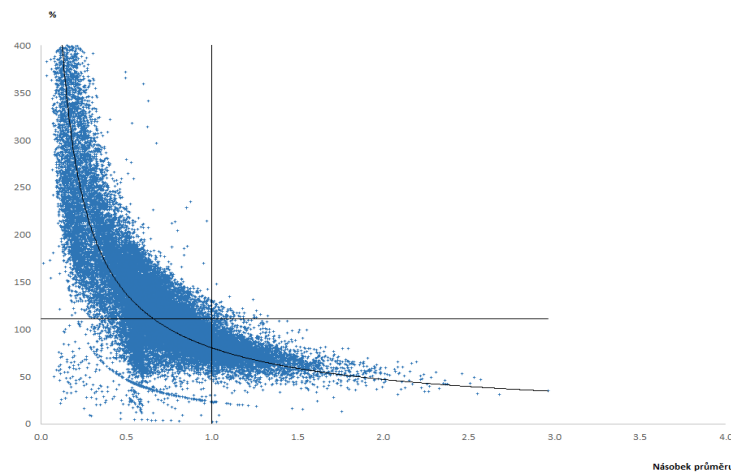
Zdroj: MPSV

Graf 133 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 – ženy

Zdroj: MPSV

Graf 134 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 – ženy

Zdroj: MPSV

4.3.2.4. Kontextové informace

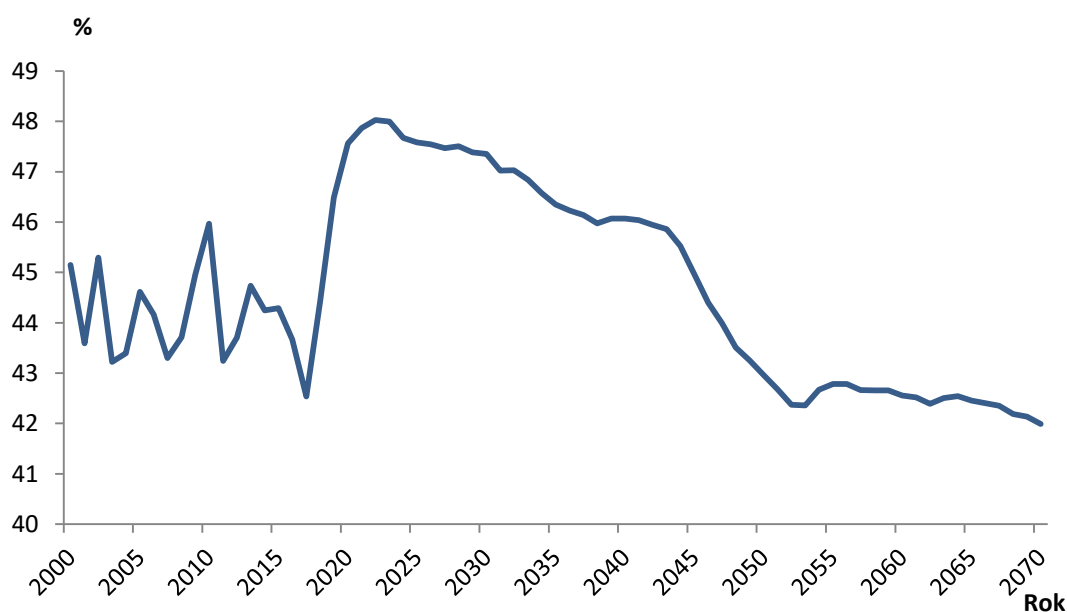
4.3.2.4.1. Benefit ratio pro nově přiznané důchody

Poměr nově přiznávaného starobního důchodu vůči průměrné mzdě³⁸ je poměrně volatilní a pohyboval se mezi 42 a 46 %.

Po roce 2018 bude docházet k jeho nárůstu až na hodnoty těsně pod 48 %, a to zejména v důsledku zvýšení základní výměry důchodu na 10 % průměrné mzdy a zpomalování mzdové dynamiky⁴⁰. Následně bude až do roku 2045 mírně klesat v důsledku nižšího růstu osobních vyměřovacích základů oproti růstu průměrné mzdy (kapitola 4.3.2.4.2).

Po roce 2045 dojde k prudkému poklesu jako efektu změn v dosahovaných dobách pojištění (kapitola 4.3.2.4.3) a následně se stabilizuje mezi 43 a 42 %.

Graf 135 – Benefit ratio nově přiznané důchody

Zdroj: MPSV

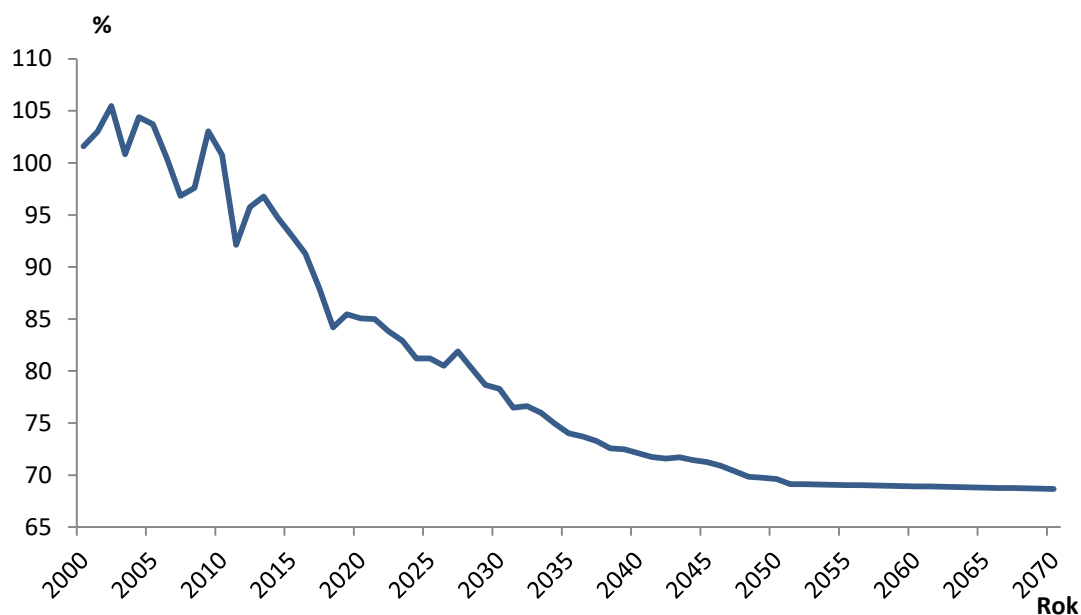
4.3.2.4.2. Osobní vyměřovací základ

Postupné rozšiřování rozhodného období na celoživotní příjmy, kdy jsou do výpočtu osobního vyměřovacího základu zahrnovány i příjmy dosahované v mladším věku, které jsou v průměru nižší, se projevuje kontinuálním poklesem průměrného osobního vyměřovacího základu vůči průměrné mzdě z hodnot nad 100 % na počátku tisíciletí na hodnoty okolo 85 % v současné době až těsně pod 70 % po roce 2050, přičemž pokles po roce 2035, kdy již bude plně efektivní celoživotní rozhodné období, bude jen velmi pomalý⁴¹.

⁴⁰ Díky tomu, že se všechny parametry se indexují mzdovou dynamikou předchozího roku.

⁴¹ Mírný pokles i v době, kdy se již budou zahrnovat celoživotní výdělků, je způsoben především způsobem indexace předchozích výdělků za použití všeobecného vyměřovacího základu, který zejména v první polovině devadesátých let rostl rychleji než obecná mzdová hladina.

Graf 136 – Podíl průměrného osobního vyměřovacího základu a průměrné mzdy v %

Zdroj: MPSV

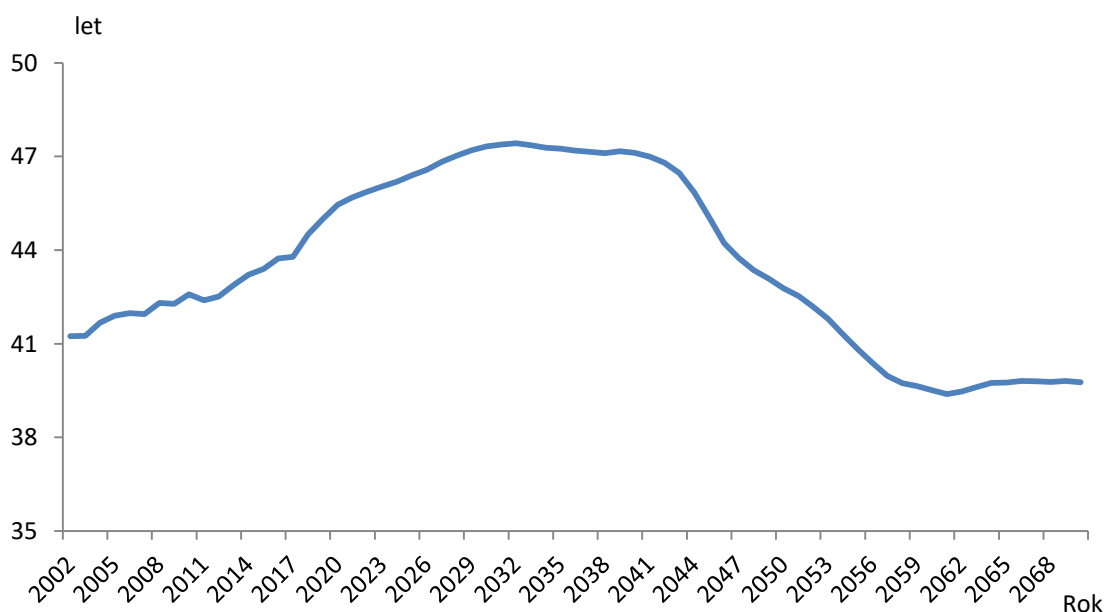
4.3.2.4.3. Doba pojištění

Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu se postupně zvyšuje z hodnot mírně nad 41 lety až na současných zhruba 44 let⁴² a bude i v následujících letech postupně narůstat (s určitým zrychlením po roce 2018 ve vazbě na zrychlení tempa zvyšování důchodového věku žen). Důvodem nárůstu je především postupné zvyšování důchodového věku. Nejvyšších hodnot (těsně kolem 47 let) bude dosaženo po roce 2030, kdy bude zvyšování důchodového věku ukončeno. Poté bude až do začátku čtyřicátých let stabilní, nicméně po roce 2041 dojde k poměrně rychlému poklesu, který bude zapříčiněn dopady omezování zápočtu doby studia mezi 15. a 18. rokem věku a následně i studia po 18. roce věku v kombinaci s prodloužením povinné školní docházky a vyšším podílem studentů vysokých škol.

V horizontu projekce se průměrná doba pojištění stabilizuje na hodnotě kolem 40 let, což odpovídá rozdílu mezi budoucím důchodovým věkem na úrovni 65 let (při zohlednění možnosti předčasného odchodu do starobního důchodu, tj. průměrný věk odchodu do důchodu je mírně nižší) a průměrného věku vstupu na trh práce, který se aktuálně pohybuje mezi 23 a 24 lety.

⁴² Podmínka minimální potřebné doby pojištění pro získání nároku na důchod v roce 2019 dosáhla finální hodnoty 35 let.

Graf 137 - Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu

Zdroj: MPSV

5. Alternativní scénáře vývoje důchodového pojištění

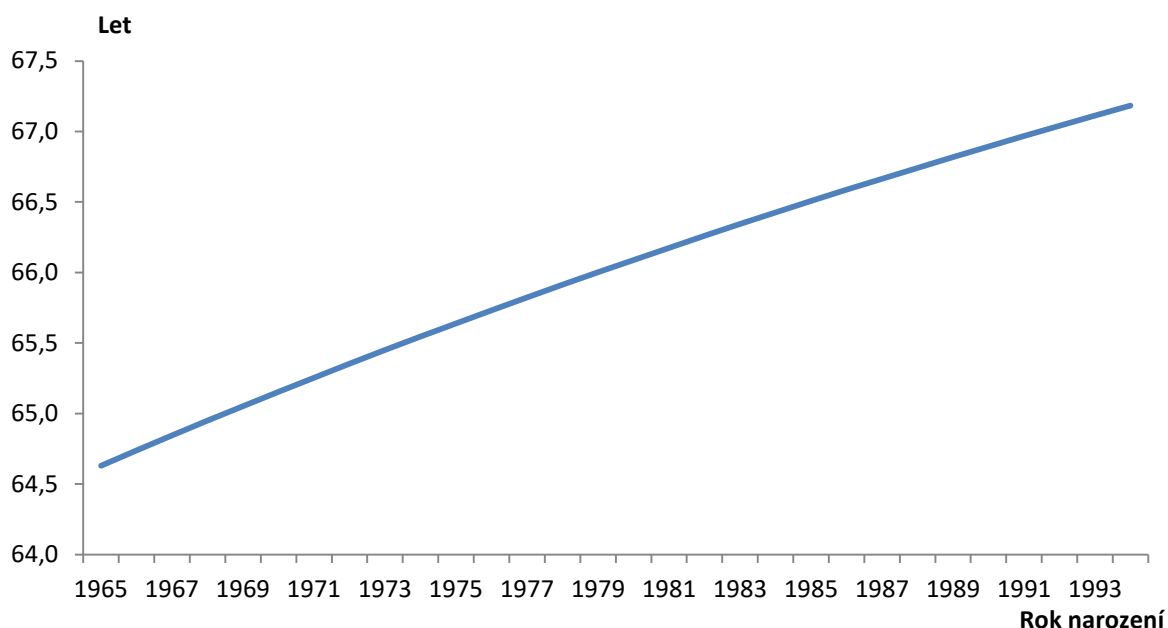
Podle znění § 4a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, musí tato zpráva obsahovat „informaci o tom, jak by měl být důchodový věk stanoven, aby bylo dosaženo stavu, kdy by očekávaná střední délka života jednotlivých generací při jeho dosažení činila jednu čtvrtinu součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života, a to pro všechny osoby, které dosáhly v roce předložení zprávy věku 25- 54 let.“ Tato informace vychází z údajů zpracovaných Českým statistickým úřadem v jeho zprávě dle § 10b téhož zákona.

Alternativní scénář vývoje důchodového pojištění je hodnocen ve srovnání s vývojem podle současného právního stavu, který je popsán v kapitole 4.3, a to jak z pohledu dlouhodobé finanční udržitelnosti, tak i přiměřenosti poskytovaných plnění (sociální udržitelnosti).

5.1. Úprava důchodového věku - ¼ života strávená v důchodu

Pro zprávu zpracovávanou v roce 2019 jsou osobami ve věku 25 – 54 let, osoby narozené mezi roky 1965 a 1994. Pro osoby narozené v roce 1965 je věk naplňující podmínku čtvrtiny života nižší než současný důchodový věk, což platí až po generaci narozenou v roce 1968. Následně se tento věk postupně zvyšuje a u poslední generace osob narozených v roce 1994 činí tento věk podle zprávy Českého statistického úřadu 67,2 roku, tj. o zhruba 2 roky více než je současný důchodový věk.

Graf 138 – Věk, kdy je splněna podmínka čtvrtiny života v důchodu

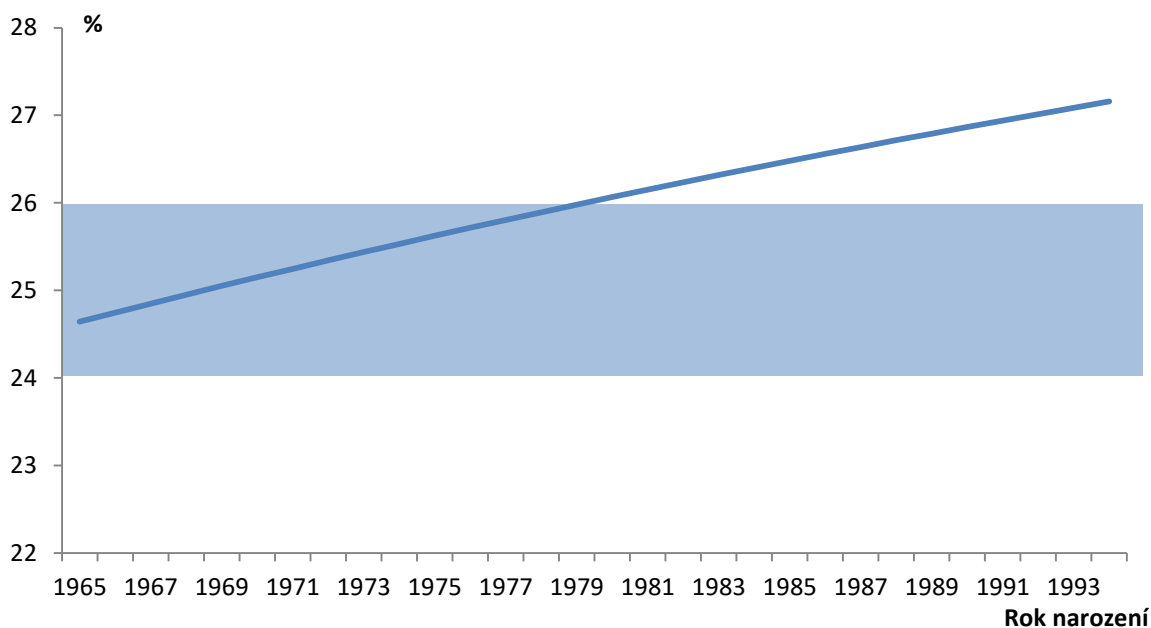

Zdroj: ČSÚ

V ustanovení § 4a zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení se dále uvádí, že „v případě, kdy .....platí, že podíl očekávané střední délky života při dosažení důchodového věku podle zákona o důchodovém pojištění a součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života je menší než 24 % nebo větší než 26 %, obsahuje zpráva též informaci o úpravě důchodového věku“ tak, aby bylo dosaženo výše uvedené čtvrtiny života.

Podmínka poprvé nastává u osob narozených v roce 1980 a podíl 26 % je pro důchodový věk 65 let překročen pro všechny následující generace.

Graf 139 – Podíl střední délky života při dosažení důchodového věku a součtu důchodového věku a střední délky života při jeho dosažení – pro důchodový věk 65 let

Zdroj: ČSÚ

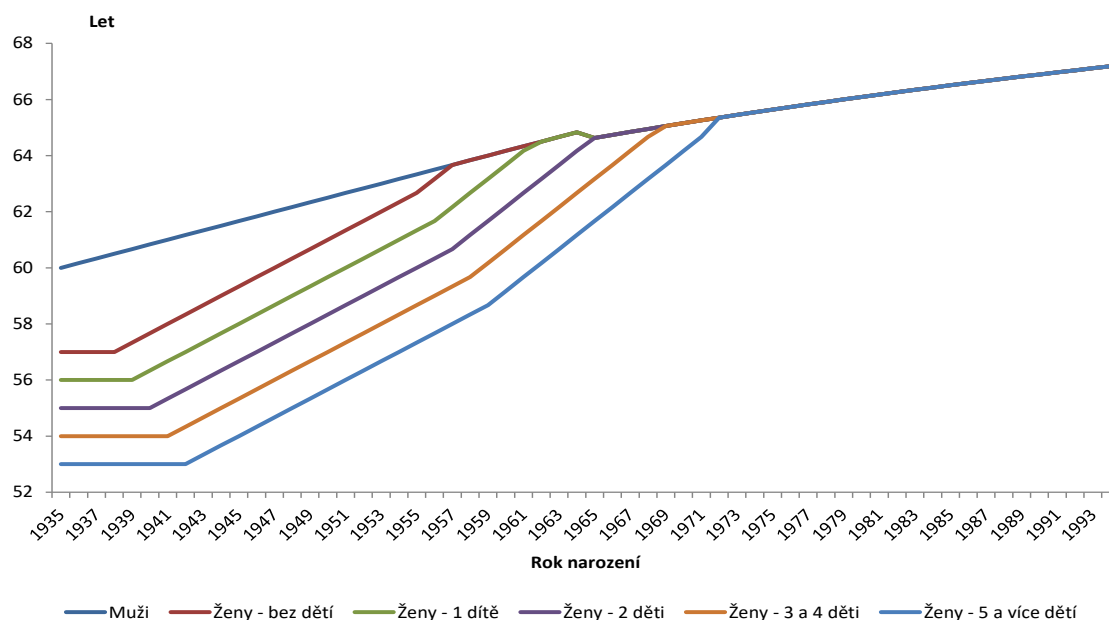
Úprava důchodového věku by podle sledování parametru 25 % podle § 4a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení probíhala následovně:

U mužů by došlo ke snížení o zhruba 4,5 měsíce a následně by se v dalších generacích důchodový věk postupně zvyšoval tempem, které by se postupně snižovalo (ze 1,3 měsíce u generace 1966 na 0,85 měsíce pro generaci 1994).

U žen je důchodový věk diferencován podle počtu vychovaných a dětí a tento stav platí i pro ženy narozené mezi roky 1965 a 1971, tj. narozené v letech, na které se vztahuje posuzování podmínky čtvrtiny života. Úprava důchodového věku je koncipována tak, že u žen, kde je ještě diference dle počtu vychovaných dětí, je zachováno tempo zvyšování o 6 měsíců až do dosažení věku naplňujícího podmínku čtvrtiny života a dále pokračuje stejně jako u mužů.

Pro osoby narozené po roce 1994 je potom stejný jako pro narozené v roce 1994, tj. na úrovni 67,2 roku⁴³.

Graf 140 – Úprava důchodového věku

Zdroj: MPSV

5.1.1. Dlouhodobá finanční udržitelnost

5.1.1.1. Sustainability indicator S2

Úprava důchodového věku na $\frac{1}{4}$ života stráveného v důchodu poměrně významně zlepšuje dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí. Indikátor S2 se snižuje o 0,9 na hodnotu 3,9. Příspěvek samotného důchodového pojištění se sníží z 2,9 na 2 a bude činit zhruba polovinu celého S2. Hlavními důvody, které vedou k tomuto zlepšení dlouhodobé finanční udržitelnosti oproti současnému právnímu stavu, jsou:

- nižší dynamika výdajové strany po roce 2033
- lepší fiskální pozice v horizontu projekce v roce 2070.

⁴³ Vývoj věku, při němž by důchodci trávili v důchodu přesně $\frac{1}{4}$ života je obsažen v příloze (Příloha 5 – Důchodový věk v alternativním scénáři).

Tyto důvody budou dále detailněji popsány zejména u výdajů na důchody.

5.1.1.2. Celkový implicitní dluh

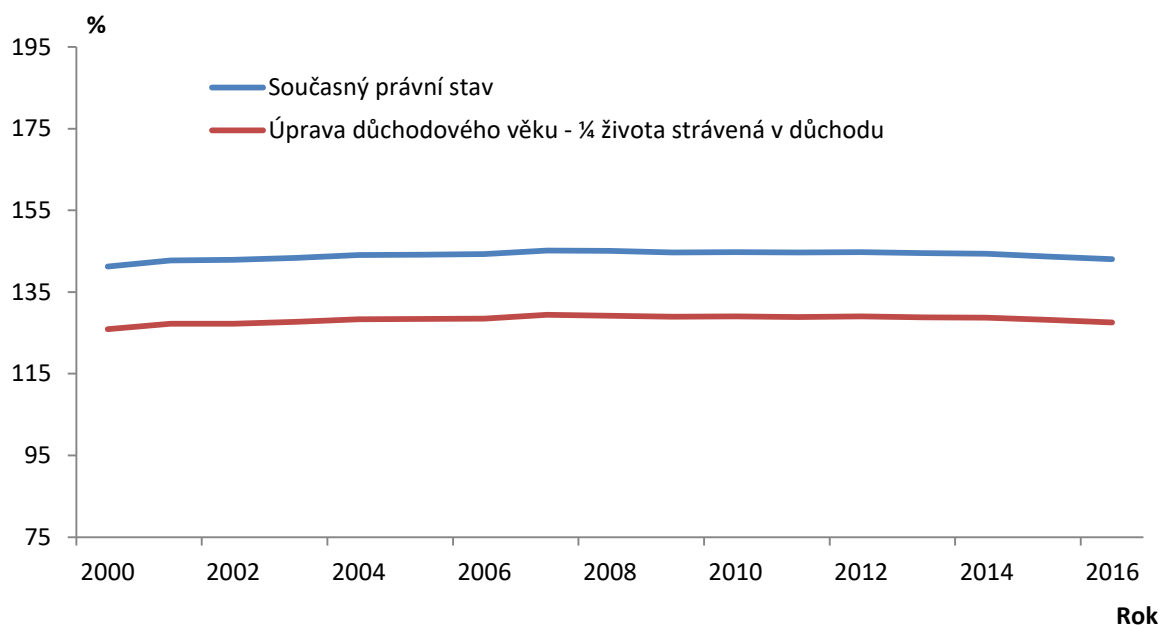
Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu, po kterou je vyplácen starobní důchod (Graf 155), a tím i rozsah důchodových závazků na straně jedné a prodlužuje dobu ekonomické aktivity a tím zvyšuje rozsah příjmů na krytí těchto závazků na straně druhé. Kombinací těchto vlivů dochází ke snížení celkového implicitního dluhu o zhruba 10 % (tj. 42 % HDP ze 422 na 380 % HDP, což v současných hodnotách HDP představuje částku 2,3 bln. Kč).

5.1.1.3. Relativní implicitní dluh u osob nově vstupujících do systému

V porovnání se současným právním stavem dosahuje hodnota relativního implicitního dluhu u osob nově vstupujících do pojištění nižších hodnot, přičemž rozdíl je, především díky stabilnímu rozdílu v důchodovém věku, v zásadě konstantní.

Při úpravě důchodového věku je tato hodnota o cca 15 p.b. nižší než při současném právním stavu a dosahuje úrovně cca 127 %, tj. suma budoucích závazků převyšuje o cca 27 % úhrn odvedeného pojistného na důchodové pojištění.

Graf 141 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění

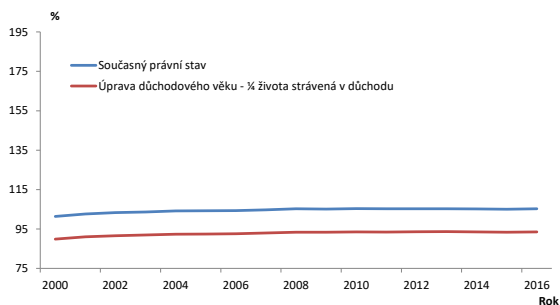

Zdroj: MPSV

Z pohledu mužů a žen je patrný vyšší absolutní pokles u žen, a to především z důvodu vyšších dosahovaných hodnot. U mužů je zřejmý významný pokles pod hodnotu 100, tj. suma budoucích plateb důchodů v průměru dosahuje cca 90 % sumy zaplaceného pojistného.

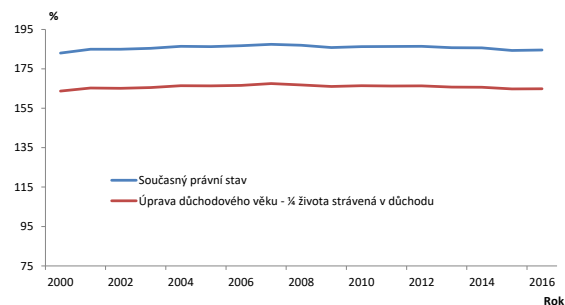

Graf 142 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění - muži

Zdroj: MPSV

Graf 143 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění – ženy

Zdroj: MPSV

5.1.1.4. Příjmy z pojistného

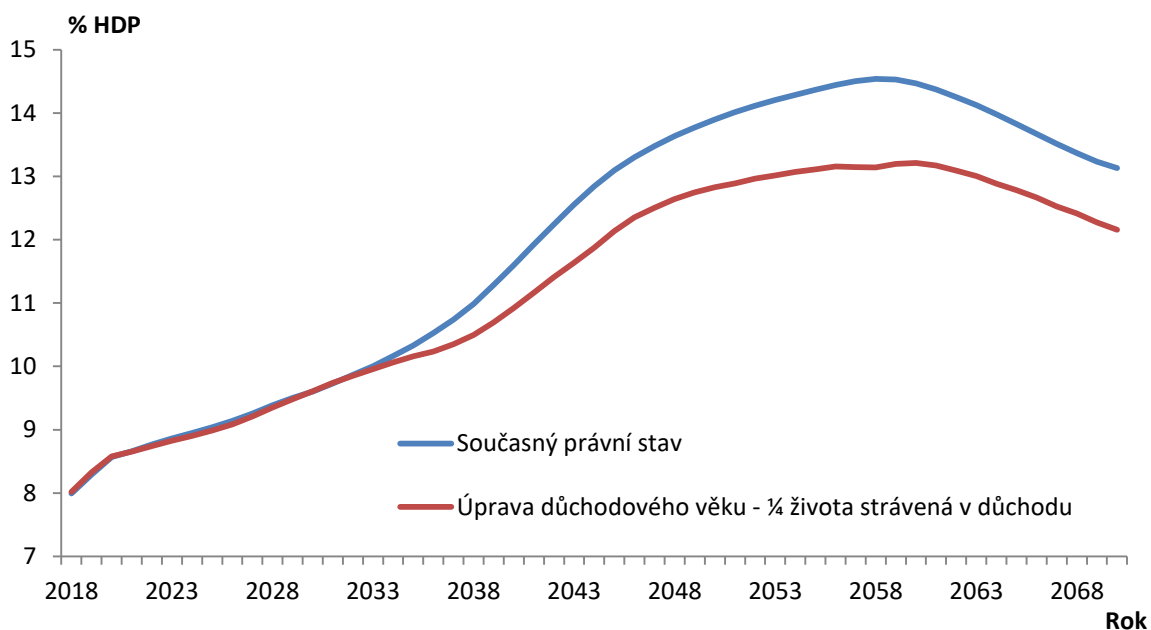
Díky konstrukci dlouhodobého makroekonomického rámce pro projekce (Příloha 4 – Popis ekonomického rámce), který předpokládá v čase stabilní vazbu objemu mezd a platů na HDP, nemá změna ve stanovení důchodového věku vliv na poměr příjmů z pojistného na HDP.

5.1.1.4.1. Výdaje na důchody

Díky tomu, že pro splnění podmínky čtvrtiny života v důchodu je důchodový věk pro generace narozené v letech 1965 až 1968 nižší než v současném právním stavu, jsou výdaje kolem roku 2030 nepatrně vyšší. Nicméně po roce 2033 ukazují, díky zvyšování důchodového věku, výdaje nižší dynamiku s tím, že kulminují v roce 2060 (tj. o 2 roky později než v současném právním stavu) na hodnotě 13,2 % HDP, tj. o 1,3 % níže než při současném právním stavu.

Následně dojde k poklesu a v horizontu projekce dosáhnou výdaje zhruba 12,2 % HDP a budou zhruba o 1 % HDP nižší než při současném právním stavu.

Graf 144 - Výdaje na důchody

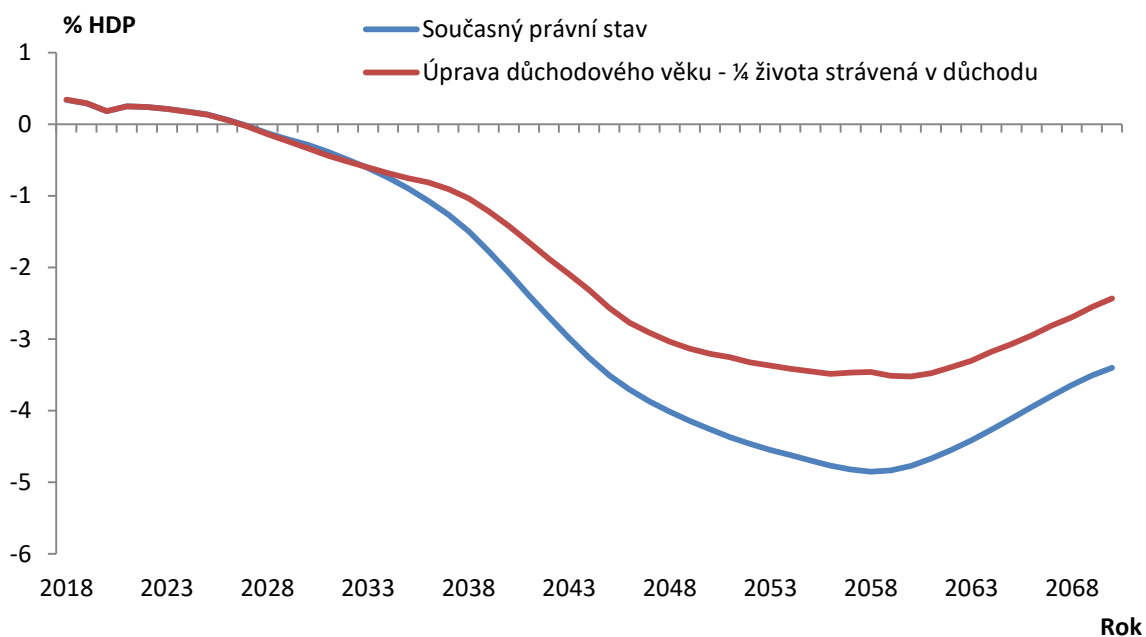
Zdroj: MPSV

5.1.1.4.2. Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

V bilanci příjmů z pojistného a výdajů na důchody se pozitivně projeví nižší dynamika výdajů po roce 2033

Rozdíl v saldu se postupně zvětšuje až k hodnotě 1,4 % HDP v roce 2058 (4,85 % HDP v současném právním stavu vs. 3,47 při úpravě důchodového věku), poté se mírně sníží, v horizontu projekce je rozdíl proti současnému právnímu stavu cca 1 % HDP.

Graf 145 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

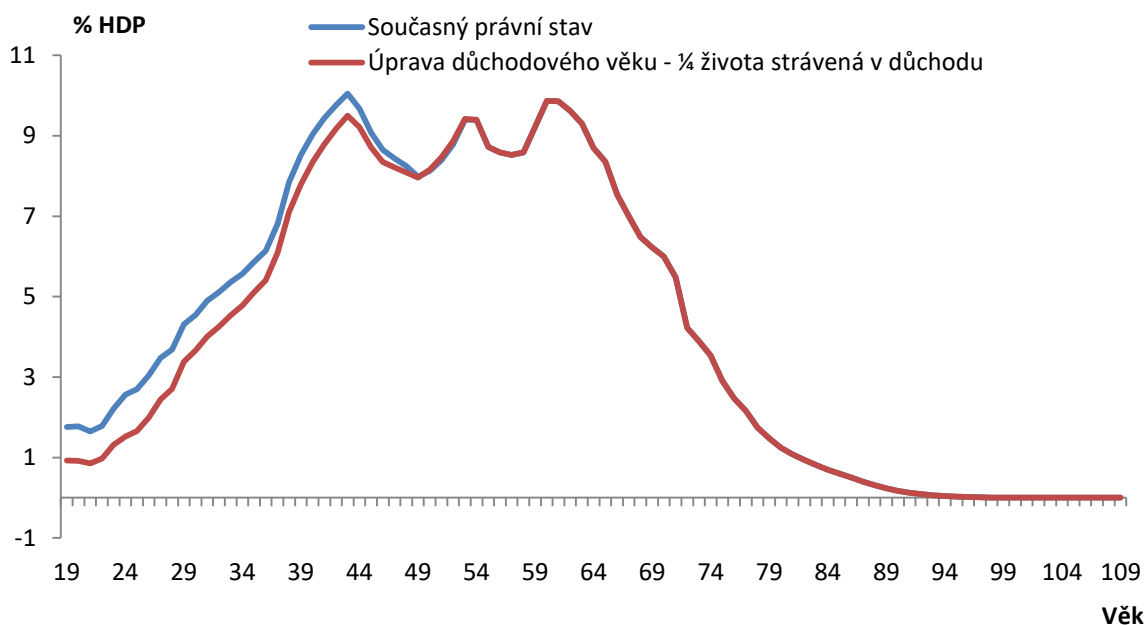

Zdroj: MPSV

5.1.1.4.3. Věkově členěný celkový implicitní dluh

Věkově členěný celkový implicitní dluh je při úpravě důchodového věku od osob ve věku nižším než 50 let, tj. narozených po roce 1968, systematicky nižší, což je přímý efekt vyššího důchodového věku.

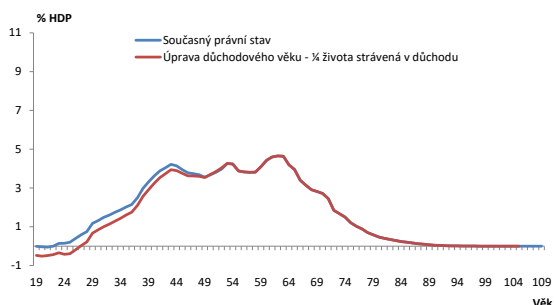
Graf 146 – Věkově členěný celkový implicitní dluh

Zdroj: MPSV

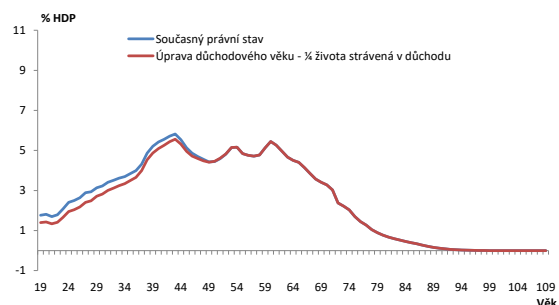
Z pohledu efektu na muže a ženy je vidět u mužů v nižším věku pokles pod nulu, tj. celková hodnota budoucích plateb pojistného převyší budoucí závazky v podobě výplat důchodů. Podobně jako u mužů je i u žen vidět pokles proti současnému právnímu stavu.

Graf 147 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – muži

Zdroj: MPSV

Graf 148 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy

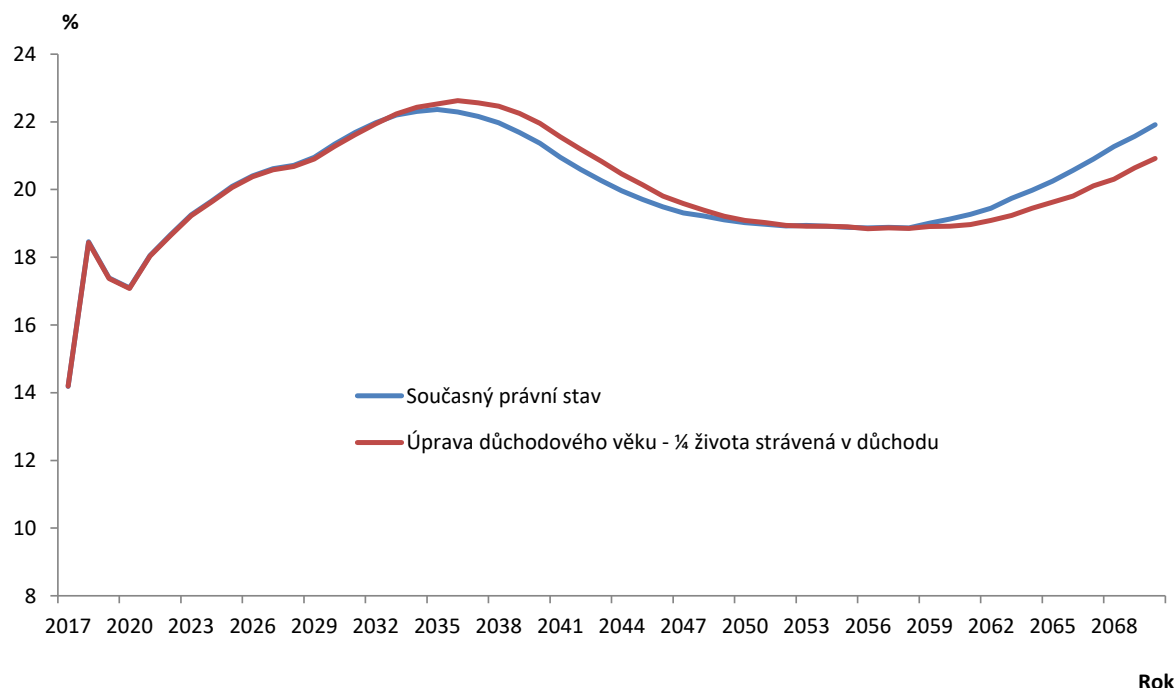
Zdroj: MPSV

5.1.2. Důstojný příjem důchodců (přiměřenost)

5.1.2.1. Míra ohrožení chudobou důchodců

Úprava důchodového věku nemá na průběh míry ohrožení chudobou zásadní vliv. Při vyšším důchodovém věku se v tomto ukazateli projevují dva protichůdné vlivy. První je obecně vyšší úroveň důchodů, což demonstruje vyšší poměr průměrného důchodu a průměrné mzdy (Graf 158), a měl by vést k poklesu míry ohrožení chudobou. Na druhou stranu díky vyššímu důchodovému věku má větší podíl osob příjem ze zaměstnání, což zvyšuje hodnotu referenčního mediánového příjmu a působí tedy opačným efektem, tj. že zvyšuje míru ohrožení chudobou. Tyto dva efekty se vzájemně v zásadě vyruší. Nicméně při vyšším důchodového věku je absolutní počet důchodců ohrožených chudobou významně nižší, neboť i celkový počet důchodců je nižší.

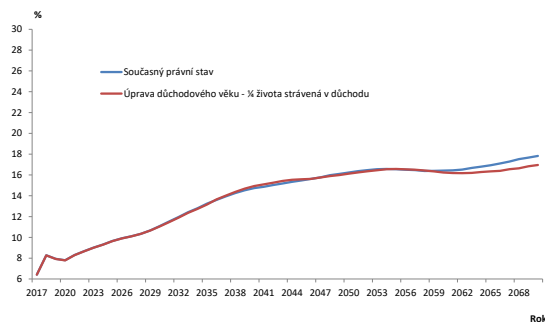
Graf 149 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců

Zdroj: MPSV

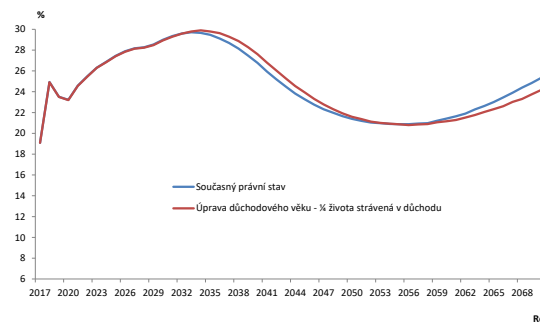
Zatímco u mužů je možné pozorovat mírně nižší míru ohrožení chudobou při úpravě důchodového věku až po roce 2056, u žen je patrný mírný nárůst této míry po roce 2034, nicméně po roce 2056 je vývoj obdobný jako u mužů.

Graf 150 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - muži

Zdroj: MPSV

Graf 151 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy

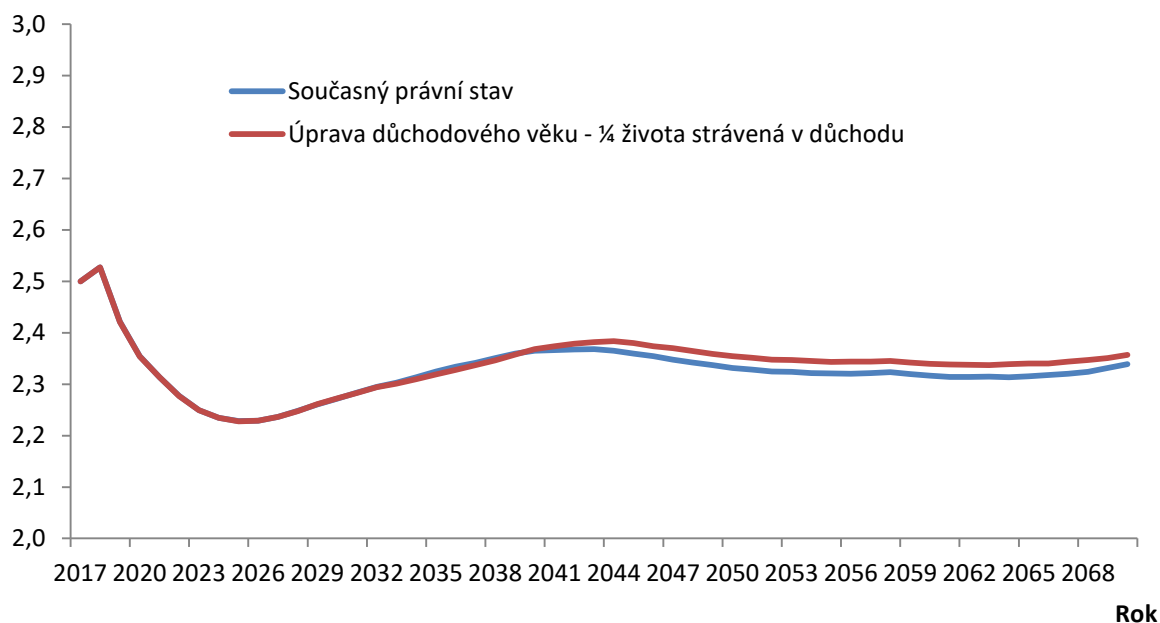

Zdroj: MPSV

5.1.2.2.S80/S20 ve věkové skupině 65+

Příjmová nerovnost u osob starších 65 let se při úpravě důchodového věku mírně zvýší po roce 2040, a to zejména v důsledku vyšších nově přiznávaných důchodů (Graf 158), přičemž rozdíl oproti současnému právnímu stavu bude následně v zásadě stabilní až do horizontu projekce.

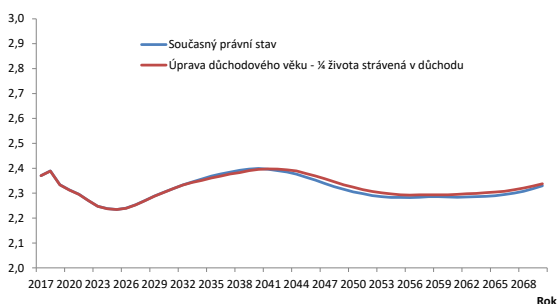
Graf 152 – S80/S20 u osob starších 65 let

Zdroj: MPSV

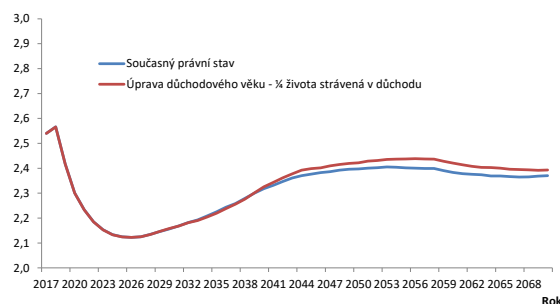
Zatímco u žen je možné po roce 2040 vidět systematické zvýšení diference, u mužů takový jasný trend patrný není, nicméně i zde dochází k mírnému zvýšení diference.

Graf 153 - S80/S20 u osob starších 65 let - muži

Zdroj: MPSV

Graf 154 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy

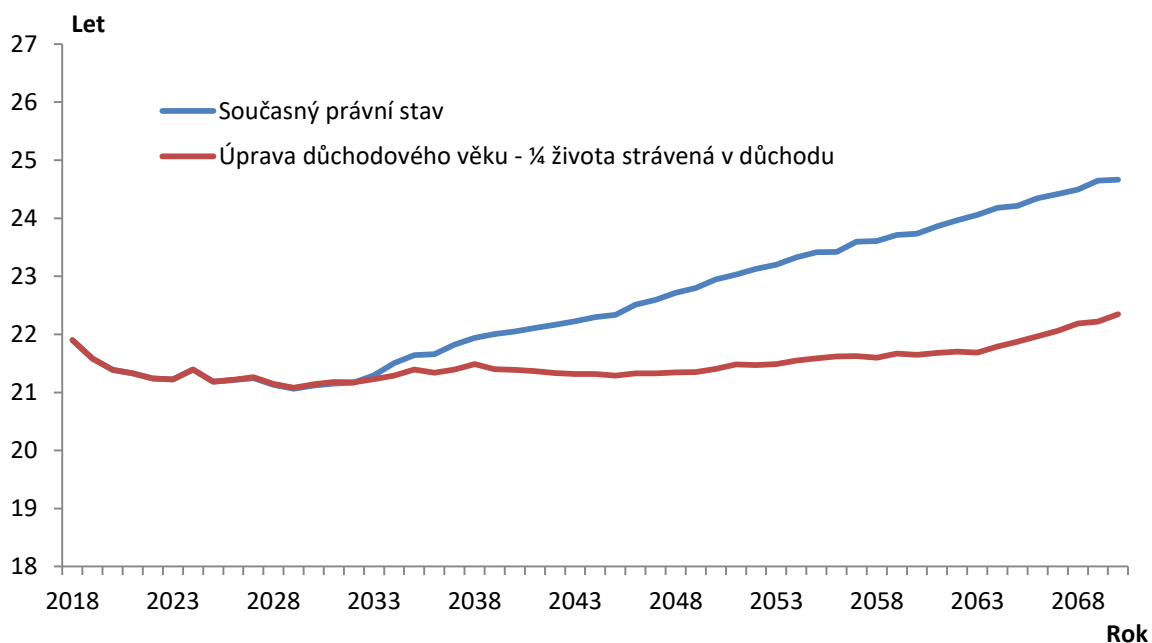

Zdroj: MPSV

5.1.2.3. Doba strávená v důchodu

Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu strávenou v důchodu. Rozdíl se začíná objevovat po roce 2030 a postupně se tak jak se zvětšuje rozdíl mezi důchodovými věky, zvětšuje, a to až do roku 2061, kdy dosáhnou důchodového věku osoby narozené v roce 1994, tj. poslední generace, které je důchodový věk upraven, na hodnotu 2,3 roku. Následně zůstává rozdíl stabilní.

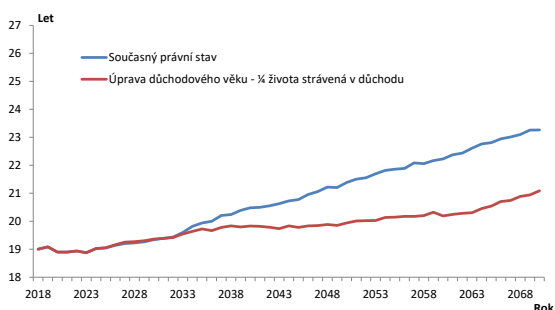
Graf 155 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu

Zdroj: MPSV

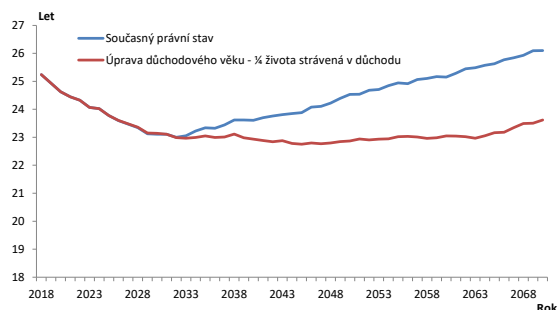
Vzhledem k tomu, že u obou pohlaví by došlo ke stejnému pohybu v důchodovém věku, je efekt posunu důchodového věku na průměrnou dobu strávenou v důchodu u obou pohlaví srovnatelný, tj. její zkrácení o zhruba 2,3 roku.

Graf 156 - Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu - muži

Zdroj: MPSV

Graf 157 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy

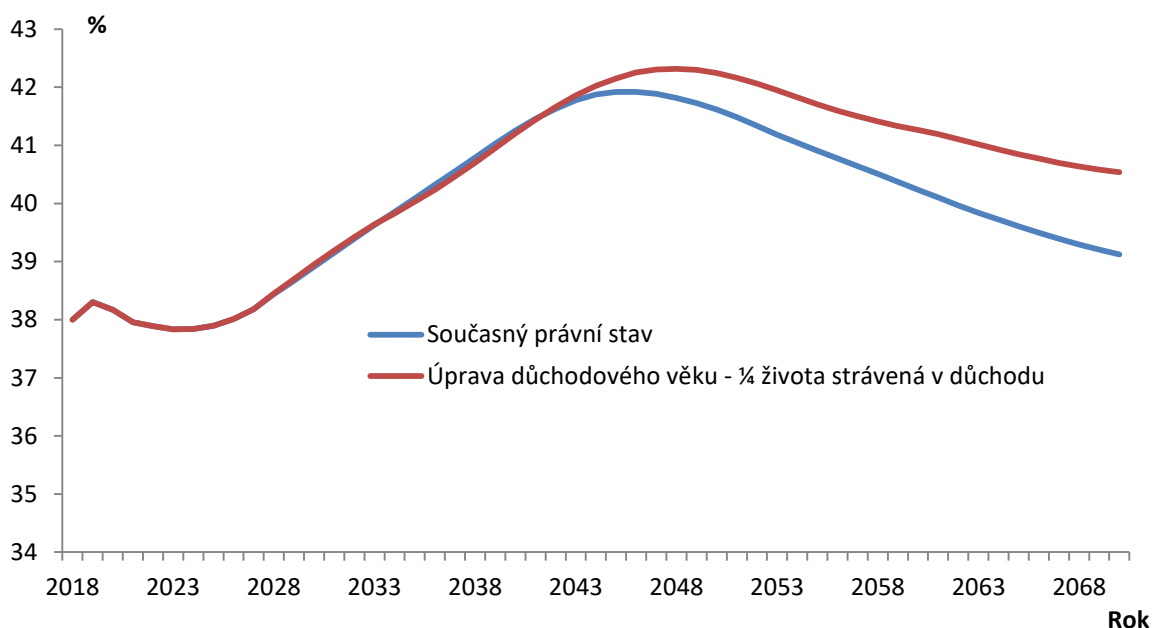

Zdroj: MPSV

5.1.2.4. Benefit ratio

Poměr průměrného starobního důchodu a průměrné mzdy se až do roku 2042 bude vyvíjet velmi podobně a rozdíly budou spíše marginální. Nicméně po roce 2042 se již díky úpravě důchodového věku začne pozitivně projevovat delší získaná doba pojištění a tím i vyšší nově přiznávané důchody (Graf 159). Rozdíl se bude postupně zvětšovat a v horizontu projekce bude tento poměr při úpravě důchodového věku o 1,4 p.b. vyšší (40,5 % vs 39,1 %).

Graf 158 – Benefit ratio

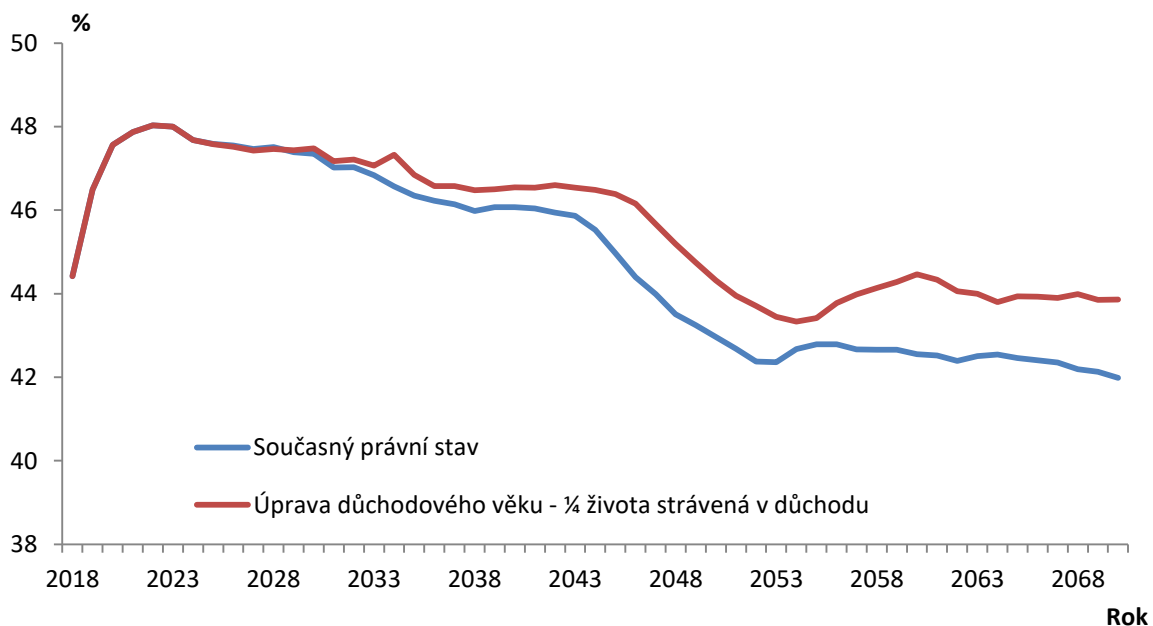

Zdroj: MPSV

5.1.2.5. Benefit ratio pro nově přiznané důchody

V poměru nově přiznávaného starobního důchodu vůči průměrné mzdě³⁸ se po roce 2030 začíná pozitivně projevovat úprava důchodového věku, a to především díky delší průměrné době pojištění (kapitola 5.1.2.6). V horizontu projekce je pak díky úpravě důchodového věku tento poměr o téměř 2 p.b. vyšší než v současném právním stavu.

Graf 159 – Benefit ratio nově přiznané důchody

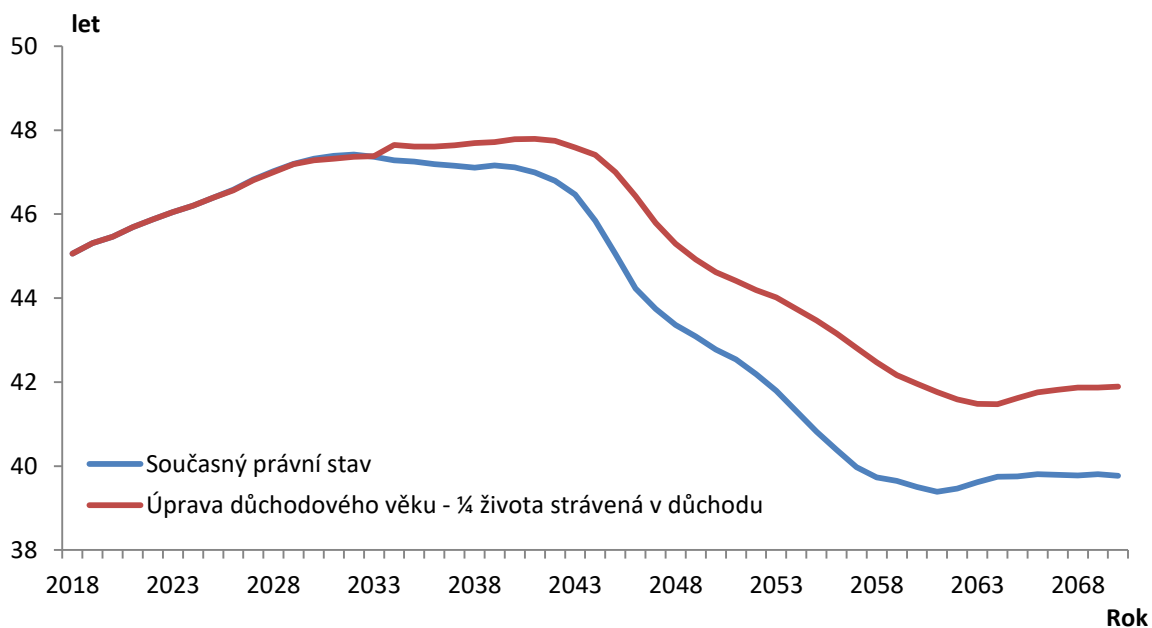

Zdroj: MPSV

5.1.2.6. Doba pojištění

Úprava důchodového věku nad 65 let, díky prodloužení doby ekonomické aktivity, prodlužuje průměrnou dobu pojištění. Tento efekt se začíná projevovat po roce 2033, kdy důchodový věk překročí 65 let a diference v průměrné době pojištění se postupně zvětšuje, a to až do roku 2061, kdy bude rozdíl činit zhruba 2,4 roky. Poté, s ohledem na ukončení úpravy důchodového věku, zůstává rozdíl až do horizontu projekce stabilní.

Graf 160 - Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu

Zdroj: MPSV

6. Přílohy

6.1. Příloha 1 – Důchodový věk

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	Mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

Zdroj: Zákon 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

6.2. Příloha 2 – Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění

6.2.1. Právní ukotvení Zvláštního účtu rezervy důchodového pojištění a jeho vývoj

V roce 1993 a 1996 vstoupily v účinnost legislativní úpravy, které jsou klíčové pro zvýšení transparentnosti finančních toků systému důchodového pojištění, a to:

- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, který stanovil odvodovou povinnost pojistného pro zaměstnance a zaměstnavatele (před účinností tohoto zákona byly všechny odvody zahrnuty v dani z příjmu) a povinnost vést pojistné na důchodové pojištění jako samostatnou položku příjmů státního rozpočtu na samostatném účtu státního rozpočtu;
- zákon č. 160/1995 Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém pojištění, který jako součást státních finančních aktiv zavedl "zvláštní účet důchodového pojištění", na kterém byly soustředovány přebytky získané rozdílem mezi vybraným pojistným na důchodové pojištění a vyplacenými dávkami důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění. Zákon současně stanovil účel, ke kterému lze prostředky tohoto účtu využít. Vytvořením zvláštního účtu důchodového pojištění byl sledován záměr zajistit určitou rezervu pro období, kdy nebude bilance příjmů a výdajů v oblasti důchodového pojištění příznivá, a to ať už vlivem stárnutí populace, nebo v důsledku jiných faktorů. Správcem státních finančních aktiv a tedy gestorem pro danou problematiku je Ministerstvo financí (zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech).

Od vytvoření zvláštního účtu důchodového pojištění v roce 1996 až do současnosti byla přijata řada legislativních změn (§ 36, odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb.), které upravily definici účtu samotného (od roku 2008 hovoříme o „zvláštním účtu rezervy pro důchodovou reformu“, od června 2017 pak o „zvláštním účtu rezervy důchodového pojištění“), jeho příjmů, umožnily investování dočasně volných prostředků tohoto účtu a upravily účel, na který mohou být prostředky tohoto účtu použity. Po celou dobu existence tohoto účtu však zůstává zachováno, že účelovost použití prostředků tohoto účtu je přímo stanovena zákonem, a to pouze do oblasti důchodového pojištění/systému.

Saldo systému důchodového pojištění průběžně financovaného ve státním rozpočtu, které se vyčísľuje od roku 1996 podle § 36 odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb., resp. do roku 2000 dle § 18, odst. 2 zákona č. 576/1990 Sb., bylo téměř po celé období záporné, s výjimkou let 1996, 2004, 2005, 2007, 2008 a 2018. Období ekonomické stagnace po roce 2008 výrazně snížilo dynamiku příjmů z pojistného na důchodové pojištění v situaci značného nárůstu finanční náročnosti výdajů na důchody souvisejícího se vstupem silných poválečných ročníků do starobního důchodu i se změnami podmínek nároků v důchodovém pojištění, čímž se prudce zvýšilo záporné saldo hospodaření důchodového pojištění, které je podstatnou složkou deficitu státního rozpočtu.

K řešení této situace, tedy snížení deficitu státního rozpočtu v části, která je zapříčiněna záporným saldem důchodového pojištění, byly v souladu se zákonem č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku ČR, ve znění novely zákona č. 15/2012 Sb. a v souladu s rozhodnutím vlády (přijatým usnesením vlády) do státního rozpočtu převedeny v letech 2012 - 2016 privatizační prostředky v celkové výši 54,1 mld. Kč. S cílem získání finančních prostředků na financování důchodové reformy (II. pilíře důchodového spoření) byly v letech 2012 – 2014 pro výpočet salda důchodového pojištění příjmy z pojistného na důchodové pojištění doplněny o 7,2 % výnosu daně z přidané hodnoty připadajícího na státní rozpočet. Jednalo se celkem o částku 46,79 mld. Kč. Ani jedno z těchto opatření však nevedlo v těchto letech k přebytku příjmů pojistného na důchodové

pojištění nad výdaji na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění, a tím k převodu prostředků na výše uvedený zvláštní účet.

Vzhledem k zápornému saldu od roku 2009 se tak původní předpoklad průběžného a finančně významného navyšování prostředků tohoto zvláštního účtu z důvodu přebytků nenaplnil. Stav peněžních prostředků zvláštního účtu rezervy důchodového pojištění k 31. 12. 2018 činil 23,20 mld. Kč, přičemž celkový rozdíl příjmů a výdajů systému důchodového pojištění od roku 1996 dosáhl asi minus 305,42 mld. Kč (bez zohlednění inflace a se zohledněním skutečností ovlivňujících výši příjmů důchodového pojištění, tj. převody privatizačních prostředků dle usnesení vlády a navýšení o 7,2 % z výnosu DPH). Změnu v této oblasti přinesl až rok 2018, kdy byl vykázán přebytek příjmů nad výdaji na důchody a správu ve výši 18,64 mld. Kč. Tento přebytek bude v roce 2019 podle § 36, odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb., ve znění novely zákona č. 203/2017 Sb., převeden na zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.

6.2.2. Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2018

Převýšení příjmů nad výdaji bylo evidováno pouze v letech 1996, 2004, 2005, 2007, 2008 a 2018 a tyto přebytky byly (za rok 2018 budou) v roce následujícím převedeny na ZURDP⁴⁴. V ostatních letech bylo na tomto účtu evidováno záporné saldo, které je součástí celkového schodku státního rozpočtu, a k žádným převodům prostředků na zvláštní účet rezervy důchodového pojištění nedocházelo.

---

⁴⁴ Od roku 1996 do února 2008 zvláštní účet důchodového pojištění, od března 2008 do července 2017 zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, od 13. 7. 2017 zvláštní účet rezervy důchodového pojištění

Tabulka 20 - Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2018

v tis. Kč

Rok	Úhrnné příjmy systému důchodového pojištění			Výdaje na důchody a správu			Rozdíl příjmů a výdajů v daném roce **)	Rozdíl příjmů a výdajů od r.1996
	Celkem	Příjmy z pojistného na důchodové zabezpečení	Ostatní příjmy	Celkem	Výdaje na dávky důchod. pojištění	Správní výdaje na důchodové pojištění		
1996	133 927 012	133 927 012	0	129 543 048	126 796 744	2 746 304	4 383 964	4 383 964
1997	146 332 522	146 332 522	0	152 848 404	150 231 024	2 617 380	-6 515 882	-2 131 918
1998	156 337 768	156 337 768	0	168 830 561	166 119 147	2 711 414	-12 492 793	-14 624 711
1999	161 826 981	161 826 981	0	181 272 085	177 849 443	3 422 642	-19 445 104	-34 069 815
2000	170 456 549	170 456 549	0	190 114 833	186 851 692	3 263 141	-19 658 284	-53 728 099
2001	185 952 649	185 952 649	0	204 453 629	201 111 048	3 342 581	-18 500 980	-72 229 079
2002	198 423 779	198 423 779	0	217 332 825	213 647 781	3 685 044	-18 909 046	-91 138 125
2003	209 624 044	209 624 044	0	229 535 748	225 832 771	3 702 977	-19 911 704	-111 049 829
2004	243 276 060	243 276 060	0	234 949 580	230 896 759	4 052 821	8 326 480	-102 723 349
2005	258 327 061	258 327 061	0	251 767 194	247 389 954	4 377 240	6 559 867	-96 163 482
2006	276 913 317	276 913 317	0	277 777 074	272 910 810	4 866 264	-863 757	-97 027 239
2007	304 934 180	304 934 180	0	295 037 108	289 854 717	5 182 391	9 897 072	-87 130 167
2008	320 027 736	320 027 736	0	317 430 053	312 531 820	4 898 233	2 597 683	-84 532 484
2009	310 310 183	310 310 183	0	347 138 269	339 788 293	7 349 976	-36 828 086	-121 360 570
2010	317 881 898	317 881 898	0	353 498 813	346 212 942	7 285 871	-35 616 915	-156 977 485
2011	328 004 935	328 004 935	0	373 358 193	368 068 831	5 289 362	-45 353 258	-202 330 743
2012	360 880 920	332 101 476	28 779 444	387 054 550	382 031 343	5 023 207	-26 173 630	-228 504 373
2013	358 435 067	332 597 623	25 837 444	387 697 125	382 772 733	4 924 392	-29 262 058	-257 766 431
2014	368 953 821	342 076 162	26 877 659	390 945 889	385 844 835	5 101 054	-21 992 068	-279 758 499
2015	372 311 497	361 611 497	10 700 000	400 518 569	395 218 719	5 299 850	-28 207 072	-307 965 571
2016	392 030 933	383 330 933	8 700 000	404 477 201	399 002 890	5 474 311	-12 446 268	-320 411 839
2017	416 650 569	416 650 569	0	420 290 992	414 393 952	5 897 040	-3 640 423	-324 052 262
2018 *)	458 629 463	458 629 463	0	439 993 597	433 844 076	6 149 521	18 635 866	-305 416 396

*) Státní závěrečný účet za rok 2018 bude schválen Poslaneckou sněmovnou ČR v roce 2019

**) Zvýrazněn je přebytek příjmů pojistného na důchodové pojištění včetně příjmů z penále a pokut připadajících na důchodové pojištění nad výdaji na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění, který se v následujícím rozpočtovém roce převedl (za rok 2018 převede) na ZÚDP, resp. ZÚRDR

6.2.3. Přehled příjmů a výdajů peněžních prostředků ZÚRD⁴⁵ v období 1996 – 2018 a jejich stav k 31. 12. 2018.

Podle státního závěrečného účtu za rok 2018 činil k 31. 12. 2018 stav peněžních prostředků ZÚRD 23,202 mld. Kč.

Tabulka 21 - Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění *)

v tis. Kč

Rok	Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění *)							Stav k 31.12.
	Stav k 1.1.	Příjmy					Výdaje	
		Celkem	Přebytek příjmů důch. pojištění nad výdaji na důchody a správu	Převod z účtu "Prostředky pro důch. reformu" **)	Dividendy	Investování	Výdaje do systému DP	
1996	0	0						0
1997	0	4 383 964	4 383 964					4 383 964
1998	4 383 964	0	0					4 383 964
1999	4 383 964	0	0					4 383 964
2000	4 383 964	0	0					4 383 964
2001	4 383 964	0	0				4 383 964	0
2002	0	0	0					0
2003	0	0	0					0
2004	0	0	0					0
2005	0	8 326 480	8 326 480					8 326 480
2006	8 326 480	6 559 867	6 559 867				9 309 966	5 576 381
2007	5 576 381	0	0					5 576 381
2008	5 576 381	11 768 231	9 897 072	1 461 824	231 201	178 134		17 344 613
2009	17 344 613	3 761 921	2 597 683		863 997	300 241		21 106 533
2010	21 106 533	456 653			259 571	197 082		21 563 186
2011	21 563 186	455 903			223 150	232 753		22 019 088
2012	22 019 088	370 696			165 830	204 866		22 389 786
2013	22 389 786	165 218			165 218			22 555 004
2014	22 555 004	120 983			120 983			22 675 987
2015	22 675 987	239 153			239 153			22 915 140
2016	22 915 140	112 117			112 117			23 027 257
2017	23 027 257	86 388			86 388			23 113 645
2018	23 113 645	88 059			88 059			23 201 704

*) Od roku 1996 do února 2008 zvláštní účet důchodového pojištění, od března 2008 do července 2017 zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, od 13. 7. 2017 zvláštní účet rezervy důchodového pojištění

**) Účet „Prostředky pro důchodovou reformu“ zřízený dle usnesení vlády č. 797/2004 byl v roce 2008 po převodu zůstatku tohoto účtu ve výši 1,462 mld. Kč na účet ZÚRDR zrušen

V období 1996 – 2018 byly:

1. příjmem ZÚRD (resp. ZÚDP a ZÚRDR):
  - a. převody ve výši přebytků důchodového systému
  - b. příjmy z dividend určených na důchodovou reformu
  - c. příjmy z investování prostředků ZÚRD (pouze v letech 2008 – 2012)

⁴⁵ Od roku 1996 do února 2008 zvláštní účet důchodového pojištění, od března 2008 do července 2017 zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, od 13. 7. 2017 zvláštní účet rezervy důchodového pojištění

2. výdajem ZÚRDP pak převody do kapitoly MPSV na krytí výdajů na dávky důchodového pojištění.

6.2.3.1. Příjmy ve výši přebytků důchodového systému

Přebytky vypočítané MF jako výsledek hospodaření systému důchodového pojištění státu ve smyslu § 36, odst. 3 zákona o rozpočtových pravidlech č. 218/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jsou hlavním zdrojem příjmů ZÚRDP, resp. ZÚDP a ZÚRDR.

V období 1996 – 2018 dosáhly výše 50,40 mld. Kč, nicméně v tomto období převýšily příjmy pojistného na důchodové pojištění včetně příjmů z penále a pokut připadajících na důchodové pojištění výdaje na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění pouze šestkrát, a to v letech 1996, 2004, 2005, 2007, 2008 a naposledy v roce 2018:

- v roce 1996 příjmy z pojistného na důchodové pojištění převýšily výdaje na důchodové pojištění o částku 4,38 mld. Kč, která byla v souladu s usnesením Parlamentu ke státnímu závěrečnému účtu za rok 1996 převedena na ZÚDP v listopadu 1997;
- v letech 1997 – 2003 k žádným převodům prostředků na ZÚDP nedocházelo, neboť byl vždy vyčíslen záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji důchodového pojištění, přičemž záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji důchodového pojištění je z hlediska rozpočtového hospodaření součástí schodku státního rozpočtu, jehož úhrada je řešena v návrhu usnesení vlády ke státnímu závěrečnému účtu;
- za rok 2004 došlo po osmi letech opětovně k přebytku příjmů důchodového pojištění nad výdaji důchodového pojištění včetně výdajů na správu důchodového pojištění, a to v částce 8,33 mld. Kč. Přebytek příjmů nad výdaji vyplynul především z úpravy dané zákonem č. 425/2003 Sb., kterým došlo s účinností od 1. ledna 2004 ke zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění z 26 % na 28 % vyměřovacího základu (na úkor snížení sazby příspěvku na státní politiku zaměstnanosti z 3,6 % na 1,6 % vyměřovacího základu);
- dalších přebytků bylo dosaženo v roce 2005 (6,56 mld. Kč), 2007 (9,90 mld. Kč) a 2008 (2,60 mld. Kč);
- v letech 2009 - 2017 nebylo dosaženo přebytků příjmů důchodového pojištění nad výdaji důchodového pojištění, takže k žádným převodům prostředků na ZÚRDP, resp. ZÚRDR nedocházelo, a to ani po započtení dalších položek na straně příjmů systému důchodového pojištění vstupujících do výpočtu od roku 2012. Jednalo se o:
  - zákonem stanovený podíl ve výši 7,2 % výnosu DPH připadajícího na státní rozpočet, který zvýšil příjmy, resp. snížil vypočtený schodek systému důchodového pojištění státu v letech 2012 – 2014 celkem o částku 46,79 mld. Kč:

2012	14,38 mld. Kč
2013	15,84 mld. Kč
2014	16,58 mld. Kč
  - částky na kompenzaci deficitu důchodového systému převedené do příjmů státního rozpočtu z prostředků privatizace na základě usnesení vlády ČR, které MF zahrnuje do výpočtu výsledku hospodaření systému důchodového pojištění státu v níže uvedených částkách; celkem za období 2012-2016 ve výši 54,1 mld. Kč:

2012	14,4 mld. Kč	UV č. 693/2012, bod 12
2013	10,0 mld. Kč	UV č. 1003/2013, bod II
2014	10,3 mld. Kč	UV č. 729/2013, bod III.8
2015	10,7 mld. Kč	UV č. 748/2015, bod VII.1
2016	8,7 mld. Kč	UV č. 831/2016, bod VII.3

- v roce 2018 došlo opětovně k přebytku příjmů důchodového pojištění nad výdaji důchodového pojištění včetně výdajů na správu důchodového pojištění, a to v částce 18,64 mld. Kč z důvodu výborné ekonomické situace, kdy vzrostl jednak počet plátců pojistného, tak i výše odvodů pojistného v důsledku vysokého růstu mezd.

6.2.3.2. Příjmy z dividend z majetkových účastí státu určené na investování prostředků ZÚRDP, resp. ZÚRDR

Ve prospěch ZÚRDP, resp. ZÚRDR byla převedena také část dividend z majetkových účastí státu v regionálních elektroenergetických distribučních společnostech ve správě MPSV a MPO.

V roce 2004 vláda ČR rozhodla⁴⁶ o vytvoření účtu Prostředky pro důchodovou reformu. Tento účet byl zřízen v rámci státních finančních aktiv a byla na něm soustředována určená část prostředků získaných z dividend z majetkových účastí státu v regionálních elektroenergetických distribučních společnostech ve správě MPSV a MPO. Část prostředků tohoto účtu ve výši 200 mil. Kč byla použita v roce 2006 na pokrytí výdajů na realizaci programu Digitalizace nárokových podkladů - DIG III v rámci kapitoly MPSV. Na základě novely rozpočtových pravidel zákonem č. 26/2008 Sb., MF k datu 17. 3. 2008 převedlo na ZÚRDR prostředky účtu Prostředky pro důchodovou reformu ve výši 1,462 mld. Kč; následně byl tento účet, vládou určený pro důchodovou reformu, zrušen.

Celkové příjmy z dividend z majetkových účastí státu určené na investování prostředků ZÚRDP, resp. ZÚRDR včetně převedených prostředků z účtu Prostředky pro důchodovou reformu dosáhly v období 2008 - 2018 celkové výše 4,02 mld. Kč.

6.2.3.3. Příjmy z investování prostředků ZÚRDP

Od roku 2008 do roku 2012 tvořily příjem ZÚRDR také výnosy z investování dočasně volných peněžních prostředků tohoto účtu. Právní úprava umožnila MF investovat prostředky ZÚRDR do určených dluhopisů s cílem navýšit prostředky pro důchodovou reformu. Dosažené výnosy ve výši celkem 1,1 mld. Kč se staly příjmem ZÚRDR. Od roku 2013 přestalo MF prostředky ZÚRDR investovat a zapojilo je do řízení likvidity státu v rámci souhrnného účtu státní pokladny. Došlo ke snížení příjmů z investování, ale současně se tato skutečnost promítla ve zvýšení disponibilních prostředků státní pokladny.

6.2.3.4. Výdaje ZÚRDP

Peněžní prostředky ZÚRDP, resp. ZÚDP a ZÚRDR, byly od roku 1996 do roku 2018 použity ve dvou případech (v roce 2001 a v roce 2006), a to ke krytí výdajů na dávky důchodového pojištění kapitoly MPSV.

V roce 2001 v souladu se zákonem č. 491/2000 Sb., o státním rozpočtu ČR na rok 2001, byla částka evidovaná na ZÚDP (4,38 mld. Kč) použita na krytí části záporného salda hospodaření systému

⁴⁶ Usnesení vlády ČR ze dne 25. srpna 2004 č. 797, o využití dividend z akcií, jejichž nabyvatelem je MPSV, na řešení problémů spojených s důchodovou reformou.

důchodového pojištění v roce 2001. V roce 2006 byla na zvýšení výdajů státního rozpočtu na tento rok jednorázově uvolněna ze ZÚDP částka 9,31 mld. Kč na krytí výplat důchodů v prosinci 2006 (zákon č. 584/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 543/2005 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2006, ve znění zákona č. 170/2006 Sb.).

6.3. Příloha 3 – Důchodová statistika

6.3.1. Důchodová statistika – prosinec 2018

Důchody vyplácené za prosinec 2018

ČESKÁ REPUBLIKA

Druh důchodu	celkem	Starobní				Poměrný starobní	Invalidní pro invaliditu stupně			Vdovský a vdovecký	Sirotčí	ÚHRNEM	
		nekrácený		krácený			III.	II.	I.				
		k věk. hr.	po inval.	trvale	dočasně								
Počet důchodců													
sólo	muži	854 256	562 882	39 392	251 265	717	1 891	94 179	37 320	78 723	5 318	18 608	1 090 295
	ženy	950 558	628 108	36 795	284 964	691	2 264	79 644	35 958	87 745	22 121	19 359	1 197 649
	celkem	1 804 814	1 190 990	76 187	536 229	1 408	4 155	173 823	73 278	166 468	27 439	37 967	2 287 944
s V	muži	91 748	68 515	5 120	18 022	91	84	942	177	343			93 294
	ženy	505 557	403 433	26 978	74 669	477	3 722	4 343	655	1 458			515 735
	celkem	597 305	471 948	32 098	92 691	568	3 806	5 285	832	1 801			609 029
celkem	muži	946 004	631 397	44 512	269 287	808	1 975	95 121	37 497	79 066	5 318	18 608	1 183 589
	ženy	1 456 115	1 031 541	63 773	359 633	1 168	5 986	83 987	36 613	89 203	22 121	19 359	1 713 384
	celkem	2 402 119	1 662 938	108 285	628 920	1 976	7 961	179 108	74 110	168 269	27 439	37 967	2 896 973
Průměrná výše důchodu													
sólo	muži	13 703	14 421	12 648	12 263	11 509	4 608	11 378	7 492	6 504	7 137	6 332	12 595
	ženy	11 296	11 921	10 619	10 011	8 569	4 373	10 682	6 908	5 940	8 029	6 369	10 578
	celkem	12 435	13 103	11 668	11 066	10 066	4 480	11 059	7 205	6 207	7 856	6 351	11 539
s V	muži	15 219	15 591	14 686	13 967	13 447	6 773	14 713	10 115	9 082			15 175
	ženy	13 285	13 502	12 688	12 338	11 347	9 713	13 530	10 058	9 574			13 246
	celkem	13 582	13 805	13 007	12 655	11 683	9 648	13 741	10 070	9 480			13 541
celkem	muži	13 850	14 548	12 882	12 377	11 727	4 700	11 411	7 504	6 515	7 137	6 332	12 799
	ženy	11 986	12 539	11 494	10 494	9 704	7 693	10 829	6 964	5 999	8 029	6 369	11 381
	celkem	12 720	13 302	12 065	11 300	10 531	6 951	11 138	7 237	6 242	7 856	6 351	11 960
Průměrný věk důchodců													
sólo	muži	71	72	72	69	75	75	49	51	50	54	16	66
	ženy	70	71	72	67	72	78	49	50	49	56	16	65
	celkem	70	71	72	68	74	77	49	50	50	56	16	65
s V	muži	78	79	77	72	77	80	60	60	59			77
	ženy	78	79	78	70	74	86	59	57	56			77
	celkem	78	79	78	70	74	86	59	58	57			77
celkem	muži	72	73	73	69	75	76	49	51	50	54	16	67
	ženy	73	74	75	68	73	83	50	50	49	56	16	69
	celkem	72	73	74	68	74	81	49	50	50	56	16	68

Poznámky: Podle statistických údajů ČSSZ. Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zák. č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)
nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku
trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění
dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění
sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)
s V = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

Důchody vyplácené důchodcům za prosinec 2018

ČESKÁ REPUBLIKA

Druh důchodu			Počet důchodců	Průměrná výše	Průměrný věk	Druh důchodu			Počet důchodců	Průměrná výše	Průměrný věk
starobní nekrácený k věkové hranici	sólo	muži	562 882	14 421	72	starobní krácený trvale	sólo	muži	251 265	12 263	69
		ženy	628 108	11 921	71			ženy	284 964	10 011	67
		m + ž	1 190 990	13 103	71			m + ž	536 229	11 066	68
	s V	muži	68 515	15 591	79		s V	muži	18 022	13 967	72
		ženy	403 433	13 502	79			ženy	74 669	12 338	70
		m + ž	471 948	13 805	79			m + ž	92 691	12 655	70
	celkem	muži	631 397	14 548	73		celkem	muži	269 287	12 377	69
		ženy	1 031 541	12 539	74			ženy	359 633	10 494	68
		m + ž	1 662 938	13 302	73			m + ž	628 920	11 300	68
starobní nekrácený po invalidním	sólo	muži	39 392	12 648	72	starobní krácený dočasně	sólo	muži	717	11 509	75
		ženy	36 795	10 619	72			ženy	691	8 569	72
		m + ž	76 187	11 668	72			m + ž	1 408	10 066	74
	s V	muži	5 120	14 686	77		s V	muži	91	13 447	77
		ženy	26 978	12 688	78			ženy	477	11 347	74
		m + ž	32 098	13 007	78			m + ž	568	11 683	74
	celkem	muži	44 512	12 882	73		celkem	muži	808	11 727	75
		ženy	63 773	11 494	75			ženy	1 168	9 704	73
		m + ž	108 285	12 065	74			m + ž	1 976	10 531	74
starobní nekrácené celkem	sólo	muži	602 274	14 305	72	starobní krácené celkem	sólo	muži	251 982	12 261	69
		ženy	664 903	11 849	71			ženy	285 655	10 008	67
		m + ž	1 267 177	13 017	71			m + ž	537 637	11 063	68
	s V	muži	73 635	15 528	79		s V	muži	18 113	13 964	72
		ženy	430 411	13 451	79			ženy	75 146	12 332	70
		m + ž	504 046	13 754	79			m + ž	93 259	12 649	70
	celkem	muži	675 909	14 438	73		celkem	muži	270 095	12 375	69
		ženy	1 095 314	12 478	74			ženy	360 801	10 492	68
		m + ž	1 771 223	13 227	73			m + ž	630 896	11 298	68
starobní celkem (nekrácené + krácené)	sólo	muži	854 256	13 703	71	starobní poměrný	sólo	muži	1 891	4 608	75
		ženy	950 558	11 296	70			ženy	2 264	4 373	78
		m + ž	1 804 814	12 435	70			m + ž	4 155	4 480	77
	s V	muži	91 748	15 219	78		s V	muži	84	6 773	80
		ženy	505 557	13 285	78			ženy	3 722	9 713	86
		m + ž	597 305	13 582	78			m + ž	3 806	9 648	86
	celkem	muži	946 004	13 850	72		celkem	muži	1 975	4 700	76
		ženy	1 456 115	11 986	73			ženy	5 986	7 693	83
		m + ž	2 402 119	12 720	72			m + ž	7 961	6 951	81
starobní celkem + starobní poměrný	sólo	muži	856 147	13 683	71	vdovský a vdovecký	sólo	muži	5 318	7 137	54
		ženy	952 822	11 279	70			ženy	22 121	8 029	56
		m + ž	1 808 969	12 417	70			m + ž	27 439	7 856	56
	s V	muži	91 832	15 212	78		souběh	muži	93 294	15 175	77
		ženy	509 279	13 259	78			ženy	515 735	13 246	77
		m + ž	601 111	13 557	78			m + ž	609 029	13 541	77
	celkem	muži	947 979	13 831	72		celkem	muži	98 612	14 742	76
		ženy	1 462 101	11 969	73			ženy	537 856	13 031	76
		m + ž	2 410 080	12 701	72			m + ž	636 468	13 296	76

invalidní III: stupeň invalidity	sólo	muži	94 179	11 378	49
		ženy	79 644	10 682	49
		m + ž	173 823	11 059	49
	s V	muži	942	14 713	60
		ženy	4 343	13 530	59
		m + ž	5 285	13 741	59
	celkem	muži	95 121	11 411	49
ženy		83 987	10 829	50	
m + ž		179 108	11 138	49	
invalidní II: stupeň invalidity	sólo	muži	37 320	7 492	51
		ženy	35 958	6 908	50
		m + ž	73 278	7 205	50
	s V	muži	177	10 115	60
		ženy	655	10 058	57
		m + ž	832	10 070	58
	celkem	muži	37 497	7 504	51
ženy		36 613	6 964	50	
m + ž		74 110	7 237	50	
invalidní I: stupeň invalidity	sólo	muži	78 723	6 504	50
		ženy	87 745	5 940	49
		m + ž	166 468	6 207	50
	s V	muži	343	9 082	59
		ženy	1 458	9 574	56
		m + ž	1 801	9 480	57
	celkem	muži	79 066	6 515	50
ženy		89 203	5 999	49	
m + ž		168 269	6 242	50	
invalidní celkem	sólo	muži	210 222	8 863	50
		ženy	203 347	7 968	49
		m + ž	413 569	8 423	50
	s V	muži	1 462	12 835	60
		ženy	6 456	12 284	58
		m + ž	7 918	12 386	58
	celkem	muži	211 684	8 890	50
ženy		209 803	8 101	49	
m + ž		421 487	8 498	50	
sirotčí	sólo	muži	18 608	6 332	16
		ženy	19 359	6 369	16
		m + ž	37 967	6 351	16
invalidní I. + II. stupeň invalidity	sólo	muži	116 043	6 822	50
		ženy	123 703	6 221	49
		m + ž	239 746	6 512	50
	s V	muži	520	9 434	59
		ženy	2 113	9 724	56
		m + ž	2 633	9 667	57
	celkem	muži	116 563	6 833	50
ženy		125 816	6 280	49	
m + ž		242 379	6 546	50	
starobní včetně poměrných + invalidní III. stupeň invalidity	sólo	muži	950 326	13 454	69
		ženy	1 032 466	11 233	68
		m + ž	1 982 792	12 298	68
	s V	muži	92 774	15 207	77
		ženy	513 622	13 261	78
		m + ž	606 396	13 558	77
	celkem	muži	1 043 100	13 610	70
ženy		1 546 088	11 907	71	
m + ž		2 589 188	12 593	70	
starobní včetně poměrných + invalidní + vdovský a vdovecký	sólo	muži	1 071 687	12 705	67
		ženy	1 178 290	10 647	66
		m + ž	2 249 977	11 627	66
	s V	muži	93 294	15 175	77
		ženy	515 735	13 246	77
		m + ž	609 029	13 541	77
	celkem	muži	1 164 981	12 903	68
ženy		1 694 025	11 438	69	
m + ž		2 859 006	12 035	68	
ÚHRNEM	sólo	muži	1 090 295	12 595	66
		ženy	1 197 649	10 578	65
		m + ž	2 287 944	11 539	65
	s V	muži	93 294	15 175	77
		ženy	515 735	13 246	77
		m + ž	609 029	13 541	77
	celkem	muži	1 183 589	12 799	67
ženy		1 713 384	11 381	69	
m + ž		2 896 973	11 960	68	

Poznámky: Podle statistických údajů ČSSZ. Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zák. č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)
nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku
dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění
trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění
sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)
s V = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)
souběh = pozůstalostní důchod vyplácený spolu s jiným důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

6.3.2. Důchodová statistika – starobní důchody - časové řady 2013 – 2018

Druh důchodu		Počet starobních ¹⁾ důchodců																	
		celkem						muži						ženy					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Starobní celkem	sólo	1 723 251	1 739 698	1 764 264	1 784 017	1 796 110	1 804 814	796 838	807 410	820 708	835 495	846 289	854 256	926 413	932 288	943 556	948 522	949 821	950 558
	v souběhu	605 799	605 020	603 043	602 415	599 407	597 305	88 556	89 149	89 783	90 515	91 071	91 748	517 243	515 871	513 260	511 900	508 336	505 557
	celkem	2 329 050	2 344 718	2 367 307	2 386 432	2 395 517	2 402 119	885 394	896 559	910 491	926 010	937 360	946 004	1 443 656	1 448 159	1 456 816	1 460 422	1 458 157	1 456 115
z toho starobní nekrácené	sólo	1 243 892	1 243 589	1 253 819	1 261 872	1 264 494	1 267 177	578 648	580 121	585 468	593 859	598 767	602 274	665 244	663 468	668 351	668 013	665 727	664 903
	v souběhu	541 802	535 203	527 479	521 059	512 181	504 046	75 885	75 377	74 929	74 677	74 082	73 635	465 917	459 826	452 550	446 382	438 099	430 411
	celkem	1 785 694	1 778 792	1 781 298	1 782 931	1 776 675	1 771 223	654 533	655 498	660 397	668 536	672 849	675 909	1 131 161	1 123 294	1 120 901	1 114 395	1 103 826	1 095 314
- z toho starobní nekrácené k věkové hranici	sólo	1 169 260	1 168 414	1 178 514	1 185 542	1 187 892	1 190 990	537 930	539 614	545 265	553 581	558 804	562 882	631 330	628 800	633 249	631 961	629 088	628 108
	v souběhu	506 155	500 126	493 160	487 353	479 303	471 948	70 056	69 706	69 429	69 269	68 828	68 515	436 099	430 420	423 731	418 084	410 475	403 433
	celkem	1 675 415	1 668 540	1 671 674	1 672 895	1 667 195	1 662 938	607 986	609 320	614 694	622 850	627 632	631 397	1 067 429	1 059 220	1 056 980	1 050 045	1 039 563	1 031 541
- z toho starobní nekrácené po invalidním	sólo	74 632	75 175	75 305	76 330	76 602	76 187	40 718	40 507	40 203	40 278	39 963	39 392	33 914	34 668	35 102	36 052	36 639	36 795
	v souběhu	35 647	35 077	34 319	33 706	32 878	32 098	5 829	5 671	5 500	5 408	5 254	5 120	29 818	29 406	28 819	28 298	27 624	26 978
	celkem	110 279	110 252	109 624	110 036	109 480	108 285	46 547	46 178	45 703	45 686	45 217	44 512	63 732	64 074	63 921	64 350	64 263	63 773
z toho starobní krácené	sólo	479 359	496 109	510 445	522 145	531 616	537 637	218 190	227 289	235 240	241 636	247 522	251 982	261 169	268 820	275 205	280 509	284 094	285 655
	v souběhu	63 997	69 817	75 564	81 356	87 226	93 259	12 671	13 772	14 854	15 838	16 989	18 113	51 326	56 045	60 710	65 518	70 237	75 146
	celkem	543 356	565 926	586 009	603 501	618 842	630 896	230 861	241 061	250 094	257 474	264 511	270 095	312 495	324 865	335 915	346 027	354 331	360 801
- z toho starobní krácené trvale	sólo	477 278	494 169	508 654	520 478	530 085	536 229	217 080	226 260	234 312	240 783	246 744	251 265	260 198	267 909	274 342	279 695	283 341	284 964
	v souběhu	63 433	69 255	75 012	80 799	86 659	92 691	12 572	13 679	14 771	15 757	16 901	18 022	50 861	55 576	60 241	65 042	69 758	74 669
	celkem	540 711	563 424	583 666	601 277	616 744	628 920	229 652	239 939	249 083	256 540	263 645	269 287	311 059	323 485	334 583	344 737	353 099	359 633
- z toho starobní krácené dočasně	sólo	2 081	1 940	1 791	1 667	1 531	1 408	1 110	1 029	928	853	778	717	971	911	863	814	753	691
	v souběhu	564	562	552	557	567	568	99	93	83	81	88	91	465	469	469	476	479	477
	celkem	2 645	2 502	2 343	2 224	2 098	1 976	1 209	1 122	1 011	934	866	808	1 436	1 380	1 332	1 290	1 232	1 168
Starobní poměrný	sólo	4 841	4 511	4 259	4 168	4 123	4 155	1 545	1 534	1 540	1 614	1 719	1 891	3 296	2 977	2 719	2 554	2 404	2 264
	v souběhu	6 430	5 915	5 317	4 782	4 293	3 806	64	69	71	77	86	84	6 366	5 846	5 246	4 705	4 207	3 722
	celkem	11 271	10 426	9 576	8 950	8 416	7 961	1 609	1 603	1 611	1 691	1 805	1 975	9 662	8 823	7 965	7 259	6 611	5 986
Starobní celkem + Starobní poměrný	sólo	1 728 092	1 744 209	1 768 523	1 788 185	1 800 233	1 808 969	798 383	808 944	822 248	837 109	848 008	856 147	929 709	935 265	946 275	951 076	952 225	952 822
	v souběhu	612 229	610 935	608 360	607 197	603 700	601 111	88 620	89 218	89 854	90 592	91 157	91 832	523 609	521 717	518 506	516 605	512 543	509 279
	celkem	2 340 321	2 355 144	2 376 883	2 395 382	2 403 933	2 410 080	887 003	898 162	912 102	927 701	939 165	947 979	1 453 318	1 456 982	1 464 781	1 467 681	1 464 768	1 462 101

Zdroj: ČSSZ.

Poznámky: ¹⁾ Počet důchodců, jimž byl starobní důchod – samostatný i v souběhu - vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuti důchodci vyplácené do ciziny.

poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zák. č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)

krácený = předčasný starobní důchod (krácený dočasně nebo trvale)

nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku

dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění

trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění

sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)

v souběhu = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhm výše obou důchodů)

Druh důchodu		Průměrná měsíční výše ¹⁾ vypláceného starobního důchodu																	
		celkem						muži						ženy					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Starobní celkem	sólo	10 985	11 090	11 363	11 475	11 866	12 435	12 165	12 274	12 566	12 678	13 093	13 703	9 970	10 065	10 316	10 416	10 772	11 296
	v souběhu	12 142	12 240	12 515	12 608	13 002	13 582	13 509	13 642	13 971	14 093	14 550	15 219	11 908	11 997	12 260	12 345	12 724	13 285
	celkem	11 286	11 386	11 656	11 761	12 150	12 720	12 299	12 410	12 704	12 816	13 235	13 850	10 664	10 753	11 001	11 092	11 453	11 986
z toho starobní nekrácené	sólo	11 440	11 569	11 868	11 998	12 414	13 017	12 632	12 768	13 091	13 218	13 661	14 305	10 404	10 519	10 797	10 912	11 292	11 849
	v souběhu	12 232	12 341	12 632	12 738	13 151	13 754	13 676	13 830	14 184	14 329	14 821	15 528	11 997	12 097	12 374	12 472	12 869	13 451
	celkem	11 680	11 801	12 094	12 214	12 626	13 227	12 753	12 890	13 215	13 342	13 789	14 438	11 060	11 165	11 434	11 537	11 918	12 478
- z toho starobní nekrácené k věkové hranici	sólo	11 498	11 630	11 933	12 068	12 491	13 103	12 713	12 853	13 181	13 314	13 765	14 421	10 463	10 580	10 859	10 976	11 359	11 921
	v souběhu	12 272	12 382	12 675	12 784	13 199	13 805	13 715	13 873	14 233	14 381	14 878	15 591	12 040	12 141	12 420	12 519	12 917	13 502
	celkem	11 732	11 856	12 152	12 276	12 694	13 302	12 828	12 970	13 300	13 433	13 887	14 548	11 107	11 214	11 485	11 590	11 974	12 539
- z toho starobní nekrácené po invalidním	sólo	10 535	10 616	10 849	10 904	11 218	11 668	11 559	11 640	11 874	11 904	12 214	12 648	9 304	9 420	9 676	9 787	10 133	10 619
	v souběhu	11 663	11 749	12 004	12 085	12 460	13 007	13 203	13 300	13 569	13 659	14 078	14 686	11 362	11 450	11 705	11 784	12 152	12 688
	celkem	10 900	10 976	11 210	11 266	11 591	12 065	11 765	11 844	12 078	12 112	12 431	12 882	10 267	10 352	10 591	10 665	11 001	11 494
z toho starobní krácené	sólo	9 803	9 890	10 121	10 213	10 561	11 063	10 926	11 011	11 259	11 347	11 718	12 261	8 864	8 943	9 149	9 237	9 554	10 008
	v souběhu	11 381	11 462	11 702	11 773	12 124	12 649	12 510	12 611	12 892	12 980	13 366	13 964	11 103	11 180	11 410	11 481	11 823	12 332
	celkem	9 989	10 084	10 325	10 423	10 782	11 298	11 013	11 102	11 356	11 447	11 824	12 375	9 231	9 329	9 558	9 662	10 004	10 492
- z toho starobní krácené trvale	sólo	9 806	9 893	10 124	10 216	10 564	11 066	10 929	11 014	11 261	11 349	11 720	12 263	8 868	8 947	9 153	9 241	9 558	10 011
	v souběhu	11 388	11 469	11 708	11 779	12 130	12 655	12 515	12 615	12 895	12 982	13 368	13 967	11 110	11 187	11 417	11 487	11 830	12 338
	celkem	9 992	10 087	10 328	10 426	10 784	11 300	11 016	11 105	11 358	11 449	11 826	12 377	9 235	9 332	9 561	9 665	10 007	10 494
- z toho starobní krácené dočasně	sólo	9 082	9 136	9 326	9 364	9 632	10 066	10 277	10 358	10 637	10 728	11 009	11 509	7 717	7 755	7 917	7 935	8 210	8 569
	v souběhu	10 584	10 645	10 817	10 912	11 200	11 683	11 866	12 088	12 442	12 626	12 974	13 447	10 311	10 359	10 530	10 620	10 874	11 347
	celkem	9 402	9 475	9 677	9 752	10 056	10 531	10 407	10 501	10 785	10 893	11 209	11 727	8 557	8 640	8 837	8 926	9 246	9 704
Starobní poměrný	sólo	4 405	4 331	4 336	4 274	4 329	4 480	4 301	4 284	4 328	4 294	4 396	4 608	4 453	4 354	4 341	4 262	4 281	4 373
	v souběhu	9 200	9 154	9 235	9 200	9 366	9 648	6 306	6 281	6 291	6 356	6 517	6 773	9 229	9 188	9 274	9 247	9 424	9 713
	celkem	7 140	7 067	7 056	6 906	6 898	6 951	4 381	4 370	4 414	4 388	4 497	4 700	7 600	7 557	7 590	7 493	7 554	7 693
Starobní celkem + Starobní poměrný	sólo	10 967	11 072	11 346	11 458	11 849	12 417	12 149	12 258	12 550	12 662	13 076	13 683	9 951	10 046	10 299	10 400	10 756	11 279
	v souběhu	12 111	12 210	12 486	12 581	12 976	13 557	13 504	13 636	13 964	14 086	14 542	15 212	11 875	11 966	12 230	12 317	12 697	13 259
	celkem	11 266	11 367	11 638	11 743	12 132	12 701	12 285	12 395	12 690	12 801	13 218	13 831	10 644	10 734	10 983	11 075	11 435	11 969

Zdroj: ČSSZ.

Poznámky: ¹⁾ Průměrná měsíční výše důchodů vyplácených v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zák. č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)

krácený = předčasný starobní důchod (krácený dočasně nebo trvale)

nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku

dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění

trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění

sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)

v souběhu = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhm výše obou důchodů)

Druh důchodu		Průměrný věk ¹⁾ starobních důchodců																	
		celkem						muži						ženy					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Starobní celkem	sólo	69	69	69	70	70	70	70	70	71	71	71	71	68	68	68	69	69	70
	v souběhu	77	77	77	77	78	78	77	77	77	77	78	78	77	77	77	77	78	78
	celkem	71	71	71	72	72	72	71	71	72	72	72	72	71	71	71	72	72	73
z toho starobní nekrácené	sólo	70	71	71	71	71	71	72	72	72	72	72	72	69	70	70	70	70	71
	v souběhu	78	78	78	78	79	79	79	79	79	79	79	79	78	78	78	78	79	79
	celkem	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	74	74
- z toho starobní nekrácené k věkové hranici	sólo	70	71	71	71	71	71	72	72	72	72	72	72	69	70	70	70	70	71
	v souběhu	78	78	78	78	79	79	79	79	79	79	79	79	78	78	78	78	79	79
	celkem	72	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	74	74
- z toho starobní nekrácené po invalidním	sólo	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72
	v souběhu	77	77	78	78	78	78	77	77	77	77	77	77	77	77	78	78	78	78
	celkem	74	74	74	74	74	74	73	73	73	73	73	73	74	74	75	75	75	75
z toho starobní krácené	sólo	65	65	66	67	67	68	66	67	67	68	68	69	64	64	65	66	66	67
	v souběhu	67	68	68	69	70	70	69	70	70	71	72	72	66	67	68	68	69	70
	celkem	65	65	66	67	67	68	66	67	67	68	68	69	64	65	66	66	67	68
- z toho starobní krácené trvale	sólo	65	65	66	67	67	68	66	67	67	68	68	69	64	64	65	66	66	67
	v souběhu	67	68	68	69	70	70	69	70	70	71	72	72	66	67	68	68	69	70
	celkem	65	65	66	67	67	68	66	67	67	68	68	69	64	65	66	66	67	68
- z toho starobní krácené dočasně	sólo	69	70	71	72	73	74	71	72	73	74	74	75	68	68	69	70	71	72
	v souběhu	70	70	71	72	73	74	72	73	74	75	76	77	69	70	71	72	73	74
	celkem	69	70	71	72	73	74	71	72	73	74	74	75	68	69	70	71	72	73
Starobní poměrný	sólo	77	77	78	78	77	77	76	76	77	76	76	75	78	78	78	78	78	78
	v souběhu	85	85	85	86	86	86	79	79	79	80	79	80	85	85	85	86	86	86
	celkem	81	82	82	82	82	81	76	76	77	77	77	76	82	83	82	83	83	83
Starobní celkem + Starobní poměrný	sólo	69	69	69	70	70	70	70	70	71	71	71	71	68	68	68	69	69	70
	v souběhu	77	77	77	77	78	78	77	77	77	77	78	78	77	77	77	77	78	78
	celkem	71	71	71	72	72	72	71	71	72	72	72	72	71	71	71	72	72	73

Zdroj: ČSSZ.

Poznámky: ¹⁾ Věk dosažený u důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zák. č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)

krácený = předčasný starobní důchod (krácený dočasně nebo trvale)

nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku

dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění

trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění

sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)

v souběhu = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhm výše obou důchodů)

6.4. Příloha 4 – Popis ekonomického rámce

Použitý ekonomický scénář pracuje se vstupními předpoklady, kterými jsou:

- projekce růstu indexu spotřebitelských cen,
- projekce růstu průměrné nominální mzdy,
- bezriziková úroková míra.

Mzdová inflace je používána pro indexaci veškerých pevně definovaných hodnot v modelu (např. základní výměra důchodu, minimální procentní výměra důchodu, apod.). Obdobnou funkci by mohla plnit i CPI inflace, avšak pokud její použití nevyžaduje přímo legislativa, je pro indexaci nominálních hodnot z důvodu zachování relativní výše využívání mzdová inflace. CPI inflace vstupuje do výpočtu koeficientu pro valorizaci vyplácených důchodů. Bezriziková úroková sazba se používá k diskontování implicitního dluhu a měly by také sloužit jako základ pro odvození výnosnosti fondového pilíře.

6.4.1. Základní konstrukce ekonomického scénáře

Ekonomický scénář pro dlouhodobé projekce je svou konstrukcí téměř totožný s přístupem, který pro účely modelování dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí používá Evropská komise, resp. Pracovní skupina pro otázky stárnutí (Ageing Working Group - AWG)⁴⁷. AWG používá jednotnou metodiku pro všechny členské státy EU a tato metodika je pro projekce používána i ministerstvem financí.

Základním předpokladem ekonomického scénáře je konvergence produktivity práce v České republice k průměru EU-15, tedy původních členských zemí EU. Na rozdíl od projekcí AWG a ministerstva financí je předpokládána rovněž konvergence strukturální, která je vyjádřena konvergencí objemu mezd a platů na HDP k průměrné úrovni EU-15.

6.4.2. Časová struktura ekonomického scénáře

Ekonomický scénář je složen ze tří časových úseků – krátkodobého, střednědobého a dlouhodobého.

Krátkodobý scénář zahrnuje roky 2018 – 2022 a hodnoty vstupních předpokladů jsou pro toto období převzaty z Makroekonomické predikce České republiky vydané Ministerstvem financí v lednu 2019.^{48,49} Údaje pro rok 2018 jsou již částečně známé, např. míra cenové inflace, a částečně odhadované, např. růst nominálních mezd.

Dlouhodobý scénář reprezentuje postupné tendování modelu k stálému stavu, tedy k rovnovážným hodnotám sledovaných ekonomických veličin. Rovnovážné hodnoty jsou dány vstupními předpoklady a jsou stejné, jako používá AWG.

Střednědobý horizont představuje přechodné období, které v modelové simulaci trvá do dosažení 10 let od začátku simulace, tedy do roku 2027. V průběhu středního období dochází k postupnému přechodu ekonomických veličin z počátečních hodnot na úroveň odpovídající dlouhodobému trendu.

⁴⁷ The 2018 Ageing Report ISSN 2443-8014 (online) Underlying Assumptions & Projection Methodologies INSTITUTIONAL PAPER 065 | NOVEMBER 2017 (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip065_en.pdf).

⁴⁸<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2019/makroekonomicka-predikce-leden-2019-34169>

⁴⁹ Z časových důvodů nebyla použita Makroekonomická predikce z dubna 2019, na níž je postaven Konvergenční program České republiky pro rok 2019. Dubnová predikce očekává, oproti lednové, zpomalení tempa růstu HDP a tempa růstu mezd. Tyto rozdíly by měly určité dopady na výstupy modelu MPSV v krátkém období. Zpomalení dynamiky by vedlo mj. k pomalejšímu růstu příjmů z pojistného na důchodové pojištění a tím ke zhoršení salda příjmy z pojistného a výdajů na dávky důchodového pojištění v prvních letech projekce. Současně by zpomalení tempa růstu mezd vedlo k pomalejšímu nárůstu míry ohrožení chudobou v horizontu prvních 3 – 5 let projekce.

Postupného přechodu je dosaženo interpolací hodnot mezi posledním rokem krátkodobého výhledu a prvním rokem dlouhodobého scénáře.

Zvláštní přístup ke střednědobému scénáři je použit proto, aby bylo dosaženo realističtějšího vývoje, kde nedochází ke skokové změně hodnot ekonomických veličin z roku na rok, ale došlo k hladkému „přistání“ krátkodobé prognózy na dlouhodobou projekci. Použitý přístup také zajišťuje, že ve výsledcích modelu jsou minimalizovány prudké meziroční výkyvy sledovaných indikátorů.

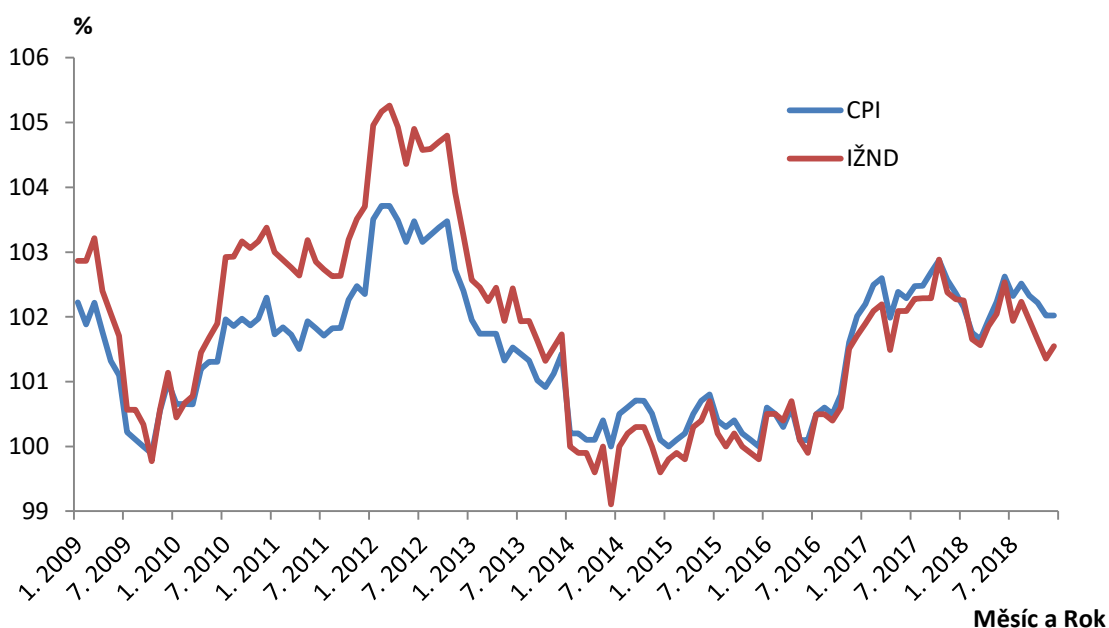
6.4.3. Růst cen

V krátkém období jsou odhady cenového vývoje převzaty z Makroekonomické predikce Ministerstva financí z ledna 2019. Dlouhodobá projekce předpokládá růst spotřebitelských cen na úrovni inflačního cíle ČNB, tedy 2 %. Vzhledem k tomu, že hodnoty konce krátkodobé prognózy a dlouhodobé projekce jsou si velmi blízké, není v tomto případě střednědobý, přechodný horizont speciálně ošetřen.

Pro účely důchodového pojištění je kromě růstu spotřebitelských cen (CPI) sledován také index růstu životních nákladů domácností důchodů (IŽND). Pravidelné roční zvyšování důchodů – valorizace – je vázáno na růst toho cenového indexu, který rostl v předchozím období rychleji.

Pro potřeby přípravy ekonomického scénáře byla provedena analýza historické časové řady meziroční inflace na měsíčních údajích za posledních 10 let. Vzorek tedy čítal 120 pozorování. Z analýzy minulého vývoje vyplývá, že růst obou indexů se vyvíjí ve střední hodnotě podobně, v čase dochází k výkyvům a oba indexy vykazují totožný růst pouze v 6 z celkových 120 pozorování (5 % případů).

Graf 161 – Vývoj cenové hladiny měřený indexem spotřebitelských cen (CPI) a indexem životních nákladů domácností důchodců (IŽND) (stejný měsíc přechozího roku = 100)

Střední hodnota rozdílu indexů je 0,3 p. b. s tím, že historicky rostl rychleji IŽND. Směrodatná odchylka rozdílu činí 0,6 p. b. Část historického rozdílu lze vysvětlit rozdílným složením spotřebního koše, kde u IŽND jsou významněji zastoupeny statky, které v minulosti podléhaly cenové regulaci. Po skončení regulace již není důvod, aby se vývoj indexů ve střední hodnotě fundamentálně odlišoval. Lze však očekávat pokračování v existujícím trendu z hlediska vzájemné oscilace obou indexů, avšak s nižší výchylnou.

Je tedy jisté, že pro účely pravidelného zvyšování důchodů se bude dlouhodobě uplatňovat vyšší růst cen, než inflace měřená indexem CPI, kterou model běžně používá. Pro účely projekce je tedy pro

valorizaci důchodů cenový index zvýšen o 0,2 p. b. Tato úprava odpovídá odhadu poklesu směrodatné odchylky difference indexů na 0,4 p. b. a vzájemnému vývoji obou indexů formou náhodného kolísání, kdy v 50 % případů bude pro potřeby valorizace vyšší inflace měřená IŽND.

6.4.4. Růst nominálních mezd

Růst nominálních mezd, měřený růstem průměrné mzdy, je v modelu určen růstem produktivity práce a inflací měřenou CPI.

Růst v krátkém období je růst nominálních mezd převzat z Makroekonomické predikce Ministerstva financí. Očekáváno je zpomalení tempa růstu průměrné nominální mzdy z 8,4 % v roce 2018 na 5,4 % v roce 2022. V tomto období růst mezd výrazně překonává očekávaný růst HDP, což vede k dynamickému růstu podílu objemu mezd a platů na HDP.

Ve středním období dochází k postupnému poklesu tempa růstu průměrné nominální mzdy na hodnoty dlouhodobého scénáře, který v roce 2028 předpokládá růst nominálních mezd přibližně 4 %. Ve středním období dochází k dalšímu, byť mírnějšímu, růstu podílu mezd a platů na HDP, což vyjadřuje postupnou strukturální konvergenci k vyspělým ekonomikám.

V dlouhodobém výhledu pak odhad růstu průměrné nominální mzdy klesá k hodnotě rovnovážné stavu růstu o 3,5 % ročně. Tento pokles vyjadřuje postupné vyčerpávání potenciálu konvergence k produktivitě práce benchmarku, tj. EU-15. Rovněž podíl mezd a platů na HDP roste pouze pomalu, stejným tempem konvergence, jako produktivita práce.

6.4.5. Bezriziková výnosová míra

Bezriziková výnosová míra je odvozena z výnosové křivky státních dluhopisů České republiky. Pro dlouhý horizont je použita Ultimate Forward Rate používaná pro kalkulace v rámci regulace Solvency II, ve výši 3,65 %.

6.4.6. Zmocnění k valorizaci důchodů

Zákon o důchodovém pojištění dává vládě pravomoc valorizovat důchody až o 2,7 %, pokud by zvýšení důchodů vypočtené podle růstu cen a poloviny růstu reálné mzdy bylo nižší, než tato hranice. Hladká projekce budoucího vývoje, která očekává každoročně 2% inflaci, neumožňuje dobře zachytit riziko realizace vyšší, než minimální valorizace důchodů.

Historická zkušenost s uplatňováním zmocnění vlády je velmi omezená. Zmocnění vlády bylo do legislativy zakotveno v roce 2016 a možnost uplatnění prozatím nastala pouze v prvním roce po zavedení, kdy bylo zmocnění využito. Z důvodu nedostatku dat pro správné zahrnutí zmocnění do projekce je od aplikace zmocnění v projekci abstrahováno.

Podle analýzy provedené pomocí Generátoru ekonomických scénářů MPSV⁵⁰ je 37% pravděpodobnost (293 928 z 800 000 pozorování), že valorizace vypočtená podle statistických ukazatelů bude nižší, než 2,7 %. Průměrná odchylka v případech, kdy není dosaženo 2,7 %, je 0,8 p. b. Z uvedeného vyplývá, že při plném využívání zmocnění by průměrná valorizace byla vyšší o 0,3 p. b. ($0,37 * 0,8$). Předpoklad plného využívání zmocnění je příliš silný a vnášel by do simulace arbitrární faktor.

⁵⁰ Nástroj generuje meziroční změny v hodnotě zvolených aktiv a ekonomických ukazatelích – inflaci a růstu průměrné mzdy. Roční změny jsou odvozeny z historických dat na základě střední hodnoty minulého vývoje, směrodatné odchylce a vzájemné míře korelace. Scénáře jsou generovány stochasticky a pro analýzu je použito 10 000 scénářů, aby byla zajištěna robustnost odhadu z pohledu zákona velkých čísel.

Výsledek projekce lze tedy z pohledu využívání zmocnění k dodatečné valorizaci považovat za neutrální (jako by zmocnění neexistovalo) a skutečný vývoj se bude od projekce odchylovat tím více, čím častěji bude zmocnění využíváno. Dodatečná valorizace by měla za následek vyšší dávky důchodového pojištění a také vyšší výdaje na důchody. Maximální rozsah dopadu je ohraničen výše uvedeným zvýšením valorizace důchody o 0,3 p. b., což by mělo za následek zvýšení ročních výdajů na důchody o cca 0,3 % HDP.

6.5. Příloha 5 – Důchodový věk v alternativním scénáři

Z demografické prognózy ČSÚ z října 2018 je odvozeno nastavení věkové hranice pro odchod do důchodu, při jejíž aplikaci by důchodci trávili v důchodu v průměru právě ¼ života:

Tabulka 22 – Důchodový věk pro garanci ¼ života v důchodu

Věk, při jehož dosažení je očekávaná střední délka života dané generace rovna jedné čtvrtině součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života															
Generace	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Věk (roky)	64,63	64,74	64,84	64,95	65,05	65,15	65,25	65,35	65,45	65,55	65,64	65,73	65,82	65,91	66,00
Generace	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Věk (roky)	66,09	66,18	66,26	66,34	66,43	66,51	66,59	66,67	66,74	66,82	66,89	66,97	67,04	67,11	67,18

Zdroj: Zpráva o očekávaném vývoji úmrtnosti, plodnosti a migrace v České republice. ČSÚ 2018.

6.6. Příloha 6 – Popis použitých indikátorů

V této příloze jsou popsány některé použité indikátory. Jde konkrétně o indikátory, jejichž konstrukce není intuitivní a pro jejich pochopení a interpretaci je třeba znát postup jejich výpočtu.

6.6.1. Sustainability indicator S2

Ukazatel udržitelnosti (Sustainability indicator) S2 vyjadřuje dlouhodobou potřebu fiskální konsolidace tak, aby veřejné finance byly dlouhodobě schopné pokrýt nárůst výdajů spojených se stárnutím populace. Indikátor S2 je používán Evropskou komisí k hodnocení dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí v rámci Evropského semestru a v dalších publikacích. Teoretická východiska a odvození indikátorů je možné nalézt např. ve Zprávě o udržitelnosti⁵¹.

Ukazatel je součtem počátečního strukturálního salda veřejných financí a diskontovaných změn výdajů státního rozpočtu v následujících letech s nekonečným horizontem. Díky diskontování je váha výdajů ve vzdálenějších letech nižší, než výdaje na počátku projekce.

Indikátor S2 vyjadřuje potřebu okamžité změny strukturálního salda nyní, přičemž tato změna musí být trvalá i ve všech následujících letech projekce. Ukazatel je udáván v procentech současné hodnoty HDP.

Rovnice 7 – Sustainability indicator S2

$$S2 = \frac{D_{t_0}}{\underbrace{\sum_{i=t_0+1}^{\infty} \left(\frac{1}{\alpha_{t_0,i}} \right)}_A} - \underbrace{SPB_{t_0}}_A - \frac{\sum_{i=t_0+1}^{\infty} \left(\frac{PI_i + CC_i}{\alpha_{t_0,i}} \right)}{\sum_{i=t_0+1}^{\infty} \left(\frac{1}{\alpha_{t_0,i}} \right)} + \frac{\sum_{i=t_0+1}^{\infty} \left(\frac{\Delta A_i}{\alpha_{t_0,i}} \right)}{\underbrace{\sum_{i=t_0+1}^{\infty} \left(\frac{1}{\alpha_{t_0,i}} \right)}_B}$$

, kde S2 – sustainability indicator S2

D_{t_0} – Počáteční poměr dluhu k HDP

⁵¹ Fiscal Sustainability Report 2018, Volume 1, s. 38 a s. 157, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip094_en_vol_1.pdf

SPB_{t0} – Počáteční primární saldo bez vlivu výdajových položek spojených se stárnutím

PI – Příjmy ze státního majetku

CC – Cyklická složka deficitu

ΔA_i – změna výdajů spojených se stárnutím mezi roky t₀ a i

α_{s,v} – diskontní faktor jako $(1+r_{s+1}) / (1+g_{t+1}) \cdot (1+r_{s+2}) / (1+g_{t+2}) \cdot \dots \cdot (1+r_v) / (1+g_v)$, kde g je hospodářský růst a r je úroková míra

Část vzorce „A“ vyjadřuje počáteční fiskální pozici a část „B“ vliv budoucího vývoje výdajů spojených se stárnutím. Pro potřeby této zprávy jsou všechny hodnoty vstupující do vzorce převzaty z oficiálních publikací Evropské komise, pouze výdaje spojené s budoucím vývojem výdajů na důchody (část ΔA_i odpovídající dynamice výdajů na důchody) jsou upraveny tak, aby reflektovaly výsledky simulace MPSV.

6.6.2. Celkový implicitní dluh

Ukazatel celkového implicitního dluhu představuje rozdíl současné hodnoty budoucích výplat důchodů vůči současné hodnotě budoucích plateb pojistného na důchodové pojištění, a to v poměru k současné hodnotě HDP. Hodnota tohoto ukazatele představuje rozsah budoucích nákladů spojených s výplatou budoucích závazků v situaci uzavření systému pro nové pojištěnce.

Rovnice 8 – Celkový implicitní dluh

$$CID = \frac{\sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{D_t}{\alpha_{t_0,t}} - \sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{P_t}{\alpha_{t_0,t}}}{HDP_{t_0}}$$

, kde CID – relativní implicitní dluh

D – suma vyplacených důchodů

P – suma zaplaceného pojistného

α_{s,v} – diskontní faktor jako $(1+r_{s+1}) \cdot (1+r_{s+2}) \cdot \dots \cdot (1+r_v)$, kde r je úroková míra

HDP – hrubý domácí produkt

6.6.3. Relativní implicitní dluh

Ukazatel relativního implicitního dluhu představuje podíl současné hodnoty budoucích výplat důchodů vůči současné hodnotě budoucích plateb pojistného na důchodové pojištění. Hodnota tohoto ukazatele představuje rozsah potřeby změny výše odvodů směřujících do systému tak, aby se systém (tj. příjmy a výdaje) dostal do finanční rovnováhy. Například hodnota tohoto ukazatele na úrovni 120 % ukazuje potřebu zvýšení odvodů o 20 %. Převrácená hodnota tohoto ukazatele potom představuje rozsah, v jakém jsou budoucí výdaje pokryty samotnými platbami pojistného.

Rovnice 9 – Relativní implicitní dluh

$$RID = \frac{\sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{D_t}{\alpha_{t_0,t}}}{\sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{P_t}{\alpha_{t_0,t}}}$$

, kde RID – relativní implicitní dluh

D – suma vyplacených důchodů

P – suma zaplaceného pojistného

$\alpha_{s,v}$ – diskontní faktor jako $(1+r_{s+1}) \cdot (1+r_{s+2}) \cdot \dots \cdot (1+r_v)$, kde r je úroková míra

6.6.4. Míra ohrožení chudobou důchodců

Indikátor míry ohrožení chudobou důchodců vyjadřuje procento důchodců žijících v domácnostech, jejichž ekvivalizovaný příjem na osobu v domácnosti je nižší, než tzv. hranice relativní chudoby, která odpovídá 60 % příjmů mediánové domácnosti.

Ekvivalizovaný příjem člena domácnosti je vypočten jako celkový příjem domácnosti ze všech zdrojů dělený váženým počtem členů domácnosti. Pro účely vážení velikosti domácnosti se používá tzv. ekvivalizační škála, která první osobě v domácnosti přiřazuje váhu 100 %, dalším osobám poté váhu nižší. S ohledem na níže popsané omezení modelu je pro účely indikátoru použita odmocninná ekvivalizační škála, kde příjem domácnosti je dělen druhou odmocninou počtu členů domácnosti. Tento přístup dává nejlepší shodu při testu nad minulým skutečnými a modelovými výsledky indikátoru.

Model používaný MPSV projektuje pouze dva typy příjmů domácností – příjem z výdělečné činnosti a důchod. Model MPSV rovněž nesimuluje kompletní domácnosti, ale pouze domácnosti složené z partnerů a jejich dětí.

Pro výpočet indikátoru je proto použit zjednodušený přístup, kdy příjem mediánové domácnosti je kalibrován tak, aby hodnota indikátoru odpovídala skutečné statisticky pozorované skutečnosti. Úprava příjmu mediánové domácnosti je po celé projekční období ponechána konstantní.

Ukazatel v modelové projekci nemá kvůli konstrukčním omezením přímou vypovídací hodnotu, nepredikuje tedy přesně budoucí vývoj. Indikátor dobře zachycuje trend a zejména umožňuje komparaci jednotlivých scénářů z hlediska vlivu nastavení parametrů na hodnotu indikátoru (tj. zda má scénář potenciál zhoršit nebo zlepšit hodnotu indikátoru).

6.6.5. S80/S20 ve věkové skupině 65+

Indikátor S80/S20 je ukazatelem nerovnosti v příjmech a je vypočten jako podíl průměrného ekvivalizovaného příjmu 20 procent osob nejvyššími příjmy k průměrné ekvivalizovanému příjmu osob ve 20 procentech domácností s nejnižšími příjmy.

Ekvivalizace příjmu je provedena stejně, jako u výpočtu indikátoru míry ohrožení chudobou. Do výpočtu jsou zahrnuty pouze osoby ve věku 65 a více let.

6.6.6. Individuální náhradový poměr

Individuální náhradový poměr vyjadřuje pokles příjmů jednotlivých osob při přechodu z aktivity do neaktivity, resp. při odchodu do důchodu.

$$INP = \frac{ID_t}{\frac{\sum_{i=t-12}^{t-1} P_i}{12}}$$

, kde INP – individuální náhradový poměr

ID_t – individuální důchod v okamžiku přiznání

P_i – měsíční příjem v čase i .

Jmenovatel zlomku vyjadřuje průměrný příjem za 12 měsíců před přiznáním důchodu, a to variantně, pro hrubý a čistý příjem. Důchody obecně daně nejsou, proto pro výši důchodu v čitateli zlomku není třeba mezi indikátory pro čistý a hrubý individuální náhradový poměr rozlišovat.

6.7. Příloha 7 - Příklad výpočtu starobního důchodu

6.7.1. Zadání

Muž narozený 1. 6. 1955, po skončení povinné devítileté školní docházky, studoval na střední a vysoké škole od 1. 9. 1970 do 31. 8. 1979. Po ukončení studia byl zaměstnán od 1. 9. 1979 do 31. 12. 2005. Pak byl evidován na Úřadu práce ČR a byl opět zaměstnán od 1. 11. 2006 do 31. 12. 2018. Byl nemocen v roce 1993 celkem 10 dnů, v roce 1994 celkem 20 dnů, v roce 1996 celkem 15 dnů, v roce 2013 celkem 10 dnů a v roce 2015 celkem 20 dnů.

6.7.2. Výpočet

6.7.2.1. Určení důchodového věku

Důchodového věku bylo dosaženo 1. 10. 2018.

U pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 se důchodový věk stanoví podle přílohy k zákonu o důchodovém pojištění. Podle této přílohy činí u mužů narozených v roce 1955 důchodový věk 63 let a 4 měsíce. Podle § 29 odst. 1 zákona je k získání nároku na starobní důchod při dosažení důchodového věku v roce 2018 potřebná doba pojištění nejméně 34 let.

6.7.2.2. Určení doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod

Získaná doba pojištění činí 46 celých roků.

- Do doby pojištění se **v plné výši** započte doba **od počátku studia na střední škole do 18 let věku** (1. 9. 1970 – 31. 5. 1973), tj. 1 004 dnů a **doba zaměstnání** do dosažení důchodového věku (1. 9. 1979 – 31. 12. 2005 a 1. 11. 2006 – 31. 12. 2018), tj. 13 971 dnů.
- **Doba studia po 18 roce věku** (1. 6. 1973 – 31. 8. 1979) se započte **po dobu prvních šesti let ve výši 80 %** ($2\,190 \times 0,8$), tj. 1 752 dnů.
- **Doba evidence na Úřadu práce ČR jako uchazeč o zaměstnání** (1. 1. 2006 – 31. 10. 2006) se započítává také **z 80 %**, vždy pokud má evidovaná osoba nárok na podporu v nezaměstnanosti. Doba evidence na Úřadu práce ČR bez nároku na podporu v nezaměstnanosti je také započtena ve výši 80 %, v rozsahu nejvýše 3 let, které se zjišťují zpětně ode dne nároku na důchod, s tím, že do 55 let věku uchazeče, v rozsahu nejvýše 1 roku. V našem případě se započte celá doba evidence na Úřadu práce ČR ve výši 80 % ($304 \times 0,8$), tj. 244 dní.
- Získaná doba pojištění tak celkem činí 16 971 dnů, tj. 46 celých roků a 181 dnů ($16\,971 : 365$).
- **Doba od dovršení důchodového věku bez pobírání důchodu, kdy pokračuje zaměstnání** (1. 10. 2018 – 31. 12. 2018), tj. 92 dnů se nehodnotí pro stanovení výše důchodu ke dni vzniku nároku na důchod, ale pro zvýšení procentní výměry důchodu za **tzv. „přesluhování“**.

6.7.2.3. Určení rozhodného období a ročních vyměřovacích základů pro jednotlivé kalendářní roky

Rozhodné období pro stanovení osobního vyměřovacího základu bude v tomto případě jednatřicetileté, a budou jej tvořit roky 1986 až 2018 (rok 2018 je poslední rok před rokem přiznání důchodu).

Pro určení ročních vyměřovacích základů je třeba pro jednotlivé kalendářní roky „t“ rozhodného období:

- Zjistit výši **vyměřovacích základů** pojištěnce (dále jen „VZ_t“) a počet dnů **vyločených dob** (dále jen „VD“), přičemž v tomto případě jde o dny nemoci a dny registrované na Úřadu práce uvedené v zadání.
- Zjistit z nařízení vlády nebo vyhlášek MPSV výši **všeobecných vyměřovacích základů** (dále jen „VVZ_t“) – netýká se kalendářního roku předcházejícího roku přiznání důchodu.
- Zjistit výši příslušného **přepočítacího koeficientu** (dále jen „PK_t“), přičemž pro výpočet důchodu přiznaného v roce 2019 je PK₂₀₁₇ = 1,0843 stanoven nařízením vlády č. 213/2018 Sb.
- Stanovit **koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu** (dále jen „KNVVZ_t“) přičemž platí:

$$KNVVZ_t = \frac{VVZ_{2017} \cdot PK_{2017}}{VVZ_t}.$$

- Stanovit **roční vyměřovací základy** (dále jen „RVZ_t“), přičemž platí, že:

$$RVZ_t = VZ_t \cdot KNVVZ_t.$$

- Postup výpočtu RVZ vyplývá z následující tabulky, v níž se uvažované příjmy pojištěnce (vyměřovací základy) v jednotlivých letech rozhodného období postupně zvyšovaly z cca 75 % průměrné mzdy v roce 1986 na cca 123 % průměrné mzdy v roce 2018.

Tabulka 23 – Stanovení ročních vyměřovacích základů

Rok	VZ _t	VD (dnů)	VVZ _t (Kč)	KNVVZ _t	RVZ (Kč)
1986	26 000		2964	11,0318	286827
1987	27 000		3026	10,8057	291754
1988	28 000		3095	10,5648	295815
1989	30 000		3170	10,3149	309447
1990	31 000		3286	9,9507	308472
1991	37 000		3792	8,6229	319048
1992	46 000		4644	7,0409	323882
1993	59 000	10	5817	5,6211	331645
1994	71 000	20	6896	4,7416	336654
1995	86 000		8172	4,0012	344104
1996	104 000	15	9676	3,3793	351448
1997	117 000		10696	3,0570	357669
1998	130 000		11693	2,7964	363532
1999	143 000		12655	2,5838	369484
2000	155 000		13490	2,4239	375705
2001	171 000		14640	2,2335	381929
2002	186 000		15711	2,0812	387104
2003	202 000		16769	1,9499	393880
2004	218 000		17882	1,8286	398635
2005	233 000		18809	1,7384	405048
2006	40 000	304	20050	1,6308	65232
2007	275 000		21527	1,5189	417698
2008	301 000		23280	1,4046	422785
2009	316 000		24091	1,3573	428907
2010	326 000		24526	1,3332	434624
2011	338 000		25093	1,3031	440448
2012	354 000		25903	1,2623	446855
2013	359 000	10	25903	1,2623	453166
2014	370 000		26357	1,2406	459022
2015	386 000	20	27156	1,2041	464783
2016	406 000		28250	1,1575	469945
2017	439 000		30156	1,0843	476008
2018	482 000		32699	1	482000

Zdroj: MPSV

Poznámka: Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se stanoví s přesností na čtyři platná desetinná místa (číslíce na čtvrtém platném desetinném místě se přitom zaokrouhluje podle obecných pravidel). Roční vyměřovací základ se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

6.7.2.4. Stanovení osobního vyměřovacího základu, výpočtového základu a procentní výměry starobního důchodu

Osobní vyměřovací základ (dále jen „OVZ“) je měsíční průměr úhrnu RVZ za roky rozhodného období (1986 – 2018), při jehož výpočtu se zohlední počet kalendářních dnů rozhodného období a počet kalendářních dnů připadajících na vyloučené doby podle vzorce:

$$OVZ = \frac{\text{úhrnRVZ}_{1986-2018}}{\text{počet dnů}_{1986-2018} - VD} \cdot 30,4167 = \frac{12\,393\,555}{12\,053 - 379} \cdot 30,4167 = 32\,292 \text{ Kč}$$

Vzhledem k tomu, že v rozhodném období, z něhož se zjišťují příjmy, jsou dny pobírání nemocenského a dny, kdy byl muž veden v evidenci úřadu práce (tzv. vyloučené doby), musí se při stanovení osobního vyměřovacího základu celkový počet dnů rozhodného období snížit o počet

těchto dnů (v zadaném příkladu 379 dnů). Osobní vyměřovací základ se zaokrouhuje na celé koruny nahoru.

Výpočtový základ se získá redukcí OVZ. Redukce: Podle § 15 zákona se část OVZ do 1. redukční hranice počítá 100 %, část OVZ nad 1. redukční hranicí do 2. redukční hranice se počítá 26 %, k části OVZ nad 2. redukční hranicí se nepřihlíží. Redukční hranice jsou pro důchody přiznané v období od 1. 1. 2019 do 31. 12. 2019 stanoveny nařízením vlády č. 213/2018 Sb. ve výši 14 388 Kč a 130 796 Kč.

$$VZ = 14\,388 + (32\,292 - 14\,388) \cdot 0,26 = 19\,044 \text{ Kč.}$$

Výše **procentní výměry** (dále jen "PV") činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod 1,5 % VZ, přičemž minimální výše procentní výměry činí 770 Kč měsíčně. V uvedeném příkladu procentní výměra důchodu za dobu pojištění do vzniku nároku na důchod činí:

$$PV = \text{doba pojištění} \cdot 1,5 \% \cdot VZ = 46 \cdot 0,015 \cdot 19\,044 = 13\,141 \text{ Kč.}$$

Zvýšení procentní výměry za dobu výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na starobní důchod náleží za každých celých 90 kalendářních dnů (nezahrnuje se doba nemoci) a činí 1,5 % VZ. V uváděném příkladu od 1. 10. 2018 do 31. 12. 2018, tj. za 92 kalendářních dnů, náleží zvýšení procentní výměry důchodu o 1 x 1,5 % VZ, což činí:

$$1 \cdot 0,015 \cdot 13\,141 = 286 \text{ Kč.}$$

Celková výše procentní výměry důchodu včetně zvýšení za přesluhování:

$$PV \text{ (po zvýšení)} = 13\,141 + 286 = 13\,427 \text{ Kč.}$$

Poznámka: Výše starobního důchodu se zaokrouhuje na celé koruny nahoru; přitom se zvláště zaokrouhlí výše starobního důchodu vypočtená ke dni vzniku nároku na důchod a zvláště případná částka zvýšení starobního důchodu za dobu zaměstnávání vykonávaného po vzniku nároku na důchod.

6.7.2.5. Stanovení základní výměry starobního důchodu

Základní výměra (dále jen „ZV“) ve výši 3 270 Kč je stanovena nařízením vlády č. 213/2018 Sb.

6.7.2.6. Stanovení celkové výše starobního důchodu

Celková výše starobního důchodu včetně zvýšení za přesluhování činí:

$$S = ZV + PV = 3\,270 + 13\,427 = 16\,697 \text{ Kč.}$$

Orientační výpočet výše důchodu podle konkrétně zadaných vstupních údajů a další informace o některých pojmech lze nalézt na internetových stránkách MPSV <http://www.mpsv.cz> v sekci Důchodové pojištění – Kalkulačky.

7. Seznam tabulek

Tabulka 1 - Příjmy důchodového pojištění a výdaje na důchody (v mld. Kč)	22
Tabulka 2 - Podíl počtu důchodců ¹⁾ a počtu pojištěných osob ²⁾	23
Tabulka 3 - Relace průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě	23
Tabulka 4 - Výdaje na důchody ¹⁾ podle druhu důchodu (v mld. Kč).....	24
Tabulka 5 - Počet starobních ¹⁾ důchodců (v tis.)	25
Tabulka 6 - Počet nově přiznaných důchodů	26
Tabulka 7 – Vývoj počtu zaniklých starobních důchodů	27
Tabulka 8 – Průměrný věk důchodců ¹⁾ u důchodů vyplácených – muži / ženy.....	27
Tabulka 9 - Průměrný věk při odchodu do důchodu	28
Tabulka 10 - Doba pobírání standardního starobního důchodu (v rocích)	29
Tabulka 11 - Průměrná měsíční výše ¹⁾ sólo vyplácených starobních důchodů (v Kč)	30
Tabulka 12 – Srovnání průměrné výše vyplácených starobních důchodů ¹⁾ mužů a žen.....	31
Tabulka 13 - Průměrná měsíční výše ¹⁾ nově přiznaných důchodů (Kč)	32
Tabulka 14 - Průměrná měsíční výše zaniklých důchodů (Kč).....	33
Tabulka 15 - Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu	33
Tabulka 16 - Změna hlavních věkových skupin v Evropě 1970-2070 (% podíl v populaci)	34
Tabulka 17 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (starobní důchod)	45
Tabulka 18 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (invalidní důchod).....	45
Tabulka 19 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (pozůstalostní důchody)	45
Tabulka 20 - Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2018	108
Tabulka 21 - Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění *)	109
Tabulka 22 – Důchodový věk pro garanci ¼ života v důchodu.....	122
Tabulka 23 – Stanovení ročních vyměřovacích základů	127

8. Seznam grafů

Graf 1 – Proces zvyšování důchodového věku podle zákona č. 155/1995 Sb.	12
Graf 2 – Vývoj a předpokládaný růst a sblížení naděje dožití ve věku 65+ ve vybraných státech (muži).....	34
Graf 3 – Postupné zvyšování statutárního důchodového věku žen ve vybraných státech	35
Graf 4 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let (2017)	37
Graf 5 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let (2017) - muži	38
Graf 6 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let (2017) - ženy.....	38
Graf 7 – Rozdíl mezi věkem odchodu do důchodu a důchodovým věkem	39
Graf 8 - Doba pobírání důchodu - muži (v letech).....	40
Graf 9 - Doba pobírání důchodu - ženy (v letech)	40
Graf 10 - Rozdíl doby pobírání důchodu mezi muži a ženami.....	40
Graf 11 - Hrubý náhradový poměr	41
Graf 12 - Čistý náhradový poměr	41
Graf 13 - Celkový náhradový poměr (2017) ²⁰	41
Graf 14 - Celkový náhradový poměr (2017) ²⁰ - muži	42
Graf 15 - Celkový náhradový poměr (2017) ²⁰ - ženy.....	42
Graf 16 - Benefit ratio (2020)	42
Graf 17 - Výdaje důchodových systémů v zemích EU v % HDP (2016).....	43
Graf 18 – Změna výdajů důchodových systémů v zemích EU v horizontu roku 2070.....	43
Graf 19 – Plnění úmluv MOP, minimální výše důchodových dávek, ČR 2013—2018	46
Graf 20 - Úhrnná plodnost a průměrný věk při narození dítěte	47
Graf 21 - Konečná míra plodnosti	48
Graf 22 - Průběh měř plodnosti u jednotlivých generací	49

Graf 23 - Střední délka života při narození – muži	49
Graf 24 - Střední délka života při narození – ženy.....	49
Graf 25 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – muži	50
Graf 26 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – ženy	50
Graf 27 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – muži.....	50
Graf 28 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – ženy	50
Graf 29 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – muži	51
Graf 30 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – ženy.....	51
Graf 31 – Vývoj čistého salda migrace	52
Graf 32 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1960	52
Graf 33 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 2000	52
Graf 34 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1980	52
Graf 35 – Struktura čistého migračního salda podle věku – 2020+	52
Graf 36 - Věková struktura - skutečnost.....	53
Graf 37 - Věková struktura populace – očekávaný vývoj	54
Graf 38 – Struktura populace	55
Graf 39 - Celková zaměstnanost v mil. osob	55
Graf 40 - Struktura zaměstnanosti dle věku.....	56
Graf 41 - Struktura zaměstnanosti dle věku - muži.....	56
Graf 42 - Struktura zaměstnanosti dle věku - ženy	56
Graf 43 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - celkem.....	57
Graf 44 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 -64 - muži	57
Graf 45 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 -64 - ženy.....	57
Graf 46 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64	58
Graf 47 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - muži	58
Graf 48 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - ženy.....	58
Graf 49 - Celková nezaměstnanost v tis. osob	59
Graf 50 – Struktura nezaměstnanost dle věku	60
Graf 51 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - muži.....	60
Graf 52 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - ženy	60
Graf 53 - Míra nezaměstnanosti.....	61
Graf 54 - Míra nezaměstnanosti - muži.....	61
Graf 55 – Míra nezaměstnanosti - ženy	61
Graf 56 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 let.....	62
Graf 57 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 - muži.....	62
Graf 58 – Míra nezaměstnanosti 55 -64 - ženy	62
Graf 59 – Reálný růst produktivity práce na zaměstnance	63
Graf 60 – Reálný růst produktivity práce na odpracovanou hodinu	64
Graf 61 – Změna počtu odpracovaných hodin na jednoho zaměstnance.....	64
Graf 62 – Reálný růst mezd	65
Graf 63 – Rozdíl mezi růstem mezd a produktivity práce	65
Graf 64 – Růst reálného HDP.....	66
Graf 65 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění	68
Graf 66 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - muži	68
Graf 67 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - ženy	68
Graf 68 - Příjmy z pojistného na důchodové pojištění	69
Graf 69 - Výdaje na důchody	70
Graf 70 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody	71
Graf 71 – Věkově členěný celkový implicitní dluh.....	71
Graf 72 - Věkově členěný celkový implicitní dluh - muži.....	72

Graf 73 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy	72
Graf 74 - Výdaje na jednotlivé druhy důchodů	73
Graf 75 - Podíl výdajů na jednotlivé druhy důchodů.....	73
Graf 76 - Počet důchodců - starobní celkem.....	74
Graf 77 - Počet důchodců - starobní - muži.....	74
Graf 78 – Počet důchodců - starobní – ženy	74
Graf 79 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2000	75
Graf 80 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2020	75
Graf 81 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2040	75
Graf 82 - Starobní důchodci podle věku a pohlaví - 2060	75
Graf 83 - Počet invalidních důchodců	76
Graf 84 - Počet invalidních důchodců - muži.....	76
Graf 85 – Počet invalidních důchodců – ženy	76
Graf 86 - Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity.....	77
Graf 87 - Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity - muži.....	77
Graf 88 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity – ženy.....	77
Graf 89 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000.....	78
Graf 90 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020.....	78
Graf 91 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040.....	78
Graf 92 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060.....	78
Graf 93 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 - muži.....	78
Graf 94 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 - muži.....	78
Graf 95 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 - muži.....	79
Graf 96 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 - muži.....	79
Graf 97 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 - ženy.....	79
Graf 98 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 - ženy.....	79
Graf 99 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 - ženy.....	79
Graf 100 - Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 - ženy.....	79
Graf 101 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců	80
Graf 102 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - muži	81
Graf 103 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy.....	81
Graf 104 – S80/S20 u osob starších 65 let.....	81
Graf 105 - S80/S20 u osob starších 65 let - muži.....	82
Graf 106 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy	82
Graf 107 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu	82
Graf 108 - Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu - muži	83
Graf 109 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy.....	83
Graf 110 – Benefit ratio.....	84
Graf 111 – Hrubý individuální náhradový poměr 2020.....	85
Graf 112 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030.....	85
Graf 113 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050.....	85
Graf 114 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070.....	85
Graf 115 – Čistý individuální náhradový poměr 2020.....	86
Graf 116 – Čistý individuální náhradový poměr 2030.....	86
Graf 117 – Čistý individuální náhradový poměr 2050.....	86
Graf 118 – Čistý individuální náhradový poměr 2070.....	86
Graf 119 – Hrubý individuální náhradový poměr 2020 - muži.....	87
Graf 120 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 - muži.....	87
Graf 121 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 - muži.....	87

Graf 122 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 - muži	87
Graf 123 – Čistý individuální náhradový poměr 2020 - muži	88
Graf 124 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 - muži	88
Graf 125 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 - muži	88
Graf 126 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 - muži	88
Graf 127 – Hrubý individuální náhradový poměr – 2020 - ženy	89
Graf 128 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 - ženy	89
Graf 129 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 - ženy	89
Graf 130 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 - ženy	89
Graf 131 – Čistý individuální náhradový poměr 2020 - ženy	90
Graf 132 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 - ženy	90
Graf 133 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 – ženy.....	90
Graf 134 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 – ženy.....	90
Graf 135 – Benefit ratio nově přiznané důchody	91
Graf 136 – Podíl průměrného osobního vyměřovacího základu a průměrné mzdy v %.....	92
Graf 137 - Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu.....	93
Graf 138 – Věk, kdy je splněna podmínka čtvrtiny života v důchodu	94
Graf 139 – Podíl střední délky života při dosažení důchodového věku a součtu důchodového věku a střední délky života při jeho dosažení – pro důchodový věk 65 let	94
Graf 140 – Úprava důchodového věku.....	95
Graf 141 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění	96
Graf 142 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění - muži	97
Graf 143 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění – ženy.....	97
Graf 144 - Výdaje na důchody	97
Graf 145 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody	98
Graf 146 – Věkově členěný celkový implicitní dluh.....	99
Graf 147 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – muži	99
Graf 148 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy	99
Graf 149 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců	100
Graf 150 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - muži	100
Graf 151 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy	100
Graf 152 – S80/S20 u osob starších 65 let.....	101
Graf 153 - S80/S20 u osob starších 65 let - muži.....	101
Graf 154 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy	101
Graf 155 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu	102
Graf 156 - Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu - muži	102
Graf 157 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy.....	102
Graf 158 – Benefit ratio.....	103
Graf 159 – Benefit ratio nově přiznané důchody	103
Graf 160 - Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu.....	104
Graf 161 – Vývoj cenové hladiny měřený indexem spotřebitelských cen (CPI) a indexem životních nákladů domácností důchodců (IŽND) (stejný měsíc přechozího roku = 100).....	120